

EX M. ANTONII MURETI

semplici accuratissime emendata.

Add. is ex P. Bembi vetustissimo codice varijs lectionibus ac
bruci. annotationib. partim in margine, partim
post tenas singulis adscriptis, quibus
loci obscuriores explicantur.

Item libellus de comædia & tragædia Donato, Afro, Cornuto
adscriptus, nunc integritati suæ restitutus. 201



L O N D O N

Ex Officina Typographica
Thomæ Marsh.

1583.

◀ CVM PRIVILEGIO.

VOLCATII SEDIGITI
DE COMICIS LATI-
NIS IAMBI.

Multos incertos certare hanc rem visi-
mus,

Palmam poeta comico cui deferant.

Eum, me iudice, errorem dissoluam tibi:

Vt contra si quis sentiat, nihil sentiat.

Cecilio palmam statuo de comico.

Plautus secundus facile exuperat ceteros.

Dein Nauius, qui feruet, pretio in tertio
est.

Si quid quarto detur, dabitur Licinio.

Post insequi Licinium facio Attilium.

In sexto consequitur hos Terentius.

Turpilius septimum, Trabea octauum ob-
tinet.

Nono loco esse facile facio Luscium.

Decimum addo causa antiquitatis En-
nium.

AN-

ANTONIVS GRYPHVS
SEBASTIANI F. OPTIMÆ SPEI,
ATQVE INDOLIS ADOLESCEN-
TI ALEXANDRO BER-
NARDINO. S. D.



IN VINA QVAEDAM RES

est, Bernardini, planèque hominum opi-
nionè maior, atque augustior virtus &
honesti vis. Cùm enim nulla alia res sit,
quæ non alterius accessione augeatur, vna
hæc seipsa contenta, ac cælo vnde est pro-
fecta exaggerata aliis, sua elatione re-
bus omnibus officit, quæcunque esse ma-
ximæ in vita hominum existimantur. Ita-
que vt quis sibi animo fingit hominè in

terris maiorum nobilitate, domesticis copijs, honoribus, commo-
dis, voluptatibus omnibus refertissimum; in eodem, vbi vna eluceat
atque eniteat virtus, ita sua vi ad se omnia rapit, vt quemadmodum
in sole minora si terra, in ei. cætera obscurata intèreant, atque obtu-
antur. Propius, Bernardini, accedo minimè veritus, ne quis me gra-
tiae dare putet, quod singulari tux virtuti tribuendum sit. In te vno
adolescente omnia animi, naturæ, fortunæ bona conspiciuntur, quæ-
cunque ferè homini efficere beatam vitam existimantur, patriæ no-
bilitas, familie splendor, ciuitatis, amicitiæ, clientelæ, ad hæc vis in-
gentij, propensio animi ad honesta studia, oris, formæ dignitas, at-
que adeo id quod totum à tua virtute manat, quam vngulis quid-
am pudor, & sacrificus tuetur, castissimi mores, & qui domestice
disciplinæ significationem habeant: sed ex his, quæ communia ha-
bes cum multis, ijs v'eris adiumentis ad vitam honestè, & liberali-
ter traducendæ: quæ tuæ propria sunt, ei tanquam tibi modò sint
ornamento, excolenda tibi studio acerrimo, ac vigilantia summa
existimas. Quæ quidem restituta tibi maiori laudi est danda, quan-
to tu quidem magis procul à tuis, in ea ætate, quæ raro, etiam cùm
summa virtute innititur, tura à prolapsione est, in cursu vitæ fallaci,
incerto, lubrico, vna virtute duce, ad eum finem, qui est optimus
homini propositus magno plausu, atque acclamatione bonorū contē-
dis. Hæc nos, Alexander, capiūt, cū paucis, fateor, sed cū melioribus,
sed cū ijs, quibus vitæ rationes explorare sunt, sed cū sapientibus, &
qui vitæ finē in ijs, quæ sunt propria hominis in virtute, in honesta-
te nō in fortunæ bonis habent cōstitutum. Quæ cū ita sint, & pru-
denter simul, & amice fecit Nicolaus Pinicellus, quæ ego adolescen-
tem lectissimum atque ornatissimū pro singulari eius virtute vnicè
obseruo atque amo, qui in huius auctor, vt tuo nomini inscriptū Te-
rētium, quod vni illi ornamentū deerat, atque postrema hæc e' inscriptione
multis additamentis locupletatū emittere in lucē vellem. Fuit au-
tem mea in cōsiliū, id quod alios, ut planè neglexisse aut plus aquo

Ant. Domin. 1597 & 1601

curasse animaduerti, vnde non omnibus eodem coaceruatis exemplaribus, certorum hominum somnia veriùs, & deliramenta, quam sensa & cogitata ederem, sed vno Mureti delecto, quod intelligerem doctis hominibus probari, summa fide, quæ ex eo ab alijs excusis variaret, in margine è regione atcripta, obijcerem: receptam vulgolectionem eadem fide religione retinerem: à qua temerè discedere, nisi cum certa id ratio poscit, & veterum exemplarium auctoritas, minimè placet. Eousque enim multi progressi sunt impunitate mutandi, tollendi, addendi quæ velint, vt modò versus rationem habere videantur, quem, ni id fiat, non constare, labi, claudicare, tanquam actum de rebus hominum sit, conqueruntur, quam aut sententia constet, aut Latini sermonis puritas, atque elegancia minimè laborent. Quàm autem is vnus auctor assidue lectus, non solum ad Latinæ linguæ facultatem comparandam, sed ad mores conformandos adolescentibus. conducat, nisi per seipsa res loqueretur, fasius differendum mihi, explicandùmque existimarem. Cùm enim vnus comædiæ sit vsus certissimus, vt fictis personis, quæ verè vitia vitandæ, quæ vitæ instituta probanda sint ob oculos ponat, vix dici potest, quanto id ceteris Terentijs præclariùs, luculentius, prolixius præstet: vt minimè malè nostrum munus posuisse videamur, qui optimi, atque ornatissimi adolescentis nomine commendari Terentij editionem voluerimus & si enim minimè es docendus, quæ te agere æquum sit, id quod cumulè siue à tua virtute, siue à domestica disciplina habes, es tamen in suscepto instituto ludis, ne te inde improborum exempla & consilia auertant, quæ tua futura maxima laus est, confirmandus atque retinendus. Vtere, igitur, nostro munere, ac nos de egregia hac nostra in te voluntate, si illam tibi modò esse spectandam ducis complectere atque ama. Vale. Datum Lugd.

Kal. Septemb.

*
 *

Wilham) & IOAN.
 N. For to my wife
 and to my hand
 I write this
 for me

IOAN. GROLIERIO CHRI-
STIANISSIMI GALLORVM RE-
GIS SECRETARIO, ET PRIMARIO
INSVERIAE QVAESTORI,
Franciscus Atulnus. S.



Vicung, Volcatius ille Sedigitus

suit, qui iudicium de Latinis Comico, in his
qui circumfusi turcibus, tam audacter tu-
lit, ut nihil enim qui contra sentiat, senire di-
xerit, na ille mihi omni se prorsus videtur
sensu corripisse. Cacilio palamas statuit: faci-
mus id fortasse, quam decuit. Quinquam enim
de eo, cuius nulla extant scripta, iudicare nihil
posuit: non parui tamen Ciceronis in lientem,
qui ante malum eum esse Latinitatis auctorem, nunc male locutum dicit,
facile dum est. Sed ob ipsam tamen hanc causam, quod omnia eius scripta
interdiderant, ne temere in eum, quem non legimus, pronunciasse qui quum
v deamus, cum presertim & Horatiis etiam gravitate cum dicat vince-
re, pondonem u sine hoc Ciceronis iudicium, & recte Cacilio delatam pal-
mam exilium tenemus. Quid quod Plantum ceteros superare, ac sexto de-
mam loco consequi Terentium asserit? vltione id puto assentiri possumus?
Ego vero, tantum abest ut in hac sim sententia, ut lo go intervallo post
Terentium Plantum arbitrer collocandum. Neque vero ut hoc sentiam,
sermone solum elegancia moueor, qua Terentium ficitur: omnes excelle-
re nemo est qui neget: volo in hac parca illi Plantum esse, volo, quod ho-
minis fortasse vitium sit, atais adscribere. Durius est Plantus, asperus
quibusdam, atque obscuris verbis utitur: sic enim tunc loquebantur: non
poterat ille alio, quam atatu sua, sermone uti. Longe Terentius cultior,
nihil in eo non lene, nihil non elegans: limatior tunc scilicet Latina lingua
facta est: non etiam hoc propria existimanda laus, sed communis illius at-
tu omnium. Ut haec, inquam, ita esse concedam, quid cetera, qua multo
maioris artis sunt, possunt vlla ratione paria in utroque fieri? Omnibus
mihi Plantus in rebus (licet libere proferre quod senio) videtur nimis:
ita illo Terentius perfectior, ut nihil ab eo tamen, quod desiderari possit re-
linquatur. Haec namque, neque sunt cohaerent Plauti comediae: ita
omnia Terentij inter se nexa, ita ex omnibus unum quoddam conficitur,
ut nihil apud illius fabula, nihil magis fieri ad vitiem possit. Atque hoc
est, quod praecipue praestari & ab poeta, & ab scriptoribus omnibus de-
bet, ac maximum, si aliud quippiam, artem exigit. Lam de eorum illud,
quod in omnibus tamopere coludiendae rebus est, in fabulis vero ubi
congrua unicuique persona effigenda sunt omnia, nisi seruetur, nihil
profus fiat, nemo Terentio attentius obseruauit. at huius nonnunquam
Plantus obliuiscitur. Ac mihi quidem atque qd hac, quae diximus, con-

Facetiarum
duo genera.

Horatius.

fideranti, ob id Plautus minus in his fortasse posuisse cura videri solet, quod unum illi studium facietiarum fuit: nihil illi aliud propositum comico poeta credidit, quam populo risum mouere. Id dum unum capiat, uni huius rei dum inferuit, ut id quod voluit maxime affecturus sit, et urbanissimus sit spectatoribus visus, multa certe alia et potiora omisit, atque ipsi tamen etiam illi sales, dum undique eos colligit, undique ex omni re aucupatur, hebetes plerumque ac scurriles sunt, nec quos extra illum in theatro concitati vulgi plausum, sedatus probare lector possit. Quae in re ita sibi Terentius moderatus est, ut in hoc quoque non minus, quam in cetero, quae a nobis dicta sunt, praestitisse omnibus videatur. Duo sunt facietiarum genera: in re alterum, alieum in verbo est positum. multo id venustius, et graminus, quod re tractatur: acutum nonnumquam et elegans, quod in verbo est: sed frigidum tamen plerumque est, et facillime in scurrilitatem delabatur, si quis sibi in eo non moderetur. Cuius primo genere, in secundo parvus Terentius: contra Plautus in primo parvus, in secundo frequentissimus. Hinc factum est, ut rudi fortasse populo, et spectatoribus, quippe qui scurra sapius, quam poeta dilectentur, falsior sit Plauti visus: peritis certe auribus, et sapienti lectori, nihil Terentio seuerius videri debet. Illius qualis pida dicta sunt, placere semel possunt. huius quo magis inspiciantur, eo venustiora apparent. Risum ille persepe, et saepe cachinnum mouet: nonnumquam cachinnum Terentius. Atque, ut vno omnia verbo complectar, in illo dicacitas, in hoc urbanitas conspicitur maxima. Atque hunc quidem ego de poeta habeo, non tam libere fortasse dixissem sententiam, nisi maximos, quos sequeretur viros Horatium et Afranium eius auctores habuissem: quos multo ego plura, quam Sedre iura huius efficio quem, facio. Accurrimo inter poetas omnes iudicio nobis fuisse Horatius videtur: nemo illo vetustiores poetas diligentius excoquit, at uo de Plauto:

At nostri proani Plaut nos et numeros, et
Laudare sales, numquam patientur utrumque,
Ne dicam stultie, mirari: si modo ego et vos
Scimus inurbanum lepido seponere dicto,
Legitimique sonum digito callemus et aure.

Et numeros et sales Plautinos non probat Horatius: nos de salibus diximus multa: qui de numero dici possent, ne longiores essemus, ac non omni inquirere videmur, praetermittere ac condonare volumus. Sed quid id in de Terentio Horatius?

Vincere facilius gravitate, Terentium arte.

Potem Calio Terentium facit, cum gravitate alterum, alterum arte dicit vincere. Atqui ego ne gravitate quidem video quomodo ab illo vinci potuerit Terentium. Quicumque in comico esse aut potest, aut debet gravitas, in illo est. Quod si grauior Calius fuit, na ille fortasse comedia sit sine praetergressus. Quinquam enim tollat plerumque vocem comedia necesse est: ita tamen debet tollere, ut nullo illi passo ad iragadiam ascendendum sit. Ob hoc ego Afranium libenter accedo, qui nonnumquam Terentio dici posse suauem affirmat: neque cuiusquam verius fuisse iudicium arbitror. Probatiores alij fuerint populo: vix ego Afranium qui ipse egrigie rogatus scripsit, de comico poeta iudicium, longe omnibus totius v-

Tricu terrarum omnium plebis Romana plausibus antepandum censo.

At in alia est sententia Sedigitus. Grauis mihi auctor opponitur.

Non Terentio u. Caelium solum & Plantum, sed Attilium etiam, Attilius
sidijs placet, (ut omittam alios) preferendum existimat. Quid agis bone
Volatitienus etiam, quem Cicero & ferreum esse scriptorem Lucilio
assentitur, & ipse durissimum vocat? Sed non est profecto quod admirer,
non satis tibi elegantisimum hunc poetam placuisse: ne id quidem admira-
rer, si post Ennium, quem postremum censes, collocasses: hoc te ego sensisse,
sed dicere ausum non esse arbitror.

Vnam id admiror, inuentum esse quempiam, qui tua ista carmina tan-
quam oraculum quoddam sibi proferenda duxerit. Sed valeat Sedigitus,
nos Afranio assentiri non pigeat, ac Terentium omnibus praestitisse comi-
cis credamus, neque vim illam comicam, quam & unam defuisse dolet
Cassius (si modo sint illa Cassis carmina) desideremus. Nihil illi defuit &
omnia quae comico poeta praestanda sunt, praestitit: si quid desiderandum
in illo est, desiderandum id est, ut ea aliquando in manus nostras veniant
exemplaria, ex quibus emendatissimis emittit, ac confusi illius restitui
versus possunt. Nihil est enim difficile, quam hoc distinguere. Simillimos
ille eos pro sa orationi esse voluit, ut nihil a sermone differre viderentur.
Ob id proximis huiusmodi & bonarum literarum expertibus seculis, ver-
sus credui non sunt, & ab exscribentibus librarijs confusi.

Restituit horum multos Aldus sororius meus, dum viveret: multos
nos, eo mortuo, ex veteribus libris correximus: neque tamen, quod auda-
ciores alij affirmare ausi sunt, restitutum omnino Terentium credimus.
Erit fortasse cum id affirmari a nobis poterit: nunc satis nobis sit, ex nul-
la unquam illius officina, post hunc exscribendi libros modum inuentum,
castigatorem prodixisse. Plures autem ob causas tibi is, Groleri clarissi-
me, debetur liber: nam & promiserat iam eum tibi Aldus, & nihil est,
quod tibi nostro etiam nomine & ego & Andreas pater non debeamus.
Tu Aldum semper singulari quadam benevolentia prosecutus es. Tu, eo
defuncto, omnem in nos amorem illum contulisti, neque unquam nota in
nos quotidie beneficia congerere intermisisti: ex quo factum est, ut quo ti-
bi pacto pares unquam referri a nobis possint gratia, non videa-
mus.

Neque tamen ob id hunc tibi a me librum dicatum quisquam existi-
met, quod pluribus ac maximis tuis in me meritis leui hoc munere satis
factum velim: tantum abest, ut id cogitem, ut ob hoc tibi etiam magis
debiturus sim. Ob hanc enim praecipue causam sub tuo nomine Terentium
edimas, ut & is, & reliqua omnia, quae aut emissa a nobis sunt, aut emit-
tentur, patrocinio tuo defendantur, ac non parum ex tuo nomine auctori-
tas libris nostris accedat. Quod autem tibi ego, cui me plurimum debere
confiteor, plura etiam debere non verear singularis quidam, quam te uno
cernitur, in causa est, beneficentia: tum tu tibi cumulatissime relatum
beneficium putas, cum nouo cumulas: neque alium ex istis beneficentia
fructum, quam beneficentiam ipsam petis. Atque ostendunt se qui-
dem reliqua in te virtutes omnes, ob quas tanquam aliquod e Graecia
missum munus insubria te tota suspicit: sed nescio quo pacto tamen

longè magis hac omnium in se oculos trahit, longè hac magis omnium ser-
 monibus celebratur: quippe & multò hanc sibi omnes magis, quam cate-
 was prodesse sentiunt, neque alia virtus est, quæ similiores nos diis effici-
 at. atque hac tu quidem ita quotidie tibi multos dominus ut diffici-
 le sit, qui te nauerit, & non imò tibi aliquo beneficio obstri-
 ctus sit, reperire. Ego certè præter ceteros tibi tan-
 tum debeo, ut tibi quidem ipsi satisfacere una
 tantum ratione, noma beneficia accipi-
 endo, atque illiusmodi benefi-
 centiam quo me pacto non
 ingratum esse osten-
 dam, non inue-
 niat.



Land Doty on or 7 un
 all 15 mg 6 and a T E R E N -
 wd g 1 no y lar d to lond

If lond d otg all the my
 on the 7 un who are 2 no
 then w 15 mg 6 wo
 and if you yold 10

TERENTII VITA,

ex Alio Donato.



Publius Terentius Afer, Carthagine natus, seruiuit Roma Terentio Lucano senatori, a quo ob ingenium & formam non institutus modo liberaliter, sed & maturè est manumissus. Quidam captum esse existimant: quod fieri nullo modo potuisse, Feneſtella docet: cum in fine secundi belli Punici, & ante initium terij natus sit, & mortuus: nec, si à Numidis aut Getulis captus sit, ad Ducem Romanum peruenire potuiſſet, nullo commercio inter Italicos & Afros, nisi poſt deletam Carthaginem capto. Hic cum multis nobilibus familiariter vixit, sed maximè cum Scipione Africano, & cum Lelio, quibus etiam corporis gratia conciliatus existimatur. Quod & ipsum Feneſtella arguit, contendens utroque maiorem nauu fuisse: quamuis & Cornelius Nepos aequales omnes fuisse tradat, & Porcius suspitionem de consuetudine per hæc faciat.

Dum lasciuia nobilem, & fufosus laudes petit,
Dum Africani* voci diuina in hias anidis auribus,
Dum ad Furiū se cœnitare & Leliū pulchrū putat,
Dum se amari ab hisce credit, crebro in albanū rapi
Ob florē atatis sue: * ipsius, subleuatis reb⁹ ad summā
inopiam reductus est.

Itaque è conspectu omnium abiit in Graciam in terram ultimam.

A. 5.

Mortuus

* Vocem diuinam.

* ipsius ad summam inopiam reductus est. Itaque è conspectu Omnium abiit Graciam in terram ultimam.

* nil Publius

*Mortuus est in Stymphalo Arcadia oppido: *nihil Publius*

* nil Furius

*Scipio profuit, nihil ei Lelius, *nihil Furius,
Tres per idē tēpus qui agitabāt nobiles facillimē.
Eorū ille opera ne domū quidē habuit cōductitiā,
Saltem ut esset: quo referret obitum domini ser-
uulus.*

* Cecilio

*Scriptis comœdias sex, ex quibus primam Andriam
cūm adilibus daret, iussus antē * Cerio recitare, ad
cœnantem cūm venisset dictus est initium quidē fa-
bula, quod erat contemptiore vestitu, sub sellio iuxta
lectulum residens, legisse: post paucos verò versus
innitatus ut accumberet, cœnasse unā: deinde cate-
ra percurrisse, non sine magna * Cerij admiratione: &
hanc autem & quinque reliquas equaliter populo
probavit. Quamvis Volcatius de enumeratio ita
scribat:*

CA. H.S. du-
centorum,
coronatorum
pretium est.
Prelatus
Menandro
Terentius.

*Sumetur Hecyra sexta ex his fabula.
Eunuchus quidem bis acta est, meruitq; pretium
quantum nulla alia cuiusquam comœdia, videlicet
octo millia nummum. Propterea summo quoq; titu-
lo adscribitur. Nam Adelphorum principium Var-
ro etiam præfert principio Menandri. Non obscura
fama est, adiutum Terentium in scriptis à Lelio &
Scipione, quibuscum familiariter vixit. Eandem
ipse auxit: nunquam enim nisi leuiter se tutari co-
natur, ut in prologo Adelphorum:*

*Nam quod isti dicunt maleuoli, homines nobiles
Hanc adiutare, assiduēque unā scribere:*

Quod illi maledictum vehemens existimant,

Eam

Eam laudē hic ducit maximam cū illis placet,

Qui vobis vniuersis, & populo placent :

Quorum opera in bello, in otio, in negotio,

Suo quisque tempore vsu est sine superbia.

Videtur autem se leuius defendisse, quia sciebat

Lalio & Scipioni non ingratam esse hāc opinionem :

quā tamen magis & vsque ad posteriora tempora

valuit. Q. Memmius in oratione pro se ait: Publius

Africanus, qui à Terentio personam mutuatus, quæ

domi luserat ipse, nomine illius in scenam detulit.

Nepos autore certo comperisse se ait, C. Laliū

quondam in Putcolano Calendis Martijs admonitū

ab uxore temporius ut discurreret, perisse ab ea

ne interpellaretur: serius tandē ingressum tricliniū

dixisse, non sēpe in scribendō magis successisse si-

bi: deinde rogatum ut scripta illa proferret, pronun-

ciasse versus qui sunt in ΕΧΥΤΟΥΤΙ ΜΑΡΞ ΜΕΥΟ.

Sati' pol' proteruē me Syri promissa huc induxerūt.

Santra Terentiū existimat, si modō in scribendō ad-

intoribus indiguerit nō tā Scipione, & Lalio uti po-

tuisse, qui tunc adolescentuli fuere, quā Sulpitio

Gallo homine docto, & qui consularibus ludis initiū*

fecerit fabularū dandarum, vel Q. Fabio Labcone,

& M. Popilio, consulari utraq; ac poeta. Ideo ipsū

nō iuuenes designasse, qui se adiunxisse dicerētur, sed

vires, quorū operam in bello & in otio, & in negotio,

populus sit expertus. Post editas comœdias nondū

quintū atque trigessimū egressus annū, causa

euitandæ opinionis, quia videbatur aliena pro suis

edere, seu percipiendi Græcorum instituta, moresq;

quos

* Consulibus,
Muretus putat
legendum.
Iidem autem
alio nomine, &
Circenses,
& Romani
vocantur.

quos perinde exprimeret in scriptis, egressus urbem est, neq. ampli⁹ rediit. De morte ei⁹ Volcati⁹ tradit:

Sed ut Afer sex populo edidit comœdias,

Iter hinc in Asiam fecit: navim cum semel

Conscendit visus nunquam est: sic vita vacat.

Q. Consetius redeuntē e Gracia, perisse in mari dicit, cum centum & octo fabulis conuersis à Menandro. Ceterum mortuum esse in Arcadia Stymphalo, siue Leucadia tradunt, Cn. Cornelio Dolabella, M. Fulvio nobiliore consulibus, morbo implicitum acri, dolore ac tadio amissarum fabularum, quas in naui prae miserat, ac simul fabularum, quas novas fecerat. Fuisse dicitur mediocris statura, gracili corpore, colore fusco. Reliquit filiam quæ equiti Romano nupsit. Item hortulos x x. iugerum, in via Appia ad Martis villam. Quo magis miror Porcium scribere &

* nihil Publius

* nil

* nil

Facillimè a-
gentes appell-
at dicit quæ
potentes.

Scipio profuit, nihil ei Lælius, * nihil Furius,

Tres per idem tempus qui agitabant nobiles fa-
cillimè.

Eorum ille operane domum quidem habuit con-
dultitiam,

* Saltē ut esset, quare ferret obitum domini ser-
uulus.

Hunc Afranius quidem omnibus comicis praeferet,
scribens in Compitalibus:

Terentio non similem dices quempiam.

Volcatius autem non solum Nauius, & Plauto, & Ce-
cilio, sed Licinio quoq. postponit. Cicero in Limone
hactenus laudat:

Tu quoq, qui solus lecto sermone Terenti,
Cōuersum, expressumq, Latina voce Menādri,
In medio populi sedatis vocibus effers,
Quidquid comē loquēs, ac omnia dulcia dicens.

Item C. Caesar :

Tu quoq, tu in summis, ô dimidiate Menander,
Poneris, & merito, puri sermonis amator.
Lenibus atq, utinam scriptis adiuncta foret vis
Comica, ut equato virtus polleret honore
Cum Grecis, neq, in hac despectus parte iaceres.
Vnum hoc maceror, & doleo tibi deesse Terenti.

Hæc Suetonius Tranquillus. Nam duos Terentios
pœtas fuisse scribit Metius. quorum alter Fregellanus
fuerit Terentius Libo, alter Libertinus Terentius.
Afer patria, de quo nunc loquimur. Scipionis
fabulas edidisse Terentium, Valgius in Actæone ait:

He que vocantur fabula, cuius sunt?

Non has qui in rapulis recensentibus dabat

Summo honore affectus fecit fabulas?

Honore
summo.

Due ab Apollodoro translata esse dicuntur comico,
Phormio & Hecyra: quatuor reliquæ à Menandro,
ex quibus magno successu & pretio stetit Eunuclus
fabula. Hæcyræ sæpe exclusa, vix acta est.

DE TRAGOEDIA, ET

COMOEDIA.

Initium tragœdiæ & comœdiæ à rebus diuinis est
inchoatum: quibus pro fructibus vota soluentes, o-
perabantur antiqui. Nam incensis iam altaribus, &
admoto hirco, id genus carminis, quod sacer chorms
reddebat Libero patri, Tragœdia dicebatur: vel

Hoc videtur
Cornuti,
aut Asper i.

αἶπὸ

ἀπὸ τῆς τρεῖς, hoc est, ab hirco hoste vinearum,
 & à cantilena. (eius ipsius rei apud Virgilium ple-
 na sit mentio) vel quod hirco doxabatur eius car-
 minis poeta: vel quod uter eius musti plenus solen-
 ne premium cantoribus fuerat: vel quod ora sua
 facibus perlinebant scenici, ante usum personarum
 ab Æschylo repertum: facies enim dicuntur Græcè
 τρύγες. Et his quidem causis tragœdia nomen est
 inuentum. At verò nondum coactis in urbem A-
 theniensibus, cum Apollini Nomio, id est, pastorum
 vicinorumque prædici deo, constructis aris, in ho-
 norē diuinæ rei, circum Attica vicos, villas, pagos,
 & compita, festum carmen solenniter cantarent,
 orta est comœdia ἀπὸ τῆς κομᾶζειν καὶ ἄδειν,
 quod est comessatum ire cantantes, quod à poetis so-
 lenni die, vel amatorie lasciuientibus choris comi-
 cis non absurdum est. Itaque ut rerum, ita etiam
 temporum ipsorum cæpto ordine, tragœdia primò
 prolata esse cognoscitur. Nam ut ab incultis & feris
 moribus paulatim peruentum est ad mansuetudi-
 nem, urbesque sunt conditæ, & vita mitior, atque o-
 tiosior processu: ita re tragica longè ante comicas
 inuenta. Quamuis autem retrò prisca voluentibus
 reperiatur Thespis tragœdia primus inuētor, & co-
 mœdiæ veteris pater Eupolis cum Cratino, Aristophaneq;
 esse dicatur: Homerius tamē qui ferè omnis
 poeticalargissimus fons est, etiā his carminibus ex-
 empla præbuit, & velut quadā suorum operū lege præ-
 scripsit: qui Iliadē in st. r. tragœdiæ, Odysseam ad i-
 maginē comœdiæ fecisse monstratur. Nā post illius

tale tantumq³ documentum, ab ingeniosissimis imi-
tatoribus & digesta sunt in ordinem, & diuisa sunt
ea, quæ etiam tum temerè scribebantur adhuc im-
politæ, atque in ipsis rudimentis haudquaquam, ut
postea facta sunt, decora atque lenis. At nos ea quæ
proprie de tragœdia dicenda sunt, titulo propositi o-
peris instantes, in alia tempora differamus, & de
his fabulis iam loquamur, quas Terentius imitatus
est. Postquam demonstranda originis causa de u-
triusque generis initio diximus: quod necesse est,
iam dicemus. Comœdia ferè vetus, ut ipsa quoque
olim tragœdia, simplex carmen (quemadmodum
iam diximus) fuit: quod chorus circa aras fuman-
tes, nunc spaciatus nunc reuoluens gyros, cum tibi-
cine concinebat. Sed primò una persona substituta
est cantoribus, quæ respondens alternis choro, locu-
pletavit variavitq³ rem musicam, tum altera, tum
tertia, & ad postremum crescente numero per au-
ctores diuersos. persona, palla, cothurni, socci & cete-
ri ornatus, atque insignia scenicarum reperta: & ad
hoc unicuique suus habitus: & ad ultimum qui
primarum partium, qui secundarum & tertiarum,
qui quartarum & quintarum actores essent, distri-
buita & diuisa quinq³ partitio tota est fabula: quæ ta-
mè in ipsis ortus sui velut quibusdam incunabulis,
& vixdum incipiens, κωμῳδία ἐτεῶνυμος καὶ
ἀρχαία dicta est. ἀρχαία idcirco, quia est de nobis
parum cognitis initijs: ἐτεῶνυμος autè quia inest
in ea velut historica fides veræ narrationis, & de-
nominatio

nominatione omnium de quibus liberè describebatur. Etenim per priscos poetas non ut nunc, penitus ficta argumenta, sed res gestæ, à ciuibus, palam cum eorum sæpe qui gesserant nomine decantabantur. Ideo ipsa suo tempore moribus multum profuit ciuitatis: cum unusquisque caueret culpa, ne spectaculo ceteris esset, & domestico probro. Sed cum poeta abuti licentiùs stylo, & passim ladere ex libidine cœpissent plures bonos: ne quisquam in alterum carmen infame proponeret, lata lege siluere. Et hinc deinde aliud genus fabula, id est, Satyra sumpsit exordium: quæ à Satyris, quos illotos semper ac petulantes deos scimus esse, vocitata est: etsi aliunde nomen traxisse præuè putant alij. Hæc quæ Satyra dicitur, eiusmodi fuit, ut in ea quamuis duro & ueluti agrestis modo de uitijis ciuium, tamen sine ullo proprij nominis titulo carmen esset. Quod item genus comædia multis obfuit poetis, cum in suspicionem potentibus ciuibus venissent, illorum facta descripsisse in peius, ac deformasse genus stylo carminis: quod primò Lucilius nouo conscripsit modo, ut poësim inde faceret, id est, unius carminis plures libros. Hoc igitur, quo supra diximus modo, coacti omittere Satyræ, aliud genus carminis τὸν ὁμοῦ λόγον, hoc est, nouam comædiam reperere poëta, quæ argumento communi magis & generaliter ad omnes homines, qui mediocribus fortunis agunt, pertineret: & minus amaritudinis spectatoribus, & eadem opera multum delectationis afferret, concinna argumento, cōsuetudine cōgrua, utilis

senten-

entētijs, grata salibus, apta metro. Vt igitur superio-
res ille suis quaque celebrantur auctoribus, ita hac
vέx αὐμωδία cum multorum* antea, tum principē
Menandri, Terentiūq; est: de qua cum multa dicēda
sint, sat erit tamen, velut admonendi lectoris causa,
quid de arte comica veterum chartis cōinetur, ex-
ponere. Comœdia vetus, ut ab initio chorus fuit, pau-
latimq; personarum numero in quinq; actus processit:
ita paulatim velut attrito atq; extenuato choro, ad
nouam comœdiam sic peruenit, ut in eam non modo
non inducatur chorus, sed ne locus quidē ullus iam
relinquatur choro. Nam postquam otioso tempore fa-
stidiosior spectātor effectus, tunc cum ad cantores ab
auctoribus fabula transibat, cōsurgere & abire cœ-
pisset, admonuit poētas primò quidē choros prater-
mittere, locum eis relinquentes: ut Menāder fecit,
hac de causa, non ut alij existimant, alia. Postremò
ne locum quidē reliquerunt, quod Latini fecerunt
comici: unde apud illos dirimere actus quinq; parti-
tos difficile est. Tum etiam Graci prologos non habēt
more nostrorū, quos Latini habēt. Deinde θεοὺς ἀ-
πὸ μηχανῆς, id est, deos argumentis narrandis ma-
chinatos, ceteri Latini instar Gracorum habent: Te-
rentius non habet. Ad hoc πρὸτατὶνὰ πρόσωπα,
id est, personas extra argumētum accersitas, non fa-
cile ceteri habent: quibus Terentius sēpe utitur, ut
per harum inductiones facillē pateat argumētū. Ve-
teres etsi ipsi quoque in metris negligentius vsi sunt
iambico versu duntaxat in secundo & quarto loco:
tamen à Terentio vincuntur resolutione huius me-

*ante, ac po-
stea tum prae-
cip.

*negligentius
egerunt iam-
bic: versus
duntaxat.

tri, quantum potest, comminuti ad imaginem a pro-
sa orationis. Tum personarum leges circa habitum,
aetatem, officium, partes agendi nemo diligentius Te-
rentio custodiuit. Quinetiam solus ausus est cum iu-
fictis argumētis fidem veritatis assequeretur, etiam
contra praescripta comica, meretrices interdum non
malas introducere, quibus tamē cur bona sint, & vo-
luptas per ipsum, & causa non desit. Hac cum artifi-
ciosissima Terentius fecerit, tum illud est admirandū,
quod & morē retinuit, ut comœdiā scriberet: & tem-
perauit affectū, ne in tragœdiā transiliret, quod cum
alijs rebus minimè obtentū & à Plauto, & ab Afra-
nio, & Accio, & multis ferē magnis comicis inueni-
mus. Illud quoq; inter Terentianas virtutes mirabile,
quod eius fabula eo sint temperamento, ut neq; extu-
mescant ad tragicā celsitudinē, neq; abijciantur ad
histrionicā. Adde, quod nihil abstrusum ab eo poni-
tur, aut quod ab historicis requirēdū sit: quod sapiens
Plautus facit, et eo est obscurior in plurib; locis. Ad-
de, q; argumēti ac styli ita attēte memor est, ut nusq;
non cauerit, aut curauerit, quae obesse potuerunt: tum
quod media primis atq; postremis ita nexuit, ut ni-
hil additū alteri, sed aptum ex se totum, & vno cor-
pore videatur esse cōpositum. Illud quoq; mirabile in
eo: primò, quod non ita miscet personas quatuor, ut
obscura sit earū distinctio, & item quod nihil ad po-
pulum facit actōrē velut ex tragœdia loqui, quod vi-
tiū Plauti frequētissimū est. Illud etiam inter cetera
eius laude dignum videtur, quod locupletiora argu-
mēta, ex duplicibus negotijs delegerit ad scribendū.

Nam

Nam excepta Hecyra, in qua scribit Pamphili amo-
rem, cetera quinq. binos adoleſcētulos habent. Illud
verò tenendum est, poſt vlc̄m uic̄m. dīc̄m Latinos
multa fabularum genera protuliſſe, ut togatas, & ſe-
nicis, atq. argumētis Latinis: Prætextatas, ab digni-
tate personarum & Latina historia: Atellanās, a ci-
uitate Campaniæ, ubi actitate sunt plurimæ: Rhynto-
nicas ab actoris nomine: Tabernarias, ab humilitate
argumenti & styli: Mimos, ab diuturna imitatione
vilium rerum & leuium personarum. Inter tragæ-
diam autē & comædiam cum multa, tum in primis
hoc distat, quod in comædia mediocris fortuna homi-
num parui impetus, periculaq. lætiq. sunt exitus acti-
orum. At in tragædia omnia contraria, ingentes per-
sonæ, magni timores, exitus funesti habentur. Et illic
turbulenta prima, tranquilla ultima. In tragædia
contrario ordine res aguntur tum quod in tragædia
fugienda vita, in comædia capessenda exprimitur.
Postremo, quod omnis comædia de fictis est argumē-
tis: tragædia sæpè de historica fide petitur. Latina
fabula primò a Lūio Anæronico scriptæ sunt ad
cunctas res, b cum etiam tum recentius idem &
poeta & actor fabularum suarum fuisset. Comæ-
dia aut motoria sunt, aut stataria, aut mistæ. Mo-
toria, turbulente: stataria, quietiores: mistæ, ex u-
troque actu consistentes. Comædia per quatuor
partes diuiditur, prologum, protasim, epitasim, cata-
strophem. Prologus est velut præfatio quadam fa-
bulæ, in quo solo licet præter argumentum aliqu.
ad populum, vel ex poeta, vel ex ipsius fabulæ,

•nodus erro-
rit.

vel ex actoris commodo loqui. Protasis, primus est actus, initiumq; dramatis. Epitasis, incrementum, processusq; turbarum, ac totius, ut ita dixerim, & motus erroris. Catastrophe, conuersio rerum est ad incūdōs exitūs: patefacta cunctis cognitione gestorum. Comœdia est fabula, diuersa instituta continens, affectumq; ciuiliū ac priuatarū rerum: qua discitur, quid sit in vita utile, quid contrā euitandum. Hanc Græci sic definiēre: κωμῳδία ἐστὶν ἰδιωτικῶν καὶ πολιτικῶν περὶ γυμνάτων ἀκρίβειας περὶ οὐχί. Comœdiam esse Cicero ait, imitationem vitæ, speculum consuetudinis, imaginem veritatis. Comœdia autē à more antiquo dicta, quia in vicis huiusmodi carmina initio agebantur apud Græcos, ut in Italia compitalitijs ludicris, admisso pronūciationis modulo: quod actus cōmutantur, populus detinebatur: aut ὡς τὸ τῶν κωμῶν, hoc est ab actu vitæ hominum, qui in vicis habitabant ob mediocritatem fortunarum, non in aulis regijs, ut sunt personæ tragice. Comœdia verò, quia pœma sub imitatione vitæ atq; similiudine compositum est, in gestu & pronūciatione cōsistit.

Comœdiam apud Græcos dubium est quis inuen-rit primus: apud Latinos certum est & comœdiā, & tragediam togatam primò Liniū Andronicū reperisse: qui ait, comœdiā esse quotidianæ vitæ speculū. Nec iniuria. Nam ut intenti speculo, veritatis lineamēta facīle per imagines colligimus: ita lectione comœdiæ, imitationē vitæ cōsuetudinisq; non agerrimè animaduertim⁹. Huius autem originis ratio, ab exteris ciuitatibus morib⁹q; prouenit. Atheniēses

namq;

namq; Atticā custodientes elegantiam, cum vellent
male viuentes notare, in vicos & cōpita ex omnibus
locis lati alacresq; veniebant. ibique cum nomini-
bus singulorum vitam publicabant: unde nomen cō-
positum, ut comædia vocaretur. Hæc autem carmi-
na in pratis primū mollibus agebantur, nec de crā
præmia, quibus ad scribendum doctorum prouocarē-
tur ingenia. Sed & actoribus munera offerebantur,
quò libentius iucundo vocis flexu ad dulcedinem cō-
mentationis uterentur. Caper namque pro dono his
dabatur, quia vitibus noxum animal habebatur, à
quo etiam Tragedia nomen exortum est. Nonnulli
autem ex amurca olei facie, quæ est humor aquatilis
tragediam dici, vocarique maluerūt. qui ludī cum
per artifices in honorem Liberi patris agerentur, e-
tiam ipsi comædiarum tragediarūque scriptores
huius dei velut præsens numen colere, venerarique
cōperunt. Cuius rei probabilis ratio extitit: ita enim
carmina inchoata pferebātur, ut per ea laudes eius
& facta gloriosa celebrari proferique cōstaret: tum
paulatim fama huius artis increbuit. Theſpis autē
primus hæc scripta in omnium notitiam protulit. Po-
stea Æschylus secutus exemplum publicauit: de
quibus ita Horatius in Arte poëtica loquitur:

Ignotum tragica genus inuenisse Camæna
Dicitur, & planstris vexisse poemata Theſpis,
Quæ canerent, agerentque peruncti facibus ora.
Post hunc personæ, pallag; repertor horæ est.
Æschylus, & modicis instrauit pulpita tignis:
Et docuit, magnūque loqui, nitique cothurno.

*Successit vetus his comædia, non sine multa
Laudes: sed in vitium libertas excidit, & vim
Dignam lege regi. lex est accepta, chorusque
Turpiter obtinuit, sublato iure nocendi.
Nil intentatum nostri liquere poeta:
Nec minimum meruere decus, vestigia Græca
Ausu deferere, & celebrare domestica facta,
Vel qui prætextas, vel qui docuere togatas.*

Fabula, generale nomen est: Eius duæ primæ partes
sunt tragædia & comædia. Si Latina argumentatio
sit, prætextata dicitur. Comædia autem multis spe-
cies habet: aut enim Palliata est, aut togata, aut Ta-
bernaria, aut Attellana, aut Mimus, aut Rhyntonica,
aut Planipedia. Planipedia autem dicta ob humili-
tatem arguenti eius, ac vilitatem actorum, qui non
cothurno, aut socco in scena utuntur, aut pulpito, sed
plano pede: vel ideo, quod non ea negotia continet,
quæ personarum in turribus aut cœnaculis habi-
tantium sunt, sed in plano & humili loco. Personati
primi egisse dicuntur comædiam Cincius & Falis-
cius: tragædiam Minutius & Protonius. Omnium
autem comædiarum scripta ex quatuor rebus om-
nino sumuntur: nomine, loco, factò, euentu: Namine,
ut Phormio, Hecyra, Curculio, Epidicus. Loco, ut
Andria, Lencadia, Brundisina. Factò, ut Eunuchus,
Asinaria, Captini. Euentu, ut Commorientes. Adel-
phi, Heautontimorumenos. Comædiarum formæ sunt
palliata, Græcum habitum referentes, quas nonnulli
Tabernarias vocant: togata, iuxta formam perso-
narum habitum togatum desiderantes: Attellana, si-
libus

libus & iocis composita, qua in se non habent nisi venustam elegantiam. Comædia autem diuiditur in quatuor partes: prologum, protasim, epitasim, catastrophem. Prologus, est prima dictio, à Græcis dicta πρὸ λόγος, id est, antecedens veram fabula compositionem elocutio. Eius species quatuor sunt, συζυγῶν, commendatiuus, quo fabula vel poeta commendatur: ἀνὰ φολῶν, relatiuus, quo aut aduersario maledicta, aut gratia populo referuntur: ὑποδείκνυς, argumentatiuus, fabula argumentum exponens: μυστικός, mystus, omnia hæc in se continens. Inter prologum & prologium quidam hoc interesse voluerunt, quia prologus est, ubi poeta excusatur, aut fabula commendatur: prologium autem est, cum tantum de argumento dicitur. Protasis est primus actus fabule, quo pars argumenti explicatur, pars retinetur ad populi expectationem tenendam. Epitasis, inuolutio argumenti cuius elegantia cōnectitur. Catastrophe, explicatio fabule, per quam eventus eius approbatur. In plerisque fabulis ipsarum nomina priora ponebantur, quàm poetarum: in nonnullis poetarum, quàm fabularum: cuius moris diuersitatem antiquitas probat. Nam cum primum aliqui fabulas eederent, ipsarum nomina pronūciabantur antè, quàm poeta pronūciarentur, ne aliqua inuidia à scribendo deterrerì possent. Cum autem per editionem multarum poeta iam esset auctoritas acquisita, rursus priora poetarum nomina proferebantur: ut per ipsorum vocabula fabulis attentio acquireretur. Actus diuersis ludis manifestum est inscribi.

μεγάλης
σιούς,

Nam ludorum quatuor sunt species, quos curiles adiles munere publico curant. Megalenses magnis diis consecrati, quos Græci *ἡμεγαλεῖς* appellant. Funebres, ad retinendum populum instituti, dum pompa funeri decreta in honorem patritij viri, plene instruitur. Plebeij, qui pro salute plebis eduntur. Apollinares, Apollini cōsecrati. In scena dua ara poni solebant: dextra Liberi, sinistra eius dei, cui ludi fiebant: unde Terentius in *Andria* ait.

Ex ara hinc sume verbanas.

Scenicus habitus est indumēti genus, quo utebātur scenici, ut alter ab altero dignosceretur. Hinc *Vlysses* palliatum semper inducunt, sine quod aliquādo insaniam simulavit, quo tempore teclū se esse voluit, ne agnitus cogeretur in bella prodire: seu ob singularem sapientiam, qua teclū munitusq; plurimum socijs profuit. Huius enim virtutis erat, animi semper decipientis ingenium. Nonnulli *Liba* incolas, sicut *Locros* palliatos fuisse cōmemorant. *Achillis* & *Neoptolemi* persona diademata habēt, quamvis regalia sceptrā nunquam tenuerint: cuius argumenti probatio talis inducitur, quod nūquam cum reliqua Græciæ iuuentute ad gerenda cum Troianis bella sacramenta coniurationis iniierunt, nec unquam sub *Agamemnonis* imperio fuerūt. Comicis senibus cādidus vestitus inducitur, quod is antiquissimus fuisse memoratur. Adolescentulis discolor attribuitur, ut sui ingenij mobilitatem præferant. Servi comici amictu exiguo conteguntur, paupertatis antiquæ gratia, vel quo expeditiores agant. Parasiti cum in-

tortis

sortis pallijs veniunt. Lato vestitus cādidus, erummo-
so obsoletus, purpureus diuiti, pauperi phœniceus da-
tur, militi chlamys purpurea, puellæ habitus pereгри-
nus induitur, leno pallio varij coloris utitur, mere-
trici ob auaritiā luteum datur. Symmata dicta sūt
ab eo, quod trahūtur: quæ res ob senicam luxuriā
instituta est. Eadem in luctuosīs personis incuriam
sui per negligētiā significant. Aulea quoq; in sce-
na in terra sternūtur, qui pictus ornatus erat, ex At-
talica regia Romā vsq; perlatus, pro quibus si paria
atas posterior accepit. Est autē minutum velū, quod
populo obfistit, dum fabularū actus cōmutantur. Di-
uerbia histriones pronuntiabant. Cantica verē tem-
perabantur modis, non à poëta, sed à perito artis mu-
sica factis. Neque enim omnia iisdem modis in uno
canto agebātur, sed sepē mutatis, ut significāt, qui
tres numeros in comædijs ponunt, qui tres continent
mutatos modos canzici illius. Qui huiusmodi modos
faciebant, nomen in principio fabula & scriptoris, et
actoris superponebant. Huiusmodi adeo carmina ad
tibiās fiebat, ut his auditis, multi ex populo antē dis-
cerent, quā fabulam acturi scenici essent, quā om-
ninò spectatori bus ipsis antecedens titulus pronūcia-
retur. Agebatur autē tibijs paribus aut imparibus,
& dextris aut sinistris. Dextra autē tibia, sua gra-
uitate seriā comædiæ dictionem pñuntiabant. Si-
nistre & Serrana acuminis leuitate iocū in comæ-
diā ostendebant. Vbi autem dextra & sinistra a-
cta fabulā inscribebatur, mistim ioci & gra-
uitates denunciabantur.

M. ANTONII MV-
RETI IN DONATI ATQVE
ALIORVM DE COMOEDIA
ET TRAGOEDIA LIBELLVM

animaduersiones.

(.)

PRORSÆ orat. ita legendum: ut prorsū limi-
tes apud Festum, qui erant ad orientē directi, &
prorsa dea apud Gellium, quæ rectos fœtus educeret.
mendandus enim est locus ex vetusto codice. Hu-
ius inquit periculi deprecādi gratia a restatue sunt
Roma duabus Carmētibus, quarum altera Postner-
a nominata est, Prorsa altera, à recti peruersiq; par-
us potestate & nomine. Ita prorsa oratio, quæ recto
verborum ordine & soluto incedit: ut contrā ver-
sus: in quo orationis genus versum est, ut ait Cicero,
& mutatum. **b** Hac eadem infra quidem fusiū agū-
tur: sed ita, ut appareat, tāquam farraginem rerum
quandam incōditam, atque è multis temerē coacer-
natam, à sedulo eodem & imperito pro suo ingenio,
prepostero ordine, & conuerso digestam fuisse.

C. Fæde putideq; hoc loco lapsus est, quisquis ille est,
sive is Donatus, sive Cornutus, sive Asper, qui huius
tam preclara partitionis sit auctor habendus. Vbi enī
ludi Romani? ubi Florales? Quid Apollinares? Eo-
rūmne procuratio ad ædiles pertinebat, an ad prato-
rem eum, qui ius populo, plebique daret summum:
quod ex carminibus Marty vatis iubebatur? Ma-
strob. lib. 1. cap. 17.

Æli

¶ **ÆLII DONATI IN AN-**
DRIAM TERENTII, PRA-

FATIO.



COMOEDIA *Andria* cum pallia-
ta sit, de loco nomen accepit, & à Me-
nandro prius. & nunc ab ipso Terentio:
qui cum de Chryside loqueretur, sic ait:
Hei vereor, ne quid *Andria* apporet
mali. Et hoc commune vocabulum est in *Græca*, &
in *Latina* lingua. Hac maiori ex parte metori dēst,
continētque actus amatorum adolescentium, & pa-
trumpiorum. * Sunt ibi callidi serui, astuta ancille,
seueri senes, adolescentuli liberales. In hac prima
partes senis *Simonis* sunt, secūda *Dani* tertia *Chre-*
metis & deinceps reliquorum. Prologus in hac a-
cer inducitur, & in aduersarios non mediocriter ex-
asperatur: sed tamen id * subtiliter sit, ut omnia
laccessius facere videatur, ac dicere. Hic protasis
subtilis, epitasis tumultuosa, catastrophe penē tra-
gica: & tamen repente ex his turbis in tranquil-
lum peruenit. Hac prima acta est ludis *Megalen-*
sibus, *M. Fulvio* adile, & *M. Glabrone*, * *Q. Mi-*
nutio Valerio curulibus. Egerunt *L. Attilius*, *La-*
tinus Prænestinus, & *L. Ambinius Turpio*. Mo-
dos fecit *Flaccus Claudy* filius tibus paribus, dex-
tris & sinistris. Et est tota *Græca* edita *M. Mar-*
cello, & *Cn. Sulpitio* COSS. pronuntiataque est
Andria Terenty, ob incognitum adhuc nomen poe-
ta, & minoris apud populum auctoritatis ac meriti.
¶ *Græcis* lepide distincta est: & successu

* Sunt ibi,
non habet
Murec.

* subtiliter w

* *Q. Minn.* it
Valerio hæc
verb. *Mu* et
tollit ac recte
ille quidem.

Protatica per-
sona.

* Pallitur
in eo donatus.
In ducitur
in Heautont.
Antiphilae in
Curculione
Plauti Plane-
sium, in Epidi-
co Stratiphro-
clis soror
virgo. Mur.

spectata a prospero, hortamento poëta fuit ad alias cō-
scribendas. Initium autē $\pi\rho\omega\tau\alpha\tau\iota\kappa\acute{o}\nu\ \pi\rho\acute{o}\sigma\omega\pi\omicron\nu\varsigma$
id est, aduentitiam personam recipit Sosia propter e-
uoluendam argumenti obscuritatem. Persona autem
protatica ea intelligitur qua semel inducta in prin-
cipio fabulae, in nullis deinceps fabulae partibus ad-
hibetur. † Adnotandum sane puellarum liberalium
nullam orationem in proscenio induci in comœdia
palliata, prater innocationem Iunonis Lucina, qua
& ipsa quoque post scenam fieri solet.

EIVSDEM ARGVMENTVM IN EANDEM.

CHremes Atticus, pater Pasibula & Philumena:
cū ex his duabus se Pasibulum perdidisse fal-
sò crederet, relicta Athenis, nec visam postea multo
tempore, tanquam unicam sibi putabat Philumenā:
quam Charinus adolescens Atheniensis adinabat
unicè, & sibi petebat uxorem. Sed pater eam Pāphi-
lo cuidam Simonis filio ultro responderat, qui Pam-
philus contra sororem Chrysidis, ac peregrinam tantū
creditam, Pasibulam supra dictam aliam Chre-
metis filiam sub nomine Glycerii latenter sic ama-
uit, ut ex ea filium suscepisset in scio patre, quare in-
tellecta, cōmotus Simo pater Pamphili, dum per fal-
sus nuptias tentat animum Pamphili, multis dolis à
Dano ipse deluditur seruo, periculòque Charini &
Pamphili motus error in fabula: qui usque ad eum
finē ductus est, dum Athenas veniens Andrius qui-
dam Critorem aperiat, & nodum fabulae soluat, per
quem agnita Pasibula recipitur a parentibus, & tra-
ditur

ditur Pamphilo amanti: Philumena verò Charino
despondetur, & traditur exoptanti.

Perspecto argumēto, scire debemus, hanc esse vir-
tutem poëticam, ut à nouissimis argumenti rebus in-
cipiens, initium fabula & originem narratiuē red-
dat spectatoribus, auctoremq; presentem sibi exhi-
beat, ubi finis est fabula. Hunc enim ordinem et cir-
culū poëticae artis, vel virtutis, non modò secuti sunt
tragici comiciq; auctores, sed Homerus etiam, &
Virgilius tenuerunt. Diuisionem actuum in Latinis
fabulis internoscere difficile est, causam iamdudum
demonstrauimus. Vnde autem, & quomodo, quamuis
egre, tamen intelligi, distinguiq; possint, est opera pre-
mium dicere. Principio dicendum est, nullam perso-
nam egressam quinquies, ultra exire posse. Sed illa
replerunq; decipimur, quòd personam cum tacue-
rit, egressam falso putamus: qua nihilominus in pro-
scenio tacens, loquendi tempus expectat. Est igitur
attentiè animaduertendū ubi & quando scena va-
cua sit ab omnibus personis, ut in ea chorus vel tibi-
cen audiri possit: quod cum viderimus, ibi actum esse
finitum debemus agnoscere. Confundit sapè lectore
id, quòd persona in superiori sceno desinens, & in
proxima incipiens loqui, non intelligitur ingressa:
quod ipsum experientes statim dyadicant de rerum
ac temporum quantitate, potest enim fieri, ut & in-
gressa sit, ac egressa, quam prauè credimus de proscen-
io non recessisse. Posse autem quintò egredi personā,
non & necesse esse dicimus, ut appareat ultra exire
non posse: in tragœdia parciùs exire & solere pariter,
& li-

& licere. Primus actus in Andria narrationem
 monis apud Sositam continet argumēti: quod populus
 hac occasione perdisceat mox querelam apud se Dani
 de domino, & eiusdem cum domino verba: & rur-
 sus eiusdem serui deliberationem quid rerum ge-
 rat. Secundi actus hac: Charini verba, primo cum
 Byrrhia seruo, & post cum ipso Pamphilo de nuptijs:
 Pāphili sermo cum patre dolo cōsentientis in nupti-
 as: Byrrhie verba: Dani callida oratio aduersum se-
 nem. Tertio actui hac attribuuntur: Mysidis cum ob-
 stetrice colloquium, Dano ac Simone audientibus:
 partus Glycerij suspectus seni, & Dani apud eū frau-
 dulēta sermocinatio: Simonis verba cum Chremese
 de nuptijs: Dani perturbatio ac Pāphili. Quartū a-
 ctum per hac intelligimus: prima Charini verba sūt
 indignantis, velut fidē sibi non seruata à Pamphilo:
 tum Mysidis verba apud Pamphilum, eiusdemque
 questus: Dani administratio doli aduersus Chreme-
 tem. In quinto actu, Simonis & Chremetis prope iur-
 giū disputatio, tum detectio fallaciarū Dani, tum in-
 dignatio patris, aduersus filiū, tum Critonis interuē-
 tus, & per eum cognitae res, in trāquillū res acta,
 ducentibus uxores, quas concupierant; Pāphilo &
 Charino. Illud non commouere nos debet, quod in he-
 rum actū distinctione videtur de profcenio non dis-
 cessisse persona quadā: sed tenere debemus ideo Te-
 rentium vicinitatis mentionē fecisse in principio, ut
 modico receptu & adesse, & abesse personā intelliga-
 mus. Nihil ergo secus factum est ab antiquis, quā
 ad hunc modum Terentianas fabulas diuiserant.

FA.

alij, secus.
 Aureus se-
 uius, hoc est
 aius benē.

James W. Hillebrand
 Books
 1687

FABULÆ INTERLO- QVVTORES.

SIMO, senex.

SOSIA, seruus.

DAVVVS, seruus.

MYTIS, ancilla.

PAMPHILVS, adolescens.

CHARINVS, adolescens.

BYRRHIA, serua.

LESEIA, obsterica.

GLYCERIVM, Chremetis filia.

CHREMES, senex.

CRITO, hospes.

DROMO, seruus.

C. SVLPICII APPOL- LINARIS PERIOCHA.

Trimetri Iambici.

S Ororem falsò creditam meretricula,
 Genere Andria, Glycerium vitiat Pamphilus:
 Granidâque facta, dat fidem uxorem sibi ^{et} ~~per~~ ^{absolutè} ~~per~~ ^{facto}
 Fore hanc; nam aliam pater ei desponderat,
 Gnatam Chremetis: atque, ut amorem comperit,
 Simulat futuras nuptias, cupiens suus
 Quid haberet animi filius cognoscere.
 Daci suasi non repugnat Pamphilus.
 Sed ex Glycerio natum, ut vidit puerulum
 Chremes, recusat nuptias, generum abdicat. *Disproposito*
 Mox filiam Glycerium in sperato agnitam,
 D. et Pamphilo hanc, aliam Charino coniungem.

J AN.

ANDRIA

TERENTII.

ACTA LVDIS MEGALENSIB. M.
FVLVIO, ET M. GLABRIONE ÆDI-
LIB. CVRVLIB. EGERVNT L. AMBI-
VIVS TVRPPIO, L. ATILIVS PRA-
NESTINVS. * MODOS FECIT FL.
CLAVDII F. TIBIIS PARIB. DEX-
TRIS ET SINISTRIS. ET EST TO-
TA GRÆCA, EDITA M. MARCEL.
C. SVLP. COSS.

PROLOGVS. Tetrametri iambici.

Prologus hic
relatiuus est,
quando ma-
ledicta in
aduersarium
regoruntur.
Exor. cogi
se ad respon-
dendum ad
uersatio.
Operam, le-
git Diomed.
Vitium poetæ
obiectum.
Naratio.
* Non ita sunt
dissimili
argum.

PROLOGVS. *OE*TA cum primū animū ad scri-
bendum appulit,
Id sibi negoti credidit solū dari, (l.)
Populo ut placerent, quas fecisset fabu-
Verū aliter euenire multo intelligit.
Nam in prologis scribundis operam abuitur,
Non qui argumentum narret, sed qui male noli
Veteris poetæ maledictis respondeat.
Nunc quam rem vitio dent, que so animū aduortite.
Menander fecit Andriam, & Perinthiam.
Qui utramuis recte nōrit, ambas nouerit.
* Non ita dissimili sunt argumento: sed tamen
Dissimili oratione sunt facta, ac stylo.
He thought he had nothing Que
else to do

ACTVS I.

*Quae conueniēre, in Andriam ex Perinthia
Fateatur transtulisse, atque vsam pro suis.
Id isti vituperant factum: atque in eo disputant,
Contaminari non decere fabulas.
Faciunt na intelligendo, vt nihil intelligant:
Qui cū hunc accusant, Nenu, Plautum, Ennium
Accusant: quos hic noster auctores habet:
Quorum emulari exoptat negligentiam
Potius, quā istorum obscuram diligentiam.
Dehinc vt quiescant, porro mor eo, & desinant
Maledicere, malefacta ne noscant sua.
Fauete, adeste a quo animo, & rem cognoscite,
Vi pernoscat, quid spei su reliquum,
Posthac quas faciet de integro comœdias,
Spectanda, an exigenda sunt nobis prius.*

a Modos fecit Flaccus Claudij filius. Delenda hic est vox, filius. Notabuntur enim patres non nomine familiar, sed prænominē vt, M. Tullius M. filius, non Tullij. b Tibijs paribus, dextris, & sinistris. His affectus significabatur: velut hic grauitas senum cum hilaritate adolescentium, & serulorum iocosa: illa quidem dextris, hac sinistris praesentabatur.

ACTVS PRIMI a SCENA I.

Argumentum.

Simo narrat liberto primum honestam filij vitam: deinde amatoriam. Ad postremum etiam aperit, quo consilio se daturum illi uxorem simulare statuerit. Trimetri.

SIMO senex. SOSIA seruus.

*VOs istac intrò auferte: abite. Sosia,
Adejdum, paucis te volo. So. dictum pnta:
Nepe vt curetur recte hac. Si. imò aliud. So. quid est,
Quod tibi mea ars efficere hoc possit amplius?
Si. Nihil istac opus est arte ad hanc rem, quā paro:*

C.

b Sed

Modesta ma-
ledictorum
imprecatio.
Ab auditori-
bus fauorem
captat.

Exigendz. i.
explodendz.
vt in Hezra
partim sum
earū exactus.

Hic protatca
persona indu-
citur, cōsa sci-
licet, quā de-
inceps nuf-
quam apparet.

Exordij bene-
uolentia à
meritis capta-
tur.

Propositio
consilij.
Narratio: quæ
exponit amo-
res gnati, &
concilium su-
um de nupijs.
Est autem am-
plificata narra-
tio occasione-
bus omnibus.

Ad Philoso-
phos. Eclip-
sis est Terenti-
ana: potest e-
nim subintell-
ligi, animum
applicare, & quæ-

b Sedijs, quas semper in te intellexi sitas,
Fide & taciturnitate. So. expecto quid velis.
*Si. Ego postquam te emi à parvulo, ut semper tibi
Apud me iusta, & clemens fuerit seruitus,
Scis. feci, è seruo ut esses libertus mihi,
Propterea quod seruiebas liberaliter.
Quod habui summum pretium. persolui tibi.
So. In memoria habeo. Si. haud muto factum. So.
gaudeo,
Si tibi quid feci, aut facio, quod placet, Simo: &
Id gratum fuisse aduor sum te, habeo gratiam.
Sed mihi hoc molestum est: cñ istac cōmemoratio,
Quasi exprobratio est immemoris benefici.
Quin tu uno verbo dic quid est, quod me velis.
Si. Ita faciam, hoc primum in hac re predicō tibi,
Quas credis esse has, non aut vera nuptia.
So. Cur simulas igitur? Si. omniem à principio
audies:
Eo pacto & gnati vitam, & consilium meum
Cognosces, & quid facere in hac re te velim.
Nam is postquam excessit ex ephebis, Sosia,
& Liberiùs viuendi fuit potestas, nam antea
Qui scire posses, aut ingenium noscere,
Dum etas, metus, magister prohibebant? So. ita est.
Si. e Quod plerique omnes faciunt adolescentuli,
Ut animum ad aliquod studiũ adiungant, aut equos
Alere, aut canes ad venandum, aut ad philosophos:
Horum ille nihil egregie præter cetera
Studebat: & tamen omnia hac mediocriter.
Gaudebam. So. non iniuria: nam id arbitror*

Adprimè

Adprime in vita esse utile, ut Ne quid nimis.
Si. Sic vita erat: facile omnes perferre, ac pati,
Cum quibus erat, cumque unâ se se dedere:
Eorum obsequi studiis: aduersus nemini:
Nunquam proponens se illis, ita ut facillimè*
Sine inuidia laudem inuenias, & amicos pares.
So. Sapienter vitam instituit: namque hoc tempore
Obsequium amicos, veritas odium parit.
Si. Interea mulier quadam ab hinc triennium
Ex Andro commigravit f huic vicinia,
Inopia, & cognatorum negligentia
Coacta, egregia forma, atque etate integra.
So. Hei vereor, ne quid Andria apportet mali.
Si. Primum hac pudicè vitam, parcè ac duriter
Agebat, lana ac tela victum queritans.
Sed postquam amans accessit, pretium pollicens,
Vnus, & item alter (ita ut ingenium est omnium
Hominum à labore procline ad libidinem)
Accepit conditionem: dein quantum occipit.
¶ Qui tum illam amabant, forte (ita ut sit) filium
Perduxere illuc secum, ut unâ esset, meum.
Ego met continuo mecum, Certè captus est:
Habet. obseruabam manè illorum seruulos
Venientes, aut abeuntes: rogitabam, heus puer,
Dic sodes, h quis heri Chrysidem habuit? nâ Andria
Illi id erat nomen. So. teneo. Si. Phadrum, aut Clit-
niam,
Dicebant, aut Niceratum, nam hi tres tum simul
Amabant. Eho, quid Pamphilus? Quid? symbolum
Dedit, cœnauit. Gaudebam. Item alio die

* Alijs

Nemo repente
 fit turpissimus,
 gradatim e-
 nim in vitia
 labimur

Felicitas
 Seditas pa-
 rena erga fi-
 lium.

Symbolum est
 paruum nu-
 misme, aut fig-
 num aliquod
 vt anulus.

ΕΠΙΦΩ-

ΥΗΛΑ.

Pamphili
continentia.

Querebam: comperiebam nihil ad Pamphilum
 Quidquam altinere. enim uerò spectatum satis
 Putabam, & magnum exemplum continentia.
 Nam qui cum ingenijs conficiatur eiusmodi,
 Neque commouetur animus in eare tamen:
 Scias posse habere iam ipsam suæ vitæ modum.
 Cum id mihi placebat, tum uno ore omnes omnia
 Bona dicere, & laudare fortunas meas,
 Qui gnatum haberem tali ingenio pradium.
 Quid uerbis opus est? hac fama impulsus Chremes,
 Vltro ad me venit, unicam gnata[m] suam
 Cum dote summa filio uxorem uidebat.
 Placuit, despondi, hic nuptijs dictus est dies.

A Quid ob-
 stat, cum non
 vera fiant?

So. Quid igitur obstat, cum non uere fiant? Si audies
 Ferè in diebus paucis, quibus hæc acta sunt,
 Chrysis vicina hæc moritur. So. factum bene:
 Beasti: metui à Chryside. Si ibi tuus filius.
 Cū illis, qui amabant Chrysidem, una aderat frequēs,
 Curabat una funus: tristis interim,

Simo hema-
 morati filio
 edidit, quod
 erat a-
 moris.

Nonnunquam conlacrumabat, placuit tum id mihi,
 Sic cogitabam: hic parua consuetudinis
 Causa, mortem huius tam fert familiariter
 Quid si ipse amasset? quid mihi hic faciet patri?
 Hæc ego putabam esse omnia humani ingeni,
 Mansuetique animi officia, quid multis moror?
 Ego met quoque eius causa in funus prædeo,
 Nihil suspicans etiā mali. So. hem, quid est? Si scies.
 Effertur: imus interea inter mulieres,
 Quæ ibi aderant, fortè unam aspicio adolefcentulā,
 Forma. So. bona fortasse. Si. & volu Sofia

Mira oratio-
 nis breuitas.

Adco

*Adeo modesto, adeo venusto, ut nihil supra:
 Quaxtum mihi lamentari prater ceteras
 Visa est. & quia erat forma prater ceteras
 Honestæ & liberalis; accedo ad pedisequas:
 Quæ sit rogo. sororem esse aiunt Chrysidis.
 Percussit * illico animum. at at, hæc illud est,
 Hinc illæ lacrumæ, hæc illa est misericordia.
 So. Quam timeo quorsum euadas. Si funus interim
 Procedit: sequimur: ad sepulcrum venimus:
 In ignem posita est: fletur. inter eâ hæc soror,
 Quam dixi, ad flammam accessit imprudentius
 * Satis cū periculo, ibi tum exanimatus Pamphilus
 Bene dissimilatum amorem, & celatum indicat.
 Adcurrit, mediam mulierem complectitur:
 Mea Glycerium, inquit, quid agis? cur te is perditū?
 Tum illa (ut consuetum facile amorem cerneret)
 Reiecit se in eum, flens quàm familiariter:
 So. Quid ais? Si, redeo inde iratus, atque agrè ferēs.
 Nec satis ad obiurgandum cause, diceret,
 Quid feci? quid commerni, aut peccavi, pater?
 Quæ sese voluit in ignem iungere, prohibui:
 Seruavi. honesta & ratio est. So. rectè putas:
 Nam scillum obiurges, vitæ qui auxilium tulit;
 Quid facias illi, qui delevit dæmonum, aut malum?
 Si. Venit Chremes post tridie ad me clamitans,
 Indignum facinus, comperisse, Pamphilum
 Pro uxore habere hanc peregrinam. ego rursus sedulo
 Negare factum: illa insistat factum. denique
 Itatum discedo ab illo, ut qui se ipsam
 Negat daturum. So. nō tu mihi gratū? Si. ne hæc quidē*

* Quia tum

ΔΕΥΤΗΡ

* Percussit le
git Donatu

* Satis cum f
relo.
Amor Pam-
philus erga
Glycerium
proditus

Chremes pe-
nitentiam abdi-
cat.

clipsis
pati' reb.

* Satis vehemens causa ad obiurgandum. So. qui cedo?

Si. Tute ipse his rebus finem præscripsi pater:
Propè adest, cum alieno more viuendum est mihi:
Sine nunc meo me viuere interea modo.

So. Quis igitur relictus est obiurgandi locus?

idens Si.
nis consili.

Si. Si propter amorem uxorem nolit ducere,
Ea primum ab illo animaduertenda iniuria est.

Et nunc id operam do, ut per falsas nuptias
Vera obiurgandi causa sit, si denegat:
Simul sceleratus Dauus, si quid consili
Habet, ut consumat nunc, cum nihil ob sint doli:
Quem ego credo manibus, pedibusque obnixè o-

mnia
Facit, magis id adeò mihi ut incommodet,
Quàm ut obsequatur gnato. So. quapropter? Si ro-
gas?

* animu'
Arguit etum à
natura.
Apostrophe
grauem
penam mi-
nantis.
* nil

Mula mens, malus * animus, quem quidem ego si
sensero.

Sed quid opus est verbis? sin eueniat (quod volo)
In Pamphilo ut * nihil sit mora. restat Chremes
Qui mihi exorandus est: et spero confore.

Nunc tuum est officium, has benè ut assimules nup-
tias:

Per terrefaciæ Dauum: obserues filium,
Quid agat, quid cum illo consili capiet. So. sat est:
Curabo. eamus iam nunc intro. Si. i præsequar.

* Neque apud Plautum scenarum vlla mentio est: & in Terentij
fabulis aliter ab alijs distinguuntur. In veteribus quidem libris,
nulla omnino scena nominatur. sed ijs quas temper Artium
ponunt veteres, virtutes, & vitia notabant. Terent. Ad elph. Pri-
mum

ACTVS I.

marum artium magi principem. Salust. quæ vtræque ijs artibus auxerat, quas supra memoravi. Hinc bonis, & malis artibus partæ diuitiæ, opes, potentia, cuius locutionis creber est Latinus vsus. c. nam isthæc commemoratio, Demosthenes
περί σεφάνος τὸ δὲ τὰς ἰδίας ἐνεργεσίας ἀναμνήσκει μικροῦ δαίμ ὁμόν ἐς τὼ ὀνειδίζειν.

Δ. Liberius viuendi fuit potestas nam antea. Fuit, in hoc versu monosyllabum est: & in quarta sede pes ille qui creticus dicitur: quem quidem, nisi quis in Iambicum carmen recipiat, multa erunt in fabulis & Terentij & Plauti mutanda, pro cuiusque sententia, atque ingenio. Vide Muret. c. Quod plerique omnes. Hæc dicendi ratio ab Attriciis fluxit. Priscian. libr. XVIII. f. huc viciniæ, alij. Sic in Phormione, Hic viciniæ. Nonius tamen, Priscianus, Charisius, huic viciniæ legunt. Quam lectionem confirmant veteres quatuor libri manu scripti. g Perducuntur, ait Donatus necessitare coacti. Ascon. in locum illum ex prima in Verrem, Lenonum, perducitorum, nulla mentio fiat. Lenones inquit, sunt scortorum perductores, inuitarum etiam personarum. Quam tamen notionem verbum hic perduxere non habet. h Quis heri Chrys. hab. Cic. famil. 1. epist. 27. ne Aristippus quidem ille Socraticus erubuit, cum esset obiectum, habere eum Laide, Habeo, inquit, non habeor à Laide. i Aut consistat, legendum, quo verbo, idem vitur in Phormione, aut vox, cuiusmodi trium syllabarum est: quod nonnulli crediderunt, k Honestæ oratio est. Ita legendum, & libri veteres, & latini sermonis consuetudo & carminis ratio confirmat. Cic. de Offic. 2. Dictu quidem est procliue: itaque vulgò loquantur, sese in beneficijs collocandis mores hominum, non fortunam sequi. honesta oratio est: sed quis est tandem &c.

ACTVS PRIMI SCENA II.

¶ Argumentum.

Filij amorem explorat pater: simulat futuras nuptias: interminatur Dauo pistrinum, si quid fallaciæ in ipsis conatus fuerit nuptijs.

¶ Partim Senarij, partim octonarij. Dimeter vnus, quo distinctionis causa vsus est per medium, inquit Priscia.

C. 4.

SIMO

SIMO senex. D AVVS servus.

Spargit rem in
personas, &
institutum cō-
siliū exequi-
tur.

Non dubium est, quin uxorem nolit filius:
Ita Daum modo timere sensi, ubi nuptias
Futuras audivit. sed ipse exit foras.

D. Mirabar, hoc si sic abiret: & heri semper lenitas
Verebar quorsum evaderet.

Qui postquā audierat non datū iri filio uxore suo.
Nunquam cuiquam nostrum verbum fecit, neque
id egre tulit.

Si. At nunc faciet, neq, ut opinor, sine tuo magno
malo.

D. Id voluit, nos sic nec opināteis duci falso gaudio,
Sperāteis iā amoto metu, interea oscitāteis opprimi,
*Ne esset spatium cogitādi ad disturbādas nuptias.
Astute. S. carnifex qua loquitur? D. herus est, neque
prævideram.

Si. Daue. Da. hem quid est? Si. e hodie ad me. Da.
quid hic voli? Si. quid ais? Da. qua de re? Si. rogas?
Meum gnatum rumor est amare. Da. id populus cu-
rat scilicet.

Si. Hoccine agis, an non? Da. ego verò istuc. Si. sed
nunc ea me exquirere,
Iniqui patris est. nam quod antehac fecit, nihil ad
me attinet.

Dum tempus ad eam rem tulit, sui animum ut ex-
pleret suum.

Nūc hac dies aliā vitā adfert. alios mor es postulat.
Dehinc postulo, siue equum est, te oro, Daue, ut re-
deat iam in viam.

Da. Hoc quid sit? Si. omnes qui amant, graviter sibi
dari

nihil
my thing
nihil

Callida Da-
ui suspicie.

* ut ne esset.

Agis. i. au-
dis, Donatus,
alij pro facis
poni conten-
dunt.
Indulgentia
patris.

dari uxorem ferunt.

Da. Ita aiunt. Si. tum si quis magistrum cepit ad eam rem improbum,

Ipsam animam agrotum ad deteriorem partem ple-
runque applicat.

Da. Non hercle intelligo. Si. non? hem. Da. non: Da-
nus sum, non Oedipus.

Si. Nempe ergo aperte vis, qua restant; me loqui?

Da. sane quidem.

Si. Si sensero hodie quidquam in his te nuptijs

Fallacia conari, quosiant minus:

Aut velle in eare ostendere, quam sis callidus:

Verberibus cesum te in pistrinum, Danae, dedam

Vsque ad necem,

Ealege, atque omine, ut si te inde exemerim, ego
pro te moriam.

Quid hoc? intellexisti? an nondum etiam ne hoc
quidem? Da. imò callide.

Ita aperte ipsam rem modo locutus, * nil circuitione * nihil.
usus es.

Si. Vbiuis facilius passus sum, quam in hac re, me
deludier.

Da. Bona verba queso. Si. irrides? nihil me fallis.
sed dico tibi,

Ne temere facias: c ne tunc tu haud dicas tibi non
praeclum: caue.

Adagid, Oe-
dipus enim
solus Sphyn-
gis enigma
soluit.

* Tres hos primos huius scenæ versus, faciunt nonnulli postremos
primæ: ut te unde primum sis, Mirabar hoc si sic abire. b om-
nes qui amant, in cimetio veru, qui non eliditur. Virgil. f har-
maceur. Credimus, an qui amant, ipsi sibi somnia fingunt. cius
generis multa apud Teren. influent. e neque tu hoc dicas, tibi

non prædictum. Ita legit Muret. veterum exemplarium fidem
secutus,

ACTVS PRIMI, SCENA. IIL.

¶ *Argumentum.*

In hac scena deliberat Dauus, velatne Pamphilo esse adiutor,
an auscultare seni.

Iambici tum octonarij, tum Senarij.

DAVVS solus.

Consultatio
Davi, filium
ne adruet, an
seni auscultet.

ENimvero Daue, nihil loci est segnitia, neque so-
cordia.

Quantum intellexi modo senis sententiam de nup-
tijs,

Qua si non astu providentur, me, aut herum pessun-
dabunt.

Nec quid agam, certum est: Pamphilumne adiu-
tem, an auscultem seni.

Si illum relinquo, eius vita timeo: sus opitulor, huius
minas:

verba dare,
si dicere

Cui verba dare difficile est, primum iam de amore
hoc comperit:

Me infensus servat, ne quam faciam in nuptijs fal-
laciã.

Si senserit, perij: aut si libitum fuerit, causam ce-
perit,

* Precipitem
in pristinum
dab.

Quo iure, quaq; iniuria * precipitem me in pristi-
num dabit.

* hoc mi ac-
ced.

Ad hec mala hoc * mihi accedit etiam: hec An-
dria,

Sine ista vxor, siue amica est, grauida è Pamphilo
est:

Audirèque eorum est operæ pretium audaciã.

non oritur & vixit & hunc mitcheris Nam

*Nam inceptio est amentium, haud amantium.
 Quicquid peperisset, decreuerunt tollere:
 Et fragunt quandam inter se nunc fallaciam,
 Cinem Atticam esse hanc. fuit olim quidam senex
 Mercator: nauem is fregit apud Andrum insulam.
 Is obiit mortem: ibi tum hanc eiectam Chrysidis
 Patrem recepisse orbam parua. fabula.*

** Mihi quidem hercle non fit verisimile: atque ip-
 sis commentum placet.*

*Sed Myfis ab ea egreditur, at ego hinc me ad fo-
 rum, ut*

*Conueniam Pamphilum, ne de hac repater impru-
 dentem opprimat.*

ACTVS PRIMI SCENA IIII

Argumentum.

*Narrat Myfis qui imobrem a Glycerio exierit: & hic docet Te-
 rentius immoderatum vini vum fugiendum esse ijs, qui serijs
 prziunt negotijs. Nihil est enim quod rectè agi ab ebrio possit.
 Trochæici Catalethici, præter duos postremos. Solet autem mutare in-
 terdum metri genus, cum ad parascenem ventum est scena sequenti.*

MYSIS ancilla.

*a Adini Archillis iamdudum, Lesbiam adduci
 iubes.*

Sanè pol illa temulenta est mulier, & temeraria:

*Nec * satis digna, cui committas primo partu mu-
 lierem.*

*Tamen eam adducam. importunitatem spectate a-
 nicule:*

*Quia cōpotrix eius est. Di date facultatē, obsecro,
 Huic pariundi, atq; illi in alijs potius peccandi locū.
 Sed quid iam Pamphilum exanimatum video? ve-
 reor quid fiet:*

Opperiar,

*Paronomasia
 est, quam à Ci-
 cerone agno-
 minatio ai-
 citur*

** mihi qui-
 dem non her-
 cle sit verifi-
 m. letat qui.
 Hic parascen-
 est, id est, Præ-
 paratio ad ali-
 am scenam.*

*Oeconomia
 expostulat, ut
 obstetrix,
 accersatur,
 & conueniatur
 Pamphilus
 Apophœsis.
 * far*

Turba, id est
turbatio.

Opperiar, ut sciam, nunquidnam hec turba tristitia adferat.

■ Audiuī Archillis, Goueanus de suo addit, quod: hos versus iambicos esse existimans: sed falsus est. Sunt enim omnes trochaici, quadrati catalectici, præter postremos duos, qui sunt iambici quadrati acatalectici.

ACTVS PRIMI SCENA V.

¶ *Argumentum.*

Habet hæc scena Paphili dolorem de ru, tifs: fidem se G'y-cerio teruenturum pollicetur, vel inuito, si res ita exigat, patrie.

Partim Tetrametri, cum Iambici, tum Trochaici, partim Trimeter. Sed & Monometer unus, & Dimetri aliquot.

P AMPHILVS adolescens. MYSIS ancilla.

Querela Pā-
phili.

Pāphilus ob-
nuptias per-
turbatus, ex
abrupto inci-
pit propositi-
tionem iniu-
riæ.

A patris per-
fona.

H Occire est humanum factum, aut inceptum?
hoccine officium patris?

*My. Quid illud est? Pam. pro deum atque hominum
fidem: quid est, si non hæc contumelia est?*

*Vxorē de crērat dare sese mihi hodie nōne oportuit
Præscisse me antē? nōne prius cōmunicatū oportuit?*

b My. Miseram me, quod verbum audio?

*Pam. Quid Chremes, qui denegarat se commissu-
rum mihi.*

*Gnatam suam uxorem? id mutauit, quoniam me
immutatum videt.*

*Itāne obstinate operam dat, ut me à Glycerio mise-
rum abstrahat?*

Quod si sit, pereo funditus.

*Adeon' hominem esse inuenustum, aut infelicem
quemquam, ego ut sum?*

*c Pro deum atque hominum fidem. nullōne ego
Chremetis pacto assinitatem effugere potero? quos
modis*

Mirè poëta
hic magnas
turbas facit,
quò catastro-
phe maiore
gaudio com-
pleatur.

Contemp-

ACTVS I.

14

Contemptus, spretus, facta, transacta omnia: hem.

Exaggeratur indignitas.

Repudiatus repeto. quamobrem? nisi si id est, quod suscipior:

Aliquid monstri alunt. ea quoniam nemini obtrudipotest.

Propria & pathetica. Parentis negligentiam carpit.

Itur ad me. M. Oratio hac me miseram exanimavit metus.

Pam. Nam quid ego nunc dicam de patre? ah,

Tamámne rem tam negligenter agere? prateriens modo

Miki apud forum, vxor tibi ducenda est Pamphile hodie, inquit: para,

Abi domum: id mihi visus est dicere, abi cito, & suspende te.

Aegre amantes de re vxoria audiunt.

Obstupidi censent ullū me verbum potuisse proloqui?

Aut ullam causam, inopiā saltem, falsam, iniquam? obmutui.

* Quod si ego rescissem id prius, quid facerem? si quis nunc me roget?

* Quod si ego prius id rescissem: quid facerem? Deliberatio & eius partes. Tot me imp.

Aliquid facerem, ut hoc ne facerem, sed nunc quid primum exequar?

* Tot me impediunt cura, quae meum animum diuersè trahunt.

Dissolutio, seu articulus deficientibus copulis. Consultatio sequitur querelā: fingit enim cordatum adolescentem. * Peropu' est

Amer, misericordia huius, nuptiarum sollicitatio: Tum patris pudor, qui me tam leni passus est animo usque adhuc,

Qua modo cunque animo libitum est, facere: eīne ego ut aduerser? hei mihi,

Incertum est quid agam. M. miseratimēo, hoc incertum quorsum accidat.

Sed

*Sed nunc peropus est, aut hunc cum ipsa, aut me a-
liquid de illa aduorsum hunc loqui.*

Metaphora à
mole ponderis
in statera pen-
dentis.

*Dum in dubio est animus, paulo momento huc illuc
impellitur.*

*P. Quis hic loquitur? Mysis salve. M. ô salve Pam-
phile. P. quid agit? M. rogas?*

*Laborat è dolore, atque ex hoc misera sollicita est,
diem*

*Quia olim in hunc sunt constituta nuptia: tum au-
tem hoc timet,*

Lenta & me-
sta responsio
Egone isthuc

*Ne deseras se. P. hem egone isthuc conari queam?
Ego propter me illam decipi miseram sinam?*

*Qua mihi suum animum atque omnem vitam cre-
didit:*

* Eius
Magna vis est
in pronomi-
nibus istis: nec
precipitanter
sed interruptè
proferenda
sunt.
Confirmatio
ab honesto,
& totus locus
merè Patheti-
cus.

*Quā ego animo egregiè chaxā pro uxore habuerim
Benè & pudicè & eius doctum, atque eductum sinam
Coactum egestate ingenium immutari?*

*Non faciam. M. haud vereor, si in te solo sit situm:
Sed vim ut queas ferre. P. adeon' me ignauū putas?*

*Adeon' porro ingratum, aut inhumanum, aut ferū,
Vt neque me consuetudo, neque amor, neque pudor
Commoueāt, neque commoueāt, ut seruem fidem?*

*M. Vnum hoc scio, hanc meritam esse, ut memor es-
ses sui.*

*P. Memor essem? ô Mysis, Mysis, etiam nunc mihi
Scripta illa dicta sunt in animo Chrysidis*

De Glycerio. iam fermè moriens me vocat:

Accessi: vas semota, nos soli. incipit:

*Mi Pamphile, huius formam atque aetatem vides?
Nec clam te est, quā illi utraq; res inuitiles*

Protopopœia
est & princi-
pium à blan-
dimento.

Et ad pudicitiam, & ad rem tutandam fient.
Quid ego per hanc te dextram oro, & genium
tuum,*

* et tutandam
ad rem fient.

*Per tuam fidem, perque huius solitudinem
Te obtestor, ne abs te hanc segreges, neu deseras.
Si te in germani fratris dilexi loco,
Sine hac te solum semper fecit maximi,
Seu tibi morigera fuit in rebus omnibus:
Te isti virum do, amicum, tutorem, patrem:
Bona nostra hac tibi committo, & tua mando fidei.
Hanc * mihi in manum dat: mors continuo ipsam
occupat.*

* mi.

Accepi: acceptam seruabo. M. Ita spero quidem.

P. Sed cur tu abis ab illa? M. obstertricem accerso.

* sed cur tu
ab illa.

P. propera.

Hic versus
perficitur in-
itio scenæ se-
quentis.

*Atque audin'? verbum vnum caue de nuptijs,
Ne ad morbum hoc etiam. M. seneo.*

¶ Vxorem decreuit dare sese mi hodie. Ita Muretus legit ex duobus lib. manuscriptis, atq; altero excusso Venetijs per antiquo. b. Alio ordine alij vtuntur his versibus constituendis. M. Miseram me, quod verbum audio? P. quid Chremes? qui denegauerat se commissurum mihi gnatam vxorem: mutauit id: Quoniam me immutatum videt. e Pro deum, atque hominum nullo ne ego. Ita putant nonnulli legi oportere, & quod secus si legas, stare versus non potest. & quod abest à manuscript. vox fidem. Eodem modo certe vltus est in Phormione. Pro deum immortalium: negat Phanium.

ACTVS SECVNDI, SCENA I

¶ Argumentum.

Charinus intelligit Pamphilo nupturam Philumenam. Idem rogat Pamphilum ne ducat. Hic Charinus & Eyrhia fabulæ adijciuntur, ne spreta relinquatur Philumena.

Trachalici & Iambici quidam, partim Tetrametri, partim Sapphorici.

CHARI-

CHARINVS adolescēs. BYRRHIA seruit.

PAMPHILVS.

Hic ve'ut o-
misso argu-
mento prin-
cipali, admi-
scet Chari-
nū, vt plus in
fabula sit
turbae

Sanum Byr-
rhiz conciliū
attendant
tum amato-
res tum phy-
fici.

* Id operam
te dare istum
qui amorem
ex animo
moueat,
quam id lo-
qui Quo, &c.

Quid ais Byrrhia?

Qua Datūrne illa hodie Pamphilo

Nuptum? B. sic est. C. quī scis? B. apud forum modo

De Dauo audini. C. vā misero mihi, vt animus in
Spe, atque in timore vsque antehac attentus fuit:
Ita, postquam adempta spes est, lassus, cura confectus
stupet.

B. b. Quæso adepol Charine, quoniam id fieri, quod
vis non potest, velis id,

Quod possit. C. nihil aliud nisi Philumenam volo.

B. Ah quanto satius est, * te id operam dare,

Qui istum amorem ex animo moueas tuo: quam id
loqui,

Quo magis libido frustra incendatur tua.

C. Facile omnes, cum valemus, recta consilia agro-
tis damus:

Tu si hic sis, aliter sentias. B. Age, age, vt lubet. C. sed
Pamphilum.

Video. omnia experiri certum est prius, quam pe-
reo. B. quid hic agit?

C. Ipsum hunc orabo, huic supplicabo, amorem huic
narrabo meum:

* Probat

Credo impetrabo, vt aliquot saltem nuptijs * protra-
hat dies:

Interea fiet aliquid spero. B. id aliquid nihil est. C.
Byrrhia,

Quid tibi videtur? adeon' ad eum? B. quid nī? si nihil
impetres.

Vi

Ut te arbitretur sibi paratū machinū. si illam duxerit.

C.* Abi hinc in malam rem cum suspitione istac, * Abi hinc,
abi in malam
crucem cum
suspi.
scelus.

P. Charinum video. salve. C. o salve Pamphile.

Ad te* venio, spero, salutem, auxilium, consilium, * Aduenio.
Artifices
conciliū post-
expetens. (copiam.

P. c. Neque pol. consilij locum habeo, neque auxilij
Sed istud quidnam est? C. hodie uxorem ducis? P. ai-
unt. C. Pamphile,

* Id si facis, hodie postremum me vides. P. quid ita? * Si id facis
C. hei mihi,

Vereor dicere: huic dic, quaeso, Byrrhia. B. ego dicam.
P. quid est?

C. Sponsam hic tuam amat. P. na iste haud mecum
sentit. e hodie dic mihi,

Nunquidnam amplius tibi cum illa fuit Charine?
C. ab Pamphile,

* Nihil. P. quam vellem. C. nunc te per amicitiam & * Nil
per amorem obsecro,

Principio ut ne ducas. P. dabo equidē operam. C. sed
si id non potes,

Aut tibi nuptiae ha sunt cordi. P. cordi? C. saltem ali-
quot dies

Profer, dum proficiscor aliquo, ne videam. P. audi
nunc iam:

Ego, Charine, neutiquā officium esse liberi puto, (bi.
Cum is* nihil pmereat, postulare id gratia apponi si- * Nil

Nuptias effugere ego istas malo, quam tu adipiscier.
C. Reddidisti animum. P. nunc si quid potes aut tu,

aut hic Byrrhia,

D.

Facite,

*Facite, fangite, inuenite, effcite, qui detur tibi:
Ego id agam, mihi qui ne detur. C. fat habeo. P. Da-
num optime*

* video. hu-
ius.

**Video, cuius cōsilio fretus sum. C. at tu hercle hand
quidquam mihi,*

opa' sunt

*Nisi ea, quæ nihil opus sunt scire, fugin' hinc? B. ego
verò ac lubens.*

a Datur illi hodie Pamphilo hodie nuptum? B. sic est. C. qui scis
Byrrhia?

B. Apud forum modò de Dauo audiui. C. vix vix misero mihi. Vt a-
nimus in spe, atque in timore usque antè hac attentus fuit, &c.
Ita muret.

b Quælo æ'epol. Charin. Aristotelis sententia apud Stobæum,
ἐπειδὴ μὴ γίνεταί τὰ πράγματα ὥς βουλόμε-
θα δὲ βούλεσθαι ὥς γίνεταί. *c* Neque pol' auxilij lo-
cum habeo, neque consilij copiam. Mureti coniectura, quæ ratio
carminis tuetur, & ordo, quo est Charinus in postulando vius.

ACTVS SECVNDI SCENA II.

Argumentum.

Dauus cùm ex varijs coniecturis & signis comperisset nuptias
non coherere, Pamphilum toto quærens oppido, exultat insolentius.

Trochaici Tetrametri Catalectici.

DAVVS, CHARINVS, PAMPHI-
LVS.

Portamus, &
corpore, &
animo.

Recto ordine
prius metus
tolitur, quàm
gaudii infun-
datur.

D Li boni, boni quid porto? sed ubi inueniam Pam-
philum,

*Vt metum in quo nunc est, adimam, atque expleam
animum gaudio?*

*C. Latet est, nescio quid. Pa. nihil est: nondum hæc
resciuit mala.*

*D. Quem ego nunc credo, si iam audierit, sibi para-
tas nuptias.*

C. Au-

C. Audin' tu illum? D. toto me oppido exanimatum querere.

Sed ubi quaram? aut quò nunc primùm intendam?
C. cessas alloqui?

Da. A heo. P. Dane ades, resiste. D. quis homo est qui me? ò Pamphile,
Te ipsum quero: euge ò Charine: ambo opportunè: vos volo.

P. Dane, perij. D. quin tu hoc audi. P. interij. D. quid timeas, scio.

C. Mea quidē hercle in dabo vita est. D. & tu quid, scio.

P. Nuptia mihi. D. & id scio. P. hodie. D. abundis. tametsi intelligo.

Id paues, ne ducas tu illam: tu autē, ut ducas. C. rem tenes. —

P. Istuc ipsum. D. atque istuc ipsum, * nihil periculi est: me vide.

P. Obsecro te quàm primùm hoc me libera miserrum metu. D. hem,

Libero: uxorem tibi iam non dat Chremes. P. quā sci? D. scio.

Tuus pater modo me prahendit: ait tibi uxore * dare se

Hodie. Item alia multa, qua nunc non est narrandi locus.

Continuò ad te properans percurro ad forum, ut dicam tibi hac,

Vbi te non inuenio, ibi ascendo in quendam excelsum locum:

Seruiliter exultat D. us- idque vice exordij est.

Mira compendia contrahit hęc pē- to, nec tamen affectus personarum perdit. Et tu quid scio: deest, timeas.

Donatus, Roa

* nil Perfecta se- cutas liberatio vocatur ideo dicitur libera me.

* dare Hodie,

Mira & imf- randa breuitas, oure. S. Coa. 15. 405.

*Circūspicio: nusquā. fortē ibi huius video Byrrhiā:
Rogo: negat vidisse: mihi molestum: quid agam,
cogito.*

* me incidit
suspectio.

*Redeunti interea ex ipsare * mihi incidit suspicio:
hem,*

συναθεο-

45 μὸς.

Callidum Da-
ui factum.

* Recte di-
cis, perges

*Paululum obsoni, ipsius tristis, de improviso nuptia:
Non coharent. P: quorsum nam istuc? D. egomet
continuò ad Chremem.*

Cum illo aduenio, solitudo ante ostiū: iam id gaudeo.

C. Recte dicis. P. perge. D. maneo: interea introire
neminem*

* Nil ornati,
nil tumultu ac-
cessi intro-
spexi.

Video, exire neminem: matronam nullam: in adibus

** Nihil ornati, nihil tumultu: accessi intro: aspexi.*

P. scio:

*Magnum signum. D. num videntur convenire hæc
nuptiis? (cipis.*

P. Non opinor, D. aue. D. opinor, narras? non recte ac-

*Certa res est. etiam puerum inde abiens conveni
Chremis,*

Olera et pisciculos minutos ferre obolo in cenā seni.

*C. Liberatus sum, D. aue, hodie tua opera. D. at nul-
lus quidem.*

Caput, per
synecdochē,
pars pro toto.

*C. Quid ita? nempe huic prorsus illam non dat. D. ri-
diculum caput.*

*Quasi necesse sit, si huic non dat, te illam uxorem
ducere.*

* si senis.

*Nisi vides, * nisi senis amicos oras, ambis. C. bene
mones.*

*Ibo, etsi hercle sæpē iam me spes hæc frustrata est
vale.*

ACTVS SECVNDI, SCENA III.

¶ Argumentum.

Suadet Pamphilo, atque etiam persuadet Daus, vt patri dicat, uxorem se ducturum.

Trochaici Tetrametri Catalectici, & Iambici, tum Senarij, tum octonarij.

Pamphilus. Daus.

Quid igitur sibi vult pater? cur simulat? D. ego dicam tibi: (mes,

Si id succenseat nunc, quia non det tibi uxore Chre-

* Ipsus sibi esse iniurius videatur: neque id iniuria:

Priusquam tuum animum, vt sese habeat ad nuptias, perspexerit.

Sed si tu negaris ducere, ibi culpam in te transferet.

Tum illa turba fient. P.* quiduis patiar. D. pater est,

Pamphile:

Difficile est: tum haec sola est mulier dictum ac factum, inuenieris

Aliquam causam, quam obrem ei ciat oppido. P. eiciat? D. citò.

P. Cedò igitur, quid faciam, Daus? D. dic te ducturum. P. hem. D. quid est?

P.* Ego ne dicam? D. cur non? P. nunquam faciam. D. ne nega.

P. Suadere noli. D. ex eare quid fiat, vide.

P. Vi ab illa excludar, huc concludar. D. non ita est:

Nempè hoc sic esse opinor dicturum patrem:

Ducas volo hodie uxorem: tu, Ducam, inquires,

Cedo, quid iurgabit tecum? hic reddes omnia,

Qua nunc sunt certa ei consilia, incerta vt fient,

Sine omni periculo: nam hocce hand dubium est, quin Chremes

Cogitabundus & stomachosus hæc dicit. Sic

vergil. 6. Quid vult concubitus

ad amnem?

* iplu' sibi.

Conciliu' serui quo Pam-

philus inficiens in periculum

conijcitur.

* Quid vis fieri?

Dictum ac factum, id est, ce-

lester, αμολ

επος, αμολ

εργον.

* Ego dicam

* Do, legit,

huc concludar

Linacer vero,

hac concludar.

* periclo.

D. 3.

Tibi

Speras. i. ti-
mes. vergil.
At sperate
deos.

Speres. alij
legunt.
Inopem in-
ueniet potius.

Tibi non det gnatum: nec in ea causa minues
Hac, qua facis: ne is inueniat suam sententiam.
Patri dic velle: ut, cū velit, tibi iure irasci nō queat.
Nam quod tu sferas, propulsabo facile: uxorem his
moribus

Dabū nemo: inueniet inopem potius, quā te cor-
rumpi sinat:

Sed si te a quo animo ferre accipiet, negligentem
feceris.

Alia quisquis quaret: interea aliquid acciderit boni.

P. Itā credis? D. haud dubium id quidem est. P. vi-
de quo inducas. D. quintaces?

P. Dicam puerum antā ne resciscat mihi esse ab illa,
castus est.

Nam pollicitus sum suscepturū. D. o facinus audax!

P. hanc fidem

Sibi me obsecrauit, qui se scieret non deserturū,
ut dare

C. Curabitur. sed pater adest: caue, ne esse tristem
sentiat.

ACTVS SECVNDI. SCENA IIII.

¶ Argumentum.

Hæc scena consiliorum executionem habet. Monet Pamphilum
Davius, apud patrem ne tibi ubet, sed animo presenti loquatur.

Trāctat lambit.

SIMO, DAVVS, PAMPHILVS.

Actio trili-
rebus constat,
cogitando, di-
cendo, gerendo.

R. Enis quid agant, aut quid capient consili.

D. Hic nunc non dubitat, quin te ducturū neget.
Venit meditatū alicunde ex solo loco:

Orationem sferat inuenisse e.

He himselfe + he hath vnderstande take
what he may bring into his will and

Qua differat te) proin tu face, apud te ut sis.

P. modo ut possim. D. crede mihi hoc, inquam Pamphile,

*Nunquam hodie tecum commutat urum patrem
Vnum esse verbum, si te dices ducere.*

Differat, id est
disturbet.

Commutare
verba, est pro
bonis dictis
mala ingerere.

ACTVS SECVNDI SCENA V.

¶ Argumentum.

Pamphilum Byrrhia obseruat idem Pamphilus patri responder, se
facturum quæ volet ille omnia. Charino, eidem renuntiat Byrrhia,
Senarij, ut superiores.

BYRRHIA. SIMO. DAVVS. PAM-
PHILVS.

HErus me, relictis rebus insit Pamphilum
Hodie obseruare: ut, quid ageret de nuptijs,
Scirem id propterea nunc venientem sequor.

Ipsū adeo pressō video cum Dano: hoc agam.

S. utrunque adesse video. D. hem serua. S. Pamphile.

Quasi de improviso respice ad eum. P. hem pater.

D. Probè. S. hodie uxorem ducas, ut dixi, volo.

B. Nunc nostra parti timeo, quid hic respondeat.

*P. Neque istic, neque alibi tibi vsquam erit in me
mora. B. hem.*

D. Obmutuit. B. quid dixit? S. facis ut te decet:

Cum istuc, quod postulo, impetro cum gratia.

D. Sum verus? S. herus quātū audio, uxore excidit.

S. I iam nunc intrō, ne in mora, cum opus sit, sis.

P. Eo. B. nullā re in re esse homini cuiquam fidem?

Verum illud verbum est, volgō quod dici solet,

Omnes sibi melius esse malle, quā aliteri.

Ego illam vidi virginem: forma bona,

Memini videre: quo aequior sum Pamphilo,

D. 4.

Iterum mirè,
cū omnes
consultissimè
sibi agere vi-
dantur, om-
nes inopinata
rerum exitu
Iudificantur.

Vstrum Pam-
phili respon-
sum,

ΕΠΙΦΩΝΙ-
ΜΟ,

Sic vergilius
Nūquam tuta
fides. Iuuenal.
Fronti nulla
fides.

Si

*Si se illam in somnis, quàm illum amplecti maluit.
Renuntiabo, ut pro hoc malo, mihi det malum.*

ACTVS SECVNDI SCENA VI.

Argumentum.

In hac scena Dauus Simonem, & Dauum Simo fallit: quæ res non inuicunda est.

Dauus ita loqui uidetur, ut spectator tantùm audiat: sic tamen ait, ut velit audiri à Simone.

DAVVS. SIMO.

Hic nunc me credit aliquam sibi fallaciam Portare, & eam hic restituisse gratia.

S. Quid Dauus narrat? D. aque quidquam nunc quidem.

S. Nihilne? hem. D. nihil prorsus. S. at qui expectabam quæ i lem.

D. Præter spem euenit: sentio: hoc male habet virum.

S. Potin' es mihi verum dicere? D. nihil facilius.

S. Num illi molesta quidpiam hæ sunt nuptiæ,

* Propter hospitæ huiusce consuetudinem?

D. Nihil hercle: aut si adeo, bidui, aut tridui est

Hæc sollicitudo, nostin'? deinde desinet:

Etenim eam secum rem recta* reputabit via.

S. Laudo. Dum licitum est ei, dumque etas tulit,

Amanit: tum id clam: cauit, ne unquam infamia

Ea res sibi esset, ut virum fortem decet.

Nunc uxore opus est: animum ad uxorem appulit.

S. Subtristis* visus est esse aliquantulum mihi.

D. Nihil propter hanc rem: sed est quod tibi succenseat.

S. Quidnam est? D. puerile est. S. quid est? D. nihil.

S. quin dic, quid est?

D. Aut nimium parce facere sumptus. S. mène? D. 1e.

Vix, inquit, drachmis obsonatus est decem:

Num

* Huiusce propter consuetudinem hospitæ.

* reputauit.

Quid in amore cauendum.

Sub, significatum temperat, ut subridet.

* viu' est.

* quod succen' et tibi.

Drachma ex 18. siliquis

Num filio videtur uxorem dare?

Quem, inquit, vocabo ad cenam meorū equalium

Potissimum nunc? & quod dicendum hic fiet,

Tu quoque perparcè nimium non laudo. Stace.

D. Commoui. S. ego istac rectè ut fiant, videro. (bi?

Quidnā hoc rei est? quidnam hic volit veterator si-

Nam si hic mali est quidquam, hem illic est huic

rei caput.

constat, id est.
ex tribus scrupulis.

Non laudo.
Modestia vitetur, non enim
dicit reprahēdo.

Veterator, induatus & tritus in auitia.

ACTVS TERTII SCENA I.

¶ Argumentum.

Simo prae nimia sagacitate nitum in modum fallitur, partum simulari credens, qui verus erat.

Scenarij.

MYSIS, SIMO, DAVVS, LESBIA obsestrix,

GLYCERIV M. puerpera.

¶ Ta pol quidem res est, ut dixti, Lesbia:

¶ Fidelem haud ferme mulieri inuenias virum.

S. Ab Andria est ancilla hac: quid narras? D. Ita est.

M. Sed hic Pamphilus. S. quid dicii? M. firmanit fidem. S. hem.

D. Vinam aut hic surdus, aut hac muta facta sit.

M. Nam quod peperisset, iussu tolli. S. ò Iupiter,

Quid ego audio? actū est, si quidē hac vera praedicat.

L. Bonum ingenium narras adolēscētis. M. optimū.

Sed sequere me intrò, ne in mora illi sis. L. sequor.

D. Quod remedium nunc huic malo inueniam?

S. quid hoc?

Adeon' est demens? ex peregrina? iam scio: ah,

*Vix tandem sensi stolidus. D. quid hic *sensisse se ait?*

* sensisse ait

S. Hac primum adfertur iam mihi ab hoc fallacia.

Hanc simulant parere, quo Chremetem absterreant

Descriptio senis ex inspicione.

G. Iuno Lucina fer opem: serua me obsecro.

D. s.

S. Hui,

Discipli. i.
Pamphili.
* periclo.

Metaphora ex
maris quiete.

*S. Hui, tam cito? ridiculum. postquam ante ostium
Me audiuit stare, approperat. non sat commodè
Diuisa sunt temporibus tibi, Daue, hac. D. mihin?
S. Num immemor es discipli? D. ego quid narres,
nescio.*

*S. Hiccinè me si imparatum in veris nuptijs
Adortus esset, quos mihi ludos redderes?*

Nunc huius periculo su. ego in portu nauigo.*

ACTVS TERTII SCENA II.

Argumentum.

Lesbia egrediens, narrat, quo in statu sit Glycerium puerporas-
simul agit de danda illi potione, imitata medicos, qui præscribere so-
lent ægrotis omnia ad esum potumque pertinentia. Deinde Simo &
Dauius de puero nato callide altercantur.

Introiens, poeta Trochaico Trimetro, misse vel confuso, cum Lam-
bico utitur. Deinde sequitur Dimeter Lambicus Catalecticus: post quæ
Lambici Trimetri Acatalectici, & Trochaici Acatalectici. Deinde Dime-
ter Trochaicus Infinitus Lambici aliquot senarij.

* Oportet.
Adsolent, con-
suetudinis;
oportet, necessi-
tatis.

Medici adhuc
futurorum re-
rum incerti,
presentibus
indicijs firmâ
valitudinem
pollicentur.
* Reuertor.
* Per æcastor,
scilicet puer
natus est Pam-
philo.

Validum est,
etiam.

Locus ab in-
congruentia

LESBIA, SIMO, DAUUS.

*Adhuc Archillis qua adsolent, quæq; oportet
Signa ad salutem esse, omnia huic esse video.*

Nunc primum, fac istec ut lauet: post deinde

*Quod insi ei dare bibere, & quantum imperavi
Dare: mox ego huc* reuertar.*

** Perecastar scitus puer natus est Pamphilo:*

*Deos queso, ut sit superstes: quandoquidem ipse est,
in genio bono:*

*Cumque huic veritus est optime adolescenti facere
iniurias.*

*S. Vel hoc quis non credat, qui nôrit te, abs te esse or-
tum? D. quidnam id est? (peræ:*

*S. Non imperabit coram, quid opus factum esset pue-
Sed*

Sed postquam egressa est, illis, quæ sunt intus, clamat de via. rei temporis-
que.

O Daus, itane contemnor abste? aut itane tandem idoneus

a Tibi videor, quæ tam aperte fallere incipias dolis. Salte accurate, ut metui videar. certe, si rescinerim.

*D. Certe hercle nunc hic se ipso fallit, hanc ego. S. e-
dixin' tibi?* Daus hæc
secum.

*Interminatus sum, ne faceres? num veritus? quid
retulit?*

Tredone tibi hoc, nunc peperisse hanc è Pamphilo

*D. Feneo, quid erret: quid ego agam habeo. S. quid
taces?* verecundia
liberi e t, ser-
ui vero metus.

*D. Quid credas? quasi non tibi renunciata sint hæc
sic fore.*

S. Mihine quisquam? D. Eho, an tute intelexisti hoc
adsimilari? S. et rideor.* * Mihin' alij.
Mihine.
Hoc ad tenis
perspicaciam
ipæa. quasi
dicat, ego ip.
se inteligo.
* in pectio

D. Renūciatum est: nam quæ istæ tibi incidit suspi-
S. Qui? quia te noram. D. quasi tu dicas factum id
consilio meo.*

*S. Certe enim scio. D. nō satis me pernōsti etiam qua-
lis sim, Simo.* (dari

*S. Egone te? D. sed si quid narrare occorpi, continuo
Tibi verba censes. S. falso. D. itaque hercle nihil
iam mutire audeo.* Egone te?
ita p. enomi-
na vehementi-
am habent.
* veriu'

*S. Hoc ego scio vanum, neminem peperisse hic. D. in-
tellexisti?* Vbi sentit se-
ni non iam
persuatum
h. ne parere,
affirmat h. rum

*Sed nihilo secius mox deferent puerū huc ante osti-
Id ego iam nunc tibi renuncio, here, futurum, ut sis
sciens,*

Ne

eam parere, &
tamen ita nar-
rat, ut opinio-
nem seni faciat
simulari par-
rum.
Multis signis
coniectura
constat.

*Ne tu hoc posterius dicas Dani factum consilio, an-
dolis.*

*prorsus à me opinionem hanc tuam ego esse amotam
volo.*

*S. Vnde id scis? D. Audini, & credo. Similia concur-
runt simul,*

*Qui cōiecturam hanc nunc facio: iam primum hæ-
se è Pamphilo*

*Graudam dixit esse: innētum est falsum nunc post-
quam videt*

Nuptias domi apparari, missa est ancilla illico

*Obstetricem accersitum ad eam, & puerum, ut ad-
ferret simul.*

* nil mou.

*D. Hoc nisi sit, puerum ut videas, & nihil mouentur
nuptie.*

*S. b. Quid ais? cūm intellexeras id consilij capere, cur
non dixti ex templo Pamphilo?*

Pamph' lum
ab amore di-
uertisse asserit.

*D. Quis igitur eum ab illa abstraxit, nisi ego? nam
omnes nos quidem*

*Scimus, quā miserè hanc amarit: nunc sibi vxo-
rem expetit.* (pias

*Postremo id mihi da negoti: tu tamen idem has nu-
Perge facere ita, ut facis; & id spero adiuturos deos.*

*S. Imò abi intro: ibi me opperire, & quod parato opus
est, para.*

Vide etiā d.
sentē & latine
Simon hæc te-
cum.

Non impulit me, hæc nunc omnino ut crederem:

Atque haud scio, an quæ dixit, sint vera omnia.

Sed parui pendo, illud mihi multo maxumum est,

*Quod mihi pollicitus est ipsius gnatus, nunc Chreme
Conueniam: orabo gnato uxorem, si impetro,*

Quid

Quid aliàs malim quàm hodie has fieri nuptias?

Nam gnatus quod pollicitus est, haud dubium est mihi, id

Si nolis, quin eum merito possim cogere.

Atque adeò in ipso tempore eccum ipsum obuiam Chremem.

Tibi v. deor esse, Muretus legit: Tibi videbor, alij. verum, esse, Muretus ait se in vetustis exemplaribus inuenisse. b Quid ais? eum intellexeras. Id consilij capere, cur non dixti ex tempore Páphilo? Muret.

* pollicitus est, haud dubium est mihi Si nollet. in tempore.

ACTVS TERTII SCENA III.

Argumentum.

In hac scena congressu duorum serum ex falsis veræ sunt nuptiæ. Fanci o Etonrij, partim Acadæstici, partim, ut in fine scena, Catalæstici, Sona pars Senarij. Dimeter unus.

SIMO, CHREMES, senex.

Vbio Chremetem. C. oh te ipsum querebam.

S. Es egote. C. optatò aduenis.

Aliquot me adiere, ex te auditum qui aiebant, hodie filiam

Meam nubere tuo gnato. id viso, tunc, an illi insaniant.

S. Ausculta paucis: & quid egote velim, & tu quod quæris, scies.

C. Ausculto: loquere quid velis.

S. Per egote deos oro, & nostrā amicitiam Chreme.

Quæ incepta à parvis cum atate accreuit simul,

Perq, unicam gnatam tuam, & gnatum meum,

Cuius tibi potestas summa seruandi datur,

Vt me adiuvēs in hac re: atque ita, uti nuptiæ

Fuerant futura, fiant. C. ah, ne me obsecra:

Quasi hoc te orando à me impetrare oporteat.

Alium esse censes nunc me atque olim, cum dabam?

Iubemus verbis, volumus animo. Ex fictis nuptiis veræ fieri, idque initium est Epitalens periculi in fabula.

Commendario amicitie à vetustate. Obtestatio à rebus de quibus agitur. Vox plena officij & charitatis.

Si

- Si in rem est utrique ut fiant, accersi iube.*
Sed si ex eare plus mali est, quam commodi
- Ab vili acurata locutio.** *Virique id oro te, in commune ut consulas:*
Quasi illa, suauiissima conuatio est à posfibuli. *Quasi illa tua sit, Pamphiliq; ego sim pater.*
S. Imò ita volo, itaque postulo, ut fiat, Chreme: (est?
Neque postulem abs te, nisi ipsa res moneat. C. quid
S. Ira sunt inter Glycerium & gnatum. C. audio.
S. Ita magna, ut sperem posse auelli. C. fabula.
S. Profecto sic est. C. sic hercle ut dicam tibi:
a Amantium Iræ, amoris redintegratio est.
S. Hem, id te oro, ut ante eamus, dum tempus datur,
Dumque eius lubido occlusa est contumeliis,
- Harum, iruidiosæ de vna tantum loquitur.** *Prinus quam harum scelera, & lacruma cõficta dolis*
Reducant animum egrotum ad misericordiam,
Vxorem demus: spero consuetudine, &
- deuictum.** *Coniugio liberali & deuinctum, Chreme,*
Dehinc facile ex illis b esse emersurum malis.
- Chremes Pãphili amorem suspectum habet.** *C. Tibi ita videtur: at ego non posse arbitror,*
Neg. illum hanc perpetuè habere, neque me perpeti.
S. Quis scis ergo istuc, nisi feceris periculum? C. at
Istuc periculum in filia fieri, graue est.
S. Nempe incommoditas denique huc omnis redit,
Si eueniat (quod di prohibeant) discessio. at
Si corrigatur, quot commoditates, vide:
Principio, amico filium restitueris:
Tibi generum firmum, & filia inuenies virum.
C. Quid istuc: si istuc animum induxti esse utile,
Nolo tibi ullum commodum in me claudier.
S. Merito te semper maximi feci, Chreme.
C. Sed quid ais? S. quid? C. qui scis eos nũc discordare
inter se?

* Ipsius mihi Danos, qui intimus est eorum consilij,
dixit:

* Ipsu
Inimus testis.
commendatio. S
* suadet.

Et is mihi * persuadet nuptias, quantum queam, ut
maturem.

Nunc censes faceret, filium nisi sciret eadem hac
velle?

Tunc adeò iam eius audies verba heus, evocate hio
Danom.

Sed ecceum, video ipsum foras exire.

a Amantium ira amoris redintegratio est. In libris manuscriptis,
integratio habetur, in nonnullis impressis, reintegratio. Seruius in
Feli. g. secundum red integratio, legit. eandem sententiam his verbis
Plau. u. expressit, Verum ira, si quæ eueniunt fortè huiusmodi inter
eos, rursum si reuentam in gratiam est, his tanto amici sunt inter se
quàm prius. b se te emeritum malis. Sic Cice. de Arulp. iam ista ter-
pens, quæ tum hic delitescit, tum se emegit et fertur illuc, compres-
sa, atque illisa morietur.

ACTVS TERTII SCENA IIII.

Argumentum.

Danius seni insultans, hortatur eum ad faciendas nuptias, non e-
nim putabat fore, ut sic ageretur. Quam igitur videt herum serio
de tradendi filia colloqui cum Chremete, anxius & exanimatus
re. ditor.

Octonarij acatalactici & dimeter unus.

DAVVS, SIMO, CHREMES.

AD te ibam. S. quidnam est?

D. a Cur vxor non accersitur? iam aduēsprascit.

S. audin' tu illum?

Ego dudum * nonnihil veritus sum, Dano, abs te, ne
faceres idem

Quod volgus seruorum solet, dolis ut me deluderet,

Propterea quod amat filius. D. * ego istuc facerem?

S. credidi:

Ad Epeta sin
periculi perti-
net, quod ed
res redit, ut
Dauī consilia
obstint Pam-
philo.
* non nil.
* egon' istuc
Ego du' am
gr' us ot' rio
ab hoc pronon-
mine plerun-
que exorditur.

Idē,

Idē, adeo metuens vos celavi, quod nunc dicam.

D. quid? S. scies.

Nam propemodum habeo iam tibi fidem. D. tandem

* agnoscī.
Simo rem Da-
uo aperit.

* cognosti, qui siem.

S. Non fuerant nuptia futura. D. quid non? S. sed ea

gratia

Simulavi, vos ut pertentarem. D. quid ais? S. sic est

res. D. vide,

Vestuta Dani
disimulatio.

Nunquam quivi ego istuc intelligere. vah, cōsiliū
callidum.

S. Hoc audi: ut hinc te iussi introire, opportunē hic
sit mihi obuiam.

* Hem num.
num perijimus?
S. naro, quam
tu dudum nar-
sic alibi, Ora-
tor ad vos ve-
nio, sinite exo-
rator ut siem.

D. Hem, numnam perijimus? S. narro, quæ dudum
narrasti mihi.

D. Quidnam audio? S. gnatum ut det oro, vixque id
exoro. D. Occidi.

S. Hem, quid dixti? D. optimē inquam factum. S. nūc
per hunc nulla est mora.

C. Domum modō ibo: ut apparentur, dicam, atque
huc renuntio.

Pollicetur
quod minimē
intendit.

S. Nunc te oro, Daue, quoniam solus mihi effecisti
has nuptias.

D. Ego verō solus. S. corrigere mihi gnatum porro e-
nitere.

D. Faciam hercle sedulo. S. pōtes nunc, dum animus
irritatus est.

Miram ni.
Caure Daui
callid. in in-
terrogationem
excipit.
nullu' sum

D. Quiescas. S. agē igitur, ubi nunc est ipse? D. mi-
rum ni domi est.

S. Ibo ad eum, atque eadem hac, quæ tibi dixi, dicam
itidem illi. D. * nullus sum.

Quid

Quid cause est, quin hinc in pistrinum recta profisciscar via?

Nihil est preci loci relictū: iam perturbavi omnia: Herum fefelli: in nuptias conieci herilem filium: Feci, hodie ut fierent, insperante hoc, atque inuito Pamphilo.

Hem astutias: quòd si quiessem, nihil euenisset mali. Sed eccum ipsum video: occidi.

Utinam mihi esset aliquid hinc, quò nunc me precipitem darem.

• D. Cur non accersitur? iam aduersperascit. vox, vxor, in versu re-
dundat, fortè è margine inuecta, cum illi explicandi causa esset
posita.

Ad hunc mo-
dum ferè fin-
git Terentius
consilia calli-
dissima fallere.

Hem astutias?
Ironia est: sibi
enim omne
malum ad-
scribit.

ACTVS TERTII SCENA V.

Argumentum.

Stomachatur Pamphilus, quòd dolo sum Dauis consilium secutus
responderit patri se duciturum vxorem.

Tetrametri iambici, admissis trochaicu quibusdam.

PAMPHILVS, DAVVS.

*Vbi illic scelus est, qui me perdidit? D. perij. P. at-
que hoc confusus,*

*Iure obtigisse: quandoquidem tam iners, tam nulli
consili*

Sum. seruo? fortunas meas me commisisse futili?

*Ergo pretium ob stultitiam fero: sed inultum id
nunquam auferet.*

*D. Post hac incolumem sat scio fore me, nunc si de-
uito hoc malum.*

*P. Sed quid ego nunc dicam patri? negabo? velle
me modo*

E.

Qui

Metaphoricè
à vase futili &
rimoso ducto,
in summo pe-
riculo surpa-
tum.

* sed inultum
nunquam à me
auferet.

* euito.

Uterque ex-
pers est con-
silijs.

Quid ais?
gravis est in-
terrogatio
cum ironia.

*Qui sum pollicitus ducere? qua fiducia id facere
audeam?*

*Nec quid me nunc faciam, scio. D. nec quidem me,
atque id ago sedulo.*

*Dicam aliquid iam inuenturum, ut huic malo ali-
quam producā moram. P. oh.*

*D. Visus sum. P. rhodum bone vir, quid ais? viden'
me tuis consilijs*

*Miserum impeditum esse? D. at iam expediam. P.
expedies? D. certè, Pamphile.*

*P. Nempe ut modo. D. imò melius spero. P. oh, tibi ego
ut credam furcifer?*

*Turem impeditam, & perditam restitues? hem, quo
fretus siem,*

*Qui me hodie ex tranquillissimo mare coniecisti in
nuptias.*

*An non dixi hoc esse futurum? D. dixti. P. quid me-
ritus es? D. crucem.*

*Sed sine paululum ad me ut redeam: iam aliquid
dispiciam. P. hei mihi,*

*Cur non habeo spatium, ut de te sumam supplicium,
ut volo?*

*Nanque hocce tempus precauere mihi me, haud te
ulcisci finit.*

ACTVS QVARTI SCENA I.

Argumentum.

Hæc scena potissimum continet iurgium Charini in Pamphi-
lum.

Trochaicu iambici permixti, partim quidem senaryj, partim tetrame-
tri.

CHARI-

CHARINVS. PAMPHILVS. DAVVS.

Hoccine credibile est, aut memorabile,
 Tanta vecordia innata cuiquam ut fiet,
 * *Ut malis gaudeat, atque ex incommodis*
Alterius sua comparet ut commoda? ah,
Idne verum est? imò id genus hominum est pessimum: in

Denegando modo queis pudor est paululum,
Post ubi tempus promissa iam perfici,
Tum necessario se aperiant, & timent:
Et tamen res cogit denegare. ibi
Tum impudentissima eorum oratio est:
Quis tu es? quis mihi es? cur meam tibi? hem,
Proximus sum egomet mihi. attamen, ubi fides est,
Si roges nihil pudet. hic, ubi opus est,
Non verentur: illic, ubi nihil opus est, ibi verentur.
Sed quid agam? adeamne ad eam, & cum eo iniuri-
am hanc expostulem?

* *Ingeram mala multa: atque aliquis dicat, Nihil*
promoueris.

* Mala inge-
 ram multa.

Multum molestus certè ei fuero, atque animo mo-
rem gessero.

P. Charine, & me, & te imprudens, nisi quid dixe-
spiciunt, perdidisti.

C. Itane imprudens? tandem inuenta est causa: sol-
uisti fidem.

P. Quid tandem? C. etiam nunc me subducere istis
dictis postulas?

P. Quid istuc est? C. postquam me amare dixi, com-
placita est tibi.

Exordium
 narrationis
 ad Pamphi-
 lum instaurat.
 Pathos à per-
 fidiz detesta-
 tione: est qua
 locus com-
 munis.
 Id v u venit
 inter fardi-
 fragos.

Defensio ab
 imprudentia.
 Propositio.
 Subducere,
 Græca figura,
 pro decipere:
 illi enim eo-
 dem modo
 v u veniunt
 ὑπ' αἰσῶ.

E. 2.

Hen

*Heu me miserum, qui tuum animum ex animo spe-
ctavi meo.*

* Falsus es.

P. Falsus es. C. non tibi satis esse hoc visum solidum
est gaudium,*

Nisi me lactasses amantem, & falsa spe prodūceres?

Habeas, per-
missio ironica.

*Habeas. P. habeam? ah nescis quantis in malis ver-
ser miser,* (nes

*Quantasq; hic suis consilijs mihi confecit solitudi-
Meus carnifex. C. quid istuc tam mirum est? de te
exemplum capit.*

*P. Haud istuc dicas, si cognoris vel me, vel amorem
meum.*

*C. Scio, cum patre alter casti dudum: & is nunc prop-
tereà tibi* (res.

Succenset: nec te quiuit hodie cogere, illam ut duce-

Pamphilus ex-
cutit impru-
dentiam.

P. Imò etiam (quò tu minus scis arumnas meas)

Ha nuptia non apparabantur mihi,

Nec postulabat nunc quisquam uxorem dare.

C. Scio: coactus tua voluntate es. P. mane,

Nòdum scis. C. scio. equidem illam ducturum esse te.

P. Cur me enecas? hoc audi: nunquam destitit

Instare, ut dicerem esse ducturum patri:

Suadere, orare, & sque adeò, donec perpulit.

Instare, suade-
re, orare, cum
vehementia
dicit.

C. Quis homo istuc? P. Daños. C. Daños? P. intertur-

bat. C. quamobrem? P. nescio: (rim.

Daños? cum
admiratione
pronuntiandū.

Nisi mihi deos satis scio fuisse iratos, qui auscultane-

*C. factum est hoc, Daue? D. factum. C. hem quid eis,
scelus?*

At tibi di; dignum factis exitium dunt.

dic mihi.

Eho, dic mihi, si omnes hunc coniectum in nuptias

Ini-

Inimici vellent, quod, nisi, hoc consilium darent?

D. Deceptus sum, at non defatigatus. C. scio.

D. Hac non successit, alia aggrediemur via:

Nisi id putas, quia primò processit parum,

Non posse iam ad salutem conuerti hoc malum.

P. Imò etiam: nam & satis credo, si ad vigilaueris,

Ex vniis geminas mihi conficies nuptias.

D. Ego, Pamphile, hoc tibi pro seruitio debeo,

Conari manibus, pedibus, noctesque & dies,

Capitis periculum adire, dum prosum tibi.

Tuum est, si quid præter spem euenit, mihi ignoscere.

Parum successit, quod ago: at facio sedulo.

Vel melius tu aliud reperi, me missum face.

P. Cupio: restitue, in quem me accepisti, locum.

*D. faciam. P. at iam hoc opus est. D. hem, si mane:
crepuit à Glycerio ostium.*

P. Nihil ad te. D. quero. P. hem, nunc cine demum?

D. at iam hoc tibi inuentum dabo.

¶ Ut malis gaudeat alienis atque ex in omni modis, &c. ita Mur. legit. Horum aiunt primorum verium rationem explicare difficile est: quidam magnam vti licentia in mutando, fecere: Iambicos octonarios, nos veterem scripturam cum fide proponere malimus. b. Dauos C. Dauos P. Dauos omnia c. Quamobrem P. nescio, nisi mihi deos iatis. Scio fuisse iratos, qui aulecauerunt. ita legendum docuit olim Antonius Goueanus.

ACTVS QVARTI SCENA II.

Argumentum

Pollicetur hic Pamphilus Melibi, nunquam se deserturum Glycium: etiam si omnes homines sibi ob id infectos sit habiturus.

Iambici, tetrametri, cat. lecti.

• *MYSIS. PAMPHILVS. CHARINVS.*

DAVVS.

Am ubi ubi erit, inuentum tibi curabo, & mecum adductum

Confirmatur
animum Pam-

phili ne dese-
rat Glyceri-
um, cum ac-
cessit.

Tuum Pamphilum: tu modo anime mi noli te ma-
cerare.

P. Myfis. M. quid est? hem Pamphile, optumè mihi
te offers.

P. Quid est? M. orare iussit, si se ames, hera, iam ut
ad se venias:

Videre ait te cupere. P. vah perij: hoc malum inte-
grascit.

Siccine me, atque illam operatua nunc miseros so-
licitarier?

Nā idcirco accersor, nuptias * quod mihi apparari
sensit.

C. * Quibus quidem quā facile poterat quiesci, si
hic quiesset.

D. Age, si hic non insanit satis sua sponte, instiga.
M. atque edepol

Eares est, propterea que nunc misera in mœrore est.
P. Myfis,

Per omnes tibi adiuro deos, nunquam eam me de-
serturum:

Non, si capiundos mihi sciam esse inimicos omnes
homines.

Hanc mihi expetiui: contigit: conveniunt mores:
valeant

Qui inter nos dissidium volunt: hanc, nisi mors
* mihi adimet nemo.

C. Respiſco. P. non Appolinis* magis, verum atque
hoc responsum est.

Si poterit fieri, ut ne pater per me stetisse credat,
Quò minus hæ fieret nuptia, volo. sed si id nō poterit,

Id

* quod mi
appa.

* Quibus
quid.

* mi adimet.

* magis ve-
rum.

ACTVS IIII.

40

Id faciã, in proclui quod est, per me stetisse ut credat.

Quis videor? C. miser aquẽ, atque ego. D. concilium quero C. fortis es.

P. Scio quid conere. D. hoc ego tibi profectò effectum reddam.

P. Iam hoc opus est. D. quin iam habeo. C. quid est? D. huic, non tibi habeo, ne erres

*C. Sat habeo. P. quid facies? cedo. D. dies hic * mihi ut sit satis vereor*

Ad agendum: ne vacuum esse me nunc ad narrandum credas:

*Proinde hinc vos amolimini: * nam mihi impedimento estis.*

P. Ego hanc visam. D. quid tu? quo hinc te agis? C. verum vis dicam? D. imò etiam

Narrationis incipit mihi initium. C. quid me fiet?

D. Eho impudens, non satis habes, quod tibi dieculã addo,

Quantum huic promoueo nuptias? C. Daue, attamẽ. D. quid ergo?

C. Ut ducam. D. ridiculum. C. huc face ad me ut venias si quid poteris

M. Quid veniam? nihil habeo. C. attamen si quid. D. age, veniam. C. si quid,

Domi ero. D. tu Mysis, dum exeo, parumper opprime hic. M. quapropter?

D. Ita factò opus est. M. matura. D. iam, inquam, hic adero.

Plautus in
Capitulis, &
Cesar, pro-
clui pro fa-
cile, simplici-
ter dixit.

Deferret Cha-
rinum.

* mi ut sit sa-
tis vereor.

* nam m. l.
Callidus ser-
uus dom nri
impera.

forl. a enu. bly. se ACTVS

ANDRIAE

can. one be
find of nothing
in this
with

ACTVS QVARTI SCENA III.

Argumentum.

In hac scena Myfis heram suam Glycerium à Pamphilo desertam conuerit.

Senarij.

MYSIS.

Amicus, est a-
mici; amator
corporis.

Nihilne esse proprium cuiquam? *Dij nostram fi-*
dem. (lum,

Summum bonum esse heræ putabam hunc Pamphi-
Amicum, amatorem, virum in quouis loco
Paratum. verum ex eo nunc misera quem capit
Dolorem! facile hic plus mali est, quam illic boni.
Sed Daus exit. mi homo, quid istuc, obsecro, est?
Quò portas puerum?

ACTVS QVARTI SCENA IIII.

Argumentum.

In hac scena Daus puerum desert ante ostium Simonis, ut ita Chre-
mes detereatur a nuptijs: et consistit hæc scena in gestu magi, quam
in oratione.

Senarij.

DAVS. MYSIS.

Audax confi-
suum, quo res
magis pertur-
bata fuisset, ni-
si casu emer-
set ex his ma-
lis Pamphilus.

MYSIS, nunc opus est tua (astutia.

Mihi ad hanc rem ex prompta memoria, atque

M. Quidnam incepturus? D. accipe à me hunc ocyus

Atque ante nostram ianuam adpone. M. obsecro,

Humine? D. ex ara hinc sume verbenas tibi,

Atq, eas substerne. M. quamobrem id tute non facis?

D. Quia si forte opus sit ad herum insurandum mihi*

Non apposuisse, ut liquidò possim. M. intelligo.

Nona nunc religio te istac incessu, cedo?

D. Mone ocyus te, ut quid agam, porro intelligas.

Prò Iupitur. M. quid? D. sponse pater interuenit:

Repudio

*Donn. legit
iurandum mi-
hi vid. annot.
Ioan. Riufj.

ACTVS IIII.

42

Repudio, consilium, quod primum intenderam. (tra
M. Nescio, quid narres. D. Ego quoq, hinc ab Alex-
Venire me ad simulabo: tu ut subseruias
Orationi, utcunque *opus sit verbis, vide.
M. Ego, quid agas, nihil intelligo, sed, si quid est,
Quod mea opera *opus sit vobis, aut tu plus, vides,
Manebo: ne quod vestrum remorer commodum.

Seruum nullo
mentiri, noua
religio est.
Metaphora à
venatoribus
sumpta.
*opu' sit

*opu' sit

ACTVS QVARTI SCENA V.

Argumentum

In Hae scena Chremes puerum ex Glycerio natum audit: & illam
ciuem esse Articiam, ut sic à nuptijs deteretur.

Scenarij feri, paucis aduersis octonarijs.

CHREMES. MYTIS. DAVVS.

REuertor, postquam quae opus fuere ad nuptias
Gnata parauit, ut inbeam accersisse, sed quid hoc?
Puer hercule est, mulier, tu n' apposuisti hunc? M. ubi
Illic est? C. non mihi respondes? M. hem, nusquam est:
ua misera mihi.

Summa nup-
tiarum potestas
in potestate
sua est.

Reliquit me homo, atque abiit. D. di, vestram fidem:
Quid turba est apud forum? quid illic hominum litig-
ant?

Admiratio et
exclamatione

Tum annona cara est, quid dicam aliud, nescio.

M. Cur tu, obsecro, hic me solam? D. hem, quae hac est
fabula?

Eho Azyxis, puer hic unde est? quisne huc attulit?

M. Satin' sanus es, qui me idrogites? D. quem igitur
rogem,

Qui hic neminem alium video? C. miror, unde sit.

D. Dicturan' quod rogo? M. au. D. concede ad dexte-
ram.

ad interioris
est consuetudinem
h. d. d. d. d.

M. Deliras: non tute ipse? D. verbum si mihi

E. s.

Vnum,

Maledicis, pro
comminatis,
ornatus ser-
mo.

Vnum, præterquam quod te rogo, faxis, caue.

M. Maledicis. D. unde est? dic clarè. M. à vobis. D. ha ha ha.

Mirum verò impudèter mulier si facit à meretrix.

C. Ab Andria est ancilla hac, quantum intelligo.

D. Adeò videmur vobis esse idonei,

In quibus sic illudatis? C. veni in tempore.

D. Propera adeò puerum tollere hinc ab ianua.

Mane: caue quoquam ex istoc excessis loco.

M. Dyte eradicent: ita me miseram territis.

Dni versutia
iargium re-
perit.

D. Tibi ego dico, an non? M. quid vis? D. at etià ro-

Cedo, cuium puerum hinc apposuisti? dic mihi. (gas?

M. Tu nescis? D. mitte id quod scio: dic quod rogo.

*M. Vestri. D. cuius vestri? M. Pamphili. D. hem
quid? Pamphili? (ptias.*

Apopopelia.

M. Eho, an non est? Crete ego semper fugi has nu-

D. O facinus animaduertendum. M. quid clamat. u?

D. Quémne ego heri vidi ad vos adferri vespere.

M. O hominè audacem. D. verum vidi Cantharā;

Suffarcinatam. M. Dijs pol habeo gratias,

Cum in pariundo aliquot adfuerunt libera.

D. Na illa illū haud nouit, cuius causa hac incipit.

Chremes, si positum puerum ante ades viderit,

Suam gnatam non dabit, tanto hercle magis dabit.

C. Non hercle faciet. D. nunc adeò ut tu sis sciens,

b Ni puerum tollis, iam ego hunc in mediam viam

Pronoluam, seqs ibidem peruoluam in luto.

M. Tu pol homo non es sobrius. D. fallacia

Alia aliam trudit. iam susurrari audio,

Cinem Anticā esse hanc. C. hem. D. coactus legibus

Eam

Non facie,
tertiā per-
sonam de se
facit.
Prouerbiū,
cui iudicia,
mendacem
memorem
esse oportere,

Eam uxorem ducet. M. An, obsecro, an non cuius est?

C. Iocularium in malum insciens penè incidi.

D. Quis hic loquitur? ô Chremes, per tēpus aduenis.

*Davi calli-
ditas.*

Ausculata. C. Audiui omnia. D. An hac in omnia?

*C. Audiui inquam à principio D. Audiisti? obsecro?
hena*

Scelera: hanc iam oportet in cruciatum hinc abripi.

Ilic ille est: non te credas Dauum ludere.

M. Me miseram: nil pol falsi dixi, nisi senex.

C. Noui rem omnem. sed est Simo intus? D. est.

*M. Ne me attingas, scelestē: si pol Glycerio non o-
mnia hac.*

*Ille, Emph-
sim habet, sed
per ironiam
dicitur.
Suppalpitatio
mulieris.
Apoliopetis.*

D. Eho inepta, nescis quid sit actum. M. quid sciam?

D. Hic socer est: alio pacto haud poterat fieri,

Ut sciret hac, quæ volumus. M. hem prediceres.

D. Paulum interesse censes, ex animo omnia

Ut fert natura, facias, an de industria?

*a Vocem, meretrix, Muretus non habet. b Ni puerum tollis, iam
iam ego hunc mediam in viam Prouoluam. Ita legit Muret. Pe-
trus Nanius à vulgata lectione discedens, Prouuam legendum con-
tendit.*

ACTVS QVARTI SCENA V.

¶ Argumentum.

*Crito veniens ex Andro Athenas, de Glycerio percontatur, an
parentes reperit suos: audiens nondum reperisse, dolet, quod vi-
deat hoc tibi obfuturum in aduenda hereditate.*

Senarij.

CHRITO hospes. MYSIS. DAVVS.

*IN hac habitasse platea dictum est Chrysidem:
Quæ se inhoneste optauit* parare hic diuitias
Potius, quàm in patria honeste a pauper viuere.
Morte eius ea ad me lege redierunt bona.*

*Occasio cata-
strophes nam
senex casu in-
terueniens,
discutit peri-
culum.*

Sed

¶ Iam Rinius
ex Probo legit
parere. vide
eius Calliga.
Iam Chrysis?
scilicet perijt.
Hec singula
emphaticum
habent.

¶ Satisne recte.

*Sed quos percenter video. saluete. M. obsecro
Quem video? estne hic Crito sobrinus Chrysidis?*

Is est. C. o Mysis salue. M. saluos sis Crito.

C. Iam Chrysis? hem. M. nos quidem pol miseras per-
didit.

C. Quid vos? quo pacto hic? s. utinam recte? M. nōsne? sic
b. ut Quimus, aiunt; quando ut volumus, non licet.*

*C. Quid Glycerium? iam hic suos parentes repperit?
M. Vinam. C. an nondum etiam? hand auspiciatio huc
me appuli.*

*Nam pol si id scissem, nūquam huc tetulissem pedem.
Semper enim eius dicta est haec, atq; habita est soror.
Qua illius fuerunt, possidet. nunc me hospitem
Lites sequi, quā hīc mihi sit facile, atque utile,
Aliorum exempla commonet. simul arbitror,
Iam esse aliquem amicum, & defensorem ei: nam
ferē*

*Grandiuscula iam profecta est illuc. clament,
Me sycophantam, haec auitatem persequi,
Mendicum: tum ipsam despoliare non licet.*

M. c Optime hospes pol Crito antiquum obtines.

*CR. Duc me ad eam, quando huc veni, ut videam.
M. maxumē.*

D. Sequar hos, nolo me in tempore hoc videat senex.

¶ Paupera viuere, Legit Mur. qua voce vsus est Plautus i. ad veteres
in fabula quapiam, Paupera, inquit, haec res est. b. Ut quimus aiunt. &
perunlgato apud Graecos senario. Ζῶμεν γὰρ ὡς θέλομεν,

ἃ M' ὡς δυνάμεθα.

C. Optime hospes Muret. Ante
eū hic locus ita legeretur, optumē hospes, Eraimus quod verum
non constare animaduerteter, ex optime fecit opportunē, quo nihil
opportunum minus. Goueanus contra veterum librorum consensum
& Donati auctoritatem, ante dictionem, optumē, Morem, consti-
tuit, ut referatur ad. vocem, antiquum, ignorans quantum venustatis
sit in-

sty molo totum

Antiquum, se-
licet morem
aut ingenium.

fit in eo verbo ita absolute posito. Murex vna litera vocali, & ante optime, adiecta, facili librarij lapsu, cum geminata esset in sequenti voce, optime, vulgatam lectionem tuetur.

ACTVS QVINTI SCENA I.

Argumentum.

Simo cupit fieri nuptias: generum recusat Chremes, ob natum ex Glycerio puerum.

Trochæici, Tetrametri, Catalectici.

CHREMES. SIMO.

* *S*atis iam satis Simo spectata ergate amicitia est ^{* Satis iam, fa-}
mea: ^{ci? Sino.}

* *S*atis pericli capere adire. orandi iam finem face. ^{* Satis pericli}

Dum studio obsequi tibi, penè illusi vitam filia.

S. Imò enim, * maxime abs te postulo, atque oro, Chre- ^{* quid maxime.}
me,

Vt beneficium verbis initum dudum, nunc re comprobet.

C. Vide quàm iniquus sis præ studio, dum efficias id, ^{(tas.}
quod cupis,

Neque modum benignitatis, neque quid me ores cogi-
Nam si cogites, remittas iam me onerare iniurijs.

S. Quibus? *C.* abrogitas? perpulisti me, ut homini adole- ^{Rogitas? accusatio est, & enumeratio iniuriarum scilicet ob amorem meretricis.}
lesentulo,

In alio occupato amore, abhorenti ab re uxore,

Filiam darem in seditionem atque incertas nuptias,

* *Eius labore, atque eius dolore gnato ut medicarer* ^{* Eius labore atque eius dolore.}
tuo:

*Impetrasti: incipi, dum res * tulit: nunc non fert. feras.* ^{* retulit.}

Illam hinc cinem esse aiunt: puer est natus: nos missos ^{De cinio pro comesturam.}
face.

S. Per ergate deos oro, ut ne illis animum inducas credere,

Quibus

*Quibus id maximè utile est illum esse quam deter-
rimum.*

*Nuptiarū gratia hæc sunt facta, atq; incepta omnia.
Vbi ea causa, quamobrem hæc faciunt, erit adempta
his, desinent.*

Reprehensio
Simonis cum
Davi testimo-
nio.

*Ch. Erras. cum Dauo egomet vidi iurgantem an-
cillam. S. scio. C. at.*

*Vero voltu, cū ibi me adesse neuter tū præsenserat.
S. Credo, & id facturū Dauus dudū prædixit mihi.
Et nescio quid tibi sum oblitus hodie, ac volui di-
cere.*

ACTVS QVINTI SCENA II.

Argumentum.

In hac scena Simo quum audit venisse, qui Glycerium dicit ci-
uem esse Atticam, ita accensus, Dauum in id raptum, conjicit in
Trochaici catalectici bona ex parte, prater sex trimetros in fine scena:
admisit tamen interdum iambicu quadratu.

*Trochaici catalectici bona ex parte, prater sex trimetros in fine scena:
admisit tamen interdum iambicu quadratu.*

DAVVS. CHREMES. SIMO DROMO, seruu.

*A Nimo iam nunc otioso esse impero. C. hem Da-
uon tibi.*

S. Unde egreditur? D. meo præsidio, atque hospitit.

S. Quid illud mali est?

*D. Ego commodior em hominem, aduentum, tem-
pus non vidi. S. scelus,*

*Quemnam hic laudas? D. omnis res est iam in va-
do. S. cesso alloqui?*

*D. Hæus est: quid agam? S. ò salue bone vir. D. hem
Simo, ò nosser Chreme,*

Omnia apparatus iam sunt intus. S. curasti probè.

*D. Ubi voles, accerfe. S. benè sanè. id enim uerò hic
nunc abest.*

Etiā

*non fess
your heart
at rest*

Otium, securi-
tas est: nego-
tium verò so-
licitudo

Hic scelus, ad
sensem reulit:
nam propter
sensem verba
sunt, non pro-
pter verba
sensus.
Probè, indi-
gnanter di-
citur.

Etiam tu hoc respondes? quidiſtic tibi negotiſt eſt?

D. mihin? S. ita.

D. Mihine? S. tibi ego. D. modò introij. S. quaſi ego quam dudum rogem.

D. Cum tuo gnato unà. S. anne eſt intus Pamphilus? crucior miſer.

Eho, nō tu dixti eſſe inter eos inimicitias carniſex? Chremes Si-

D. Sunt. S. cur igitur hic eſt? C. quid illum cenſeſ? monem irri-

cum illa litigat.

D. Imò verò indignum Chreme iam facinus faxo ex me audias.

Nefcio qui ſenex modò venit: ellum, confiſeſ, catuſ: Audeſ plu-

Cum faciem videas, videtur eſſe quantiniſ preti.

* Triftiſ ſeneritaſ ineſt in vultu, atq; in verbis fideſ. * Triftiſ ſenex

S. Quidnam apportas? D. nihil equidem, niſi quod illum audiui dicere.

S. Quid ait tandem? D. Glycerium * ſe ſcire cinem * ſe ſcire eſſe

eſſe Atticam.

S. Hem Dromo, Dromo. D. quid eſt? S. Dromo. D. Atticam, Dani

audi. S. verbum ſi addideriſ, Dromo.

D. Audi obſecro. Dr. quid viſi? S. ſublimem hunc verbo com-

introrape quantum poteſ.

Dr. Quem? S. Dauom. D. quamobrem? S. quia lu-

bet, rape inquam. D. quid feci? S. rape.

D. Si quidquam mentitum inuenieſ, occidito. S. ni-

hil audio.

Ego iam te commotum reddam. D. tametſi hoc ve-

rum eſt. S. ſu tamen

Cura adſeruandum vinctum: atque audin? qua-

drupedem conſtringito.

if you find I haue told you a ly kill me
Age

der.

Audeſ plu-
culum ſeruus
quia nihil ro-
itare periculi
putat, ſed non
eſt id impu-
nè.

hanc cinem
Atticam, Dani
verbo com-
motus, ſeruus
lorarium vo-
cat, qui loriſ,
id eſt, coriſ
alioſ ſeruos
verberat.

Take this
follow on
thy back
to carry
with me

Decorum com-
micum ferunt,
non proceden-
do ultra vincu-
la: id necem
quod tragicum
erat.

*Age nunc, iam ego pol' hodie, si vino, tibi ostendam,
herum quid sit periculi fallere, &
Illi patrens. Cah ne senti tantopere. S. Chreme,
Pietatem gnati nonne te miseret mei?
Tantam laborem capere ob talem filium?
Age Pamphile: exi Pamphile: ecquid te pudet?*

ACTVS QVINTI SCENA III.

Argumentum.

Simo acriter obiurgat filium, confessus crimen filius, veniam peti-
tir, ac se totum paternæ subijcit voluntati. Nimis commotum Simo-
nem placare nititur Chremes.

Partim iambici senarij, partim trochaici tetrametri cataleptici, idq. in fine
scenæ.

PAMPHILVS, SIMO. CHREMES.

Omnium apo-
strophe, irato
familiaris,
quando pro
magnitudine
peccati non in-
uinitur conui-
tium competes

*Q Vis me volis? perij: pater est. S. quid ais, omnium?
Cah,*

*Rem potius ipsam dic: ac mitte male loqui.
S. Quasi quidquam in hunc iam grauius dici possit.
Ain' tandem? cuius Glycerium est? P. ita predicant.*

*S. Ita predicant? ô ingentem confidentiam.
Num cogitat, quid dicat? num facti piget?*

*verbū vide,
alij tollunt,
in his Muret.
Vide quomo-
do assurgat.

**Vide, nū eius color pudoris signum vsquam indicat?*

*Adeon' impotenti esse animo, ut præter ciuium
Morem, atque legem, & sui voluntatem patris,
Tamen hanc habere studeat cum summo probro?
P. Me miserum. S. modone id demum sensisti,*

Pamphile?

*Olim istuc, olim, cum ita animum induxti tuum,
Quod cuperes, aliquo pacto efficiundum tibi.
Eodem die istuc verbum vere in te accidit.
Sed quid ago? cur me excrutio? cur me macero?*

*scenæ, alij

Cur meam & senectutem huius sollicito amentia? an

*V

Vt pro huius peccatis ego supplicium sufferam?

Imo habeat: valeat: viuat cum illa. P. mi pater.

S. Quid mi pater? quasi tu huius indigeas patris.

Domus, uxor, liberi inuenti inuito patre:

Adducti, qui illam cinem hinc dicant. viceris.

P. pater, licetne pauca? S. quid dices mihi? Ch. at

† Tamen, Simo, audi S. ego audiam? quid ego audiam,

Chreme? Ch. attamen dicat sine. S. age, dicat: simo.

P. Ego me amare hanc fateor, si id pecare est, fateor id quoque.

Tibi pater me dedo, quid vis oneris impone, impera.

Vis me uxore ducere? hanc vis amittere? ut potero, feram.

Hoc modo te obsecro, ut ne credas à me allegatum, hunc senem:

Sine me expurgem. atq; illum huc coram adducā.

S. adducas? P. sine pater.

C. Aequum postulat: da veniam. P. sine hoc te exorē.

S. simo.

Quiduis cupio, dum ne ab hoc me falli comperiar,

Chreme.

Ch. Pro peccato magno paulum supplicij satis est patri.

* Pro huius ego ut peccatis, supplicium suff.

Mira grauitate hic sensus exaggeratur: nam pluraliter de vno tantum loquitur.

* Attamen.

Pater, oratio pudoris plena.

Amphibologia est.

Difficultatem rei ostendit resumpto verbo per indignationem.

a Et certe is est, æcere, id est per ædem Cereis, legit Goueanus, & cum secutus Muretus. Ec cere, pro ecceres, siue, eccerem legit Petrus Nanius. quam rectè, decti viderint. b Næ istam multis. Vocem antiquam. multimodis Muret. restituisse se ait, ex hoc loco. Itæ enim legentium conterdit. Næ istam multimodis tuam inueniri gaudeo. Cice. in Orator. Sed quid ego vocales, sine vocalibus sæpè contrahabant, ut ita dicerent, multimodis, valagentis, passimulus, restitutus: Et ex vetere porta in 3. de Orator. Multimodis sum circumuectus, morbo, exilio, atque inopia. Virtue

ſæpè etiam Lucretius. Locum ita emendatum alijs P. Bembo reſe-
runt acceptum.

ACTVS QVINTI, SCENA IIII.

¶ Argumentum.

Hæc ſcena continet Andrij Critonis cum Simore & Chremere
congreſſum, in quo error omnis fabulæ aperitur : nam Glycerium
oſtenditur hic filia eſſe Chremetis.

Trochaici, tetrametri & iambici quadrati, admiſto uno dimetro.

CRITO hoſpes, CHREMES, SIMO,
PAMPHILVS.

Crito hic
Pamphilum
alloquitur, ve-
rum vide
Glycerio di-
cat.
Cataſtrophe.

Mitte orare, una harum quavis cauſa me, vt
faciam, monet,
Vel tu, vel quòd verum eſt, vel quòd ipſi cupio Gly-
cerio.

Ch. Andrium ego Critonem video? & a certè is eſt.
ſaluos ſis Crito:

Quid tu Athanas inſolens? Cr. euēnit. ſed hiccine
eſt Simo

* mēne quæ.
Critonem ag-
greſſus acriter
incolat.

Ch. Hic eſt. *S.* men' quaris? eho, tu Glycerium hinc
ciuem eſſe ais?

CR. Tu negas? *S.* itāne huc paratus aduenis? *Cr.* qua-
re? *S.* rogas?

*Tūne impuè hæc facias? tūne hīc homines adole-
ſcentulos,*

*Imperitos rerum, eduētos liberè, in fraudem illicis?
Solicitando & pollicitando eorum animos lāctas?*

* ſanum' es?

Ch. ſanūſne es?

S. Ac meretricios amores nuptijs conglutinas?

P. Perij: metuo, vt ſubſtet hoſpes. *Ch.* ſi Simo, hunc
nōris ſatis,

Nō ita arbitrere. bon' hic eſt vir. S. hic vir ſt bon'?

Itane

*Itane attemperatè venit hodie in ipsis nuptijs,
Ut veniret antehac nunquam? est verò huic cre-
dendum Chreme?*

Plerumque
cræsus miratur
industriam vt
hic.

*P. Ni metnam patrem, habeo pro illa re illum quod
moncam probè.*

*S. Sycophanta. Cr. hem. Ch. sic, Crito, est hic: mitte.
Cr. videat, qui fiet.*

*Si mihi pergit, quæ volt, dicere: ea quæ nō volt au-
diat.*

*Ego istac moueo, aut curo? nō tu tuum malum a quo
animo feres?*

*Nam ego quæ dixi, vera an falsa audieris, iam sciri
potest:*

Narratio hæc
pars est argu-
menti.

*Atticus quidam olim nani fracta apud Andrum
eiectus est,*

*Et istac unà parua virgo: tum ille egēs, fortè appli-
cat*

*Primum ad Chrysidis patrē se. S. fabulam incep-
tat. Ch. sice.*

*Cr. Itane verò? obturbat. Ch. perge. Cr. tum is mihi
cognatus fuit.*

*Qui eum recepit, ibi ego audiri ex illo sese esse At-
ticum:*

Ex illo con-
firmatio ve-
ritatis.

*Is ibi mortuus est. Ch. eius nomen? Cr. nomen tam-
citò tibi?*

*Phania. Ch. hem, perij. Cr. verum herclè opinor fu-
isse Phaniam.*

*Hoc certò scio, Rhamnusū se aiebat esse. Ch. ô Iup-
piter.*

Rhamnus,
pagus est At-
ticæ mariti-
nis: inde
Rhamnusius.

*Cr. Eadem hac, Chreme, multi alij in Andro tum
audi-*

audiuere. Ch. utinam id fiet,

Quod spero. eho dic mihi, quid eam tum, Crito?

Suamne esse aiebat? Cr. non. Ch. cuiam igitur? Cr.
fratris filiam.

Ch. Certè mea est. Cr. quid ais? S. quid tu ais? P. ar-
rige aures Pamphile.

S. Quæ credis? Ch. Phania ille frater meus fuit.
S. nōram & scio.

Ch. Is hinc bellum fugiens, meq; in Asiam perse-
quens proficiscitur.

Tum illam hic relinquere est veritus. post illa, nunc
primum audio

Quid illo sit factum. P. vix sum apud me, ita ani-
mus * commotus est metu,

Spe gaudio, mirando hoc tanto, tam repentino bono.
b S. Næ istam multis tuam inuenire gaudeo. P. cre-
do pater.

Ch. At mihi vnus scrupulus etiam restat, qui me
malè habet. P. dignus es

Cum tua religione * odio: nodū in scirpo queris. Cr.
quid istuc est?

Ch. Nomen non conuenit. Cr. fuit herclè aliud huic
parua. Ch. quod Crito?

Nunquid meministi? Cr. id quero. P. egone huius
memoriam patiar mea

Voluptati obstare, cum ego possim in hac re medica-
ri mihi?

Non patiar. heus Chreme, quod queris, Pasibula
est. Cr. ipsa est. Ch. ea est.

P. Ex ipsa millies audini. S. omneis nos gaudere
hoc

Cuiam veni-
to more di-
cit.

Proverbium.
Metaphora à
decudibus au-
es artigen-
ibus.

e
P
allo, scilicet
fratre meo
Phania.
* commotu
est.
affectu
mantis.

* aliàs odium:
vide Donat. &
Ioan. Riuim.
Amoris Pam-
phili affectus:
exprimitur.
Notatur fre-
quentissima
Pamphili cū
Glycerio con-
fuctudo.

hoc Chreme

Te credo credere. Ch. ita me diſament, credo. P. quid reſtat pater?

S. Iam dudum res reduxit me ipſa in gratiam. P. ô lepidum patrem.

Simo cum Pamphilo iam redit in gratiam.

De uxore, ita ut poſſedi, nihil mutat Chremes. Ch. cauſa optuma eſt:

Niſi quid pater aliud ait. P. nempe. S. ſcilicet. Ch. dos eſt Pamphile,

Decem talenta. P. accipio. Ch. propero ad filiam: eho mecum Crito:

Nam illam me haud noſſe credo. S. cur nō illam huc transferri iubes?

P. Recte admones. Dico iſtuc dedam iam negoti. S. non poteſt.

Mire Dui mentionem facit ut ſoluitur.

P. Qui? S. quia habet aliud magis ex ſeſe, & maior. P. quidnam? S. vinctus eſt.

P. Pater, non recte tvinctus eſt. S. haud ita: iuſſi. P. iube ſolui obſecro.

**vinctus eſt.*

S. Agè fiat. P. at matura. S. eo intro. P. ô fauſtum & felicem hunc diem.

Exclamatio amatoris.

ACTVS QVINTI SCENA V.

¶ Argumentum.

Charini & Pamphili colloquium in hac ſcena introducitur, ut vna eademque narratione Charini negotium tranſigatur. Id autem erat agendum, ut latiore exitu fabula clauderetur.

Trochaici iambici permiſti.

Charini & Pamphili colloquium ideo inducitur, ut vna narratione Charini quoque negotium tranſigatur.

CHARINVS. PAMPHILVS. DAVVS.

P. Roniſo, quid agat Pamphilus: atq; ecceum. P. aliquis forſan me puet

F. 3.

**Non*

* non hoc putare verum.

* Non putare hoc verum: at mihi nunc sic esse hoc verum lubet.

Ego vitam deorum propterea sempiternam esse arbitror,

Quod voluptates eorum propria sunt. nam mihi immortalitas

* si nulla huic ægritudo.

Parva est. si * nulla ægritudo huic gaudio intercesserit.

Sed quem ego potissimum exoptem nunc mihi, cui hac narrem, dari?

C. Quid illud gaudi est? P. Dauid video. nemo est, Quem mallet omnium: (dia.

Nam, hunc scio mea solide solum gaudisurum gau-

ACTVS QVINTI SCENA VI.

Argumentum.

Dauid narrat Pamphilus Glycerium inuentam ciuem Atticam, seque illam ducturum: Charinus ostendit facile se imperatorem à Chremete Philumenam. Hæc scena alterum generum Chremeti comparat: ne aut Charinus tristis abeat, aut non prouisum Philumenæ sit.

DAVIDS, PAMPHILVS, CHARINVS.

P. Amphilus ubi nam hic est? P. Dauid. D. qui suam homo est? P. Ego sum. D. ô Pamphile.

P. Nescis quid mihi obtigerit? D. certe: sed quid mihi obtigerit, scio.

P. Et quidem ego. D. more hominum euenit, ut quod sim nactus mali,

Præius rescisseres tu, quàm ego, quod tibi euenit boni.

P. Mea Glycerium suos parentes reperit. D. * ô factum bene. C. hem.

* ô factum bene.
C. Hem. P. pater.

P. Pater amicus summus nobis. D. quis? P. Chremes.

mes. D.narr.as probè.

P. Nec mora vlla est, quin eam uxorem ducam.

Cum ille somniat

Ea, quæ vigilans voluit? P. tum de puero, Dane?

D. ah desine:

Solus est, quem diligunt dij. C. saluus sum, si hæc vera sunt.

Prouerbiũ
ex re natum.

*Conloquar. P. quis homo est? Charine, in tempore ipso
mihì aduenis.*

*C. Benefactum. P. hem audistin? Comnia age, me
in tuis secundis rebus respice.*

Benef. gratia-
lurio com-
perd. ota.
Latus Com-
dia exitus.

*Tuus est nunc Chremes: facturum, quæ voles. scio
esse omnia.*

*P. Memini, atq; adeò longum est, nos illum expecta-
re dum exeat:*

*Sequere hæc me: intus apud Glycerium est nunc. tu
Daue abi domum:*

*Propera, accerſe, hinc qui auferant eam: quid ſtas?
quid ceſſas? D. eo.*

*Ne expectetis, dum exeat huc: intus deſpõdebitur:
Intus tranſigetur, ſi quid eſt quod reſtet. Plaudite.*

FINIS ANDRIÆ.

ÆLII DONATI PRAEFATIO IN EUNUCHVM.

HÆC masculini generis nomine nuncupata fabula est Eunuchus: & est palliata Menandri vetus: quam ille auctor de facto aduſcentis, qui se pro eunucho de uci ad meretricem poſſus est, nomin uir. Itaque ex magna parte motaria est. Atque in hac comædia, qui personam Parmenonis actor ſuſtinet, primas habet partes: ſecundæ ſunt Chærea, tertiæ ad Phædriam ſpectant. Huius prologus ſine eſt concitator, nam &

obijcit crimina aduersantibus : & comminatur in posterum :
 & accusatori enarrat iniuriam Terentio factam : & ad vlti-
 mum tumultuosè, & cum magna inuidia defendit Poeta. Hæc &
πρότασις & *ἐπίτασις* & *καταστροφή* ita æquales ha-
 ber, vt nusquam dicas longitudine operis Terentium dilassatum
 dormitasse. Actus sanè implicatiores sunt in ea, & qui non facilè à
 parum doctis distingui possint : ideo quia tenendi spectatoris causâ
 vult poeta nosse omnes quinque actus velut vnum fieri, ne respi-
 ret quodammodo, atque distincta alicubi continuatione succeden-
 tium rerum, ante aulæ sublata fastidiosus spectator exurgat. Acta
 planè est ludis Megalensibus, L. Postumo, L. Cornelio Ædilibus,
 curam adium habentibus, etiam tunc personatis. L. Numidio Post-
 humo, L. Ambulio Turpione : item modalante Flacco Claudio
 tibijs dextra & sinistra ob iocularia : multa permixta gravitate. Et
 acta est tanto successu ac plausu atque suffragio, vt rursus esset ven-
 dita, & ageretur iterum pro noua : proque ea pretium quod nulli
 ante ipsam fabulam contigit, octo milibus festerium numerarent
 poëta. Proverbia multa sæpè pronuntiata, & cantica sæpè mutatis
 modis exhibita sunt. *πρότατιδὲν πρόσωπον* nusquam ha-
 bet : sed suis tantum personis vitur. In hac Terentius delectat fi-
 cetijs, prodest exemplis : & vitia hominum paulò mordaciùs,
 quàm in cæteris carpit : Exempli autem morum hic tria præcipua
 proponuntur, urbani scilicet, parasiti ci & militaris.

Hæc edita tertium est, & pronunciata Terentij Eunuchus : quip-
 pe iam adulter commedatione poëta, ac meritis ingenij notiori-
 bus populo. Facta autem ex duobus Græcis vna est Latina. Nam
 ex Eunuchò & Colace Menandri fabulis, hæc Eunuchus Terentiana
 scripta est, non sine crimine, quòd multa in hanc translata sint ex
 multis poetis Latinis, quod totum per prologum purgat atque
 defendit.

ARGVMENTVM EYNYCHI.

Rapta quadam ex Attica virgo nobilis, atque adducta est Rho-
 dum : ibique matri Thaidis meretricis ab amico donata est, &
 educita velut soror vnâ cum filia Thaide. Sed Thais relicta ma-
 tris, Rhodo cum amatore quodam Atheas se contulit : ab eoque
 hæres instituta mortuo, mox à milite Thralone diligebatur nimis.
 Qui cum Athenis profectus matrem Thaidis mortuam Rhodi
 comperisset, & eam virginem, quam diximus, ab hæredibus mor-
 tui ænigmascentissimè venum esse propositum : qui inuis ignarus ce-
 rum omnium, emit tamen, & dono amittit Thaidi vexit Athenas.
 Verùm postquam adueniens rivalem Phædriam apud amicam re-
 perit, quem per eius absentiam sibi meretrix conciliarat : assima-
 nit e non antè datum promissam virginem, quam Thais foras
 amulum perculisset. Illa igitur, etsi amaret Phædriam, cupiditate
 tamen

tamen recuperandæ virginis & ciuis Atticæ, & quam à porculo vt
 fororem dilexerat, excludit Phædriam. Hinc ille primo irascitur:
 pòst accepta facti ratione, à Thaidè lenitur: in bidui spacium
 sponte concedens militi, rus proficiscitur. Statimque ne ab amulo
 muneribus superaretur, Eunuchum & puellam Parmenoni iubet
 abiens ad Thaidem deducere. Verùm Chærea frater Phædræ tunc
 ephebus, viſa in via virgine, inflammatur amore eius: atque eò e-
 uaſit vehementi ardore, vt pro eunuchò ipſe deduceretur ad Thai-
 dem. Hic occasione viciata virgo, & mox ciuis & nobilis cognita,
 datur vxor Chærea. Phædria verò & miles riuales, ambo concor-
 des per paraſitum redditi, communi amica ſine certamine poti-
 untur. In primo actû Phædria excluſus à Thaidè, & ſecum primò,
 & mox cum Parmenone conqueritur fortunas ſuas: & ad poſtre-
 mum coram accuſat Thaidem. Rurſus permulcetur ab eadem &
 voluntate digrediens, rus ſeſe conceſſurum in ſpotium bidui eſſe
 promittit. Secundus actus profectionem Phædræ continet, de-
 e-
 gantis ſeruo deductionem eunuchi & puellæ ad Thaidem: tum pa-
 raſitum loquentem, per quem virgo à milite dono amicæ miſſa eſt:
 tum interuentum Chærea amanti virginem, eiſdemque cum
 Parmenone conſilium de eadem potientia per fallacium: quia pro
 eunuchò ipſe ſupponitur Thaidi. Tertius actus charactèrem ex-
 primit militis, & paraſiti, per ridiculum colloquium: tum inuita-
 tionem ad cenam Thuidis: tum oblationem velut eunuchi Chæ-
 rea & puellæ ex Æthiopia per Parmenonem factam: tum verba
 Chremetis ad Thaidem venientis, perducitque ad militem: Anti-
 phonis Chæreaque colloquium de viciata per dolum virgine. In
 quarto actû Doris nantiur iurgium inter militem & Thaidem:
 tum reditum habet ex villa Phædræ: & querelam Pythiæ de vi-
 ciata virgine apud Phædriam: & eundem ſupentem quòd audie-
 bat errorem ebris Chremetis: & verba petulantia Thuidis ad-
 uerſum militem, & militis aduerſum Thaidem: parata prælia ri-
 diculumque depoſita. Quintus actus hæc continet, querelam Thai-
 dæ de viciata virgine, primò cum Pythiæ, poſtea cum ipſo Chæ-
 rea: tum interuentum Chremetis atque nutricis: tum pertur-
 bationem Parmenonis per dolum Pythiæ: atque eius in-
 dictio per ſenem qui tunc aduenerat, confirma-
 tas nuptias, & ad ultimum, reditum in gra-
 tiam militis cum Phædria &
 Chærea.

EVNVCHI PERSONÆ.

PHÆDRIA, adolescens.

PARMENŌ, servus.

THAIS, meretrix.

GNATHO, parasitus.

CHÆREA, adolescens.

THRASO, miles.

PYTTIAS, ancilla.

CHREMES, senex.

ANTIPHŌ, adolescent.

DORIAS, ancilla.

DORVS, eunuchus.

SANGA, servus.

SOPHRONĀ, nutrix.

LACHES, senex.

C. SVLPITII APOLLINARIS PERIOCHA.

RIS PERIOCHA.

Trimetri Iambici,

SOrorem falsò dictitatam Thaidis,
 Idipsum ignorans, miles aduexit Thraso,
 Ipsiq; donat. erat hæc ciuis Attica.
 Eidem eunuchum, quem emerat, tradi iubet
 Thaidis amator Phædria. ac rus ipse abit,
 Thrasoni oratus biduum concederet.
 Ephebus frater Phædria puellulam
 Cùm deperiret dono missam Thaidi,
 Ornatu Eunuchi induitur. suadet Parmeno.
 Introit. vitiat virginem. sed Atticus
 Ciuis repertus frater eius, conlocat
 Vitiatam ephebo. Phædriam exorat Thaso.

Ἀσκληπιάδης

Ἀδελφόν.

Meretrix adolescentem, cuius mutuo amore tenebatur, exclusit: eiq; renocato exclusionis causas reddidit. eius frater minor uatu, virginem, quam miles meretrici dono miserat, amare capit, deductusq; in domum meretricis pro eunuchis, uiliat. Re itaq; cognita, cum illam se meretrice doleret, ab eodem adolescente placatur: interuentuq; fratris eius cinem cognitam Atheniensem, duxit uxorem: miles quoque in partem meretricij amoris receptus illuditur.

Ab eodē scilicet Chgrea

EVNUCHVS T E. RENTII.

ACTA LVDIS MEGALENSIBVS, L. POSTHVMIO, L. CORNEL. ADIL. CVRVLIB. EGERE L. AMBIVIVS TVRPIO, L. ATTILIVS PRÆNESTINVS. GRAECA MENANDRV FACTA SECVNDA. MODOS FECIT FLACCVS, M. VALERIO, C. FANNIO COSS.

PROLOGVS. Trimetri.



*I*quisquam est, qui placere se studeat bonis

*Q*uam b plurimis, & minimè multos ledere:

*I*n his poëta hic nomen profuerit suū.

Tunc

Excusat cur in aduertari-um inuehat

* Existima-
uit.
Dictum in L.
Lauin: um.
* Erasmus le-
git, quia læ-
sit prius, i.
reus prius ex-
cusat se, quàm
agit actor.
Illic, pro ille.

A poetæ mo-
destia bene-
uolentiam
caprat.
Narratio.

* & nih.

Peccatum,
prius nomen
est, posterius
verbum.
Purgatio.

Colax, Latine
adulator di-
citur.

*Tum si quis est, qui dictum in se inclementius
* Existimat esse, sic existimet: sciat,
Responsum, non dictum esse, * quia læsit prior:
Qui bene vertendo, & eas describendo male,
Ex Græcis bonis, Latinas fecit non bonas.
Idem Menandri Phasma nunc nuper dedit:
Atque in Thesauro scripsit, causam dicere
Prius, unde petitur aurum, quare suum,
Quàm illic qui petit, unde is sit thesaurus sibi,
Aut unde in patrium monumentum peruenierit.
Dehinc ne frustretur ipse se, aut sic cogitet:
Defunctus iam sum: nihil est quod dicat mihi:
Is ne erret, moneo, & desinat laceessere.
Habeo alia multa, qua nunc condonabitur:
Qua proferentur post, si perget ladere
Ita, ut facere instituit. Nunc quàm acturi sumus
Menandri Eunuchum, postquam Ediles emerūt,
Perfecit, sibi ut inspiciundi esset copia.
Magistratus cùm ibi adesset, occupta est agi.
Exclamat, furem, non poetam, fabulam
Dedisse, * & nihil dedisse verborum tamen:
Colacem esse Nani, & Plauti veterem fabulam,
Parasiti personam inde ablatam, & militis.
Si id est peccatum, peccatum imprudentia est
Poeta: non qui furtum facere studuerit.
Id ita esse vos iam iudicare poteritis.
Colax Menandri est: in ea est parasitus Colax,
Et miles gloriosus: eas se non negat
Personas transtulisse in Eunuchum suam
Ex Græca: sed eas fabulas factas prius*

Latinas

EVNVCHVS.

61

Comitorum
materia per-
sonarumque.

Latinas scisse sese, id verò pernegat.

Quòd si personis ijsdem uti alijs non licet :

Qui magis licet currentes servos scribere,

Bonas matronas facere, meretrices malas,

Parasitum edacem, gloriosum militem,

Puerum supponi, falli per servum senem,

Amare, odisse, suspicari? denique

Nullum est iam dictum, quod non dictum sit prius. Epiphonema.

Quare aequum est, vos cognoscere, atque ignoscere,

Quae veteres facitârunt, si faciant novi.

Date operam, & cum silentio animadvertite,

Ut pernoscat, quid sibi Eunuchus velit.

ACTA LVDIS MEGALENSIBVS, L.
POSTHVMIO, L. CORNEL. ÆDIL.
CVRVLIB. EGERE L. AMBIVIVS
TVRPPIO, L. ATTILIVS PRÆNESTI-
NVS. MODVLAVIT FLAC. CLAV.
TIBIIS DVABVS DEXTRA, ET SI-
NISTRA, GRAECA MENANDRV
ACTA IL. M. VALERIO, C. FANNIO
COSS.

¶ Quàm plurimis. Hoc est bonis potius, quàm plurimis. Sunt enim
duæ voces, quàm plurimis: Id quod olim Nonius animadvertit qui
deceat hoc loco vocem, plurimis pro malis nunti. Desideratur autem,
potius aliorum exemplo. Plaut. Rudenre. certum est mori, quàm huc
pati Lenonem in me grassari. Gravis etiam hoc usitatum. Homer.
βούλομαι ἐγὼ λαὸν σοὶν ἔμμεναι ἢ ἀπολέσθαι.
Ex Muret.

ACTVS

Phædria exclusus consultat an redire debeat ad Thaidem. Haic Parmeno suadet, vt animo æquo amoris molestias ferat.

Trimetri.

PHÆDRIA, PARMENO.

Opponit mi-
liti riualet
quem fingit
agere conce-
dere dies ali-
quot, dum à
milite Thais
munus extor-
queat.
* Alias per-
tendes,

Quid igitur faciam? non eam? ne nunc quidem,
Cum accersor ultro? an potius ita me cõparem,
Non perpeti meretricum contumelias?
Exclussit: renocat. redeam? non, si me obsecret.
P. Si quidem hercle possis, nihil prius, neq, fortius:
Verùm si incipies, neq, perficies grauius:
Atque ubi pati non poteris, cum nemo expetet,
Insecta pace, ultro ad eam venies, indicans
Te amare, & ferre non posse: actum est: ilicet,
Peristi: eludet, ubi te victum senserit.
a Ph. Proin? tu, dum est tempus, etiam atq, etiam
cogita.

Dialogismos
quasi ad aite-
rum.
Similis conge-
ries est in Plau-
ti Mercatore.
* Suspiciones.
Apoliopesis
celeberrima,

P. Here, quares in se neq, consilium, neq, modum
Habet vllum, eam consilio regere non potes.
In amore hac omnia insunt vitia: iniuria,
* Suspiciones, inimicitia, inducia,
Bellum, pax rursus: incerta hac sit tu postules
Ratione certa facere, nihil opus agas,
Quàm si des operam, vt cum ratione insanias.
Et quod nunc tute tecum iratus cogitas:
Egone illam? qua me? qua illum? qua non sine modo,
Mori me malim: sentiet, qui vir siem.

* Hæc verba
me hercule, v-
na falsa lacr.

* Hæc verba vna me hercle falsa lacrumula,
Quam oculos terendo misere vix vi expresserit,
Restin-

Restingnet, & te ultro accusabis, & dabis ei
 Ultro supplicium. Ph. ô indignû facinus. nûc ego &
 Illam scelestam esse, & me miserum sentio:
 Et tædet, & amore ardeo: & prudens, sciens,
 Viuus, videnſq; pereo: nec quid agam, scio.
 P. Quid agas? nisi vt te redimas captû quàm queas
 Minimo: si nequeas paululo, at quanti queas:
 Et ne te afflictes. PH. Itâne suades? P. si sapiſ.
 Neque præterquàm quas ipse amor molestias
 Habet, addas: & illas, quas habet, rectè feras.
 Sed ipsa egreditur nostri fundi calamitas:
 Nam quod nos capere oportet, hæc intercipit.*

* & ei dabis.
 Extenuatio ad
 auxilium spe-
 ctans.
 Amoris vehē-
 mentia.
 Perſtat in me-
 taphora bel-
 lica.

¶ P. H. Proin tu dum eſt temp. Et hic verſus, & qui poſtea ſequun-
 tur ſunt ad Parmenonem referendi. Ita certè eſſe legendum docet
 Horat. ecce, inquit. Seruus non paulo ſapientior, ô here quæ res
 Nec modum habet, neque conſilium, ratione, modoque tractari non
 vult.

ACTVS PRIMI, SCENA II.

¶ Argumentum.

Thaidis blando ſermone victus Phædria pollicetur ſe biduum
 ſus conſeſſurum, vt Thraſoni interim locus ſit apud illam.
 Trimetri.

THAIS, PHÆDRIA, PARMENO.

*M*iseram me, vereor ne illud grauius Phædria
 Tulerit: nène alior ſum, atque ego feci, accepe-
 rit,

In hac ſcena
 exponitur oc-
 caſio fabulæ,
 vt Terentio
 initio fabula-
 rum mos eſt.
 ſimul cauſa
 cur miles ſit
 placandus re-
 cenſetur.

*Quòd heri intromiſſus non eſt. Ph. totus Parmeno,
 Tremo horreoq; poſtquam aſſexi hanc. P. bono a-
 nimo es:*

Accede ad ignem hunc, iam caleſces plus ſatis,

Th. Quis

*tun' eras
mi Ph.

T. *Quis hic loquitur? ehem, tun' eras hic mi Phæ-
dria?*

*Quid hic stabas? cur non rectè introibas? P. ceterū
De exclusiōne verbum nullum. T. quid taces?*

Ph. *Sanè quia verò ha mihi patent semper fores:
Aut quia sum apud te primus. T. missa isthac face.*

Ph. *Quid missa? ô Thais, Thais, utinam esset mihi
Pars equa amoris tecum, ac pariter fieret, ut
Aut hoc tibi doleret itidem, ut mihi dolet,
Aut ego istuc abs te factum nihili penderem.*

* anime mi,
Phæd.

T. *Ne crucia te obsecro anime mi Phædria.*

*Non pot quò quenquam plus amem, aut plus diligā,
Eò feci: sed ita erat res: faciundum fuit.*

P. *Credo, ut sit. miserapra amore exclusit hunc fo-
ras.*

T. *Siccine ais Parmeno? agè, sed huc qua gratia
Te accersi iussi, ausculta. P. fiat. T. dic mihi*

Reponit
Thaidi vi-
cem, tanquam
falsum dictu-
ra sit.

*Hoc primum, potin' est hic tacere? P. egone? optu-
me.*

*Verum heus tu, lege hac tibi meam astringo fidem:
Qua vera audiui, taceo, & contineo optumè:
Sin falsum, aut vanum, aut fictum est, continuo pa-
lām est.*

Metaphora
a vase futili.

*Plenus rimarum sum, hac atque illac perijuo.
Proin' tu, taceri si vis, vera dicito.*

Th. *Samia mihi mater fuit: ea habitabat Rhodi.*

P. *Potest taceri hoc. Th. ibi tunc matri parvulam
Puellam domo quidam mercator dedit,*

Narratio.

*Ex Attica hinc abreptam. Ph. ciacimne. Th. ar-
bitror:*

Certum

*Certum non scimus: matris nomen & patris
Dicebat ipsa: patriam & signa cetera
Neq. sciebat, neq. per etatem etiam potuerat.*

*Mercator hoc addebatur: e praeconibus
Vnde emerat, se audisse, abreptam e Sunio.*

*Mater ubi accepit, cepit studiose omnia
Docere, & educere ita, uti si esset filia.*

Sororem plerique esse credebant meam

Ego cū illo, quo cū uno rem habebam tum hospite,

Abiit huc: qui mihi reliquit haec, quae habeo, omnia.

P. Vtrumque hoc falsum est: effluet. Th. qui istuc?

P. quia

Neque tu uno eras contenta, neque solus dedit:

*Nam hic quoque bonam, magnamque partem ad te
attulit.*

Th. Ita est, sed sine me peruenire quò volo

Interea, miles, qui me amare occeperat,

In Cariam est profectus: te interea loci

Cognoui, tute scis, post illa quàm intumum

Habeam te: & mea consilia ut tibi credam omnia.

*Ph. Nè hoc quidem tacebit Parmeno. Pa. oh dubi-
um ne, id est?*

Th. Hoc agite: anabò, mater mea illic mortua est

Nuper: eius frater aliquantum ad rem est audior.

Is ubi & hanc forma videt honesta virginem,

Et fidibus scire, pretium sperans, illico

Producit: vendit, fortè fortuna adfuit,

Hic meus amicus, emit eam dono mihi,

Impudens harum rerum, ignarusque omnium.

Is venit: postquàm sensit me tecum quoque

*Haec figura
est hic, quan-
do inter nar-
randum om-
nia pedeten-
tim dicuntur.*

** educare.*

*Meretricem
notat.*

*Tute, astute
meretrix, ubi
dixit, quae a-
maorem vr-
gebant, blan-
dimenta lub-
ijcit.*

** hincce.*

Rem habere, fingit causas, ne det sedulo:
 Ait, si fidem habeat, se iri praposuum tibi
 Apud me, ac non id metuat, ne, ubi acceperim.
 Sese relinquam: velle se illam mihi dare:
 Verum id vereri, sed ego quantum suspicor,
 Ad virginem animum adiecit. P. etiamne amplius?
 Th. Nihil: nam quasi nunc ego eam, mi Phedria.
 Multa sunt causa quamobrem cupio abducere.
 Primum, quod soror est dicta, prae terea v: suis
 Restituam, ac reddam, sola sum: habeo hic neminem,
 Neg, amicū neg, cognatum, quamobrem Phadria,
 Cupio aliquos parare amicos beneficio meo.
 Id amabo adiuta me, quò id fiat facilius.
 Sine illum prioris parteis hoc sce aliquot dies
 Apud me habere, nihil respondes? Ph. pessuma,
 Egón' quidquam cum istis factis tibi respondeam?
 P. Hei, noster, laudo tandem perdoluit, vir es.
 Ph. At ego nesciebam quor sum tu ires, parvula
 Hinc est abrepta: eduxit mater pro sua:
 Soror est dicta: cupio abducere, ut reddam suis.
 Nempe omnia hac nunc verba huc redeunt denique,
 * Ego excludor, ille recipitur, qua gratia?
 Nisi illum plus amas, quam me: & istam nunc times,
 Qua aduecta est, ne illum talem praecripiat tibi.
 T. Egón' id timeo? Ph. quid te ergo aliud sollicitat?
 cedo.
 Num solus ille dona dat? nunc ubi meam
 Benignitatem a sensisti in te claudier?
 * Num, e ubi mihi dixti cupere te ex Aethiopia
 Ancilli, iam, relictis rebus omnibus,

Quasi?

Corpuellam
a. ducere quæ-
rat.

Amicus per-
petuo, amator
ad tempus.
Vide quam
leniter preca-
tur & blande.

Indignanter
omnia repe-
tit.

* Excludor
ego.
Ironia stoma-
chantis ama-
toris.

Nuncubi. i.
nunquid ali-
cubi.
Nonne,

Quasi? Eunuchum porro dixti velle te,
 Quia sola vtuntur his regina: repperi.
 Heri minas viginti pro ambobus dedi:
 Tamen contemptus abs te, hac habui in memoria.
 Ob hac facta abs te spernor. Th. quid istuc Pha-
 dria?

Quamquam illam cupio abducere, atque Cre
 arbor

Id fieri posse, maxime: veruntamen
 Potius quam te inimicum habeā, faciam vt insseris.
 Ph. Vtinā istuc verbū ex animo, ac vere diceret,
 Potius quam te inimicum habeam. si istuc credere
 Sincere dici, quiduis possem perpeti.

P. Labascit victus vno verbo, quam cito.

Th. Ego non ex animo misera dico? quam ioco
 Rem voluisti à me tandem, quin perfeceris?

Ego impetrare nequeo hoc abs te, biduum

Saltem vt concedas solum. Ph. si quidem biduum:

Verum ne fiant isti viginti dies.

Th. Profecto non plus biduum: aut. Ph. aut? nihil
 moror.

Th. Non fiet hoc modo sine te exorem. Ph. scilicet

Faciendum est quod vis. Th. * merito te amo.

Ph. bene facis.

Rus ibo: hoc me macerabo biduum:

Ita facere certum est: mos gerundus est Thaidi.

* Tu Parmeno huc fac illi adducantur. P. maxime,

Ph. In hoc biduum Thais vale. Th. mi Phadria,

Ertu nunquid vis aliud? Ph. egone quid velim?

Cum milite isto presens absens vt sis:

G. 2.

Dies

Verbum, pro
 dicto positum.

Ego, Empha-
 sim habet.

Bi-uum, tan-
 quam bien-
 nium sit.

Apoliopesis
 omnia hæc
 vim amoris
 exprimunt

* merito amo
 te.

* gerendu.

* Tu hac
 Parm.

Isto, per con-
 temptum qua-
 si odioso.

Ames me.

*Dies noctesque * me ames: me desideres:
Me somnies: me expectes: de me cogites:
Me speres: me te oblectes: mecum tota sis:
Meus fac sis postremo animus, quando ego sum
tuus.*

Meretrix bo-
na hic indu-
citur.

*Th. Me miseram: forsitan hic mihi parnam habeat
f.lem:*

Spero, id est
credo.

*Atque ex aliarum ingenijs nunc me iudicet.
Ego pol. quæ mihi sum conscia, hoc certò scio,
Neque me finxisse falsi quidquam: neque meo
Cordi esse quenquam chariorem hoc Phedria.
Et quidquid huius feci, causa virginis
Feci: nam me eius spero fratrem propemodum
Iam reperisse, adolescentem adeo robilem: &
Is hodie ad me venturum constituit domum.
Concedam hinc intrò, atque expectabo, dum
venit.*

* Sensisti te caluier, ex antiquo codice Romano ita locum Mu-
ret. emendat. caluier autem pro frustrari vsus etiam est Plaut. Ca-
lina, Nam ubi domi sum sola Sopar manus caluitur. Silust. 3. hi-
stor. apud Priscian: patiendi significatione vsurpauit. Contra ille
calui ratus: hoc est falli, decipi, circumueniri. Pacuvius Medo.
Sentio pater, te vocis calui similitudine. Sed quid conspicio / nam
melactus caluitur Ætas. Vide Nonium.

ACTVS SECVNDI SCENA I.

Argumentum.

Phedria rus conce- dit, id quod Thaidi se facturum dixerat. Illius
ex amore imutationem miratur Parmeno, & militis domum ita
laudat, ut heri suo eunuchio præferat.

Trachaici, tametsi admissi, hisque partim tetrametri, partim tri-
metra: uno etiam dimetro.

PHÆ-

PHÆDRIA, PARMENO.

FAc ita ut inssi: deducantur isti. Pa. faciam. Ph. at
diligenter.

Pa. Fiet. Ph. at maturè. Pa. fiet. Ph. satin' hoc man-
datum est tibi?

Pa. Ah rogare? quasi difficile sit. utinam

Tam aliquid inuenire facile possis, Phædria,

Quàm hoc peribit. Ph. ego quoq; una pereco, quod
mihi est charius: (quin

Ne istuc tam iniquo patiare animo. Pa. minimè:
Effectum dabo. sed nunquid aliud imperas?

Ph. Munus nostrum ornato verbis, quòd poteris: &
Istum amulam, quòd poteris, ab ea pellito.

Pa. Memini, tamen si nullus moneas. Ph. ego rus ibo,
atque ibi manebo.

Pa. Censeo. Ph. sed heus tu. Pa. quid vis? Ph. censen'
posse me obfirmare, &

Perpeti ne redeam interea? Pa. tene? non hercle ar-
bitror.

Nam aut iam reuertère: aut mox nocturne adigens
horsum in somnia.

Ph. *Opus faciam, ut defatiger usque, ingratus ut
dormiam.

Pa. Vigilabis lassus, hoc plus facies. Ph. abi sis: *ni-
hil dicis Parmeno.

Eiciunda hercle hac mollities animi: nimis me in-
dulgeo.

Tandem ego non illa caream, si sit opus, vel totum
triduum. Pa. hui,

Vniuersum triduum? vide quid agas. Ph. stat sen-
G. 3. senti-

Isti, scilicet
Eunuchus &
Æthiopista.
Ut riualem
apponit, ita &
munus: sed
decebat mili-
tis munus
vincere.
Figuratè, pro
qui mihi sum
charior.

*Opus faciam
ut defatiger
usque, ingra-
tus.
*nil.

Don. me in-
dulgeo: sic
veter. si quid
nos mihi di-
cimus.

tentia.

P. Dy boni, quid hoc morbi est? adeón homines im-
mutaxier

Ex amore, ut non cognoscas eundem esse? hoc nemo
fuit

¶ magi' seue-
rus quisqu. m
nec magi'
continens.

Minus ineptus, magis seuerus quisquam, nec ma-
gis continens.

Sed quis est hic, qui huc pergit? at at, hic quidem
est parasitus Gnatho

Oeconomia
ad futuram
amorem.

Militis: ducit secū unā virginem huic dono. pape,
Facie honesta, mirum, ni ego me turpiter hodie hic
dabo

Cū meo decrepito hoc eunucho. hac superat ipsam
Thaidem.

ACTVS SECVNDI, SCENA II.

Argumentum.

Quasi ambulātem Gnathonis personam inducit, sub cuius ver-
bis corrupti hominum mores ostenduntur, maxime assentatorum,
qui parellam sequuntur, & ad prandia praesto sunt.

Trochaici & Iambici, tetrametri catalectici.

GNATHO parasitus. PARMENO.

Gnathonis
descriptio,

DLi immortales, homini homo quid prestat? stul-
to intelligens

Quid interest? hoc adeo ex hac re venit in mentē
mibi:

Conueni hodie adueniens quendam mei loci hinc,
atque ordinis

Haud impu-
rum? id est,
non aurum.
Dialogicōs
hac dicatur.

Hominem, haud impurum, itidē patria qui abli-
gurierat bona:

Video sentum, squalidum, egrum, pannis annisq;
obsi-

obſitum.

Quid iſtuc, inquam, ornati eſt? quoniam miſer quod habui perdididi. hem.

Quò redactus ſum? omnes noti me, atque amici deſerunt.

Omnia hæc ex media ſumuntur conſuetudine.

Hic ego illum cõtempſi præ me: quid homo inquam ignauiffime?

Itane paraſti te, ut ſpes nulla reliqua in te ſiet tibi?

Metaphoricoſ à peregrinantibus.

Simul concilium cum re amiſti? viden' me ex eodẽ ortum loco?

Qui color, nitor, veſtitus, quæ habitudo eſt corporis? Omnia habeo, neq. quicquam habeo: * nihil cùm eſt, nihil deſit tamen.

* nil cum eſt, nil,

At ego infelix, neq. ridiculus eſſe, neq. plagas pati Poſſum. quid tu his rebus crediſ fieri? tota erras via. Olim iſti fuit generi quòdam quaſtus apud ſeculum prius.

Glorioſos & iaciabundos carpit.

Hoc nouum eſt aucupium: ego adeò hanc primus inueni viam.

Eſt genus hominũ, qui eſſe primos ſe omnium rerũ volunt,

Adulatorum officium.

Nec ſunt tamen: hos conſector: hiſce ego non paro me ut rideant,

Sed eis ultro adrideo, & eorum ingenia admiror ſimul.

Quicquid dicunt laudo: id rurſum ſinegant, laudo id mihi quoque.

Negat quis, nego: ait aio, poſtremò imperaui ego met mihi

Omnia aſſetari: iſt quoſtus nũc eſt muldò vberimus.

Sententia ve-
rissima, hac
præsertim
tempestate.

* aduenimus.

* Vide hic

Cast. Ioan.

Riuij.

Antiprosis,
aduentum pro
aduentui.

* famelicu.

Vetus est, pro
in tanto ho-
nore.

In potestate
dixit Cicer.
pro in pote-
state.

* Præf. legit,
hice. Vide
cattig. Ioan.
Riu j.
Parasitica e-
legantia.

P. Scitum hercle hominem: hic homines prorsus ex-
stultis insanos facit.

G. Dum hæc loquimur, intrea loci ad macellum ubi
xuenimus,

a Concurrunt lati mi obuiam cupedinarij, catari, x
Larij, coqui, fartores, piscatores ancupes,
Quibus & re salua, & perditâ profueram, & profu
sape

Salutant, ad cœnam vocant: aduentu gratulantur.
Ille ubi miser, x famelicus, videt me esse in tantum
honorem,

Et tam facile victum querere: ibi homo cœpit me
obsecrare,

Vt sibi liceret discere id de me, seclari iussi.

Si pote, tanquam philosophorum habent disciplina
ex ipsis

Vocabula, parasiti itidem vt Gnathonici vocentur.

P. Viden' otium & cibus quid faciat alienus? G. sed
ego cesso

Ad Thaidem hanc deducere, & rogitare ad cœnam
vt veniat?

Sed Parmenonem ante c ostium Thaidis tristem
video,

Riualis seruum. salua res est: nimirum hic homi-
nes frigent.

Nebulonem hunc certum est ludere. C. x ipe hoc
munere arbitrantur

Suam Thaidem esse. G. plurima salute Parmenone
Summum suum impertit Gnatho. quid agitur?

P. statur. G. video.

Nun.

*Num quidnam hic quod nolis vides? P. se G. credo:
at numquid aliud?*

*P. Qui dum? G. quia * tristis es. P. nihil equidem.*

G. ne sis: sed quid videtur

*Hoc tibi mancipium P. non malum hercle. G. vxo
hominem. P. ut falsus animi est.*

G. Quam hoc minus gratū Thaidi arbitrare esse?

P. hoc nunc dices,

*Eiectos hinc nos: Omnium rerum heus vicissitu-
do est.*

*G. Sex ego te totos Parmeno hos menses quietum
reddam,*

*Ne sursum, deorsum cursites: neue vsque ad lucem
vigiles.*

Ecquid beo te? P. men? papa. G. sic soleo amicos.

P. laudo.

G. Detineo te fortasse, tu profecturus alio fueras.

*P. Nusquam. G. tum tu igitur paulū da mihi opera,
fac ut admittar*

*Ad illam. P. agè modo, nunc tibi patent fores ha,
quia ista am ducis*

*G. Num quem euocari hinc vis foras? P. sine biduū
hoc praterat: (natus,*

*Qui mihi nunc vxo digitulo b fores aperis fortu-
Natū ist. us saxo calcibus saepe insultabis frustra.*

*G. Etiam nunc hic stas Parmeno? eho numnam tu
hic relictus custos,*

*Ne quis fortè interruncius clam à milite ad istam
cursitet?*

P. Facetè dictum: mira verò militi quæ placeant.

G. s.

Sed

* tristi es

Laudatio ini-
mica.

Gnatho in-
sultat Parme-
noni.

Sic soleo, e-
clipsis. f. beara.

Ironice.

Submissus
prostantian-
dum.

A contrarijs
& est hyper-
bole expres-
sissima.

Ironice.

Sed video herilem filium minorem huc aduenire.

Parascève ad
aliam scenam.

Miror quid ex Pirao abierit: nam ibi custos publice est nunc.

Non temerè est: & properans venit: nescio quid circumspèctat.

a Concurrunt lati mi obuiam cupedinarij, coqui, lanij, cetarij, fartores, piscatores, aucupes. Ita legit Mure^a. *b* Viden^o ostium. Petrus Victori^{us} ex codice P. Bembi vetustissimo sic locum emendat, Viden^o ostium & cibi^o quid faciat alienus? ante ostium Thaidis. Fortè legendum ante ostium meretricis, vt constet versus. Mureti coniectura. *d.* forem, vt legatur postulat carminis ratio.

ACTVS SECVNDI SCENA III.

Argumentum.

Chzrea laudat fortè conspectum virginem: queritur subductam Parmeno ostendit, qui fieri possit, vt illa potiatur. Iambici, trochaiciq; : tetrametri permixti. Senarij item aliquot in media scena.

CHAZREA adolescens. PARMENO.

*O*ccidi.

Neque virgo est vsquam: neq; ego, qui illam conspectu amisi meo.

Vbi queram? vbi inuestigem? quem perconter? què insistant viam?

Incertus sum: una hac spes est: vbi vbi est, diu celari non potest.

O faciem pulchram: deleo omnes dehinc ex animo mulieres.

Tedet harum quotidianarum formarum. P. ecce autè alterum.

Nescio quid de amore loquitur. o infortunatum senem!

Occasio tanquam noua fabulæ, & noui motus in hac comœdia, est autem oratio plena affectibus.

Neque ego. Satis amatorie qui se quoque prodidit, dum illam non inuenit. Virginis laus à forma.

senem!

Hic vero est, qui si amare occeperit, ludum iocum-
que

Dices fuisse illum alterum, prout huius rabies qua
dabit.

Ch. a. Ut illum di, de aq³ senium perdant, qui me ho-
die remoratus est:

Meg, adeo qui restiterim: tum autem qui illum
* flocci fecerim.

Sed ecce cum Parmenonē, salve. P. quid tu es tristis?
quidue alacris?

Vnde is? C. ego nescio hercle, neque vnde eam, neq³
quorsum eam,

Ita prorsum oblitus sum mei.

P. Qui quaeso? C. amo. P. hem, C. nunc te Parmeno
ostendes, qui vir sis.

Scis te mihi saepe pollicitum esse: Ch. rea, aliquid
inueni

Modo quod ames: in ea re utilitatem ego faciam
ut cognoscas meam.

Cum in cellulam ad te patris penū omnem congre-
bam clanculū.

P. Age ineptie. C. hoc hercle factum est fac, sis, nunc
promissa appareant,

Sine adeo dignares, ubi tu nervos intendas tuos:

Haud similis virgo est virginum nostrarum: quas
matres student

Demissis humeris esse, vincto pectore, ut * graciles
sient.

Si qua est habitior paulo pugilem esse aiunt: dedu-
cunt

Plautus in
Amphit. Pa-
rum etiam,
prout futu-
rum est pra-
dicat. estque
saepe Plau. hac
figura usus.
* vel flocci fec.
Vide Dona-
tum & Ioan.
Rivium.
Perturbatio
ex amore.

Reprehendit
industriæ cul-
tum, & laudat
pulchritudi-
nem naturæ.

* Probus legit
gracilæ, à no-

minatio
gracila.

Vide castiga:

Ioan. Riuij

Descriptio

formosæ pu-

ellæ.

Affectus ama-
torius.

cunt cibum:

Tametsi bona est natura, reddunt curatura iunctas.

Itaque ergo amantur. P. quid tua ista? C. noua figura oris. P. papa

C. Color verus: corpus solidum, & succi plenum. P. anni? C. anni? sedecim.

P. Flos ipse. C. hanc tu mihi vel vi, vel clam, vel precario

Fac tradas: mea & nihil refert, dum potiar modo.

P. Quid, virgo cui a est? C. nescio hercle. P. unde est. C. antundem. P. ubi habitat?

C. Ne id quidē. P. ubi vidisti? C. in via. P. qua ratione amisti? C. id equidem

Adueniens mecum stomachabar modo: neque

Quenquam ego esse hominem arbitror, cui magis bonæ

Felicitates omnes aduersæ fiunt.

P. quid hoc est sceleris? C. perij. P. quid factum est? C. rogat?

Patris cognatum atque equalem Archidemidem

Nostin? P. quid ni? C. is dum sequor hanc, fit mihi obuiam.

P. Incomodè hercle. C. imò enim uerò infelicitèr.

Nam incommoda clia sunt dicenda, Parmeno.

Illum liquet mihi deierare his mensibus

Sex & vel septem prorsum non uidisse proximis,

Nisi nunc, cum minimè vellem, minime quæpius fuit

Eho nonne hoc monstri simile est? quid ais? P. maxime.

C. Continuo adcurrit ad me, quam longè quidem,

Inchi-

* nil.

Amisti, per
tyhcopam, pro
amisti.

Cuique suæ
iniuriæ maxi-
mæ videntur.

Quid ni? cor-
repto.

* vel, super est
in verum.

Hypocritas
odiosi tenis.

Hyperbole ex
fastidio orta.

* aliàs, lo-
quitur.

Verum, hic
inceptiva par-
ticula est non
relativa.

* Meretricem,
nonnulli tol-
lunt.

Gemina vitu-
peratio, ab æ-
tate, & sexu.

Incuruus, tremulus, labijs demissis, gemens :

Heus heus, tibi dico, Chærea, inquit, restiti.

Scin' quid ego te volebam? dic. cras est mihi

Iudicium. quid tum? ut diligenter nuncies

Patri, aduocatus manè mihi esse ut meminerit.

Dum hæc dicit abiit hora. rogo. nunquid velit.*

Rectè, inquit, ab eo. cùm huc respicio ad virginem,

Illa sese interea commodùm huc aduorterat

*In hanc nostram plateam. P. mirum ni hanc dicit,
modo*

*Huic quæ data est dono. C. huc cùm aduenio, nulla
erat.*

P. Comites secuti scilicet sunt virginem?

C. Verum, parasitus cum ancilla. P. ipsa est scilicet.

Desine: iam conclamatum est. C. alias res agis.

P. Istuc ago quidem. C. nostin' quæ sit? dic mihi: aut

Vidistin'? P. vidi, noni. scio quo abducta sit.

C. O Parmeno mi, nostin'? P. noni. C. & scis ubi fiet?

P. Hac deducta est ad Thaidem meretricem, ei do-
no data est.*

C. Quis is est tam potens cum tanto munere hoc?

P. miles Thraeo,*

Phædriarinalis. C. duras fratris partes prædicas.

*P. Imò enim si scias quod donum huic dono contra
comparet,*

Tum magis id dicas. C. quodnam quæso hercle?

P. eunuchum. C. illūne obsecro

*In hoc estum hominem, quem mercatus est heri, se-
nem, mulierem?*

P. Istuc ipsum. C. homo quatiētur veritè cum dono

foras.

foras.

Sed istam Thaidem non sciui nobis vicinā. P. haud
diu est.

C. Perij, nunquā me etiam me illam vidisse? e hodiū
dic mihi:

Estne, ut fertur, forma? P. sanē. C. at nihil ad no-
stram hanc. P. alia res est.

Parmeno di-
ligentiam
pollicetur.

¶ Obsecro te hercle, Parmeno fac ut potiar. T. faciā
sedulo, ac

Dabo operam: adinuabo. nunquid me aliud vis?
C. quō nunc is? P. domum,

Oeczio consi-
lij & noui
motus.

Ut mancipia haec, ita ut iussit frater, deducam ad
Thaidem.

C. O fortunatum istum enunchum, qui quidem in
hanc detur domum

P. Quid ita? C. rogitas? summa forma semper con-
seruam domi

Quinque a-
moris gradus.

Videbit: conloquetur: aderit unā in unis edibus:

Cibum nōnunquam capiet cum ea: interdum prop-
ter dormiet.

P. Quid si nunc tute fortunatus fias? C. quare Par-
meno?

* illiū' vest.

Responde. P. capias tu * illius vestem? C. vestem?
quid tum postea?

P. Pro illo te deācam. C. audio P. te esse illum dicā.
C. intelligo.

* quibū' ta.

P. Tu illis frūare commodis, * quibus tu illum dice-
bas modō: (smias.

Quicum
se. gen. poni-
tur.

Cibum una capias, adsis, tangas, ludas, propter dor-
Quandoquidem illa: um neque quisquam te noxat,
neque

neque sit qui fiet.

Præterea forma, atas ipsa est, facile ut pro euncho probes.

C. Dixti pulchrè: nunquàm vidi melius concilium dari.

Age, eamus intrò: nunc iam orna me: abduc, duc quantum potes.

P. Quid agis? iocabar equidem. Ch. garris. Pa. peris, quid ego egi miser?

Quò trudis? perculeris iam tu me? tibi equidè dico mane.

C. Eamus. P. Pergin? C. certum est. P. vide ne nimium calidum hoc sit modò.

C. Non est profectò, sine. P. at enim istac in me cudentur faba: ah,

Flagitium, facinus. Can id flagitium est, si in domum meretriciam

Deducar, & illis crucibus, qua nos, nostramque adolescentiam

Habent despitatam, & qua nos semper omnibus cruciant modis,

Nunc referam gratiam, atque eas itidem fallam, ut ab illis fallimur?

An potius hæc pati? æquom est fieri, ut à me ludatur dolis,

Quod qui rescierint, culpent? illud meritò factum omnes putent,

P. Quid istuc? si certum est facere, facias: verum ne post conferas

Culpam in me. C. non faciam. P. iubésne? C. iubio, co-

go,

Vaser seruus
non vult vidg-
ri sceleris au-
tor.
Calidum
ἄλγος,
Græci pro pe-
riculo dicunt:
sic & Cic. 1.
Offic.

Crucibus, id
est tormentis.

go, atque impero.

*Pa. Nunquā defugiam auctoritatem: sequere. C. dī
vortant bene.*

*a. Ut dī illum, deæque senium perd. Ita Mure. b. Secus alij legunt:
hanc tu mihi, vi, clām, precario. c. modo: Neque quencum ego
esse hominem arbitror. d. Defugere auctoritatem, est dissimulare,
atque inficiari aded, se auctorem, suasoremque alicuius rei fuisse.
Cicer. pro Sylla. Itaque attende iam Torquate, quā ego non de-
fugiam auctoritatem consilatus mei. maxima voce, ut omnes ex-
audire possint, dico, semperque dicam, & quæ sequuntur. Hoc qui-
dem ante Muretum olim Victorius indicauerat. Variar. Lection.
lib. 5. cap. 22. Illud Mureti, quod ea verba Chærex adiecit, quæ
Victorius seruo, in quem cadere non possunt. Itaque, ut Muret. cen-
set, distinguenda oratio est.*

ACTVS TERTII SCENA I.

Argumentum.

*Assentatur Gnatho, assentanti credit Thraso, seque & facta sua
immodicè iactat. Consulit item Gnatho, ne miles purget se Thai-
di de amore Pamphila, imò potius augeat suspicionem, ita par pa-
si relaturus.*

Senarij.

THRASO miles. GNATHO. PARMENO.

*Antea de-
pinxit parafr-
tum, nunc in-
sulum & in-
epi Thraso-
nem describit.*

*Magnas verò agere gratias Thais mihi?
G. Ingentis Thr. ain' tu lata est? G. non tam ip-
so quidem
Dono, quā ab te datum esse, id verò serio
Triumphat. P. huc prouiso, ut ubi tempus fiet,
Deducam. sed eccum militem. T. est istuc datum
Profecto mihi, ut grata sint, quæ facio omnia.
G. Aduorti hercle animum. T. vel rex semper
maximas*

*Miles glorio-
sus à fato &
deorum dono
se laudat.*

Mihi

Mihi agebat, quicquid feceram, alijs non item.

*G. Labore alieno * magnam partam gloriam*

Verbis sapè in se trāsmouet, qui habet salē, (licet.

Qui in te est. T. habes. G. rex te ergo in oculis. T. sci-

*G. Gestare. T. * verūm credere omnem exercitum,*

Consilia. G. mirum. T. tum sic ubi eum satietas

Hominum, aut negotiū si quando odium ceperat,

Requiescere ubi volebat, quasi: nostin? G. scio:

Quasi ubi illā expueret miserā ex animo. T. tenes.

Tum me conuiuium solum abducebat sibi. G. hui,

*Regem elegantem narras. T. * imò sic homo est*

Per paucorum hominum. G. imò nullorum arbitror,

Si tecum uiuit. T. inuidere omnes mihi,

Mordere clanculum: ego non flocci pendere:

Illi inuidere miserè. verūm unus tamen

Impensè, elephantis quem Indicis prafecerat:

Is ubi molestus magis est, Quæso, inquam, Sirato,

Eone es ferox, quia habes imperium in belluas?

G. Pulchrè me hercule dictum, & sapienter, papa,

Ingularas hominem. quid ille? T. murus illico.

G. Quid ni esset? P. dijs vostram fidem: hominem

perditum,

(tho?

Miserumq;, & illum sacrilegum. T. quid illud G. na-

Quo pacto Rhodium tetigerim in conuiuium,

Nunquid tibi dixi? G. nunquā: sed narra obsecro.

Plus milies iam audiui. T. unā in conuiuium

Erat hic, quem dico, Rhodius adolescentulus:

Fortè habui scortum: cœpit ad id alludere,

Et me irridere: quid tuis, inquam, homo impudens?

Lepus tute es: & pulpamentum queris. G. ha ha ha.

H.

T. Quid

*Assentatio,
mordax ta-
men.*

** magno.*

*Scilicet, mira
laudis affe-
ctio.*

** verò.*

*Amara Regis
& Thralonis
irrisio.*

** imò sic ho-
mo, Est per-
paucorum ho-
minum.*

*Hyperbole ex
fastidio nar-
rantis,*

*Ioan. Riuius
legit: agis.
vide eius a-
stigati.*

* vetu' cred.
Ridicula mi-
litis verba.

* nihil

Parascue in
prima fabula
parte.

Alfio, locum
pro persona
posuit.
Quanto cum
pendere pro-
nuntandum.

*T. Quid est? G. faceret, lepidè, laute, nihil supra.
Tuum obsecrone hoc dictum erat? *vetus credidi.
T. Audieras? G. saepe, et fertur in primis. T. meum est.
Dolet dictum imprudenti adolescenti, & libero.
P. At te diisperdant. G. quid ille quaeso? T. perditus.
Risu omnes qui aderant emoriri. denique
Metuebant omnes iam me. G. non iniuria.
T. Sed heus tu, purgon' ego me de istac Thaidi,
Quod eam me amare suspicatur? G. * nil minus:
Imò magis auge suspicionem. T. cur? G. rogas?
Scin'? si quando illa mentionem Phadriae
Facit, aut si laudat, se ut male vrat. T. sentio.
G. Id ut ne fiat, hac res sola est remedio.
Vbi nominabit Phadriam, tu Pamphilam
Continuò. si quando illa dicet, Phadriam
b Comestatum intromittamus: tu, Pamphilam
Cantatum prouocemus. si laudabit hac
Illius formam: tu huius contrà. denique
Par propari referto, quod eam remordeat.
T. Si quidem me amaret, tum istuc pdesset Gnaetho.
G. Quando illud, quod tu das, expectat, atque amat.
Iamdudum amat te: iamdudum illi facile fit
Quod doleat: metuet semper, quem ipsa nunc capit
Fructum, ne quando iratus tu alio conferas.
T. Bene dixti, at mihi istuc non in mentem venerat.
G. Ridiculum; non enim cogitaras: ceterum
Idem hoc tute melius quanto inuenisses Thraso?*

a Intromittamus comestatum. Ita legitur in vulgatis nos ex
rone ita edidit curauimus. Comestatum intromittamus: tu, Pam-
philam cantatur: prouocemus. Vide Famil. lib. I. epist. I.

ACTVS TERTII SCENA II.

Argumentum.

Parmeno eunuchum & Æthiopisum, Phœdriæ munera, tradit Thaidi; & uti iussus erat verbis ornare, Eidem Thraich, & parasitus insultant.

Senarij.

THAIS, THRASO, PARMENO, GNATHO, PYTHIAS *antilla.*

AVdire vocem visa sum modo militis:

*Visa sum, de
omni sensu
dici potest.
Ironia.*

Atq; eccum. salve mi Thraso. Thr. ô Thais mea,
Meam suaviūm, quid agitur? ecquid nos amas
De fidesina istac? Pa. quam venuste: quod dedit
Principium adueniens! Th. plurimum merito tuo.
G. Eamus ergo ad cœnam: quid stas? Pa. hem alterum.

Ex homine hunc natū dicas. Th. ubi vis, non moror.
Pa. Adibo atque adsimulabo, quasi nunc exeam.
* Iturāne Thais quopiam es? Th. hem Parmeno,
Bene fecisti. hodie itura. Pa. quō? Th. * quid? hunc nō
vides?

* Ituran?
* ehem.
* ecquid hunc
vides?

Pa. Video, & me tædet. ubi vis, dona adsunt tibi
A Phœdriæ. Thr. quid stamus? cur non imus hinc?
Pa. Quæso hercle ut liceat (pace quod fiat tua)
Dare huic quæ volumus, convenire, & conloqui.
Thr. Perpulchra credo dona, haud nostris similia.
P. Res indicabit. heus, iubete istos foras
Exire, quos iussi. ocys procede tu huc.

Ex Æthiopia est usq; hac. Thr. hîc sunt tres mivæ.
G. Vix. P. ubi tu es Dore? accede huc. hem eunuchum tibi,

*Commenda-
tio à longin-
quitate loci.*

Quam liberali facie? quam atate integra?

H. 2.

Tha. Ita

*Tha. Ita me diu ament, honestus est. P. quid tu ais
Gnatho?*

Olim his or-
tibus liberi
erudiebantur.

*Nunquid habes, quod contemnas? quid tu autem
Thraso?*

Tacent: satis laudant, fac a periculum in literis,

Fac in palastra, in musicis: qua liberum

Scire aquom est adolescentem, solerem dabo.

*Thr. ego illum eunuchum, * si fiet opus, vel sobrinus.*

P. Atque hac qui misit, non sibi soli postulat

Te viuere, & sua causa excludi ceteros:

Neque pugnas narrat, neque cicatrices suas

Ostentat, neque tibi obstat, quod quidam facit:

Verum ubi molestum non erit, ubi tu voles,

Ubi tempus tibi erit, sat habet, si tum recipitur.

Thr. Apparet seruum hunc esse domini pauperis,

Miseri q. G. nam hercle nemo posset, sat scio,

Qui haberet, qui pararet alium, hunc perpeti.

b P. Tace tu, quem esse infra infimos omnes puto

Homines, nam qui huic animu assentari induxeris,

E flamma te petere cibum posse arbitror.

*Thr. Iamne imus? Tha. hos prius introducarn, &
qua volo*

Simul imperabo: postea continuo exeo.

Thr. Ego hinc abeo, tu istam operire. P. haud conuenit

** Vna ire cum amica imperatorem in via.*

Thr. Quid tibi ego multa dicam? domini similis es.

G. Ha ha ha. Thr. quid rides? G. istuc quod dixti mo-

Et illud de Rhodio dictum in mentem venit. (do,

Sed Thais exit. Thr. abi praeurre ut sint domi

** Parata. G. fiat. Tha. diligenter Pythias*

Fac

* si sit.
Honestus, e-
clipsis ob
Thaidis pre-
sentiam,

Assentator
approbat mi-
litis dictum.

Vetus ada-
gium in adu-
latores.

* Vna cum a-
mica ire imp.

* Parata om-
nia alij leg.

*Fac cures, si Chremes huc fortè aduenerit,
 Ut ores, primum ut maneat: si id non cōmodum est,
 Ut redeat: si id non poterit, ad me adducito.
 Py. Ita faciam. Tha. quid aliud volui dicere?
 Hem, curate istam dilligenter virginem:
 Domi adsitis facite. Thr. eamus. Tha. vos me sequi-
 mini.*

*Vos, ad pedis-
 sequas refer-
 tur.*

a Aristot. Polit. 8. docet his artibus esse liberos erudiendos: quibus à nonnullis ait, addi pingendi artem magno certè esse vltui, non voluptati solùm, viri principes ostendunt etiam hoc tempore. qui eam sibi studiosissimè parant. describendis enim vrbil us, opidis munien-
 dis, locis quo sita, qua natura, prospectu sint representandis mirificè
 conducit. b Tace tu. Alij hunc versum ita legunt, Tace tu: quem esse ego puto infra omnes infimos homines.

ACTVS TERTII SCENA III.

Argumentum.

Chremes probatus adolescens amari se à Thaide suspicatur, quem amore effugere studet.

Senary.

CHREMES adolescens. PYTHIAS.

*Profectò quanto magis magisq, cogito,
 Nimirum dabit hac Thais mihi magnum ma-
 Ita me video ab ea astutè labefactarier. (lum:
 Iam tum, cùm primum iussit me ad se accersier,
 (Roget quis, quid tibi cum illa? ne nòram quidem)
 Vbi veni, causam, ut ibi manerem repperit:
 Ait rem diuinam fecisse, & rem seriam
 Velle agere mecum: iam tum erat suspicio,
 Dolo malo hac fieri omnia: ipsa accumbere
 Mecum: mihi sese dare, sermonem querere,
 Vbi friget, huc euasit, quam pridem pater
 Mihi & mater mortui essent: dico, iam diu.*

*Oratio cogi-
 tabundè, & fu-
 tura multo ar-
 rè secuti vo-
 lutantis,*

*Manerem, ho-
 nestiùs, quam
 dormirem.*

** suspicio,*

H. 3.

Rus

Auellere, tan-
quam à per-
tinaciter pos-
sidente.

Rus Sunij ecquod habeam, et quam longè à mari.

Credo ei placere hoc: sperat se à me auellere.

Postremo, ecqua inde parua perisset soror.

Ecquis cum ea vrà: quid habuisset, quum perit;

Ecquis eam posset noscere, hæc cur quaritet?

Nisi illa foris, quæ olim perijt paruola

Soror, hanc se intendit esse, ut est audacia.

Verum ea si viuit, annos nata est sedecim,

Non maior: Thais, ego quam sum, maiuscula est.

Misit porrò orare, ut venirem serio:

* quid

Simplex ru-
stici respon-
sio.

7 mi.

*Aut dicat * quod volt aut molestane fiet:*

Non hercle veniam tertio, heus heus. P. hic quis est?

C. ego sum Chremes. P. ô capitulum lepidissimum.

*C. Dico ego * mihi infidias fieri. P. Thais maxumo*

Te orabat opere, ut cras redires. C. rus ego,

*P. Fac amabo. C. non possum, inquam. P. at apud nos
hic mane,*

Indignatur
de attréctatio-
ne Pythiæ.

Dum redeat ipsa. C. nihil minus. P. cur mi Chremes?

*C. Malā in rem abi hinc. P. sistuc ita est certū tibi,
Amabo ut illuc transeas, ubi illa est. C. eo.*

P. Abi Dorias, cūo hunc deduce ad militem.

ACTVS TERTTII SCENA IIII.

¶ *Argumentum.*

Inducit personam cui narraturus est Chares, quæ intus patratit.
Hoc i. eo fit, ut populus percipiat auribus, quod honestis oculis
subji nequit.

Iambici tetrametri cataleclici.

ANTIPHO adolescens.

Essemus à
verbo sum.
Plaut. Minore
nusquam bene

Heri aliquot adolescentuli coimus in Piræo,
In hunc diem ut de symbolis essemus: Charaem
ei rei.

Præfe-

*Praefecimus: dati annuli: locus, tempus cōstitutum est. fui dispendio.
Praterijt tēpus: quo in loco dictū est, parati nihil est. Et saepe aliās.*
*Homo ipse nusquam est: neque scio, quid, dicam, aut
quid coniectem.*

*Nūc mihi hoc negoti ceteri dedere, illum ut quærā,
Idque adeo visā, si domi est, quisnam hinc à Thaide
exiit?*

*Is est, an nō est? ipse est, quid hoc hominis? quis hic
ornatus est?*

(cere:

*Quid illud mali est? nequeo satis mirari, neq, cōi-
Nisi quicquid est? procul hinc libet prius, quid sit
sciscitari.*

Cherea sub
eunuchi ha-
bitu virgine
vitiata vix
cognitus.

ACTVS TERTII SCENA V.

Argumentum.

Cherea foras profiliens, exultat, quod virgine potius sit, Quid
intus patrarit, narrat fortē obuito Antiphoni.

Trochaici & iambici tetrametri permixti.

CHÆREA, ANTIPHO.

*N*Unquis hic est? nemo est, nunquis hinc me se-
quitur? nemo homo est.

Iāne erūpere hoc licet mihi gaudium? prō Iuppiter

Nūc est profectō, interfici quāvis perperā me possū.

Ne hoc gaudiū cōtaminet vita aegritudine aliqua.

Sed neminemne curiosum interuenire nunc mihi,

*Qui me sequatur? quoquē eam rogitando obtūdat,
enicet,*

*Quid gestiam aut quid latius sim, quō pergā, unde
emergā, ubi siem*

*Vestitū hunc nactus: quid mihi quaram: sanus sim,
anne insaniam?*

Hæc verba
gestum vul-
tumque indi-
cant exeuntis.
Insubilitatē
f utuntē ti-
met, exordi-
um patheti-
cum.
* aliās, qui-
que iam ro-
gitando.
Ocasione ob-
uia personæ,
quæ turpiter
gesta ob ocu-
los perī non
licebat, spe-
ctatoribus
narrantur.

H. 4.

A. Adibo:

A. Adibo: atque ab eo gratiam hanc, quam video velle, inibo.

* quid sibi.

*Cherea, quid est quod sic gestis, * quidne sibi hic vestitus querit?*

Quid est, quod letus sis? quid tibi vis? satin' sanus? quid me

Aspectas? quid taces? C. ô festus dies hominis! amice

* magi' nunc.

Narratio qua
exponitur

protasis secundae
partis in
fabula.

* quam frater
amat.

*Salve: nemo est omnium, quem ego * magis nunc cuperem, quam te.*

A. Narra istuc, quaso, quid fiet. C. imò ego te obsecro hercle ut audias.

*Nostin' hanc, * quam amat frater? A. noui, nempe opinor Thaidem.*

C. Istam ipsam: A. sic commemoreram. C. quadam hodie est ei dono data

Virgo. quid ego eius tibi nunc faciem predicem aut laudem Antipho,

Cum ipsum me nôris, quam elegans formarum spectator siem?

Narratio flau-
gitij.

In hac commotus sum. A. ain' tu? C. primam dices, scio, si videris. (mi

Quid multa verba? amare cœpi. forte fortuna do-

* Quidam
erat.

† Erat quidam Eunuchus, quem mercatus fueras frater Thaidi:

Neque is deductus etiam tum ad eam. submonit me Parmeno

Corruptio in-
tercipiens
narrationem.

Ibi seruus, quod ego arripui. A. quid id est? C. tacitus citius audies.

Vt vestem cum eo mutem, & pro illo iubeam me ducier.

A. Pro

A. Pro Eunuchon? C. sic est. A. quid ex ea re tandem ut caperes commodi?

C. Rogas? viderem, audirem, essem unà, qua cum cupiebam Antipho. *Res amand gratissima.*

Num parua causa aut parua ratio est? traditus sum mulieri. *(mum,*

Illa illico ubi me accepit, lata verò ad se abducit. Commendat virginem. A. cui? tibine? C. mihi.

A. satis tutò tamen.

C. Edicit, ne vir quisquam ad eam adeat: & mihi ne abscedam, imperat;

In interiore parte ut maneam solus cum sola adno, Terram intuens modestè. A. miser. C. ego, inquit, ad cœnam hinc eo:

Abducit secum ancillas: pauca, qua circum illam essent, manent.

Occasione à solitudine.

† Nouitia puella: continuo hac adornant, ut lanet.

** Nouitia, continue hæc ador.*

Adhortor, properent. dum apparatus, virgo in conclavi sedet,

Tabula de Ioue & Danoe digna lupanari.

Suspectans tabulam quandam pictam, ubi inerat pictura hac, Iouem

Quo pacto Danaa misisse aiunt quondam in gremium imbrem aureum. *(serat*

Egomet quoq; id spectare cœpi. & quia consimile lulum olim ille ludum, impendio magis animus gaudebat mihi,*

** animi gaud.*

Deum sese in hominem conuertisse, atq; per alienas zégulas

Venisse clanculùm: per impluuium fucum factum mulieri.

Templa, eazlū
significans.

* Hæc dum
mecū reputo.

* collocarunt.

* Scitis quis
esset.

Mos similes
petulantis.

Clauso gut-
tore explicata
narratio.

* egon* oc-
cal.

*At quē deum? qui tēpla cœli summa sonitu cōcutit.
Ego homuncio hoc non facerem? Ego illud verō ita
feci, ac lubens.*

* *Dum hac mecum reputo, accersitur lauatum inte-
rea virgo.*

It. lauit, redit: deinde illam in lecto illa collocant.
Sto expectans, si quid mihi imperent. venit una, He-
u tu, inquit, Dore,*

*Cape hoc flabellum, & ventulum huic sic facito,
dum lauat.*

Vbi nos lauerimus, si voles, lauat. accipio tristis.

*An. Tum equidem istuc os tuum impudens videre
nimium vellem.*

* *Qui esset status, flabellum teneret e. asinum tantū.*

*C. Vix elocuta est hoc, foras simul omnes prorunt se;
Abeunt lauat: perstrepunt, ita tu su. domini ubi
ak sunt.*

*Interea semina virginē opprimit: ego limis aspecto
Sic per flabellum clanculum, & simul alia circun-
specto,*

Satin' explorata sint. video esse: pessulum ostio obdo.

A. Quid tum? C. quid tum? faus. A. fateor. C. an.
ego occasionem*

*Mihi ostentatam, tam breuem, tam optatam, tam
insperatam* (bar.

Amitterem? tum pol ego is essem verē, qui assimila-

*An. Sanē hercle ut dicis. sed interim de symbolis
quid actum est?*

*C. Paratum est. A. frugi es. ubi? domini? C. imò apud
libertum Discum.*

A. Per-

A. Perlongè est: C. sed tantò ocius pperemus. Amuta vestem.

C. Ibi mutem? perij: nam domo exulo nunc; metuo fratrem,

Ne inuis sit: porro autem pater nē rursū redierit iam.

A. Eamus ad me: ibi proximum est ubi mutes. C.

Ad me, id est, in domum meam.

rectè dicitur: ubi ibi.

Eamus: & de istac simul quo pacto porro possim

Potiri, consilium volo capere unà tecum. A. fiat.

a. Nunc est profecto. A. iter Mure: Nunc tempus profecto est, cum perjeti me posuisti interfecti Ne vitæ, aliqua hoc gaudium contaminet ægitudine. b. Eum factū mulieri venisse per impluvium glaucum. Ita legit Muret.

ACTVS QVARTI SCENA I.

Argumentum.

Dorias, quæ cilla hæc narrat, quid in conuiuio militis actum sit.

Eiusdè rationis.

DORIAS.

a. Tame dū bene ament, quantum ego illum vidi, nonnihil timeo misera,

Illum, scilicet militē Thraconem, infinitum profinito.

Ne quam illè hōdē insānus turbam faciat, aut vim Thaidi.

Nam postquam ille aduenit Chremes adolescens frater virginis,

b. Militem rogat, ut illum admitti iubeat: ille continuo irascitur.

Neque negare audere: Thais porro instare, ut hominem inuitet.

Id faciebat re: in ex di illius causa: quia illa quæ cupiebat

Locus agnoscenda virginis.

De sorore eius indicare, ad eam rem tempus non erat.

Inuitat tristis, mansit ibi illa cum illo sermonem occipit.

M.

Heus heus
inquit, puer.

Tendere. i.
peruicaciter
nitebatur.
Verg. Vasto
certamine
sedunt.

*Miles verò sibi putare adductum ante oculos am-
lum;*

*Voluit facere contrà hunc agrè: Heus, inquit, puer,
Pamphilam*

*Accerſe, ut deleſcet hic nos illa exclamat, minimè
gentium:*

*C. In cōuinium illam? miles tendere inde ad iurgiū:
Interea aurum ſibi clām mulier demit: dat mihi vſ
auferam:*

*Hoc eſt ſigni, ubi primū poterit, ſe illinc ſubducet.
ſcio.*

Ita me dii bene ament, quātum ego illum video, nonnihil timeo.
Miſe: a ne quam ille hodie inſanu' turbam faciat, & Militem rogar,
ut illum adm. iub. Ita Muret. Rogat, illum admitti ut iubeat. ille
cōtinuò irasce, neq; Negare audere. Thais porrò inſtare ut hominem
inuitet, id Faciebat retinendi illius cauſa. quia, illa quæ cupiebat de
ſore eius indicare, ad eam rem tempus non erat. & Tun' in cōui-
nium illam? Ita legit Muret. Cic. 3. In verr. Tum ille ut aliquid re-
ſponderet, negauit moris eſſe Græcorum ut in conuiuiis viroꝝum ac-
comberent mulieres.

ACTVS QVARTI SCENA II.

Argumentum

Secum cogitans Phædria, quæ ſit intercepti amoris paſſuras in-
edmoda, ſi totum biduum ruri manſerit, vincente amore in urbem
redit.

Senarij.

PHÆDRIA.

*D*Vm rus eo, corpi egomet mecum inter vias
(Ita ut ſit, ubi quid in animo eſt moleſtia)

*Aliam rem ex alia cogitare: & ea omnia in
Peiorem partem. quid opus verbis? dum hac puto,
Praterij imprudens villam: longè iam abieram.
Cum ſenſi, redeo rurſum, malè verò me habens.
Ubi ad ipſum veni diuerticulum, conſiſti:*

Tempus po-
ſtulat Phædriæ
reditum ubi
acta ſunt om-
nia quæ illius
abſentiam de-
ſiderabant.
quid opo' eſt
verbis.

Occo-

ACTVS IIII.

99

*Occipi mecum cogitare: hem, biduum hic
 Manendum est soli sine illa? quid tum postea?
 Nihil est. quid? nihil: si non tangendi copia est,
 Eho, ne videndi quidem erit? si illud non licet,
 Saltem hoc licebit. certè extrema linea
 Amare, haud nihil est. villam prater eo sciens.
 Sed quid hoc est, quòd timida subito egreditur Py-
 thias?*

*Quinque a-
 moris lineæ,
 visus, collo-
 quium, tactus,
 oscula, concu-
 bitus.*

ACTVS QVARTI SCENA III.

Argumentum.

*Pamphilam ab eunucho viciatam magnoperè queritur Pythias
 miratur Phædria: atque ita ex illius querela, & huius errore, mul-
 tum delectationis spectator capir.*

*Iambici tetrametri misti trochaici. senarius unus atque alter. Dimeter
 per unum.*

PYTHIAS. DORIAS. PHÆDRIA.

*Bi ego illum scelerosum misera atque impium
 inueniam? aut ubi quæram?*

Hocine tam audax facinus facere esse ausum?

Ph. perij: hoc quid sit, vereor.

*Py. Quinetiam insuper, bscelus, postquam ludifica-
 tus est virginem,*

*Vestem omnem misera discidit: tum ipsam capillo
 conscidit. Ph. hem. Py. qui nunc si detur mihi,*

Vt ego vnguibus facile illi in oculos inuolē venefico:

*Ph. * Nescio quid profectò absente nobis turbatum
 est domi.*

*Adibo. quid istuc? quid festinas? aut quem queris
 Pythia?*

*Py. Hem Phædria, egon' quem quæram? abi hinc
 quò dignus es cum donis*

Tuis tam lepidis. Ph. quid istuc est rei?

Py. Ro-

*Suprà ipse
 Chærea nar-
 rauit suum fa-
 ctum: hic in
 personas ipar-
 titur, & idem
 factum narra-
 tur dissimili
 figura oratio-
 nis.
 Hic videas
 quanta sit po-
 etæ copia.
 * Profecto
 nescio quid
 absente nob.*

Py. Rogas me? eunuchum quem dedisti nobis, quid turbas dedit?

Virginem quam herae dederat dono miles, vitiauit.

Ph. quid ais?

* sic sent. mihi qui male volunt.

Py. Perij. Ph. temulenta es. Py. utinam sic sint, qui mihi male volunt.*

Do. Au obsecro mea Pythias, quid istuc nam monstri fuit?

Ph. Insanis: qui istuc facere eunuchus potuit? Py. ego illum nescio

Qui fuerit: hoc quod fecit, res ipsa indicat.

Virgo ipsa lacrimat: neque cum rogitas quid sit, audet dicere.

Argumentis factum ostendit.

Omnes suspiciones ad eunuchum reuocat.

Ille autem bonus vir nusquam apparet. etiam hoc misera suspicor,

Aliquid domo abeuntem abstulisse. Ph. nequeo mirari satis,

Ironicos.

Quo ille abire ignauos possit longius, nisi si domum

Fortè ad nos redierit. P. vixit, amabo, num sit. Ph. am faxo scias.

D. Perij, obsecro tam infandum facinus mea tu, ne audiuim quidem.

Py. Ai pol ego amatores audieram esse mulierum, eos maximos;

(nerat:

* Priscianus legit posse, Vide Riuij castig.

Sed nihil posse: verum misera non in mentem veni
Nam illum aliquò concludissem: neque illi commississem virginem.*

a Vbi illum ego scelerosum misera, atque impium inueniata? aut vbi Queram? hoc enim tam audax facinus facere esse autum? Ph. perij hoc quid sit, vereor. b scelus postquam iudicatum est virginem. c abi hunc quo digna? es cum donis tuis tam lepidis. d Vitiauit

riauit virginem, quam heræ dederat dono miles. Ph. quid ais?
e Quo abire ignauos ille possit longius, nisi domum Fortè ad nos
rediit.

ACTVS QVARTI SCENA IIII.

Argumentum.

Hic ridiculo quodam & periuicundo errore spectatores oble-
antur. Phædria enim credit eunuchum quæri, quem dono Thai-
di dederat, & hunc iratus adoritur, ut virginis stupratorem: signis
tandem & argumentis comperit à Chærea fratre perpetratum
scelus.

Iambici senarij: præterea trochaici, tetrametri catalectici.

PHÆDRIA, DORVS eunuchus, PY-
THIAS, DORIAS.

EXi foras scelestè at etiam restitas?

*Fugitiue prodi, male cõciliate. D. obsecro. Ph. ob,
Illud vide, os ut sibi distorsit carnuſex.*

Quid hac reſtitio eſt? quid veſtis mutatio eſt?

*Quid narras? paululum ſi ceſſaſſem, Pythia,
Domi non offendiſſem: ita iam ornabat fugam.*

Py. Habesne hominem amiabò? Ph. quid ni habea?

Py. o factum bene.

*D. Iſtud pol. verò bene. Py. ubi eſt? Ph. rogitas? non
vides?*

*Py. Videam obsecro quem? Ph. hunc scilicet. Py. quis
hic eſt homo?*

*Ph. Qui ad vos deductus hodie eſt. Py. hunc oculis
ſuis*

Noſtrarum nunquam quiſquam vidit, Phædria.

*Ph. Non vidit? Py. antu hunc credidiſti eſſe, obsecro,
Ad nos deductum? Ph. namque alium habui nemi-
nem. Py. au.*

*Ne comparandus hic quidam ad illum eſt. ille erat
Honeſta facie, & liberali. Ph. ita viſus eſt*

Vt narratio &
longior fiat &
magis ridicu-
la, pergit in p-
ſonas ſparge-
re.

Error utriusq;
Phædriæ ſcili-
cet & Pythiæ.

Noſt. nũquam
quiſquam, id
eſt, nullus ex
nobis.]

Elegans Chæ-
rea deſcripta
ab ignota.

Du-

Eunuchi de-
formis de-
scriptio.

*Dudum, quia varia veste exornatus fuit:
Nunc eò tibi videtur fœdus, quia illam non habet.
Py. Tace, obsecro: quasi verò paululum intersiet.
Ad nos deductus hodie est adolescentulus,
Quem tu verò videre velles, Phœdria.
Hic est vetus, vietus, veterinosus, senex,
Colore mustelino. Ph. hem qua hac est fabula?
Eò redigis me, ut quid egerim, egomet nesciam.
Ehò tu, emin' ego te? Do. emisisti. Py. iube mihi denuò
Respondeat. Ph. roga. Py. venistin' hodie ad nos?
negat.*

*At ille alter venit annos natus sedecim,
Quem secum adduxit Parmeno. Ph. agedum hoc
mihi expidi (taces?)*

*Primum vo-
de habes i-
stam, quam
habes, vellem?
taces?

Oblique in-
terrogationes
quibus testi-
monia deri-
uare nititur.

**Primum: istam quam habes, unde habes vestem?
Mostrum hominis: nò dicturus? Do. venit Chærea.
Ph. Fraterne? Do. ita. Ph. quando? Do. hodie. Ph.
quàm dudum? Do. modo.*

*Ph. Quicum? Do. cum Parmenone. Ph. noràsne e-
um prius?*

Do. Non: nec quis esset unquam audieram dicier.

*meū fratrem.

*Ph. Vnde igitur fratrem meum esse sciebas? Do.
Parmeno*

*hanc mihi
vestem.
Eunuchus
rem aperit.

*Dicebat eum esse: is dedit t' hanc vestem mihi. Ph.
occidi.*

Do. Meam ipse induit: post unà ambo abierūt foras.

*sati'
et nil

*Py. Iam *satis credis sobriam esse me, & nihil mē-
titam tibi?*

*Iam *satis certū est, virginem vitiatam esse? Ph. age
nunc bellua,*

*Ga'

Credis

Credis huic, quod dicat? Py. quid isti credam? res ipsa indicat.

Ph. Concede istuc paululum audiri? etiam nunc paululum sat est.

Dic dum hoc rursum, Cheream tuam vestem detraxit tibi?

Sic interrogat ut ea negari vellet.

Do. Factum. Ph. & ea est indutus? Do. factum. Ph. & pro te huc & deductus est? Do. ita.

** deductus est. Exclamatio butirum accipienda.*

Ph. Iupiter magne, o scelestum, atque audacem hominem! Py. va mihi,

Etiam nunc credis indignis nos esse irrisus modis? Ph. mirum, ni tu credas, quod iste dicat. quid agam nescio.

Hec tu, negato rursum. possumne ego hodie ex te exculpere

*Verum? vidistis fratrem Cheream? Do. non. Ph. * non potest*

sine Malo fateri.

*Sine malo fateri, video. * sequere hanc: modo ait, modo negat.*

Amplificatio & dilatio questionis.

Ora me. Do. obsecro te verò Phadria. Ph. i intro. Do. hai, hei.

** sequere me hanc. Deploratio.*

Ph. Alio pacto honestè quo modo hinc abeam, nescio. Actum est siquidem, tu me hic etiam nebulo ludificabere?

Py. Parmenonis tam scio esse hanc technam, quam me vivere.

D. Sic est Py. & inueniā pol hodie, parem ubi referā gratiam.

** inueniam hodie parem ubi pol referam gratiam.*

Sed nunc quid faciendū censes Dorias? Do. de istac rogas

Sanum con-
filium. Oeco-
nomia ad fu-
turum t. bulae
exitum.
* omni terba
euolues te &
il.

Virgine? Py. ita: utrūm taccāme, an pradicem?

Do. tu pol si sapis,

Quod scis, nescis: neq, de eunucho, neque de vitio
virginis. (ceris.

Hac re & * omni te turba euolues, & illi gratum fe-
Id modo dic, abisse Dorum. Py. Ita faciam. Do. sed
vidcon' Chremem?

Thais iam aderit. Py. Quid ita? Do. quia cū inde
abeo, iam tum inceperat

Turba inter eos. Py. aufer aurum hoc: ego scibo ex
hoc quid fiet.

ACTVS QVARTI, SCENA V.

¶ Argumentum.

A cena militis vino semigrauis egreditur Chremes adoles-
cens: in cuius persona Terentius exprimit egregiē temulentorum
consuetudinem, qui priorum memores, in praesentibus titubant.
Iambici Octonarij Acatilii.

CHREMES. PYTHIAS.

Atat inter-
iectio est pau-
latim percep-
ti ual.
Temulenti
condicio.

ATat, data hercle verba mihi sunt: vicit vinum
quod bibi.

Ac dum accubabam, quā videbar mihi esse pul-
chrē sobrius!

Postquā surrexi, neq, pes, neque mens satis suū
officiū facit.

P. Chreme. C. quis est? ehm Pythia, vah quāto
nunc formosior

Vidre mihi, quā dudum! P. ceriē * tu quidem pol
multo hilarior.

C. Verbum hercle hoc verum est: Sine Cerere &
Libero friget Venus.

Sed

Dudum, id est
paulo antē.
* certe qui-
dem tu.

Sed Thais multò antè venit? P. ànne abiit iam à milite?

C. Iamdudum atatem: lites sunt inter eos facta maxime.

P. Nihil dixi tum, ut sequerè se se? C. nihil nisi abiens mihi inuit.*

P. Eho, nonne id sat erat? C. at nesciebam id dicere illam, nisi quia

Correxit miles, quod intellexi minùs: nam me extraxi foras.

** Sed ecce ipsam. miror ubi ego huic anteuenterim.*

Iamdudum
etatem, id est,
longo tem-
pore.
Simplex om-
nino Chremes
inducitur.

* Nil.

* Sed ecce
ipsum miror
ubi huic ego
anteuenterim.

ACTVS QVARTI, SCENA VI.

¶ Argumentum.

Colloquuntur Thais & Chremes: contra militem se mun'unt, quem venturum putant, ut virginem eripiat. Timidior hic Chremes inducitur, quàm Thais.

Oratorij. Miscuit autem more suo Trochaicos Iambicu. Est & dimeter unus.

THAIS, CHREMES, PYTHIAS.

C. Redo equidem illum iam affuturum esse, ut illa à me eripiat: a sine ut

Veniat: qui si illam digito attigerit uno, oculi illico effodientur.

Vsq; adeò ego illius ferre possum ineptias, & magnifica verba,

Verba dum sint: verum enim si adrem conferentur, vapulabit.

*C. Thais, ego iamdudum hìc adsum. S.ò mi Chreme, te ipsum * expectabam:*

Scin' tu turbam hanc propter te esse factam? & adeò ad te attinere hanc

Parascene eius
motus,
quem miles
excitabit op-
pugnaturus
ades.

* alius, expo-
sco.

Vt rusticus
pudens & ti-
midus turba-
tus est his
verbis.

* chem.

Beneficium
exhibet, non
pretio secum
agit.

Ad bellum
futurum ani-
mat.

Monumenta
sunt, quæ in-
epti instru-
menta vocant.
Timoris in-
dicium.

* At at at
Apagēsis, ver-
bum comi-
cum, sine ad-
uerbiū Græ-
cum, id est,
recede.
* opus est
Facilem vi-
ctoriam pro-
ponit.
* Mienus po-
tens quam tu,
miuus notus,

Omnem rem? C. ad me? qui? quasi istuc. T. quia dum
tibi sororem studio

Reddere, & restituere, hac atque huiusmodi sum
multa passa.

C. Vbi ea est? T. domi apud me. C. * hem. T. quid est?
Educta ita, uti teq₃, illaq₃, dignum est. C. quid ais? T.
id quod res est.

Hanc tibi dono do, neq₃, repeto pro illa abs te quid-
quam pretij.

C. Et habetur, et refertur à me Thais tibi, ita uti
merita es, gratia.

T. At enim caue, ne prius, quam hanc à me accipias,
b amittas Chreme.

Nam hac ea est, quam miles à me vi nunc ereptum
venit.

Abi tu, cistellam Pythias domo effer cum monu-
mentis.

C. Viden' tu illum Thais? P. ubi sita est? T. in risco.
odiosa cessas?

C. Militem secum ad te quantas copias adducere?

* At at. T. num formidolosus obsecro es mi homo?

C. apagēsis,

Ego formidolosus? nemo est hominum, qui vinat,
minus.

T. Atque ita * opus est. Cau, metuo, qualem tu me
esse hominem existimes.

T. Imò hoc cogitato, quicum res tibi est, peregrinus
est,

* Minus potens, quam tu, minus notus, amicorū hic
habens minus.

C. Scio

C. Scio istuc. Sed tu quod cauere possis, stultum
admittere est.

M. Malo ego nos prospicere, quàm hunc ulcisci accepta
iniuria.

Fugiendi ca-
sationem

* *Tu* abi atque ostium obsera intus, ego dum hinc
transcurro ad forum:

* Abi tu,
atque.

V. Volo ego adesse hîc aduocatos nobis in turba hac.
Th. mane

C. Melius est. *T.* mane Comitte, iam adero. *T.* * nihil
opus est istis Chreme.

* nil opus est.

H. Hoc dic modo: sororem illam tuam esse, & te parua
virginem

A. Amisisse, nunc cognosse: signa ostende. *P.* adsunt.
T. cape:

Nam violen-
to ciuilitate re-
fili tolet.

S. Si vim faciet, in ius ducito hominem. intelexisti?
C. probè.

T. Fac animo hac presenti dicas. *C.* faciam. *T.* attole
pallium.

P. Perj, huic ipsi opus patrono est què defensorem paro.

a Sine Veniat: atqui si illam digito attigerit vno, oculi illico Ef-
fodientur. vsque eò ego illi^a ferre possum ineptias. Et magnifica
verba, verba dum sint. verùm enim si ad rem Conferentur, vapu-
labit. Ita Muret. *b.* amittas Chreme: nam hæc ea est quam miles
à me vi nunc venit ereptum.

ACTVS QVARTI. SCENA VII.

¶ Argumentum.

Inepti militis vanitatem optimè hic exprimit Terentius, cum
furepti similes ad amicam, tanquam ad hostilem pergunt exerci-
tum.

Tetrametri partim Iambici *Acatalecticis*, partim *Trochaici Cata-
lecticis*.

THRASO, GNATHO, SANGA *seruus Thra-*
sonis. CHREMES, THAIS.

Epitasis prio-
ris partis in
fabula,
est autem
per ridiculū,
Thrasone
digna.
Gnatho ad
omnia alien-
tatur.
Piscimus
cum nocti le-
git.

*aliās istum.

Ridendo hęc
Sanga dicit.

Acerbè mili-
tem irridet.

Timorem mi-
litis notat.

HAnccine ego ut contumeliam tam insignem in
me accipiam Gnatho?

Mori me satius est. Simalio, Donax, Syrisce. sequi-
mini.

Primum adeis expugnabo. G. rectè. Thr. virginem
eripiam. G. probe.

Thr. Male multabo ipsam. G. pulchrè. Thr. in medi-
um hac agmen cum velli, Donax;

Tu Simalio in sinistrū cornu, tu Syrisce in dexterū.
Cedò alios: ubi centurio est Sanga, & manipulus
furum? S. eccum adest.

Thr. Quid ignaue? peniculone pugnare, qui *istuc
huc portes, cogitis?

S. Egone? imperatoris virtutem noueram, & vim
militum:

Sine sanguine hoc fieri non posse: qui abstergerem
vulnera.

Thr. Vbi alij? S. qui, malum, alij? solus Sannio ser-
uat domum.

Thr. Tu hosce instrue: hic ego ero post principia: in-
de omnibus signum dabo.

G. Illuc est sapere: ut hosce instruxit, ipse sibi ca-
uit loco.

Thr. Idem hocce Pyrrhus fecitauit. Ch. viden' tu
Thais quam hic rem agit?

Nimirum consilium illud rectum est de occluden-
dis adibus.

Tha. Sæpè, quod tibi nunc vir videatur esse, hic
nebis

nebuloso magnus est :

Ne metuas. Thr. quid videtur? Gn. fundā tibi nunc nimis vellem dari,

Vt tu illos procul hinc ex occulto caderes : facerent fugam.

Thr. Sed eccam Thaidem ipsā video. G. quā mōx irruimus? Thr. mane.

a Concilio omnia prius experiri, quā armis, sapientem decet.

Qui scis, an quæ inbecā, sine vi faciat? G. Diu vōstrā fidem,

Quanti est sapere! nunquam accedo, quin abste Impudens as-
abeam doctior. sentauo.

Thr. Thais primū hoc mihi responde: cū tibi do

ixisti virginem, Per contemp-
Dixisti mihi hos dies soli dare te? Tha. quid tum tum sic re-
postea? Thr. rogitas? spondet.

Quæ mihi ante oculos amatorem coram adduxisti

tuum?

Quid cum illo ut agas? & cum eo clam subduxisti te

mihi?

Tha. Libuit. Thr. Pamphilam ergo huc redde, nisi Libet super-
vi manus eripi. bam & me-

C. Tibi illam reddat? aut tu eam tēgas, omnium? retrictum
G. ab quid ais? tace. verbum.

C. quid tu tibi vis? Thr. ego non tangam meā? C. nū Hæc pronō-
cutem furcifer? mia multum

G. Cane sis, nescis cui maledicas nunc viro. C. non tu significantie
hinc abis? habent.

Scin'tu, ut tibi res sese habeat? si quidquam hodie * res se hab.
I. 4. hic

* dij. que.
Vehemens
meticuloli
comminatio.

*hic turba cœperis,
Faciam, ut huius loci,* dieiq₃, meiq₃, semper memi-
neris.*

Coniutium in
impudentis.

*G. Miseret tui me, qui hunc tantum hominem fa-
cias inimicum tibi.*

*C. Diminuã ego caput tuum hodiẽ, nisi abis. G. ain?
verò canis?*

*Siccine agis? Thr. quis tu homo es: quid tibi vis?
quid cum illa re tibi est?*

*C. Scibis: principio eam esse dico liberam. Thr. hem.
C. ciuem atticam. Thr. hui.*

*C. Meam sororem. Thr. os durum. C. miles, nunc
adeò edico tibi,*

Lenius hoc
dicit, ne mi-
les audiat.

*Ne vim facias ullam in illam. Thais, ego eo ad So-
phronam*

Nutricem, ut eam aducam, & signa ostendam hæc.

Metalepticòs
furtum pro
omni fraude
& dolo ac-
cipitur
* hoc idem tu.

*Thr. tum me prohibeat,
Meam ne tangam? C. prohibeo inquam. G. audin?
tu? hic furti se alligat-*

*C. Satin' hoc est tibi? Thr. * idem hoc tu ais Thais?
Tha. quare qui respondeat.*

Vide vani
impetus quẽ
exitum ha-
beant,
Mulierum
conlitio.

*Thr. Quid nunc agimus? G. quin red:amus: iam
hæc tibi aderit supplicans*

*Ultrò. Thr. credin'? G. imò certè: noui ingenium
mulierum:*

*Nolunt, ubi velis: ubi nolis, cupiunt ultrò. Thr. bene
putas.*

*G. Iam dimitto exercitum? Thr. ubi vis. G. Sanga,
ita uti fortes decet*

Milites, domiq₃, fociq₃, fac vicissim ut memineris.

S. Iam-

*S. Iamdudum est animus in patinis. G. frugi es.
Thr. vos me hæc sequimini.*

* Omnia prius experiri verbis, quàm armis sapientem decet: Mureret. qui tamen vulgatam in nostris lectionem non improbat.

ACTVS QVINTI, SCENA I.

¶ Argumentum.

Ex Pythia ancilla Thais à Chærea vitiatam cognoscit Paphilam.

Senarij.

THAIS, PYTHIAS.

*P*ergin' scelestam tecum perplexè loqui?

Scio. nescio: abiit: audini: ego non adfui.

Non tu istuc mihi dictura aperte es. quidquid est?

Virgo conscissa veste lacrimans obticet,

Eunuchus abiit: quamobrè? quid factum est? taces?

a P. Quid tibi ego dicam misera? illum eunuchum negant

Fuisse. T. quis fuit igitur? P. iste Chærea.

T. Qui Chærea? P. Iste ephebus frater Phadria.

T. Quid ais venefica? P. atqui certò comperi.

T. Quid is obsecro ad nos? aut quamobrem adductus est? P. nescio.

Nisi amâsse credo Paphilam. T. hem, misera occidi,

Infelix, si quidem tu istac vera prædicas.

Num id lacrumat virgo? P. id opinor. T. quid ais sacrilega?

Istæcine interminata sum hinc abiens tibi?

P. Quid facerem? ita ut tu iusti, soli credita est.

T. Scelestæ, quem lupo commisisti. dis pudet

Sic mihi data esse verba. quid illic hominis est?*

P. Hera me at tace, tace obsecro, b salua sumus:

I. 5.

Habe-

Epitasis posterioris patris in fabula deprehensio Chærea.

Venefica, cōvitiatorum comitum in ancillas, Obsecro, dolentis est, non negantis.

* quid hominis illic est?

Blandè & pu-
ellariter.

* Prif. legit.
Quid illo fa-
cies.
Vide Ri-
non, P. um.

*Habemus hominem ipsum. T. ubi is est? P. hem ad
sinistram, vide's*

Ne? T. video. P. comprehendi inbe quantum potest.

T. Quid illi faciemus stulti a? P. quid facia rogus?*

Vide amabo, si non, cum aspicias, os impudens

Videtur. T. non est. P. tum que eius confidentia est.*

*a Quid tibi ego dicam misera? illum eum, hunc negant fuisse. I. h-
quis tuit igitur? Py. ille Chærea. Muret. b. a. u. e. i. u. n. u. s. a. t. t. o. n. u. e. m.
habeat us ipsum. T. ubi is est? P. hem ad sinistram, non videtis hem.
T. video. Muret. & ante eum Goueanus.*

ACTVS QVINTI, SCENA II.

Argumentum.

*Thais cum Chærea cõtendit ob vitium Pamphiliam, dein e co-
donat noxam petenti uxorem quam vitiauerat.*

Senary.

CHÆREA, THAIS, PYTHIAS.

*APud Antiphonem uterque, mater, & pater,
Quasi decita opera, domi erant, ut nullo modo*

Introire possem, quin viderent me. interim

Dum ante ostium sto, notus mihi quidam obuiam

Venit, ubi vidi, ego me in pedes, quantum quæo,

In angiportum quoddam desertum: inde item

In aliud, inde in aliud: ita miserrimus

Fui fugit ardo, ne quis me cognosceret.

Sed estne hac Thais, quam video? ipsa est: hæreo.

Ab, quid faciam? quid mea autè? quid faciet mihi?

T. Adeamus. bone vir: Dore, salve: dic mihi,

Ausugisti? C. hœra. factum. T. satin' id tibi placet?

*C. Non. T. a credin' te impune abiturum? C. unam
hanc noxiam*

Mute: si aliam unquam admisero ullam, occidito.

T. Num

Hic causam
reddit Chæ-
rea, cur non
mutauerit ve-
stem.

Primus metus
admit confu-
sionem, re cogi-
tatio verò
reddit confi-
dentiam.

T. Nū mēā sanitiā veritus es? C. non. T. quid igitur?

Ch. Hanc metui, ne me criminaretur tibi.

T. Quid feceras? C. paululū quidādam. P. cho, paululum imprudens?

An paululum hoc esse tibi videtur, virginem

Vitiare ciuem? C. conseruam esse credidi.

P. conseruam? vix me contineo, quin inuolem in

Capillum monstrum, etiam ultro derisum aduenit.

T. Abi hinc infama. P. quid ita verò? * debeam

Credo, isti quidquam furcifero, si id fecerim:

Præsertim cum se seruum fateatur tuum?

T. Mihi hæc facimus, non te dignum, Chærea,

Fecisti: nam si ego digna hac contumelia

Sum maxime, at tu indignus, qui faceres tamen.

Neque adeo pol, quid nunc consilii capiam scio

De virgine istac: ita conturbasti mihi

Rationes omnes, ut eam non possim suis,

Ita ut æquom fuerat, atque ut studui, tradere,

Ut solidum parerem hoc mihi beneficium Chærea.

C. At nunc dehinc spero aternam inter nos gratiam

Fore Thais, sæpè ex eiusmodi re quapiam, &

* Ex Malo principio magna familiaritas

Constituta est, quid si hoc quispiam voluit deus?

T. Equidem pol in eam partem accipioque & volo.

C. Imò ita quæso, vnum hoc scito, contumelia

Non me fecisse causa, sed amoris. T. scio.

Et pol propterea magis nunc ignosco tibi,

Non adeo inhumano ingenio sum Chærea,

Neque tam imperita, ut quid amor valeat, nesciā.

C. Te quoque iam Thais, ita me dyament, amo.

P. tum

Crimen ex-
tenuat,
Opportunè
stomachatur,
quia nō fugit.

* Vide hic
Caltig. io.
Ruij.

Artificiosa
meretricis
accusatio,
Aperit viam
futuris nup-
tijs: nam re-
cedit à iocu-
laribus ad
seria.

* tradere vt
Solidum pa-
ter.

* Malo ex
princ.
Piacetur
Thais, estque
patrie eue ca-
lūtrophas.

* Tum pol ab
isto tibi hera
cau.
Commen- do
me notis,
committo
ignotis.

Si pater, ecli-
phis aut apo-
siopesis le-
cunda.

Percupio a-
matorie di-
cum.
Meæ fidei,
pluraliter.

* Optime,
adest ipse
frater.

Interrogatio
inreparabilia.

*P. *Tum pol tibi ab isto hera cauendum intelligo.
C. Non ansim. P. nihil tibi quidquā credo. T. desinas.
C. Ego me tua commendo, & committo fidei.
Nunc ego te in hac re mihi oro ut adiutrix fies:
Te mihi patronam cupio, Thais: te obsecro:
Emoriar, si non hanc uxorem duxero.
T. Tamen si pater. C. quid? ah volet, certò scio,
Cuius modò hac sit. T. paululum opperirier
Si vis, iam frater ipse hinc aderit virginis:
Nutricem accersitumyt, quæ illam aluit parvulam.
In cognoscendo tute ipse aderis Chærea.
C. Ego verò maneo. T. visne interea, dum is venit
Domì opperiamur potius, quàm hic ante hostium?
C. Imò percupio. P. quam tu rem actura obsecro es?
T. Nam quid ita? Progitas? hūc tu in adeis cogitas
Recipere posthac? T. cur non? P. crede hoc meæ fidei,
Dabit hic aliquam pugnā denno. C. au, tace obsecro
P. Parum perspexisse eius videre audaciam.
C. Non faciam Pythia. P. non pol credo Chærea,
Nisi si commissum non erit. C. quin Pythias
Tu me seruato. P. neque pol seruandum tibi
Quidquam dare ansim, neque te seruare. apage te.
T. * Adest optime ipse frater. C. perij hercle: obsecro
Abeamus intrò Thais, nolo me in via
Cum hac veste videat. T. quamobrem tandem? an
quia pudet?
G. Idipsum? P. idipsum? virgo verò? T. i præsequor.
Tū istic mane, ut Chremem introducas, Pythias.*

* Cred n' te impudè arbiturum? ita legitur in vulgatis. Ioan. Ri-
uius, pro, abiturum, multò venustus ille quidem, & magis ex
linguæ Latinæ vi, habiturum, legit: quod postea & Muretus vi-
dit,

Et. Eodem modo certè Terent. infra locutus est, Si quidem, inquit, illuc impune habueris.

ACTVS QVINTI, SCENA III.

¶ Argumentum.

Pythias secum cogitat quo dolo Parmenonem vlcisci possit.
Senarij omnes.

PYTHIAS, CHREMES, SOPHRO-
NA nutrix.

Quid? quid venire in mentem nunc possit mihi,
Quidnam? què referam illi sacrilego gratiam,
Qui hunc supposuit nobis? C. moue verò ocyùs
Te nutrix. S. moueo. C. video, sed * nihil promoues.
P. Iamne ostendisti signa nutrici? C. omnia.
P. Amabò, quid ait? cognoscitne? C. ac memoriter.
P. * Bene adepol narras: nam illi faueo virgini.
Ite intro: iam dudum hera expectat domi.
Virum bonum eccum Parmenonem incedere
Video: vide ut otiosus sit, si dijs placet.
Spero me habere, qui hunc meo excruciem modo.
Ibo intro, de cognitione ut certum sciam.
Post exhibeo, atq; hunc per terrebo sacrilegum.

Vt prolixior
esset risus,
spargitur ca-
tastrophe in
alias perio-
nas & terre-
tur senulus
Parmeno.
* nil.
Memotiter,
plus intulit
quàm roga-
batur.
* Bene apol
Gouean.
Muret.

ACTVS QVINTI SCENA IIII.

¶ Argumentum.

Gloriatur Parmeno, quòd Chaream pro eunucho ad Thaidem
dedi, xerat: meretricum sordes còmemorat: quam rem iniquo se sit
animo Pythias.

Senarij.

PARMENO, PYTHIAS.

Reuiso, quidnam Charca hic rerum gerat.
Quid si astu rem traxit, dijs vestram fidem,
Quantam, & quam veram laudè capiet Parmeno!
Nam ut omittam, quòd ei amorem difficillimum, et
Caris-

Palmarium
id est, palma
dignum.
Meretricum
veres.

Miro poetæ
artificio Py-
thias nondum
placatur.

*Carissimum ab meretrice auarâ: virginem
Quam amabat, eam confeci sine molestia,
Sine sumptu, sine dispendio, tum hoc alterum,
Id verò est quod ego mihi puto palmarium,
Me repperisse, quo modo adolescentulus
Meretricum ingenia & mores posset noscere:
Maturè ut cum cognòrit, perpetuò oderit.
Que dum foris sunt, nihil videtur mundius,
Nec magis còpositum quidquâ, nec magis elegans.
Quæ cum amatore suo, cum cœnant, liguriunt.
Harum videre ingluuiem, sordes, inopiam,
Quàm inhonestæ solæ sint domi, atq. auida cibi,
Quo pacto ex iure hesterno panem atrum vorant:
Nòsse omnia hæc, salus est adolescentulis.
Py. Ego pol te pro istis dictis & factis, scelus,
Vlciscar: ut ne impune in nos illucriis.*

a. Quæ cum amatore suo, cum cœnant, liguriunt. hic Gouern. vt
creticum effugeret, ita legit, um amatore suo cuæ cum cœnant, li-
guriunt. neque animaduertit v. r. um, ligurio, tecum dum pu. du-
cere. Hora. Semelos pisces, tepiauntque ligurient ius, neque de-
sunt erudi. i, qui scribendum gemino, r, putent.

ACTVS QVINTI, SCENA V.

& Argumentum.

Parmenonem terret Pythias, confingens, intus colligatum à
Chremete Chærem, propter cibum Panphila vitium.
Trochæi tetrametri catalectici

PYTHIAS, PARMENO.

Singuli pau-
do & attonito
vultu profe-
rendi.

* Pro deum
fidem.

*PRò fidem deum, facinus fædum: ô infelicem a-
dolescentulum:
O scelestum Parmenonem, qui istum huc adduxit.
Pa. quid est.*

Py. Mi-

Py. Misereat me: itaq, ut ne viderē, misera huc effu-
gi foras.

Quæ futura exempla dicunt in eum indigna? Par. o *Græues pœnæ
exempla di-
cuntur*

*Quæ ille turba est? nūmnam ego perij? adibo. quid
istuc Pythias?*

*Quid ais? in quem exempla fiunt? Py. rogitas auda-
cissimas?* *Hoc totum
terribiliter &
cum gestu ter-
mino.*

*Perdisti istum, quem adduxti pro eunucho, adole-
scentulum*

*Dum studes dare verba nobis. Par. quid ita? aut
quid factum est? cedo.*

*Py. Dicam. virginem istam, Thaidi hodie quæ dono
data est,* *Anxietas est,
virginem, ci-
uem nobilem.*

*Scia eam hinc ciuem esse? & eius fratrem adprimē
nobilem?*

*Pa. Nescio. Py. atqui sic inuenta est: eam iste vitia-
uit. miser.* *Miser, hoc
Parmenoni
horrorem in-
curit.*

Ille ubi rescivit factum frater violentissimus.

*Pa. Quidnam fecit? Py. cōligauit primum cum mi-
seris modis. Pa. hem,*

*Conligauit? Py. atque equidem orante, ut ne id fa-
ceret, Thaide.* *Repetitio
verbi per ti-
more & ira.*

*Par. Quid ais? Py. nunc minatur porro sese, id quod
b mæchis solet:* *Quod mæch.
arputare sci-
licet virilia.*

*Quod ego nunquam vidi fieri, neq, vellim. Pa. qua
audacia*

*Tantum facinus audet? Py. quid ita tantum? Pa. an
non hoc maximum est?* *(tricia*

Quis homo pro mæcho unquā vidit in domo mære-

** Depre-*

* Deprehendi
Nescio, astu-
tè dicitur.

* *Deprehendi quenquam? Py. nescio. Pa. at ne hoc
nesciatis Pythias,*

*Dico, edico vobis, nostrum esse illum herilem filium.
Py. hem,*

*Obsecro an is est? Pa. ne quam in illum Thais vim
fieri sinat:*

Ornata & fa-
miliaris lo-
cutio.

*Atque adeò autem cur non egomet intro eo? Py. vi-
de Parmeno,*

*Quid agas, ne neque illi prosis, & tu pereas. nam hoc
putant,*

Hoc fit, vt
nuptie confi-
ciantur sene
interueniente.

*Quidquid factum est, ex te esse ortum. Pa. quid igi-
tur faciam miser?*

*Quidue incipiam? ecce autem video rure redun-
tem senem.*

*Dicam huic, an non? dicam hercle, etsi mihi mag-
num malum*

Sapis, ironice,
irrisorie.

*Scio paratum: sed necesse est, huic vt subueniat.
Py. sapis.*

*Ego abeo intro: tu isti narrato omnem rem ordine,
vt factum fuit.*

* Py. conligauit primum eum miseris modis. Pa. Conligauit. Them.
Muret. b Athenienses in adulterio deprehensis, in sedem rapha-
no immisso, naves depilabant: uod supplicij genus $\pi\alpha\rho\epsilon\tau\iota\lambda\mu\omicron\varsigma$
 $\nu\alpha\iota \alpha\pi\omicron\rho\epsilon\phi\alpha\nu\iota\delta\omega\varsigma$ dicebatur. Aristophanis in-
terpres, in Pluto, & in Nebulis.

ACTVS QVINTI SCENA VI.

Argumentum.

A villa otioso & quieto redit ad urbem animò hic senex neque e-
nim mores suorum clami at, neque mali quippiam suspicatur: sed
rustulo suo gratias agit, cuius beneficio ignorat, quid in urbe agant
filij: quorum a mores & facta nunc demùm cognoscit ex Parmenone.

Senarij.

LACHES,

LACHES, PARMENO.

EX meo propinquo rure hoc capio commodi:
Neg. agri, neq. vobis odium unquā me percipit.

Energia senilis eloquij.

Vbi satias caput fieri, commuto locum.

Sed estne ille noster parmeno? * & certe ipse est.

* Ecce.
Parmeno sese temerè prodit.

Quem praestolare Parmeno hic ante ostium?

P. Quis homo est? ehem saluum te aduenire here gaudeo.

L. Quē praestolare? P. perij: lingua heret metu. L. hē,
Quid est, quod trepidas? satisne salua? dic mihi.

* farine saluē

P. Here, primum te arbitrari id quod res est, velim:

Quidquid huius factū est, culpa non factū est mea.

L. Quid? Prete sane interrogasti oportuit

Expurgatio criminis tanquam obijci-
tur.

Rem prænarrasse me. Emit quendam Phedria

Eunuchum, quem dono huic daret. L. cui? P. Thaidi.

L. Emit? perij hercle, quanti? P. viginti minis.

Actum est, de-
sperantis ver-
bum.

L. Aclum est. P. tum quendam fidicinam amat hic Cherea.

L. Hē quid? amat? an scit iā ille, quid meretrix fiet?

a An in astu venit? aliud ex alio malum.

Proverbium.

P. Here, ne me spectes: me impulsore hac non facit.

L. Omitte de te dicere, ego te furcifer,

Si viuo: sed istuc quidquid est, primum expedi.

P. Is pro illo eunuchō ad Thaidem hanc deducit⁹ est.

Pulchra apo-
siopetis, scili-
cet, vlcicar.
Pro eunuchō
admiratūē.

L. Pro eunuchōne? P. sic est, hunc pro mæcho pestea

Comprehendere intus, & constrinxere. L. occidi.

P. Audaciam meretricum specta. L. nunquid est

Aliud mali damniue, quod non dixeris,

Reliquom? P. tantum est. L. cesso huc intrō irrum-
pere?

K.

P. Non

*P. Non dubium est, quin mihi magnum ex hac re
sit malum;*

*Nisi, quia necesse fuit hoc facere, id gaudeo,
Propter me hisce aliquid esse euenturum mali:
Nam iam diu aliquam causam quarebat senex,
Quamobrem insigne aliquid faceret ijs: nunc rep-
perit.*

*a Ita Cic. 2. de legibus, Vestri Attici prius quàm eos Thefers demi-
gare ex agris, & in Astu, quod appellatur, omnes se conferre iussit.*

ACTVS QVINTI | SCENA VII.

¶ Argumentum.

*Pythias egrediens irridet Parmenonem plus satis credulum: si-
mul populum docet, quid intus egerit senex.*

Lambici Othonarij Acataleſici.

PYTHIAS, PARMENO.

*Hic persona
cachinnans
inducitur,
querens Par-
menonem, cu-
jus aspectu ob-
nimium risum
vix loqui po-
test.*

*N*Unquam edepol quicquam iam diu quod
magis vellem euenire,

*Mihi euenit, quàm quod modè senex intrò ad nos
venit errans.*

Mihi sole ridiculo fuit, quæ, quid timeret, scibam.

*Pa. Quid hoc autem est? Py. nunc id prodeò, ut con-
ueniam Parmenonem.*

** man' quer.*

*Sed ubi obsecro est? Pa. * mène querit hac? Py. atq;
eccum video: adibo.*

*Pa. Quid est inepta? quid tibi vis? quid rides? per-
gin? Py. perij.*

*Hæc verba
pronuntianda
sunt ritu inter-
sumpente.*

*Defessa iam sum misera te videndo. Pa. quid ita?
Py. rogatas?*

*Nunquam edepol hominem stultiozem vidi, nec
videbo. ah,*

** Non pote sa-
tis narrare.*

** Non possum satis narrare, quos ludos præbueris
istis.*

At etiam primò callidum, & disertum credidi hominem. (te? Alij, Non potestum latè narra

Pa. Quid? Py. illicône credere ea, qua dixi, oportuit An pœnitebat flagitiū, te auctore quod fecisset Obiurgatio de luitate credendi.

Adolescens, ni miserum insuper etiam patri indicares? (vidit

*Nam quid illi credis animum fuisse, ubi vestem Illam esse eum indutum pater? * quid est? iam scis te perisse.*

*Pa. * Hem, quid dixi pessuma? an mentita es? etiam rides?* * quid? iam scis te perisse? Pa. * Ehem quid dix.

Itane lepidum tibi visum est scelus, nos irridere? Lepidum scilicet is irrisorem intelligit.

Py. nimium.

Pa. Si quidem istuc impune habueris. Py. verum.

Pa. reddam hercle. Py. credo: (tare:

Sed in diem istuc Parmeno est fortasse, quod minitui iam pendebis, qui stultū adolescentulū nobilitas Flagitijs, & eundē indicas: uterq; in te exēpla edēt.

Pa. Nullus sum. Py. hic pro illo munere tibi honores est habitus. ab eo.

Pa. Ego met meo indicio miser, quasi soror ex, hodie perij.

ACTVS QVINTI, SCENA VIII.

& Argumentum.

Statuit hic miles ultro se dedere Tho. li, Herculis exemplo, qui Omphale seruiuit in lamificio, pro claua & leonis tegmine, acceptis ab ea caiathos & colu.

Trochæi.

GNATHO, THRASO.

*Q*uid nunc? qua spe, aut quo cōsilio huc imus? quid incēptas Thraso? Catastrophæ et finis de milite.

K. 2.

Th. E.

Attende Gna-
thonem sem-
per inuitum à
menia trahi.

T. Egone? ut Thaidi me dedam, & faciam, quod in-
beat. G. quid est?

Th. Qui minus huic, quàm Hercules seruiuit Om-
phale? G. exemplum placet.

Viinam tibi committigari videam sandalio caput.

a. Sed fores crepuere ab ea: perij. Th. quid autem hoc
est mali?

Hunc ego nunquam videram: & iam hic quidnam
properans profilit?

a. Sed quid? fores crepuere ab ea. quid autem hoc est mali? Hunc
ego nunquam videram etiam. quidnam properans hinc profilit?
Murez.

ACTVS QVINTI SCENA IX.

Argumentum.

Qui aliàs gaudebat à se viciatam puellam Chærea, eundem quòd
permisso sic parentis habiturus vxorom, nunc exultat. Et in partem
amoris recipitur à Thaide miles Thrato.

Tetrametri partem Iambisi Acataleffici, partim Trochaici Catale-
ffici.

CHÆREA, PARMENO, PHÆDRIA,
GNATHO, THRASO.

Populares, qui
estis de popu-
lo, vel quibus
populus f. uet.
* qui sub.

O Populares, ecquis me viuut hodie fortunatior?

Nemo hercle quisquam: nam in me planè di-
pote statem suam

Omnem ostendère, * cui tam subito tot congru-
erint commoda.

Pa. Quid hic latus est? C. ò Parmeno mi, ò mearum
voluptatum omnium

Inuentor, inceptor, perfector, * scisne in quibus sim
gaudijs?

Scis Pamphilā meam inuentam cinem? Pa. audini.

C. scis sponsam mihi?

Pa. Bene, ita me dij ament, factum. Gaudin' tu illū?
quid

* scin' me.
Mira uoxis.
Meam, ama-
toriae dixit.
Sponsam par-
ticipium hic
est.

quid ait? C. tum autem Phadria
Meo fratri gaudeo amorem esse omnem in tran-
quillo: una est domus:

Thais patri se commendauit, in clientelam & fidem
Nobis dedit se. Pa. fratris igitur Thais tota est?
Ch. scilicet.

Pa. Iam hoc aliud est quod gaudeamus: miles pelli-
tur foras.

C. Tum tu, frater, ubi ubi est, fac quam primum
hac audiat. Pa. visam domum.

Th. Numquid Gnatbo dubitas, quin ego perpetuo
perierim? G. sine

Dubio, opinor. C. quid commemorem primum? aut
quem laudem maxime?

Illum qui mihi dedit consilium, ut facerem; an me,
qui* ausus sim

Incipere? an fortunam collaudem, quæ gubernatrix
a Qua tot res, tantas, tam oportune in unum con-
clusit diem?

An mei patris festiuitatē & facilitatem? ô Iupiter,
Serua obsecro hac nobis bona. Ph. diu vostram fidē,
incredibilia

Parmeno modo qua narrauit? sed ubi est frater? C.
præsto adest.

P. Gaudeo. Ch. satis credo. nihil est Thaidæ hac tua,
frater, dignius

Quod ametur, ita nostra est omni faulrix familia.
Ph. hui, mihi

Illam laudas? T. perij: * quanto minus spei est, tan-
to magis amo.

Diaporesis
ratoria, id est
interrogatio
sub dubitatio-
ne familiaris
laudantibus.

(fuit, * ausu' sim)

Obsecratio
contra fortu-
næ varietatē.

* præsto est
Ph. gaudeo.
Ch. Satis cre-
do.
Laus Thaidæ
à Chærea.

* Quanto
spei est minu-
tando magis
amo.

Insuauissimus
amor est, quo
sui non licet.

Obsecro Gnatho, in te spes est. Gn. quid vis faciam?

Thr. perfice hoc

Precibus, pretio, ut haream in parte aliqua tandem
apud Thaidem. (feceris,

G. Difficile est. T. si quid collibuit, noui te: hoc si ef-
Quoduis donum & praeuium à me optato, id optatū
feres.

G. Itane? T. sic erit. G. si hoc efficio, postulo ut mihi
tua domus,

Donum para-
fito dignum.

Te praesente, absente, pateat: inuocato ut sit locus
Semper. T. do fidem ita futurum. G. accingar. Ph. quē
hic ego audio?

O Thraso. Thr. saluete. Ph. tu fortasse qua facta hic
sient,

Superbè ac
minaciter
pronuncianda.

Nescis. T. scio. Ph. cur te ergo in his ego conspicio
regionibus?

T. Vobis fretus. Ph. scis quā fretus? miles edico tibi,
b Si in platea hac te offendero post unquam, nihil est
quod dicas mihi,

Insinuatio.

Alium querebā, iter hāc habui: peristi. G. eia, haud
sic decet.

Ph. Dictum est. G. non cognosco vestrum tam super-
bum. Ph. sic erit.

Insinuandi
praecepta ser-
uat.

G. Prius audite paucis: q. cum dixerō, si placuerit,
Facitote. Ph. audiamus. G. tu concede paululū istne
Thraso.

Principio, ego vos credere ambos hoc mihi vehe-
menter velim,

Me, huius quidquid facio, id facere maxime causa
mea:

Verūm

Verum idem si vobis prodest, vos non facere, inscitia est.

Ph. Quid id est? G. militem rivalem ego recipiendum censeo. Ph. hem,

Recipiendum? G. cogita modo: tu hercle cum illa, Phadria,

Et libenter vivis: etenim bene libenter viſcitas:

Et quod des, paululum: & necesse est multum accipere Thaidem,

Ut tuo amori suppetitari possit, sine sumptu tuo:

Ad oia hac magis opportunus, nec magis ex usu tuo

Nemo est. principio & habes quod des, & dat nemo largius.

Fatuus est, insulsus, tardus: stertit nocte ſq; & dies.

Neque tu istum metuas ne amet mulier. facile pel-las, ubi velis.

Ph. Quid agimus? G. Præterea hoc etiam, quod ego vel primum puto,

Accipit hominem nemo melius, prorsus, neq; prolixius.

P. Mirum, ut illo homine quoquo pacto opus est.

Ch. idem arbitror.

G. Recte facitis, unum etiam hoc vos oro, ut me in vestrum gragem

Recipiat: satis diu hoc iam saxum voluo. Precipimus.

Ch. Ac libenter. G. at ego pro istoc, Phadria, & tu Chærea,

Ch. Hunc comedendum et bibendum vobis præbeo. Ch. pla-

P. Dignus est. G. Thraso, ubi vis, accede. Th. obsecro te, quid agimus:

* tuo: ad Omnia hæc. Persuasiones variz ab utili. Fatui verbis & diſtis, in-tulli corde & animo, tardi corpore & mente.

Accipit. i. pacit, tractat. inuiat.

* ſatis diu Pro-verbium,

Ostendit ſi-dem amicitiz paraſitica.

Ironia.

Gn. Quid? istite ignorabant: postquam eis mores ostendi tuos,

Et collaudavi secundum facta, & virtutes tuas, Impetraui. Thr. bene fecisti, gratiam habeo maximam:

Iactantia militis.

Nūquam etiam fui vsquam, quin me omnes amarent plurimum.

Assentatio Gnathonica.

G. Dixi? ego vobis in hoc esse Atticam eloquentiam?

* Nil præter promissum est.

Ph. * Nihil prætermisum. G. ite hæc omnes. Vos valete & plaudite.

a. Quæ tet res, tantas, tam opportunè in vnum conclusit diem? an Mei patris festiuit. ita legi. Muretus. b. Si in platea hæc te offendero post vnaquam: quod dicas mihi Alium quærebam: iter hæc habui. Plaut. Milit. Quod ille gallinam aut coumbam se testari aut simiam Dicat, perijit, nisi &c. Muret. Duo autem verbo, nihil est, quæ in omnibus vulgatis hæserant, optimam rationem secutus sustulit. c. Hic, propino, cum malè in omnibus vulgatis legeretur, Muret. primus præbeo docuit legendum, & quatuor veterum exemplar. fidem, & carminis rationem secutus. Repugnat præterea ratio Latini sermonis. Qui enim est propinare comedendum? d. Nil prætermisum est, ita hæc vos valete & plaudite. ita legitur in codice Beza.

FINIS EVNVCHI.

IOANNIS CALPHURNII BRI- XIENSIS VIRI CLARISSIMI IN

T. Sexti Terentij Hæautontimorumenon
prologomena.

HÆC fabula Menandri Græca, quæ facta à Terentio Latina, nomen idem obseruauit, ne Græci nominis euphonium perderet, quod Terentius minus laudis existimaret, propria scribere quàm Græca transferre. Nomen habet à sene seipsum excruciante ob filij absentiam: quem amantem duritia sua in militiam proficisc compulerat. ΕΑΥΤΟΝ ΤΙΜΩΡΟΥΜΕΝΟΣ Latine seipsum excrucians interpretatur. illud animaduertendum, omnes Terentianas fabulas, ex vtroque genere mistas, præter hanc. Nam comædiæ aut motoriz sunt, aut statariæ, aut mistæ. Motoriz, turbulentiæ: statariæ, quietiores: Mistæ, ex vtroque actu consistentes. In hac quæ

quæ plurimum delectat actû & stylo, primæ partes sunt Menedemi & Chremetis : secunda, Cliniz & Clitiphonis : tertiæ Syri. & sic deinceps. Hæc etiam & cæteræ quinque actus habet, Prologum concitatum. Nam & se purgat & in laudendis aduersarijs est occupatus. Argumentum quoque non simplicis negotij habet, nec vnius adolescentis, vt in Hecyra : sed duorum, vt in tabulis.

¶ ARGUMENTVM.

Chremes grauidæ vxori olim interminatus, si puellam pareret, nolle tolli. At illa clam anui Corinthiz nutriendam dedit. Hanc adultam Clinia inuito patre amare cœpit, cuius duritia & assiduis iurgijs in militiam proficisci compulsus est. Postea facti patrem Menedemum adeo pœnituit, vt omnia venderet, & agrum emeret, in eoque se exerceret, vt sic filij iniuriam vlcisceretur. Paulò post reuertitur Clinia : & clam patre diuertitur apud Clitiphonem, qui & ipse amabit scortum Bacchidem. Mittit accersitum cupitam Antiphilam Clinia : cum qua & Bacchis vnâ venit. Hunc adolescentem Cliniz amicam simulant Syri technis. Antiphila ad matrem deducitur : cuius occasione Syrus decem minas meretriculæ aufert à Chremete. Dehinc Antiphila Clitiphonis soror reperitur : & Cliniz in vxorem datur. Chremes Bacchidem à Clitiphone amari animaduertit, irascitur, minatur. sed & Menedemo ahortante, filio ignoscit : & aliam illi dat coniugem. In primo actu agitur de coniunctione senum, scilicet Menedemi & Chremetis : simul & de amicitia & familiaritate adolescentum, in qua Clinio ardentissimus ostenditur. Secundus actus continet, quemadmodum adolescentes amicos receperint : simul & Syri callidum consiliium. Tertius actus exprimit Syri fallaciam in Chremem, vt Bacchidem credat Cliniz esse amicam, & Antiphilam arthaboni Bacchidi relictam esse putet pro argento, quod anum Corinthiam meretrici debere finxit. In quarto actu agitur de cognitione Antiphilæ, & de extorsione argenti, quod Bacchidi Clitiphos promiserat. Quintus actus continet omnium rerum conuersionem ad iuuantos exitus, patefacta cunctis cognitione gestorum : & quemadmodum Antiphilam vxorem Clinia duxerit : Clitiphos verò dimissa Bacchide aliam accepit.

ceperit.

I. 5.

FABV-

HEAVTONTIM.
FABVLÆ INTERLO-
CVTORES.

CHREMES, senex.

MENEDEMVS, senex.

CLITIPHOS, adolescens.

CLINIA, adolescens.

SYRVS, seruus.

DROMO, seruus.

BACCHIS, meretrix.

ANTIPHILA, amasia.

SOSTRATA, matrona.

NYTRIX.

PHRYGIA, ancilla.

C. SVLPITII APOLLINARIS
PERIOCHA.

Trimetri.

IN militiam proficisci gnatum Cliniam,
Amantem Antiphilam, compulsi durus pater:
Animiq; sese angebat, facti pœnitens.
* Mox ut reuersus est, clàm patre diuortitur
Ad Clitiphonem. is amabat scortum Bacchidem.
Cum accerferet cupitam Antiphilam Clinia,
Ut eius Bacchis venit amica, ac seruola
Habitum gerens Antiphila: factum id, quò patrem
Suum celaret Clitipho: hic technis Syri
Decem minas aufert: peretricula à seue.
Antiphila Clitiphoni reperitur soror.
Hanc Clinia, aliam Clitipho uxorem accipit.

* Reuersus est
clàm patrem.

HEAVTONTIM.

HEAUTONTIMORVM
MENOS TERENTIVS
TIL

GRÆCA EST MENANDRVS, ACTA
LVDIS MEGALENSIB. L. COR-
NELIO LENTVLO, L. VALERIO
FLACCO ÆDILIBVS CVRVLIB.
EGIT AMBIVIVS TVRPPIO. MO-
DOS FECIT FLACCVS CLAV-
DI, ACTA PRIMVM TIBIIS IM-
PARIB. DEINDE DVABVS DE-
XTRIS. ACTA ETIAM TERTIO,
TIB. SEMPRONIO M. IUVEN-
TIO COSS.

PROLOGVS. Trimetri omnes.



*E cui sit vestrum mirum, cur par-
teis seni*

*Poëta dederit, qua sunt adolescentiū,
Id primum dicam, deinde, quod ve-
ni, eloquar.*

Captatio be-
nevolentiz à
persona poëte.

Ex integra Græca, integram comœdiam

Hodie sum acturus Heautontimorum enon,

Duplex qua ex argumento facta est simplici.

Novam esse ostendi, & qua esset nūc, qui scripserit,

Et cuius Græca sit, ni partem maxumam

Existimarem scire vestrum, id dicerem.

Nunc quamobrem has parteis didicerim, paucis

Oratorem voluit esse me, non prologum: (dabo.

Vestrum

Propositio
prima.

Propositio se-
cunda.

Commenda-
tio à persona
actoris & poë-
tæ.

* Dictur^{us}
sum.

Defensio.

Quod amuli
sino dant ad
laudem sibi
ducit

ab honesto
& iusto.

Vitium L. La-
nii.

Hactenus pro
poëta dixit.
Rogat, ut te-
nem placide
audiant.
Varie comæ-
diarum per-
sonæ.

*Vestrum iudicium fecit: me actorem dedit.
Sed hic actor tantum poterit à facundia,
Quantum ille potuit cogitare commode,
Qui orationem hanc scripsit, quam* dicturus sum.
Nam quod rumores distulerunt maleuoli,
Multas contaminasse Græcas dum facit
Pauca Latinas: factum hic esse id non negat,
Neq; se id pigere: & deinde facturum augurat.
Habet bonorum exemplum: quo exemplo sibi
Licere id facere, quod illi fecerunt, putat.
Tum quod maleuolus vetus poeta declinat,
Repenit ad studium hunc se applicasse musæum,
Amicū ingenio fretum, hunc natura sua;
Arbitrium vestrum, vestra existimatio
Valebit, quam ob rem omnes vos oratos volo,
Ne plus iniquū possit, quā æquū oratio.
Facite æqui sitis: date crescendi copiam,
Novarum qui spectandi faciunt copiam
Sine vitis: ne ille pro se dictum existimet;
Qui nuper fecit seruo currenti in via
Decesse populum: cur in sarco feruiat?
De illius peccatis plura dicet, cum dabit
Alius nouas, nisi finem maledictis facit.
Adeste æquo animo, date potestatem mihi,
Statariam agere ut liceat per silentium:
Ne semper seruos currens, iratus senex,
Edax parasitus, sycophanta autem impudens,
Auarus leno, assidue agendi sint mihi
Clamore summo, cum labore maximo. (cite,
Mea causa, causam hanc instā esse, animum indu-*

Ut ali-

*Vt aliqua pars laboris minuat^r mibi.
 Nam aunc nouas qui scribunt, nihil par^runt seni:
 Si qualaboriosa est, ad me curritur:
 Sin lenis est, ad alium defertur gregem.
 In hac est pura oratio: experimini,
 Ii utrang, partem ingenium quid possit meum.
 Si nunquam auare pretium statui arti mea,
 Et eum esse questum in animum induxi maxumū,
 Quam maxumē seruire v^rstris commodis:
 Exemplum statuite in me, ut adolescentuli
 Vobis placere studeant potius, quā sibi.*

Paronomasia
 caput bene-
 uolentiam à
 commendati-
 one styli.

Commenda-
 tio à persona
 propria.
 Commodis,
 plus est, quā
 si dixisset vo-
 luptatib.

ACTVS PRIMI SCENA I.

Argumentum.

Menedemum exortantem sese in agro laboribus Chremes allo-
 quitur, sed id causam incurrens cur præter atatem ille nam id fa-
 ciat. Respondens Menedemus, sui mæoris causam dicit esse filij a-
 bitionem, quem iurgijs & contumelijs domo eiectum impotentius
 dēderat.

Trimetri.

CHREMES, MENEDEMVS, senes.

*Quāquam hæc inter nos a nuper notitia admo-
 dum est,
 Inde adeo, quod agrum in proximo hic mercatus
 Nec rei ferè sanè amplius quidquam fuit:
 Tamen vel virtus tua me, vel vicinitas
 (Quod ego in propinqua parte amicitia puto)
 Facit, ut te audacter moneam, & familiariter,
 Quod mihi videre præter atatem tuam
 Facere, & præter quā res te adhortatur tua.
 Nam prò deūm atq; hominum fidem, b quid vis ti-
 Aut quid queris? annos sexaginta natus es,*

Captatio be-
 neuolentia ab
 amicitia, & ex
 vicinitate.
 Hæc ambo-
 rum senten-
 tia coniunctio &
 familiaritas,
 multum ac-
 commodata
 sequentibus
 rebus censetur.

Propositio
 qua interro-
 gar & obiur-
 are.

Ans. g.

Nimia senis
inquietudo.

Obiectio taci-
ta, perpolitata
locutio.

Dictum in cu-
riosos rerum
alienarum.

¶ Nil alien.

Rectum est, id
est, officiosum
est.

Nollem, scili-
cet me crucia-
re laborando.
* heu hei.
His tribus re-
bus adhibitis,
nihil prateria
in amicitia re-
quirendum.

*Aut plus eo, ut conijcio; agrum in his regionibus
Meliozem, neq, pretij maioris nemo habet:*

*Servos complures: proinde quasi nemo fiet,
Ita attentè tute illorum officia fungere.*

*Nunquam tam mâne egredior, neq, tam vespere
Domum reuertor, quin te in fundo conspicer
c Fodere, aut arare, aut aliquid ferre: denique
Nullum remittis tempus, neque te respicis.*

Hac non voluptati esse, satis certò scio.

d At enim me, quantum hic operis fiat, pœnitet.

*Quod in opere faciundo opera consumis tua,
Si sumas in illis exercendis, plus agas.*

M. Chreme tantum me est ab re tua otij tibi,

Aliena ut cures, eaque, nihil qua ad te attinent?

*Ch. Homo sum; humani à me * nihil alienum puto.
Vel me monere hoc, vel percontari puta:*

Rectum est ego ut faciam, non ut deterream.

M. mihi sic est usus: tibi ut opus est facto, face.

*C. An cuiquam est usus homini, se ut cruciet? M.
mihi est.*

*Ch. e Si quid laboris est, nollem. sed quid istuc mali
est?*

*Quaeso quid de te tantum meruisti? M. * eheu.*

*C. Ne lacruma, atq, istuc quidquid est, fac me ut
sciam:*

Ne retice: ne verere: crede inquam mihi;

Aut consolando, aut consilio, aut re iuvero.

M. Scire hoc vis? C. hac equidè causa, qua dixi tibi.

M. Dicetur. C. istos rastros interea tamen

Depone: ne labora. M. minimè. C. quam rem agis?

** M. Sine*

M. Sine me, vacuum tempus* ne quod dem mihi
Lal. ris. C. nō sinam inquam. *M.* ah, non equō facis.

Ch. Hui, tam graueis hos queso? *M.* sic meritum est
 meum.

*Narrationem
 à personis or-
 ditur.*

C. Nunc loquere. *M.* filium unicum adolescentulū
 Habeo, ab, qd dixi habere me? imò habui *Chreme*:
 Nunc habeam, necne, incertū est. *C.* quid ita istuc?

M. scies,

Est ē *Corintho* hīc aduena anus paupercola:

Eius filiam ille amare cœpit perditē,

Propē iam ut pro uxore haberet. hac clam me oīa.

Ubi rem rescini, cœpi non * humanitūs,

* Neque ut animū decuit agrotum adolescentuli,

* *Diomedes*
 legit humani-
 ter. Vide *Ioan-
 Riu.*

Tractare: sed vi & viā pernoligata patrum.

Quotidie accusabam: Hem, tibi ne hac diutius

Licere speras facere me viuo patre.

Amicam ut habeas propē iam in uxoris loco?

Erras, si id credis & me ignoras *Clinia*.

Ego te meum esse dici tantisper volo,

Dum quod te dignum est, facias: sed si id non facis,

*Amor ex otio
 proeunt.
 Consilium,*

Ego quod me in te sit facere dignum, innenero.

Nulla adeo ex re istuc sit, nisi ex nimio otio.

Ego istuc etatis non amori operam dabam,

Sed in* *Asiam* hinc abij propter pauperiem: at q, ibi

* sed in *Asiam*
 abij hinc
 propt. paup

Simul rem, & gloriam armis belli repperi.

Postremo adeores redijt: adolescentulus

Sape eadem, & grauius audiendo viēlus est:

Putauit me & etate, & beneuolentia

*Cum pondere
 pronuntianda.*

Plus scire, & providere, quā seipsum sibi:

In *Asiam* ad regem militatum abijt *Chreme*

Ch. Quid

Oratio tota
pathetica.

Attendite di-
ligentem fa-
miliam.

Apparere, est
ad pompam,
parare.

Pathos.

* Ego eum
hinc eieci.
Iniustitiam
suam culpato.

* exercerent.
Producere,
foras ducere
significat, &
productores
qui virgines
ad quæstum
exponunt.

*Ch. Quid ais? M. clam me profectus, mensis tres
abest.*

*Ch. Ambo accusandi: etsi illud inceptum tamen
Animi est prudentis signum, & non instrenui.*

*M. Vbi comperi ex ijs qui ei fuere conscij,
Domum reuertor mæstus, atq; animo fere
Perturbato, atq; incerto præ agritudine.*

Affido: accurrunt serui: soccos detrahunt.

Video alios festinare, lectos sternere,

Cænam apparare. pro se quisq; sedulo

Faciebat, quò illam mihi lenirent miseriam.

Vbi video hæc, cæpi cogitare: ghem, tot mea

Solius solliciti sunt causa, ut me unum explcant?

Ancilla tot me vestiant? sumptus domi

Tantos ego solus faciam? sed gnatum unicum,

Quem pariter uti his decuit, aut etiam amplius,

Quòd illa atas magis ad hæc vitanda idonea est,

** Eum ego eieci hinc miserum iniustitia mea.*

Malo quidem me dignum quouis deputem,

Si id faciam: nam vsq; dum ille vitam illam colet

Inopem, carens patria ob meas iniurias,

Intercà vsq; illi de me supplicium dabo,

Laborans, quarens, parcens, illi seruiens.

Ita facio prorsus: nihil relinquo in edibus,

Nec vas, nec vestimentum: corrafi omnia:

Ancillas, seruos (nisi eos, qui opere rustico

*Faciendo, facile sumptum *exerceant suum)*

Omnes produxi, ac vendidi: hinc inscripsi illico

Ædeis mercede: quasi talenta ad quindecim

Coëgi: agrum hunc mercatus sum: hinc me exerceo.

Decre-

Decrenit tantis per, me totius iniuria

Chreme, meo gnato facere, dum fiam miser :

Nec fas esse vlla me voluptate hic frui,

Nisi ubi ille huc saluos redierit meus particeps.

Ch. Ingenio te esse in liberos t'eni puto,

Et illum obsequentem, si quis recte aut commode

Traçtaret : verum neque tu illum satis noueras,

Nec te ille : hoc ubi sit, ibi non verè viuatur.

Tu illum nunquam ostendisti quæ tantipenderes,

Nectibi ille est credere ausus, quæ est æquom patri.

Quod si esset factum, hac nunquam euenissent tibi.

M. Itares est, fateor : peccatum à me maximum est.

Ch. Menedeme, at porrò rectè spero : & illum tibi

Saluum affuturum esse hic confido propèdiem.

M. Vinam dii ita faxint. C. faciem nunc si commodum est,

Dionysia hic sunt, hodie apud me sis volo.

M. Non possum. C. cur non ? quæso taxa lem aliquantulum.

Tibi parce : idem absens facere te hoc uolens filius.

M. Non conuenit, qui illum ad laborem impulerim,

Nunc me ipsum fugere. C. siccine est semper sentia ?

M. sic. C. bene vale. M. et tu. C. lacrimas excussit

Miseret quæ me eius : sed ut diei tempus est, (mihi,

Monere oportet me hunc vicinum Phaniam,

Ad cænam ut veniat : ibo ut visam, si domi est.

* Nihil opus fuit monitore : iam dudum domi

* Præsto apud me esse aiunt : egomet conuiuias moror.

Ibo adeò hinc intro : sed quid crepuerunt fores ?

Hinc à me quisnam egreditur ? huc conuenero.

L.

a Nupera

Liberos de
unico filio
dixit.
Consilium
Chremetis.
* Iam nou.

Confessio.
* Spero illum
tibi.
Dionysia. i.
Org. a leu
Bacchanalis,
quæ tertio
quoque anno
celebrabantur.

* Nil opus
fuit.
* Aiunt præ-
stò apud me
esse. egom.
conu. mor.

a Nupera notitia Gouean. Muret . Idem Andria, Quæ se inhonestè
optauit: parare hic diuitias Potius, quàm in patria honestè paupera
vinere: ita enim legendum. Plaut. Captiu. Quid tu vna nocte postu-
lauisti, & die Recens captum hor- nine nuperum nouitium? b quid
vis tibi Aut quid quæris? Muret. e Fodere, aut arare, aut aliquid
ferre: denique Nullum remittis. Muret. post vocem, denique, puncto
orationem claudit, innixus Cic. er. loco è lib. 1. de Finib. d At enim
dices, me quantum hic operis fiat, pœnitet. Ita hætenus lectum
est in vulgatis: nos verbum, di- ces, vt redundans, sustulimus, & Ma-
nutium, & Muretum secuti. a. i quid laboris: Neque constat ver-
sus, neque sententia satis ap- orta, neque quidquam adiumenti ad
emendandum locum ex libri s antiquis sappetit, Muret. f. Etate me
putauit & sapientia. Bembi- ver. codex. g hem tot mei Solius solici-
ti sunt causa. Ita legit Mur- et. ex Valla. h. inscripti illico Edeis:
merecedem, quasi talent. ad quind. Bembi. i. Ingenio te esse in libe-
ros leni puto, & illum obse qui.

ACTVS PRIMI, SCENA II.

Argumentum.

Clinia domum ex Asia reuerius, mirum in modum sollicitus est
de amica, quam abierat Athenis reliquerat. De Clinia in patriam
reditu magna cum animi voluptate Clitiphon nuntiat patri suo
Chremeti: Chremes filio ex Clinia vita & moribus viuendi mo-
dum præscribit.

Initio scena iam est i catalectici: dein trochaici quidam: postremo
ambici tetrametri a catalectici.

CLITIPHON, adolescens. CHREMES.

Nihil adhuc est, quod vereare Clinia: haud
quamquam etiam cessant.

a Et illam sinul cum nuntio tibi hic ego affuturam
hodie scias:

Prointu sollicitudinem istam falsam, qua te excru-
ciat, omittas. Ch. Quicum loquitur filius?

Cl. Pater ad; quem volui: adibo. Pater opportunè
aduenis.

Ch. Quid id est? Cl. hunc Menedemum nostin' no-
strum vicini-um?

Ch. Probè. Cl. Quicquid filium scis esse? Ch. andini, in A-
sia. Cl. non est pater.

Apud

Persequitor
fabulam Cli-
nia, vt palam
fuit eundem mo-
dum è maris

Apud nos est. Ch. quid ais? Cl. aduenientem è navi egredientem illico

Apud nos, id est, domi nostra,

Abduxi ad cœnam: nam mihi magna cum eo iam inde vsque à pueritia

Semper fuit familiaritas. Ch. voluptatem magnam nuncias.

Quàm vellem Menedemum inuitatū, ut nobiscū esset hodie amplius,

Ut hanc lætitiā nec opinanti primus ei obicerem domi?

Nam insperatum gaudium maius esse solet.

Atque etiam nunc tempus est. Cl. cane fixis, non est opus pater.

Ch. Quapropter? Cl. quia enim incertum est etiam quid se faciat: modo venit:

Timet omnia patris iram, & animum amicæ, se erga, ut suæ.

Clinia omnia timet.

Eam miserè amat: propter eam hæc turba atque abitio euēnit. Ch. scio.

Cl. Nunc seruolum ad eam in urbem misi, & ego nostrum unā Syrum.

Ch. Quid narras? Cl. quid ille? se miserum esse. Ch. miserum? quem minus credere est?

Eclipsis.

Quid reliqui est, quin habeat, quæ quidem in homine dicuntur bona?

Parentis patriam incolumem, amicos, genus, cognatos, & diuitias.

(det:

Miser non est cui hæc suppetunt.

Atq; hæc perinde sunt, ut illius animus, qui ea possit. Qui pater scit, ei bona: illi qui non utitur rectè, mala.

Externorum bonorum fructus ab animo pendet.

Cl. Imò ille fuit senex importunus semper: & nunc nihil magis

Imò ille senex sicut in-

Sed reprimam.
hæc tacito se-
cum.

*Vereor, quàmne quid in illum iratus plus satis fa-
xit pater.*

*Ch. Illène? sed reprimam me: nam, in metu esse
hunc, illi est utile.*

Eclipsis.

*Cl. Quid tute tecum? Ch. dicam: ut ut erat, māssum
tamen oportuit.*

*Fortasse aliquanto iniquior erat, præter eius libi-
dinem:*

Callida & so-
lers senis in-
uentio.

*Pateretur: nam quem ferret, si parentem non fer-
ret suum?*

*Hunc cime erat equom ex illius more, an illum ex
huius viuere? &*

Ab æquo &
honesto.

*Quod illum insinulat durum, id non est: nam parē-
tum iniuriæ* (lis.

Vniusmodi sunt ferre, paulò qui est homo tolerabi-

Scortari crebrò nolunt, nolunt crebrò conuiuariet:

*Præbent exigüe sumptum: et ea sunt tamen ad vir-
tutem omnia.* (la,

Verum ubi animus semel se cupiditate deuñxit ma-

Necesse est Clitipho consilia consequi cōsimilia. hoc

*Scitum est, Periculum ex alijs facere, tibi quod
ex usu fiet.*

*Cl. Ita credo. Ch. ego ibo hinc intrò, ut videam nobis
quid cœna fiet.* (gius.

Vt, pro quanti-
diu.

Tu, ut tempus est diei, vide sis, ne quo hinc ab eas lō-

*Et illa simul cum nuntio tibi hæc ego affuturam Hodie scio. pro-
in tu sollicitudinem istam falsam, quæ te Excruciat, omittas. Ch. qui
cum loquitur filius? CL. pater adest.*

Quem volui, adibo, pater opportunè aduenis. Ch. Quid est? Cl. hunc

Menedemum possine nostrum vicinum? C. probè. Cl. Huic filium

scis esse? Ch. audiui, in Asia. Cl. non est pater? apud

Nos est. Ch. quid ais? Cl. venientem, & uani egredientem adduxi

illico.

Ad cœ-

Ad cenam: nam mihi magna cū eo iam inde vsque à pueritia. Ita Muret, legit alio quidem ordine, sed à vulgata lectione non discedens. b. ditias pro diuitias, Muret, legit, id quod olim Goueanus edendum curauerat.

ACTVS SECVNDI, SCENA I.

Argumentum.

Clitipho adolescens solus loquens de patre queritur, vt mos est iuuenum paterna monito moleste ferentium.

Oronary.

CLITIPHO.

Quam iniqui sunt patres in omnes adolescentes indices:

Querimonia
Clitiphonis
adversus pa-
trem.

Qui aequom esse censent, nos iam à pueris illico na-
sci senes,

Neque illarum affines esse rerum, quas fert adole-
scentia.

Ex sua libidine moderantur, quæ nunc est, non quæ
olim fuit.

Mihi si unquam filius erit, vā ille facili me vietur
patre:

Nam & cognoscendi, & ignoscendi dabitur pecca-
ti locus:

Non ut meus, qui mihi per alium ostēdit suam sen-
tentiam.

Periis mihi, & bi adbibit plus paulo, sua quæ narras
facinora!

Nunc ait, periculum ex alijs facito tibi quod ex v-
su fiet.

Asinus, nā ille haud scit, quā mibi nunc surdo
narret fabulam.

Magis nunc me amica dicta stimulant: da mihi,
atque asser mihi.

Nam qui alijs
deliquit, de-
linquentib.
facile parcat.

Petulant filius
patris præcep-
ta contemnit.

Deringit Bac-
chidem con-
terendo cum
Ant. Phila.

Cui quid respondeam, nihil habeo, neq, me quisquam est inferior.

Nam hic Clinia, etsi is quoq, suarum rerum satagit: aitamen

Habet bene ac pudicè eductam, ignaram artis meretricia. (tis.

Mea est potex, procax, magnifica, sumptuosa, nobilitum quod dem ei, rectè est: nam nihil esse mihi, religio est dicere.

Hoc ego mali non pridem inueni: neque etiam dum scit pater.

a Quam iniqui sunt pat. Huius scenæ versus omnes putat Muretus ad superiora pertinere. Ita enim patre domum ingresso, filius in proscenio relinquitur, ut non modò hinc alterius actus initium, sed ne nouæ scenæ quidem institui possit.

ACTVS SECVNDI, SCENA II.

Argumentum.

Clinia celsatione & mora Antiphilæ amicæ nimium torquetur: solet enim amantis animus omnis moræ, quantumvis brevis, impatientior esse.

Oronarij.

CLINIA, CLITIPHO.

De suis amoribus ipse Clinia loquitur.

Varie corruptionis suspitiones.

* Cui nihil præter prætium tam dulce est.

Patris anxie expectantis & omnia sollicitè metuentis & suspicantis.

SI mihi secunda res de amore meo essent, iam dudum scio

Venissent: sed vereor, ne me absente hic mulier corrupta sit.

Concurrunt multe opiniones, quæ mihi animum exaugeant. (la:

Locus, occasio, atq, mater, sub imperio cuius est ma-

** Cui nihil iam præter prætium dulce est. Cli. Clinia. Clin. hei misero mihi.*

Clit. Etiam canes, ne videat forte hinc te à patre aliquis exiens?

Cli. Fa-

Clin. Faciam: sed nescio quid profectò mihi animus
prasagit mali.

Clit. Pergin' istuc prius dijudicare, quàm scis, quid
veri fiet?

Clin. Si nihil mali esset, iam hic adessent. *Clit.* iam
aderunt. *Clin.* quando istuc erit?

Clit. Non cogitas hinc longius abesse? & nosti mo-
res mulierum:

Dum moliuntur, dum comuntur, annus est. *Clin.* ò
Clitipho,

Timeo. *Clit.* respira: eccum Dromonem cum Syro,
vnà adsunt tibi.

Fortè, molli-
untur, à mol-
lio.

ACTVS SECVNDI, SCENA III.

Argumentum.

Clinia ex syro intelligit se absente pudicè admodum vixisse An-
tiphilam, qua ex re ingenti gaudio perfunditur. Bacchis Clitiphonis
amica ad coenam adducitur: quæ tamen interim fingitur esse ancilla
Cliniæ.

Tetrametri partim trochaici, partim iambici, præterea senarij non pauci.

STRYS, DROMO, serui. CLINIA,
CLITIPHO.

*A*n tu? *D.* sic est. *S.* a verum interea dum sermo-
nes cadimus,

Ille sunt relictae. *Clit.* mulier tibi adest: audin' Clinia?

Clin. Ego verò audio nunc demum, & video, & va-
leo Clitipho.

Clit. Minimè mirum, adeò impedita sunt: ancillarum
gregem

Ducunt secum. *Clin.* perij. unde illi sunt ancilla?

Clit. men' rogas?

S. Non oportuit relictas: portant quid rerum. *Clin.*
hei mihi.

Vt & Clitiæ,
& Antiphilæ
modestia cla-
rius innotef-
ceret, fingit
poeta prin-
cipiū, agre-
ferentem
Cliniam, &
succulentam
Antiphilam: sic
enim putabat,
luxu nimis il-
lam indulgere.

S. Aurum, vestem: & vespera scit, & non nouerunt viam.

Factum à nobis stultè est. ab idum tu Dromo illis obuiam

Properè: quid stas? Clin. vae misero mihi, quanta de spe decidi!

Cli. Quid istuc? quares te sollicitat autem? Clin. rogitas quid fiet?

*Viden' tu ancillas, aurum, vestem? * quam ego cum vna ancillula*

Hic reliqui: vnde ea esse censes? Cli. vah, nunc demum intelligo.

S. Dy bonij! quid turba est? ades nostrae vix capient scio.

Quid comedent? quid ebibent? quid sene erit nostro miserius?

Sed video, eccos quos volebam. Clin. ô Iupiter, ubi nam est fides?

Dum ego propter te errans patria careo demens, tu interea loci

Collocupletasti te Antiphila, & me in his deseruisti malis:

Clinix exclamatio ad amicam.

Stomachosè harum, de vna tantum, atque ea praesente.

Tr pter quam in summa infamia sum, & meo patri minus sum obsequens:

Cuius nunc pudet me & miseret, qui harum mores cantabat mihi.

** Quod nunc faciam tamen, cum grat. Mur. vile fiet, & fili. et, amari- tudinem ha- bent.*

Mouisse frustra, neque potuisse unquam ab hac me expellere:

** Quod tamen nunc faciam: tam, cum gratum mihi esse potuit, nolui.*

Ne-

Nemo est miserior me. Sy. hic de nostris verbis errat videlicet,

Quæ hîc sumus locuti. Clinia, aliter tuum amorem, atq; est, accipis.

Nam & vita est eadem, & animus te erga idem, ac fuit,

*Quantum ex ipsa re coniecturam *fecimus.*

* aliâs; cepimus.

Clin. Quid est obsecro? nam mihi nunc nihil reram omnium est,

Quod malim, quàm me hoc falsò suspicari.

* ne quid huius ignoret. Altera pro alteri.

*Sy. Hoc primum, ut * ne quid huius rerum ignores:*

annus

Quæ est dicta mater esse ei antehac, non fuit:

Ea obiit mortem. hoc ipsa in itinere altera

Dum narrat, forte audini. Clit. quanam est altera?

Sy. Mane, hoc quod cepi primum enarrem Clitopho:

Post istuc veniam. Clit. propera. S. iam primum omnium

Sic incipit multa pudicitie signa narrare.

Vbi ventum ad adeis est, Dromo pulsat fores:

Annus quedam prodiit: hæc ubi aperuit oscium,

Continuò hic se coniecit intro: ego consequor:

Annus foribus obdit pessulum, ad lanam redit.

Hinc sciri potuit, aut nusquam alibi, Clinia,

Quo studio vitam suam, te absente, exegerit.

Ubi de improviso est interuentum mulieri,

Vehemens pudicitie coniectura.

(Nam ea res dedit tum existimandi copiam

Quotidianæ viæ consuetudinem:

Quæ, cuiusque ingenium ut sit, declarat maxumè)

Cultus & vitæ familiaris vitam indicant.

Texentem telam studiosè ipsam offendimus,

L. 5.

Mediocri-

Mala sublt.
faciei pars.

Pax, admiran-
tis.

Sordes pud-
icitia signum,
in virgine spe-
diti forma,
orba parenti-
bus, paupere.
Præceptum
amatorum.

Ex nimio gau-
dio lacryma-
tur.

* sibi vt Facile
scires.
Gaudij vehe-
mentia.

* To. Rin. legit
Abducimus.
Vide eius Ca-
stigationes.

*Mediocriter vestitam veste lugubri;
Eius annis causa opinor, quæ erat mortua:
Sine curo tum ornatam, ita uti quæ ornantur sibi;
c Nulla malam re esse expolitam muliebri.
Capillus passus, prolixus, circum caput
Reiectus negliger: pax. Clin. Syre mi, obsecro
Ne me in latitiam frustra conicias. Sy. anus
Subtegmen nebat: præterea una ancillula
Erat: catexebat una, pannis obfita,
Neglecta, immunda illunie. Clit. si hæc sunt Clinia
Vera, ita uti credo, quis te est fortunatior?
Scin' tu hanc, quam dicit sordidatam, & sordidam?
Magnum hoc quoque signum est, dominam esse ex-
tra noxiam,
Cum eius tam negleguntur internuncij:
Nam disciplina est, eisdem munerarier
Ancillas primum, ad dominas qui affectant viam.
Clin. Perge obsecrote, & caue, ne falsam gratiam
Studeas inire. quid ait, ubi me nominas?
Sy. Ubi dicimus redysse te, & rogare, uti
Veniret ad te, mulier telam deserit
Continuo, & lacrimis opplet os totum* sibi,
Ut facile scires desiderio id fieri tuo.
Clin. Præ gaudio, ita me dij ament, ubi sim nescio:
Ita timui. Clit. at ego nihil esse scibam Clinia.
Agedum vicissim Syre, dic qua illa est altera?
S. * Adducimus tuam Bacchidem. Clit. hem, quid
Bacchidem:
Eho scelestæ, h. quò illam ducis? S. quò ego illam? ad
nos scilicet.*

Clit.

Clit. Ad patrē mne? S. ad eum ipsum. Clit. ò hominis impudentem audaciam.

S. Heus tu, non fit sine periculo facinus magnum, & memorabile.

Clit. Hoc vide: in mea vita tu tibi laudem is quasi- rum scelus:

Ubi si paululū modò quid te fugerit, ego perierim. Quid illo facias? S. at enim. Clit. quid enim? S. si si- nas, dicam. Clin. sine.

Clit. Sino. S. ita res est, hac nunc quasi cum. Clit. quas, malū, ambages mihi

Narrare occipit Clin. Syre, verum hic dicit, mitte: ad rem redi. (rius

S. Enimvero reticere nequeo: e multis modis inin- Clitipho est, neque ferre potis est. Clin. audiendum hercle est: tace.

S. Vis amare, vis potiri: vis, quod des illi, effici:

*Tuum esse in potiundo *periculum non vis: hand stulte sapi:*

Si quidem id sapere est, velle te id quod non potes, contingere.

Aut hoc cum illis sunt habenda, aut illa cum his amittenda sunt.

Harū duarum cōditionum nunc utrā malis, vide:

Exsi hoc consilium, q. cepi, rectum esse & tutum scio;

** Nam apud patrē tua amica tecum sine metu ut sit, copia est:* (via.

** Tum q. illi argentū es pollicitus, eadē hac inueniā*

Quod ut efficerem, orando surdas iam aureis reddi- deras mihi.

Oratio imper-
fcta ob Cliti-
phonis inter-
ruptionem

Exronit consi-
lium tuum est.
que hac huius
fabulæ Prota-
sis.
* periculum.

* Nam tua a-
pud patrē.

* Tum illi at-
gentum quod
pollicitus es.
Repetitio cum
stomacho.

Quid

Quid aliud tibi vis? Clit. si quidē hoc sit. S. si quidem experiendo scies.

* quid

Clit. Agē agē, cedō istuc tuum consiliū quod id est? S. assimulabimus*

Tuam amicam, huius esse amicam. Cli. pulchrē: cedō quid hic faciet sua?

* An ea quo-
que huius di-
scitur.

An ea quoque dicetur huius, si una hac dedecori est parum?*

* Tibi si nar.

S. Imo ad tuam matrem deducetur. Clit. quid eō? S. longum est, Clittipho,

* sati' firm.

** Si tibi narrem quamobrem id faciam: vera causa est. Clit. fabule.*

Nihil satis firmi video, quamobrem accipere hunc mihi expediat metum.*

Stultus amator
irridenti cre-
dit.
* periculo.

S. Mane: habeo aliud, si istuc metuis, quod ambo confiteamini

Sine periculo esse. Clit. huiusmodi, obsecro, aliquid reperi. S. maxime.*

Ibo obuiam hinc: dicam, ut reuertantur domum. Clit. hem

Quid dixti? S. ademptum tibi iam faxo omnē metū, In aurem utramvis otiosē ut dormias.

Clit. Quid ago nunc? Clin. tūne? f. quod boni est. Clit. Syre, dic modo

Verum. S. agē modo: hodie serō, ac ne quicquā voles.

* Sententia a-
matoris Ari-
stippica.
Estuat magis
ob Seri dis-
cessum.

Clin. Datur modo: fruerē dum licet. nam nescias

** Eius si potestas posthac, an nunquam, tibi.*

Clit. Syre inquam. S. perge porro, tamen istuc ago.

Clit. Verum hercle istuc est Syre, Syre inquam, heus heus Syre.

S. Con-

S. Concaluit. quid vis? Clit. redi, redi. S. adsum, dico quid est?

Iam hoc quoque negabis tibi placere. Clit. imò Syre, Et me, & meum amorem, & fama permitto tibi. Tu es index: ne quid accusandus sis, vide.

Attende amantis verorū diām, qui famam tertio committit.

S. Ridiculum est istuc me admonere Clitipho, Quasi istuc minor mea res agatur, quam tua.

Hic si quid nobis fortè aduorsū euenerit, Tibi erunt parata verba, huic homini verbera. Quapropter neutiquam hac res neglectu est mihi. Sed istam exora, ut suā esse adsimulet. Clin. scilicet Facturum me esse, in eum iam res redijt locum, Ut sit necesse. Clit. * merito te amo Clinia.

* merito amo

Cli. Verū illa ne quid titubet. S. perdocta est probè. Clit. At hoc demiror, quā tam facile potueris Persuadere illi, quae solet quos spernere.

S. In tempore, ad eam veni quod verū omnium est. Primum, nam miserum quendam effendi ibi militē

* Eius noctem orantem: hac arte tractabat virum,

* Eius noctē.

* Ut illius animum cupidum inopia incenderet:

* Cupidum ill. anim.

* Eademque, ut esset apud te ob hoc quā gratissima.

* Eademque ut apud te esset.

Sed heus tu, vide sis, ne quid imprudens rnas.

Patrem nouisti ad has res quā sit perspicax:

Ego te autem noni, quā esse soleas impotens,

Inuersa verba, enersas cernices tuas,

Gemitus, screatus, tussis, risus abstine.

Cli. Laudabis. S. vide sis. Clit. tutumet mirabere.

S. Sed quā cito sunt consecuta mulieres!

Clit. Ubi sunt? cur retines? S. iam nunc hac non est tua.

Clit.

Clit. Scio apud patrem : at nunc interim. S. nihilo magis.

Apollopefis.

Clit. Sine. S. non sinam inquam. Clit. quæso paulisper. S. veto.

¶ O felicem hom.

Clit. Sake[m] salutare. Sabeas, si sapi[s]. Clit. eo.

Felicem, quia cum amica manebit.

*Quid istic? S. manebit. Clit. * o hominem felicem! S. ambula.*

a. Verum interea dum sermones eadimus. Genus dicendi dictum a Græcis admonet Priscianus. Idem est enim ijs κóπτεαι λόγῳ γῆς, aut κóπτεαι τὰ ῥήματα Muretus. h. h. u. d. usquam a libi. Hæc vulgata lectio. aut nusquam alibi Muret legit, quem securi sumus e. Nulla re malas expositam muliebri. Muret. d. quò illam adducis? S. quò illam ego? ad nos scilicet. Clit. Ad patrem n. / S. ad eum ipsum. Clit. o hominis impudentem audaciam. Syr. heus Tu, non sit sine periculo. Ita habet Mureti, & Goueani editio. e. multimodis, vna dictione legendum Muret. docet, & quidem re hæc, ratione id carminis postulante. f. quod boni, si. e. verbo e. t. leg. s. ut sit principium orationis Clinia, quam ab interpellantibus Clitiphone, & Syro interruptam mox ita persequitur, Datur modo, frui re: um licet. Sic enim erat dicturus, nisi interpellatus ab illis esset. Muret.

ACTVS SECVNDI SCENA IIII.

¶ Argumentum.

Meretricia consilio per eam exprimitur, quæ meretrix est. Habet deinde hæc scena iucundum Clinia & Antiphila congressum.

Tetrametri partim trochaici, partim iambici : Et in fine Senarij aliquot.

**BACCHIS, ANTIPHILA, CLINIA,
SYRVS.**

Spargit in personis de descriptionem morum Bacchidis, & Antiphilæ, ut appareat honeste a. massæ Cliniam

a **Æ** Depol te mea Antiphila laudo, & fortunatam iudico, (rent.
Id cum studuisti, isti forma mores ut consimiles fo-
Minimèque, ita me diu ament, miror. si te sibi quis-
que expetit?

Nam

Nam mihi quale ingenium haberes, fuit indicio oratio.

Et cum egomet nunc mecum in animo vitam tuam considero,

Omniumq; adeo vostrarum, volgus que ab se segregant. (est:

Et vos esse istiusmodi, & nos non esse, haud mirabile

Nam expedit bonas esse vobis: nos quibuscum est res, non sunt.

Quippe forma impulsu nostra, nos amatores colunt.

Hæc ubi immutata est, illi suum animum alio conferunt: Amatores formæ.

Nisi prospectum interea aliquid nobis est, desertæ vivimus.

Vobis cum uno simul ubi ætatem agere decretum, est viro,

Cuius mos maximè est consimilis vostrum, hi se ad vos applicant: Laus à pudicitia.

Hoc beneficio utrique ab utrisq; verò deueniunt,

Ut nunquam vlla amoris vestro incidere possit calamitas. (ut Commendatio à fide in virg.

*A. Nescio alias: me scio quidè semper fecisse sedulo, Mirè opportu-
runum ethos.*

Ex illius comodo meum coparem commodum. Cl. vah, Nescio alias.

Ergo me: Antiphila, tu nunc sola reducem me in patriam facis.

Nam dum abs te abssum, omnes mihi labores fuere, quos cepi, leues,

Præterquam tui carendum quod erat. S. credo. Clit.

Syre, vix suffero:

Hoc cene me miserum non licere meo modo ingenio frui? Eclipsis. Præ nimio gaudior con-
ternatur.

S. I.

S. Imò ut patrem tuum vidi esse habitum diu, etiam duras dabit.

B. Quisnam hic adolescens est, qui intuetur nos?

A. ah, retine me obsecro.

B. Amabò, quid tibi est? A. disperij. B. perij misera, quid stupes

Antiphila? A. videon' Cliniam, an nò? B. quē vides?

C. Salve anime mi. A. ò mi Clinia salve. C. ut vales?

A. Saluom venisse gaudeo. C. tenebne te

Antiphila, maxumè animo exoptata a meo?

S. Ite intro: nam vos iam dudum expectat senex.

a Variant hic docti homines huius scenæ versibus ad certam rationem dirigendis. Presolan ita Muret. legit. *Ædipol. Antiphila mea laudo te & fortun. iud. in quanto ad vocem, oratio, addit pronomen, tuā. Nam mihi quisle ingenium haberes, fuit, indicio oratio tua. Sextum ita effert, Adeoque vostratum omnium, volgas quæ ab se segregant: Cætanum ita, Nam vobis expedit esse bonas, nobis, quibus cum res est non sinunt: & Vndecimū ita, Nisi prospectum est in terea aliquid nobis deserti. viuinus. In xvi. sic legit, facile sed nò, Ut ex illius comodo meum compararem commodum. Cl. ah. Ergo mea Antiphila. In eo, qui postremum antecedit, Antiphila animo exoptata maxumè meo.*

ACTVS TERTII, SCENA. I.

¶ Argumentum.

Chremes Menedemo nuntiat ex Asia rediisse filium: ex qua re Menedemus incredibili gaudio perfunditur, & filio posthac indulgere magis instituit: quod ei magnè perè dissuadet Chremes.

Trimstri onpes.

CHREMES, MENEDEMVS.

L Vcescit: hoc iam cessopultare ostium
Vicini? primū ex me ut sciat sibi filium.

Rediisse: et si adolescentem hoc nolle intelligo.

Verū cū videā miserum hūc tam excruciarier

** Eius*

Patheticæ &
amatoriz locutiones,

Verus amicus
tam dolore,
quàm gaudio
afficitur.

* *Elus abitu, celem tam insperatum gaudium,*
Cum illi nihil periculi ex indicio fiet?*

* *ei**

Hand faciam: nam quod potero, adiutabo senem.

* *periculi*

Ita ut filium meum amico atq; aquali suo

Video inservire, & socium esse in negotiis:

Nos quoque senes est æquom senibus obsequi.

*Nam pors
cum paribus
facile congru
unt.
Vulgatum di-
ctum.*

M. Aut ego profecta ingenio egregie ad miseriam

Natus sum: aut illud falsum est, quod vulgo audio

Dici, Diem adimere ægritudinem hominibus.

Nam mihi quidem quotidie ange scit magis

De filio ægritudo: & quanto diutius

Abest, magis cupio tanto,* & magis desidero.*

* *magi* cupi.*
 * *Sed ipsam*
egressio.

C. Sed ipsum foras egressum video: adibam allaquar.*

Mexedeme salus: rurius adporto tibi,

Cuius maxumè te fieri participem cupis.

*Suspicio ex
mita sollicitu-
dine.
* curso vbi-
nam?*

M. Nunquidnam de gnato meo audisti Chreme?

C. Valet atq; vivit. M. ubinam est quæso? C. apud
me domi.*

(Clinia

M. Meus gnatus? C. sic est. M. venit? C. certè. M.

Meus venit? C. dixi. M. eam? duc me ad eum obsecro.

*Præ gudio
idem crebro
repetit.
Menedemi
consilium ar-
guit.*

C. Non vult te scire se rediisse etiam: & tuum

Cōspectum fugitat, propter peccatum: tū hoc timet,

Ne tua duritia illa antiqua etiam adueta sit.

M. Non tu ei dixisti ut esset? C. non M. quamob-

rem Chreme?

*Consultatio
senum, in qua
videas, quon-
tum fallatur.
Chremes est,
que hæc pa-
r illicue turba-
rum, quæ se-
quuntur.*

C. Quia pessumè istuc in te, atque in illum consulis,

Si te tam leni & utelo esse animo ostenderis:

M. non possum: satis iam, satis pater durus fui. C. ah,

Vedemens in utramq; partē, Menedeme, es nimis,

Aut largitate nimia, aut parsimonia:

M.

In

In eandem fraudem ex hac re, atq. ex illa incides.

a Primum olim potius, quam paterere filium.

(omne are ad mulierculam, qua paullulo

Tum erat contenta, cuiq. erant grata omnia,

Proterruisti hinc: ea concta ingratis

Carpit nimiam largitatem senis.

Post illa cœpit vitulum vulgò querere.

Nunc cum sine magno intertrimento non potest

Haberi, quid vis dare cupis nam ut tu scias,

b Quam ea nunc instructa pulchrè ad perniciè fiet:

Primum, iam ancillis secum adduxit plus decem,

Oneratas veste, atque auro: satrapes si fiet

** Sufferre amator nunquam eius sum. queat.*

** Amator, nunquam sufferre eius sumptus queat,*

Nedum in possis. M. estne ea intus? C. si sit, rogas?

Sensi: nam ei unam cœnam, atq. eius comitibus

Dedi: quòd si iterum mihi sit danda, actum fiet.

Nam ut alia omittam, pitissando modo mihi

Quid vini absumpsit! sic hoc dicens, asperum

** est: hoc. ?
Serias, id est, vasa fictilia.
* Om. hab. sol. ic.
Auxesis.*

Pater hoc est, aliud lenius, sodes, vide,*

Releni dolia omnia, omnes serias:

** Omnes sollicitos habui: atque hac una nox.*

Quid te futurum censes, quem assidue exedem?

Ita me dii amabunt, ut tuarum miseritum est

Summa patris indulgentia.

Menedeme fortunarum. M. faciat quod lubet:

Sumat, consumat, perdat, decretum est pati:

Dum illum modo habeā mecum. C. si ceritū est tibi

*Sic facere, * id permagni referre arbitror,*

** illud.
Sonum Ch. e. metis consilium.*

Vi nescientem sentiat te id sibi dare.

M. Quid faciam! C. quidvis potius, quam q. cogitas:

Per alium quemvis ut des: falli te sinas

Technis per servolum: et si subsergi id quoque,

Illos

Illos ibi esse, & id agere inter se clanculum.
 Syrus cum illo vostro confusus erat: conferunt
 Consilia adolescentes: & tibi perdere
 Talentum hoc pacto satius est, quàm illo minam.
 Non nunc pecunia agitur: sed illud, quo modo
 Minimo periculo id demus adolescentulo.
 Nam si semel tuum* animum intellexerit,
 Prius proditurum te tuam vitam, & prius
 Pecuniam omnem, quàm abs te amittas filium: hui,
 Quàntam fenestram ad nequitiam patefeceris!
 Tibi autem porro, ut non sit suaue viuere.
 Nam deteriores omnes sumus licentia.
 Quodcunq; inciderit in mentem, volet: *neque id
 Putabit prauum, an rectum fiet, quod petet.
 Tu rem perire, & ipsum, non poteris pati.
 Dare denegabis, ibit ad illud illico,
 Quo maxumè apud te se valere sentiet:
 Abiturum se abs te esse illico minabitur.
 M. Videre & erum, atq; ita, ut ires est, dicere.
 C. Somnù hercle ego hac nocte oculis non vidi meis,
 Dum id quero, tibi qui filium restituerem. (me.
 M. Ceda dexterã: *porro te idè oro, ut facias Chre-
 C. Paratus sum. M. scin' quid nunc te facere volo?
 C. Dic. M. quod sensisti illos me incipere fallere,
 Id ut maturent facere: cupio illi dare
 Quod volt: cupio ipsum iam videre. C. Operam dabo:
 Syrus estprehendendus, atq; adhortandus mihi.
 A me nescio quis exit: concede hinc diuim,
 Ne di nos inter nas congruere illi sentiant.

* Paululum negoti mihi obstat: Simus & Crito

M. 2.

Vicini

Serui fraudem
commentan-
tur.

* animum is
int.

* neque id pu-
tabit, prauum,
an rectum
quod petet,
fiet.

* porro te
oro, idem vt
fac. Chr.

Affectus pa-
terpas.
Argumentum
prudentie
Chremetis.

* Paulum hoc
negot.

*Vicini nostri hic ambigunt de finibus:
 Me cepere arbitrum: ibo, ac dicam, ut dixeram,
 Operam daturum me, hodie non posse his dare:
 Continuo hic adero. Mita quaso, dii vostram fidem,
 Itan' comparatam esse hominum naturam om-*

*nium,
 Aliena melius ut videam, & indicent,
 Quam sua? an eo sit, quia in re nostra, aut gaudio
 Sumus præpediti nimio, aut agritudine?
 Hic mihi quãto nũc plus sapit, quã egomet mihi?
 C. Dissolui me * ocyus, operam ut tibi darem.*

* otiosus.
 Verba rede-
 untis Chreme-
 tis.

a. Primum olim potius commeari filium Quam paterere ad mulierculam. Muret. Gouean. b. Quam ea nunc instructa pulchrè ad perniciem fiet. Loquendi ratio à Plauto accepta ex Bacchidib. Omnium ad perniciem instructa domus opimè, atque opiparè. c. Syrus cum illo vostro consiliur: conferunt Consilia adolescentes. Eu. spicatur hic Muretus, adolescentes legendum: & ita scripsisse veteres, cum vellent secundam huius nominis syllabam producere. d. Ne nos inter nos congr. sent. A verbo prisco Latino congruo Muret. congruere legendum censet: ut Navius apud Nonium, Primum, inquit, quod dicebo, rectè: secundum, quod dicebo, id melius, à verbo, diceo, es, pro, dico, is.

ACTVS TERTIVS SCENA II.

¶ Argumentum.

Serius herum Chremetem decipit, credentem Menedemo fallaciam intendi: & ita sua ipsius coniectura & solertia fallitur.

Senarij.

SYRVS, CHREMES.

Serius hæc fecit.
 * in' enim
 est fall.
 Fallit Chremetis coniectura.

HAc illac circuncursa; inveniendum est tamen
 Argentum: intendenda in * senem fallacia.
 C. Num me fefellit, hosce id strnere? videlicet
 Est ille Clinia servus tardiusculus:
 Idcirco huic nostro tradita est provincia.

S. Quis

*S. Quis hic loquitur? perij, numnam hæc * audiuit? * audijs.*

C. Syre. S. hem.

C. Quid tu istic? S. recte: equidẽ te demiror Chreme Syrus callidẽ à proposito diuertit.
Tam manẽ, qui herẽ tantum biberis. C. nihil nimis.

S. Nihil narras? visa verò est (quod dici solet)

Aquila senectus. C. eia. S. mulier commoda, &

Faceta hæc est meretrix. C. sanẽ idem visa est mihi. Aquilz senec. prouerbium in senes b. baculos.

S. Et quidem hercle forma luculenta. C. sic satis.

S. Ita non ut olim, sed uti nunc, sanẽ, bona:

Minime q̃, miror, Clinia hanc si deperit.

Sed habet patrem quendam anidum, miserum, atque aridum: Occasio fallend. senes. Amphibologicos.

Vicinum hunc nostin? à at quasi is non dinitijs

Abundet, gnatus eius profugit inopia.

Scin' esse factum, ut dico? C. quid ego nesciam?

Hominem pistrino dignum. S. quem? istum seruolum

Dico adolescentis. S. Syre, tibi timui malẽ.

C. Qui passus est id fieri. S. quid faceret? C. rogas?

Aliquid reperiret, fingeret fallacias,

Vnde esset adolescenti, amica quod daret:

Atque hunc difficilem inuitum seruaret senem.

S. Garris. C. b hæc facta ab illo oportebat Syre.

S. Eho quæso, laudas qui heros fallunt? C. in loco

Egò verò laudo. S. recte sanẽ. C. quippe, quia

Magnarum sæpẽ id remedium aegritudinum est:

Iam huic mansisset unicus gnatus domi.

S. Iocône an serio illac dicat, nescio:

Nisi mihi quidẽ addit animum, quo lubeat magis.

C. At nunc quid exspectas Syre? an dum hinc denno Dente Syrum instigat.

M. 3.

Abeas,

Translatio à
machinis bel-
licis.

*Abeat, cum tolerare huius sumptus non queat?
Nonne ad senem aliquam fabricam fingit? S. stoli-
dus est.*

* equidem
facil.

*C. At te adiuvare oportet, adolescentuli
Causa. S. * facile equidem facere possum, si iubes:
Etenim quo pacto id fieri soleat, calleo.*

C. Tanto hercle melior. S. non est mentiri meum.

*C. Fac ergo. S. at heus tu, facito dum eadem hac me-
mineris.*

Premonitio
de filij amore.

*Si quid huius simile fortè aliquando euenerit,
Ut sunt humana, tuus ut faciat filius.*

Tollit obiur-
gan si occasio.
nem.

*C. Non vsus veniet spero. S. spero hercle ego quoq. :
Neq. eò nunc dico, quòd quidquam illum senserim :
Sed si quid, ne quid, qua sit eius etas, vides.*

*Et na ego te (si vsus veniat) magnifice, Chreme,
Tractare possum. C. de istoc, cum vsus venerit,
Videbimus, quid opus fiet: nunc istuc age.*

*S. Nunquam commodius unquam herum audivi
loqui :*

*C. Nec cum malefacere crederem mi impunius
Licere, quisnam à nobis egreditur foras?*

*a At quasi is non diis, ita Gouean. & Mureto videtur legendum.
b hæc facta ab illo oportebant, Syre. Ita & in Andr. pag. 24. c Nec
cum male facerem. Vna litera, m, è verbo, maleface, à adempta lō-
cum mirificè Muretus restituit.*

ACTVS TERTII SCENA III.

Argumentum.

Chremes filium obiurgat, & immodestie arguit, quem cum Bac-
chi te ludentem viderat. Syrus herò id suadet, quod maxime ad ex-
torquendum acit argen um.

Iambici Tetrametri, partim Catalectici, partim Acatalectici, admi-
su interdum Trochaici. Vnus Dimeter & Trimeter quibus.

CHREMES, CLITIPHO, SYRVS.

a Quid istuc quaso? qui istic mos est Clitipho? ita-
ne fieri oportet?

Cl. Quid ego feci? Ch. vidin' te modo manum in si-
num huic meretrici

Inferere? Sy. acta hac res est, perij. Cl. mēne? Ch. hi-
sce oculis: ne nega. (num.

Facis adeò indignè iniuriā illi, qui nō abstineas ma-
Nam ista quidem contumelia est,

Hominem amicum recipere ad te, atq; eius amicam
subagitare. (etum.

Vel herē in cōiunio quā immodestus fuisti! Sy. fa-

Ch. Quā molestus! ut equidem, ita me dij ament,
mctui quid futurum deniq; esset.

Novi ego amantium animos: aduortunt grauitē,
qua non censeas. Nam amanti-
bus omnia
sunt suspecta.

Cl. At mihi fides apud hunc est, nihil me istius fa-
cturum pater. (quantisper.

b Ch. Esto: at certè cōcedas aliquò ab eorum ore ali-
Multa fert libido, ea prohibet facere tua praesentia:
ego de me

Facio cōiecturam: nemo est meorū amicorum ho-
die, apud (am:

Quē expromere omnia mea occulta Clitipho aude-
Apud alium prohibet dignitas: apud alium ipsius
facti piget:

Ne ineptius, ne proterius videar: quod illum facere
credito.

Sed nostrum est intelligere, utcumq; atq; ubicumq; Γνώμη,
opus sit, obsequi.

M. 4.

S. Quid

Periculum per
quod sensim
ad Epitalim
peruenit.
Neque enim
subitò, sed per
gracius quof-
dam ad talem
motum acce-
dendum erat.

Nam amanti-
bus omnia
sunt suspecta.

Ab exemplo
paterno.

S. Quid istic narrat? Cl. perij. S. Clitipho; hac ego precipio tibi,

Hominis frugi & temperantis functus officium. Cl.

* tace Sodes.
S. rectè sanè.

* Tace sodes.

S. Rectè sanè. Ch. Syre, pudet me. S. credo, neque id iniuria:

Quin mihi molestum est. Cl. pergin? S. hercle verū; dico quid videtur.

Cl. Nonne accedam ad illos? Ch. eho, quaso, vna accedundi via est?

S. Actum est. hic prius se indicarit, quàm ego argentum effero. Chreme,

Uin' tu homini stulto mihi auscultare? Ch. quid faciam? S. inbe hunc

Repetitio per
insignationē.

Abire hinc aliquò. Cl. quò ego hinc abeam? S. quò lubet: da illis locum.

Abi deambulatum. Cl. deambulatum? quò? S. vah, quasi desit locus.

Imprecatio
in Syrum.

Abi sanè istac, istorsū, quò vis. Ch. rectè dicit, censeo.

* Pol tibi post
hac comprimito
illas manus.

*Cl. Dy te eradicem Syre, qui me istinc extrudis. S. at tu * pol tibi istas*

Posthac comprimito manus.

Censén' vero? quid illum porro credis facturum Chreme,

Nisi cū, quantum, dij dant tibi opis, seruas, castigas, mones?

Ch. Ego istud curabo. S. at qui nūc here hinc tibi adseruandus est.

* minū mi-
nuique.

*Ch. Fiet. S. si sapias: nam mihi iam * minus minusq; obtemperat.*

Ch. Quid

Ch. Quid tu? ecquid de illo, quod dudum tecum egi,
egisti? Syre? aut

b Reperisti tibi quod placeat? an nondum etiam?

Laudat denuo
fallacem ser-
uum.

Sy. de fallacia
Dicis? est, inueni nuper quandam. Ch. fruges cedo:
quid est?

S. Dicam: verum ut aliud ex alio incidit. C. c. quid-
nam Syre? S. pessuma hac

Est meretrix. Ch. ita videtur. S. imò si scias.

Caput falla-
cia.

* Vah, vide quod inceptet facinus. fuit quaedam anus
Corinthia

* Hoc vide.

Hic, huic drachmarum * hac argenti mille dederat
mutuum.

* argenti hinc.

Ch. Quid tum? S. ea mortua est: reliquit filiam ado-
lescentulam:

Ea relicta huic arraboni est pro illo argento. Ch. in-
telligo.

Valens causa
ad extorquen-
dum argentū.

S. Hanc secum huc adduxit, eaquē est nunc ad vxo-
rem tuam.

Ch. Quid tum? S. Cinia orat. sibi uti nūc det illam:
illi tamen

Post daturum mille nummum poscit. Ch. & poscit
quidē? S. hui,

* Dubiumne id est? C. ego sic putavi. quid nunc face-
re cogitas?

* dubium id
est.
Fallaciam a-
perit.

S. Egone? ad Menedemum ibo: dicam hanc esse ca-
ptam ē Caria,

(crum.

Ditem, et nobile: si redimat, magnum inesse in ea lu-

Ch. Erras. S. quid ita? Ch. pro Menedemo nunc tibi
ego respondeo:

M. s.

Non e-

* non est opus. *Non emo: quid ais? S. optata loquere. C. atqui * non opus est.*

* qui? istuc miror. *S. Non opus est? C. non hercle verò. S. * quid istuc, miror. C. iam scies.*

Parat se ad aliam scenam. *Mane mane, quid est, quòd tam à nobis grauitè crepuere fores.*

a. Quid istuc quæso? cui istic mos est Clitipho? itane fieri. Qui hunc versum temerè immutarunt, ignorabant in verbo, fieri, primam sepe apud veteres produci. Teren. Credebam, minime. scitè poterat fieri. & alibi. Iniurium est: nam si esset, vnde fieret. quem in locum etiam à Donato hac ipsum notatur. Ordo versuum alius apud alios est. Nos Mureti utemur. Quid istuc quæso? qui istic mos est Clitipho? itane fieri Oportet? Cl. quid ego feci? Ch. v. idin' ego te modò manum in sinum huic Meretrici inferere? Syr. acta est res, perij. Cl. mène? Ch. hisce oculis, ne nega. Facis adeò indignè iniuriam illi, qui non abtineis manam? Nam istuc quidem contumelia est, hominem amicam ad te recipere, Atque eius amicam subigere: vel here in vino, quàm inmodestus Fuisi? S. Factum est. Ch. quàm molestus? vt equidem, Ita me disjament, metui quid futurum denique esset: noui ego Animos amantem: grauitè aduortunt quæ non censeas. Cl. At tibi fides apud hunc est, nihil me istius futurum pater. Ch. Esto: at centò concedas ab eorum ore aliquantisper aliquòd. Libido multa fert: ea prohibet facere tua præsentia. Ego de me ficio coniecturam. nemo est meorum amicorum hodie, Apud quem expromere omnia mea occulta Clitipho audeam. b. Reperissi quod placeat, an nondum etiam? S. de fallacia? Inuenta est: inueni quandam nuper. Ch. frugi es: cedo, quid id est? c. quidnam Syre? S. pessima hæc est meretrix. Ch. ita videtur. d. imò, si scias.

ACTVS QVARTI, SCENA I.

¶ Argumentum.

Hæc scena Antiphilæ continet agnitionem, vnde iurgium inter virum & vxorem oritur. Chremes enim iusserat, exponi partum, si puellam peperisset ipsa, quod factum non est.

Tetrametri partim Iambici Acatalektici, partim Trochaici Catalektici.

SOSTRATA,

SOSTRATA, matrona. CHREMES, NV-
TRIX, SYRVS.

Nisi me animus fallit, hic profecto est annulus,
quem ego suspicor:

Is, qui cum exposita est gnata. C. quid vult sibi Syre,
hec oratio?

So. Quid est? isne tibi videtur? N. dixi equidem, ubi
mihi ostendisti illico,

Eum esse. So. at ut *satis contemplata molossis mea
nutrix. N. satis.

So. * Abi iam nunc intrò, atque illa si iam lauerit,
mihi nuncia:

Hic ego virum interea opperibor. Sy. se vult: videas
quid velit.

Nescio qd tristicius est: non temere est: metuo quid fiet.
C. quid fiet?

Na istac hercle magno iam conatu magnas nugas
dixerit.

So. Ehem mi vir. C. ehem mea vxor. So. te ipsum
quero. C. loquere quid velis.

So. Primum * hoc te oro, ne quid credas me adiutoris
edictum tuum

* Facere esse ausam. C. vin' me istuc tibi (et si incre-
dibile est) credere?

Credo. Sy. nescio quid peccati portet hac purgatio.

So. Memisti n' me esse gravidam, et mihi te magno-
pere interminatum.

Si puellam parerem, nolle tolli? C. scio quid feceris:
Sustulisti. Sy. si sic est factum domina, ergo herus
damno auctus est.

Hæc Catastro-
phe rerum
Clinix est, &
ocasio Epita-
leos nunc re-
rum Clitipho-
nis.

* sati' cont.

* Abi nunc
iam.

* Primum te
hoc oro,
Insinuatio à
purgatione.
* Facere au-
sam. C. v's tibi
raz istuc.

Damno su-
us ob dotem
dandam.

So. Mini-

Excusat im-
prudentiam.
* tantam esse
in animo
inscit.
Obiurgatio
mordax.

So. *Minimè: sed erat hic anus Corimbia, haud im-
pura: ei dedi*

*Exponendam. C. ò Iuppiter, * tantamne esse in ani-
mo inscitiam?*

So. *Peri. quid ego feci? C. rogitas? So. si peccavi mi
Chreme,*

*Insciens feci. C. id quid ego, ei si tu neges, certò scio,
Te inscientem, atque imprudentem dicere, ac fa-
cere omnia:* (um

*Tot peccata in hac re ostēdis: nā iam primū, si me-
Imperium exequi voluisses, interemptam oportuit,
Non simulare mortē veròis, re ipsa spem vita dare.
At id omitto: misericordia, animus maternus: sino.
Quam benè verò abs te prospectum est? quid volui-
sti? cogita:*

*Nempe anni illi prodita abs te filia est planissimè,
Per te vel uti quastum faceret, vel uti veniret pa-
lām:* (dò.

* satius est.

*Credo id cogitasti: quiduis * satius est, dū viuat mo-
Quid cum illis agas, qui neque ius, neq; bonum atq;
a quom sciunt?*

* nil vid.

*Melius, peius: pro fit, ob sit: * nihil vident, nisi q. lubet.
So. Mi Chreme. peccavi, fateor, vincor: nunc hoc te
obsecro,*

*Quanto iunus est animus natu grauior, ignoscentior,
Vi mea stultitia iustitia tua sit aliquid praesidi.*

Facilitas, cau-
sa delinquēdi.

*C. Scilicet equidem istuc factum ignoscā: verūm
Sostrata*

*Male docet te mea facilitas multa. sed istuc quid-
quid est,*

Qua

*Qua hoc conceptum est causa? loquere. So. ut stulta,
et misera omnes sumus*

Religiosa; cum exponendam do, illi de digito annulū Religiosa. i.
Detraho: et enim dico, ut unā cum puella exponeret; superstitiosa.

Si moreretur, ne expers partis esset de nostris bonis.

*C. Istuc recte: cōseruastite, atque illam. * So. hic est* * S. hic est
annulus. ann.

C. Vnde habes? So. quam Bacchis secum adduxit a- Hem, stupen-
dolescentulam. Sy. hem. tis est.

C. Quid ea narrat? So. ea lauatum dum it, seruandū
mibi dedit

Annulū. nō aduorti primò: sed postquā aspexi, illico

Cognoui: ad te exsiliū. C. Quid nunc suspicare, aut Exilii magnæ
inuenis latitiæ in-
cium est.

De illa? So. nescio: nisi ut ex ipsa queras, unde hunc
habuerit, (volo:

Si potis est reperiri. Sy. interij. plus spei video, quā

** Nostra est, si ita est. C. vinitne illa, cui tu dederas?* Eclipsis.
* Nostra est,
ita si est.

So. nescio.

C. Quid renūtiavit olim fecisse? So. id, quod iusserā.

C. Nomen mulieris cedo quod sit, ut quærat. So.

Philtre.

Sy. Ipsa est, mirum, nī illa salua est, & ego perij. C.

Sostrata,

Sequere me intrò hac. So. ut prater spem euenit!

quā timui malè,

Ne nunc animo ita esses duro, ut olim intollenda,

Chreme.

C. Non licet hominem esse sape ita ut volt, si res non

sint:

Nunc

* mi, vt cupi-
am filiam o-
lim nil minus.

Nunc ita tempus est mihi, vt cupiam filiam: o-
lim nihil minus.*

a. Nisi me animus fallit. Cùm Chremes & Syrus in proſcenio re-
manerint: non tanè video quomodo hic principium actus eſſe
poſſit. Muretus, b. Sultuſiſti. So. ſic eſt factum. Eſt hæc repugnans
eratio. nam pau'ò poſt eſt ſoltrata dictura ſe dediſſe exponen-
dam. Itaque vt Muret. cenſet, ſunt ea verba ad Syrum referenda,
non ad Soltratum, atque ita legendum, quemadmodum ipſi edi-
dimus.

ACTVS QVARTI, SCENA II.

Argumentum.

Post agnitam Antiphilam Syro, nouum quaeritur de inuenienda
pecunia conſilium.

Oſonarij Iambici.

SYRVS.

Epitafiæ, nam
ſubinde alia
atque aliã
conſilia ſol-
lunt ſeruulum.
Et videas Sy-
rum hic tan-
quam Prote-
um ipſe omnes
formas verti.
Meta; hora à
brutis velcen-
tibus.

a. *Niſi fallit me animus, hæud multum à me abe-
rit infortunium:*

*Ita hercle in anguſtum oppido nunc mea coguntur
copia:*

*Niſi aliquid video, ne eſſe amicam, hanc gnati re-
ſciſcat ſenex.*

*Nam quòd ſperem de argento, aut poſſe poſtulem me
fallere,* (dere.

*Nihil eſt. triumpho, b ſi licet me latere tecto, abſce-
Crucior bolum tantum mihi ereptum tam ſubito à
faucibus.*

*Quid agã? aut quid comminiſcar? ratio de integro
ineunda eſt mihi*

Niſi tam difficile eſt quin quaerẽdo inueſtigari poſſit.

*Quid ſi hoc ſic incipiam nunc? nihil eſt. quid ſi ſic?
tantundem egero.*

*At ſic opinor: non poteſt: imò optumè: euge optumam
habeo.*

Ratiocinatio
inquirentis.

Retra-

Retraham hercle, opinor, ad me illud idem fugitivum argentum tamen.

a. Nisi fallit me animus. Hæc cum in alijs separentur, in meo manuer. continuatur cum superioribus: neque causa est, cur separari debeant. Muret. b. Si licet me latere testor. Ita mirifica coniectura innixus locum Muret. emendat. præclare autem secum agi putat Syrus, si nulla accepta plaga inde retrahat pedem, quo temere inconsultèque intraret. Latere verbum alij habent: sed malè.

Metaphora
faceta à pro-
fugo.

ACTVS QVARTI. SCENA IIL

Argumentum.

Clinia hîc testatur quàm gaudeat de agnita Antiphila: & à Syro admonetur, ut amici etiam Clitiphonis rem curet in seruanda Bacchide.

Iambici quadrati Catalectici, & Trochaici plerique: Senarius vni.

CLINIA, SYRVS.

*N*ulla mihi res posthac potest iam interuenire tanta,

Quæ mihi agritudinem afferat: tanta hæc lætitia oborta est.

Dedo patri me nunc iam, ut frugalior sim, quàm voluit.

S. Nihil me fefellit: cognita est, quantum audio huius verba.*

Istuctibi ex sententia tua obtigisse lator.

C.O my Syre, audisti n' obsecro? S. quid n' qui usque una affuerim?

C. Cui æquè audisti comodi quidquid euenisse? S. nulli.

C. Atque ita me dii ament, ut ego nunc non tam meapte causa

Lator, quàm illius, quàm ego scio esse honore quouis dignam.

S. Ita credo, sed nunc Clinia agè, da te mihi vicissim:

Nam amici quoque, res est videnda, in tuto ut collocetur:

Catastropha
in personas
spargitur, &
subijcitur cõ-
sultatio quæ
ad epitaphum
alteram facit.
+ Nil me.

Ab honesto
& utili.

Ne

*Ne quid de amica nūc senex. C. ō Iupiter. S. quiesce.
C. Antiphila mea nubet mihi. S. si cūcine mihi inter-
loquere?*

Indignanter
idem isdem
repetit verbis.
Syri consiliū.

*C. Quid faciam Syre mi? gaudeo: fer me. S. fero
hercle verò.*

*C. Decorum vitam adepti sumus. S. frustra operam
hanc, opinor, sumo.*

*C. Loquere, audio. S. at iam hoc non ages. C. agam.
S. videndum est, inquam,*

*Amici quoq; res, Clinia, tui in tuo ut collocetur.
Nam si nūc a nobis abis, & Bacchidē hīc relinquis,
Noster resciscet illico esse amicam hāc Clitiphonis.
Si abduxeris, celabitur itidem, ut celata adhuc est.*

*C. At enim istoc nihil est magis, Syre, meis nūptys
aduorsum:*

*Nam quo ore appellabo patrem? tenes quid dicam?
S. quid ni?*

Consilium a-
stutum serui,
cui tamen non
respondebit
euentus,

*C. Quid dicam? quam causam afferam? S. quin no-
lo mentiare:*

*Aperre, ita ut res sese habet, narrato. C. quid ais?
S. inbeo.*

*Illam te amare, & velle uxorem: hanc esse Cliti-
phonis.*

*C. Bonam atq; iustam rem oppidō imperas, & factu
facilem?*

*Et scilicet iam me hoc voles patrē exorare, ut ce-
senem vōstrum. S. imō ut recta via rem narret or-
dine omnem. C. hem,*

*Satir? sanius es, aut sobrius? in quidem illum plane
prodis.*

Nam

Nam qui ille poterit esse in tuto, dic mihi.

S. Huic equidem consiliopalmam do: hic me magnifice effero,

*I. Stantia Syri
de sua astutia.*

*Qui vim tantam in me, & potestatem habeam
tanta astutia,*

Vera dicendo ut eos ambos fallā: ut cū narret senex

Voster nostro, istā esse amicā gnati, nō credat tamē.

*C. At enim spem istoc pacto rursū nuptiarum omnē
eripis:*

*Clinia veretur
ne perturbetur
nuptia.*

*Nam dum amicam hanc meam esse credet, non
committet filiam.*

Tu fortasse, qd me fiat parvipendis, dum illi cōsulas.

*S. Quid (malum) me tandem censes velle id adsi-
mularier?*

** aliis, etatem
Se quidem me-
lius.*

Vnus est dies, dum argentū eripio, pax, nihil ampli?

*C. Tantum sat habes? quid tum quaeso, si hoc pater
rescinerit?*

*S. Quid, si redeo ad illos, qui aiunt: Quid si nunc
Caelum ruat?*

*C. Metuo quid agam. S. metuis? quasi non ea pote-
stas sit tua,*

Quo velis in tēpore, ut te exsoluas, rē facias palam.

*C. Agē, agē, traducatur Bacchis. S. optumē. ipsa exi-
foras.*

ACTVS QVARTI, SCENA IIII.

Argumentum.

Bacchis irata ob decem minas nondum traditas, abituram se
adsimulat. Cum Syro expostulat. Tandem placata luatu eisdem,
cum omni strepitu ac turba transit ad Mehedenum, tantisper dum
Chremes fallatur.

Iambici quadrati catalectici.

N.

BAC-

BACCHIS, CLINIA, SYRVS, DROMO,
PHRYGIA ancilla.

* Sati*

* quòd si is
nunc me De-
ceperit, sape
obsecrans me.

* *S* Atis pol proteruè me Syri promissa huc induxe-
runt,

*Decem minas, quas mihi dare pollicitus est. * quòd si
is nunc*

*Me deceperit; sapè obsecrans me, ut veniam, fru-
stra veniet.*

Mira Bacchi-
dis calliditas.

*Aut cùm venturã dixero, et cõstituerò: cùm is certè
Renuntiarit; Clitipho cùm spe pendeat animi:
Decipiam ac non veniam: Syrus mihi tergo pœnas
pendet.*

* Sati*

Memorem in-
ducit more tri-
cem, aptam-
que ad fallen-
dum.

*C. * Satis scitè promittit tibi. Sat qui tu hanc iocari
credis?*

*Faciet, nisi caueo. B. dormiunt: ego pol istos commo-
vebo.*

*Mea Phrygia audistin' homo iste modo quam vil-
lam demonstravit*

*Charini? P. audiui. B. proxumam esse. huic fundo
ad dextram? P. memini.*

*B. Curriculo percurrere: apud eum miles Dionysia a-
gitat.*

*S. Quid inceptat? B. dic me hìc oppidò esse inuitam,
atq; asservari:*

*Verùm aliquo pacto verba his me daturam esse, &
venturam.*

Diffimulatio
Bacchidis.

* quin paratum
est arg.

*S. Perij, hercle. Bacchis mane mane: quò mittis istac
quæso?*

*Iube maneat. B. abi. S. * quìn est paratum argentum.*

B. quin ego manco.

S. At.

S. Atqui iam dabitur. B. ut lubet: num ego inſto?

S. at ſcin' quid ſodes?

B. Quid? S. tranſeundum nunc tibi ad Menedemū eſt, & tua pompa

Eō traducenda eſt. B. quam rem* agis, ſcelus? S. e-
gōne? argentum cudo,

Quod tibi dem. B. dignam me putas, quam illudas?
Non eſt temerē.

B. Etiamne tecum hic res mihi eſt? S. minimē: tu-
um tibi reddo.

B. Eat. S. ſequere hāc. heus Dromo. D. quis me
volt? S. Syrus. D. quid eſt rei?

S. Ancillas omneſ Bacchidis traduce huc ad vos
properē.

D. Quamobrem? S. ne quaras: & ferant, qua ſe-
cum huc attulerunt. (tu:

Sperabit ſumptum ſibi* ſenex leuatū eſſe harū abi-
Na ille haud ſcit, hoc paulūm lucri,* quantum ei

Damni adportet. tu neſcis, quōd ſcis Dromo. ſi ſapi-
es. D. mutum dices.

*agi
Metaphoricōs
& ioculariter,
ut ſeruum de-
cet.

Leuitas mere-
tricis facilē
perſuaſa.

* ſenex eſſe
harum abina
leuatū.
* quantum ei
damni appor-
tet. Tu neſcis.

ACTVS QVARTI, SCENA V.

¶ Argumentum.

Per fallaciam Syrus ab hero Chremete argentum accipit: Mene-
demi Chremes rurtum uideretur ob traductū ad illum cum omni
pompa ſumptuoſam Bacchidem, quam Clinia, non ſui filij amicam
iucat.

Senarij.

CHREMES, SYRVS.

¶ Tame diſ amabunt, ut nunc Menedemi vicem.
Miſeret me, tantum deueniſſe ad eum mali.
Illāncine mulierem alere cum illa familia?

Obiit &
Chremes
produciur.

N. 2.

Etſi

vt magis ap-
pareat quan-
tum fallatur.

Adoritur, quid
insidiosè &
celeriter in-
uadit.
* optabam,

* De illo quod
dudum dictū ē
ac fict. red.
* Bonan.

Ironiços ve-
rum dicit.
Nam per eam
veritatem se-
nes falluntur.

Altera falla-
cia pars.

* hui, tardus
es.

Et si sciō, hosce aliquot dies non sentiet,

Ita magno disiderio fuit ei filius.

Verūm ubi videbit tantos sibi sumptus domi

Quotidianos fieri, nec fieri modum,

Optabit rursum vt abeat ab se filius.

Syrum optumē eccum. S. cesso hunc adoriri? Ch.

Syre. S. hem.

*Ch. quid est? S. te mihi ipsum iam dudum * exopta-
bam dari.*

Ch. Videre egisse iam nescio quid cum sene.

*S. * De illo, quod dudum? dictum ac factum reddidi.*

*Ch. * Bonāne fide? S. bona hercle. Ch. non possū pari*

Quin tibi caput demulceam. accede huc Syre,

Faciam boni tibi aliquid pro istare: ac lubens.

S. At si scias quā scitē in mentem venerit.

C. Vah, gloriare euenisse ex sententia?

S. Non hercle verò, verum dico. C. dic quid est?

S. Tui Clitiphonis esse amicam hanc Bacchidem

Menedemo dixit Clinia, & ea gratia

Secum adduxisse, ne tu id per sentisceres.

*Ch. Probè. S. dic sodes. Ch. nimium inquam. S. imò
sic satis.*

Sed porrò ausculta quod superest fallacia.

Sese ipse dicit tuam vidisse filiam:

Eius sibi complacitam formā, postquam aspexerit:

Hanc se cupere vxorē. C. modò quæ inuēta est? S. eā.

Et quidem iubebit posci. C. quam obrem istuc Syre?

*Nam prorsus nihil intelligo. S. * vah, tardus es.*

C. Fortasse. S. argentum dabitur ei ad nuptias,

Aurum, et q. vestem, quī: tenēsne? C. comparet?

S. Id ipsum.

S. id ipsum. C. at illi ego nec do, nec despondeo.

S. Non? quamobrem? C. quamobrem? me rogas? homini fugitivo dabo? S. ut lubet.

Non ego perpetuò dicebam, ut illam illi dares,

Verum ut simulares. C. non mea est simulatio.

Ita ut istec tua misceto, ne me admisceas.

Egon, cui daturus non sum, ut ei despondeam?

S. Credebam. C. minime. S. scire poterat fieri;

Et ego hoc, quia dudum tu tantopere iusseras,

Eò cæpi. C. credo. S. ceterum equidem istuc Chreme

& Equi, boni quæ facio. C. at qui tum maxime

Volo te dare operam, ut fiat: verum alia via.

S. Fiat: queratur aliud: sed illud quod tibi

Dixi de argento, quod ista debet Bacchidi,

Id nunc reddendum est illi: neque tu scilicet

Eò nunc confugies, quid mea? num mihi datum est?

Num iussi? num illa oppignerare filiam

Meam me inuito potuit? verum illud Chreme

Dicunt: tus summum saepe summa malitia est.

C. Haud faciam. S. imò alijs scilicet tibi non licet:

Omnes te in lauta, & bene aucta parte putant.

C. Quin ego met iam ad eam deferam. S. imò filium

Iube potius. C. quamobrem? S. quia enim in hunc suspicio est

Translata amoris. C. quid tum? S. quia videbitur

Magis verisimile id esse, cum hic illi dabit:

Et simul conficiam facilius ego quod volo.

Ipse adeò adest: abi: effer argentum. C. effero

ACTVS QVARTI, SCENA VI.

Argumentum.

Inscitur Clitipho, à Syro placatur, eisdem præscribeto, quibus uti

N. 3.

mox

Ab auctoritate
Chremetis co-
mis loquutio.

Mira arte ar-
gento emun-
gat senem.

Soluit rationes
obiiciendas.

Valiàs iniuria.

Persusus
Chremes ar-
gentum ex-
hibet.

* in eum su-
spectus est
Translata am-
Conficiam,
pro efficiam,
verba celeri-
tatem indi-
cantia.

mox debeat verbis & oratione apud patrem, pro amica ab illo argentum accepturus.

Trimetri.

CLITIPHO, SYRVS.

NVlla est tam facilis res, quin difficilis fiet,
Quam inuitus facias: vel me hac deambula
Quam non laboriosa, ad languorem dedit: (tio,
Nec quidquam magis nunc metuo, quam ne denuo
Miser aliquo extrudat hinc, ne accedam ad Bac-
chidem.

* Vt te omnes
equidem dij,
dic, quantum
est, Syre,
Cum tuo istoc
inuento.
* mi res.
* is hinc quo
dignus es?
* meritu'
Sy. meritu'

* Vt te quidem omnes dij, de aq., quantum est, Syre,
Cum istoc inuento, cumq. incepto perduint:
Huiusmodi * mihi res semper comminiscere,
Vbi me extarnusces. S. * i tu hinc, quo dignus es:
Quam pene tua me perdidit proteruitas!
C. Velle hercle factum: ita * meritus. S. meritus?
quomodo?

Na me istuc ex te prius audisse gandeo,
Quam argentum haberes, quod daturus iam fui.
Cl. Quid igitur tibi vis dicam? abiisti: mihi
Amicam adduxti, quam non liceat tangere.
S. Iam non sum iratus: sed scin' * vbi sit tibi
Tua Bacchis? C. apud nos. S. non. C. vbi igitur? S. a-
pud Cliniam.

* vbi nunc sit
tibi Bacchis?

C. Perij. S. bono animo es, iam argentum ad eam
deferet,
Quod * ei pollicitus. C. garris. unde id? S. a tuo patre.
C. Ludis fortasse me. S. ipsa re experibere.
C. Na ego fortunatus homo sum. de amo te, Syre,
a S. Sed pater egreditur. caue quidquam admira-
tus sis

* ei es polli,
* a pater.

Qua

*Qua causa id fiat. obsecundato in loco,
Quod imperabit, facito : loquitur paucula.*

a Sed pater egreditur. Antea prepostero ordine postremi hi versus leggebantur, in hunc modum. Qua causa id fiat, obsecundato in ioco. Sed pater egreditur. caue quidquam admiratu' sis, Quod imper. fac. loquitur paucula. Muret.

ACTVS QVARTI, SCENA VII.

¶ Argumentum.

Chremes argentum adfert, quod det Clitiphoni, ad postremum queritur de sumptu faciendi filiz causa.

Trimetri.

CHREMES, CLITIPHO, SYRVS.

*V*Bi Clitipho nunc est? S. eccum me, inque. Cl. *ec-* Audacia & ar-
cum hic tibi. rogantia serui
herili filio, he-
roque ipsi im-
perantis.

Ch. *Quid rei esset, dixtin' huic? S. dixi plerq. oia.*

Ch. *Cape hoc argentum, ac defer. S. hei, quid stas*
lapis?

Quin accipis? Cl. cedo sanè. S. sequere hanc me ocyus.

Tu hic nos, dum eximus, interea opperibere :

Nam nihil est, illic quod moremur diutius.

Ch. *Minas quidem iam decem habet à me filia,*

Quas pro alimentis esse nunc duco datas.

Hasce ornamentis consequentur altera.

Porrò hac talenta dotis apposcent duo.

Quàm multa iniusta ac praua sunt moribus!

a *Mihi nunc relictis omnibus inueniendus est*

Aliquis, labore inuenta mea cui dem bona.

a. Mihi nunc relictis rebus inueniendus est. Ita legit Muretus in nixus veterum codicum ope. locutus autem eodem modo & in Andria est, Herus me relictis rebus, iussit Pamphilum, &c.

ACTVS QVARTI, SCENA VIII.

¶ Argumentum.

Iucundum habet errorem Chremetis : qui Menedemum falli putat, dum ipse fallitur.

Trimetri.

N. 4.

MENE-

MENEDEMVS, CHREMES.

Sensim pergit
eò, ut palam
fiat errasse
Chremetem,
ut in Epitafi
fabulæ omnia
seruulum cõ-
filia fallant.
* Resipisse.
* Quæ ob-
iurgatorum
est.
* quid homi-
nis es?

Multò omnium nunc me fortunatissimum

Factum puto esse gnate, cum te intelligo

* Resipiscere. C. ut errat? M. te ipsum quarebam,
Chreme:

Serua, quod in te est filium, & me, & familiam.

C. Cedo, quid vis faciam? M. inuenisti hodie filiam.

C. Quid tum? M. hanc sibi uxore dari volt Clinia.

C. Quaso, * quid tu hominis es? M. quid? C. iamne
oblitus es

Inter nos quid sit dictum de fallacia,

Ut ea via abs te argentum auferetur? M. scio.

C. Eares nunc agitur ipsa. M. quid dixti Chreme?

Erravi, res acta est: * quanta de spe decidi!

C. Imò hæc, quæ apud te est, Clitiphonis est

Amica. M. ita aiunt. C. & tu credis? M. omnia.

C. Et illi aiunt velle uxorem, ut cum despo. derim,

Des, qui aurum, ac vestem, atque alia quæ opus sunt,
comparet.

M. Id est, profectò: id amica dabitur. C. scilicet

Daturum. M. ah, frustra igitur * gaudius miser.

Quiduis tamen iam malo, quam hunc amittere.

Quid nunc renuntiem abs te responsum Chreme,

Ne sentiat me sensisse, atq. agere ferat?

C. Egre? nimium illi Menedeme indulges. M. sine,

Inceptum est: perforce hoc mihi * perpetuo Chreme.

C. Dic conuenisse, egisse te de nupty.

M. Dicam, quid deinde? C. me facturum esse omnia:

Generum placere: postremo etiam si voles,

De bonam quoq. esse dicto. M. hem, istuc volueram.

C. Tanto

* quanta spe
decidi?

* Et quidem
illæ quæ cit
apud te.

Credat te in-
telligere fal-
laciã.

* gaudius sum.

Cernit pa-
trem de nimia
indulgentia.

* Perpetuo.

Hoc mirifice
placebit Cli-
niæ.

*CTanto ocysus te ut poscat, & tu id, quod cupis,
Quam ocysissime ut des. M. cupio. C. natu propediē,
Ut istam rem video, istius obsaturabere.*

** Sed hac ut ut sum, cautim & paulatim dabis,
Si sapiēs. M. faciam. C. abi intro: vide quid postulet.
Ego domi ero, si quid me voles. M. sane volo:
Nam ate sciente faciam quidquid egero.*

** Sed hæc citra
ut sunt.*

** Nam te scientem faciam legit Murec. quam lectionem, duorum
librorum auctoritate tuctur, alterius manuscripti, excussit alterius
quidem, sed eundem antiquissimi.*

ACTVS QVINTI SCENA. I.

Argumentum.

*Ad exitum iam properante Comædia, Syri fallacia detegitur, ut
Clinia rubat Antipha. Bacchidem Clitiphonis esse amicam Me-
nedemus ostendit.*

Partim trochaici tetrametri cataclitici: partim iambici senarii.

MENEDEMVS, CHREMES.

*E*Go me non tam astutum, neque ita perspicacem
esse, id scio:

*Facetum ex-
ordium stulti-
tiam Chreme-
tis declaratu-
rum.*

*Sed hic adiutor meus, & monitor, & pramonstrator
Chremes*

(nit,

*Hoc mihi praestat. in me quiduis harum rerū cōne-
Que sunt dicta in stultum: Caudex, stipēs, asinus,
plumbeus.*

*Coniugia in
stultum.*

a In illum nihil potest: nam exuperat eius stultitia
hæc omnia.*

** nil pot.*

*C. Ohe, iam desine deos vxor gratulando obtundere,
Tuam esse inuentam gnatam: nisi illos ex tuo inge-
nio indicas,*

(ties.

** Ut nihil credas intelligere, nisi idem dictū est cen-
Sed quid interim illic iam dudū gnatus cessat cum
Syro?*

*Ingenium So-
stræ stulti-
tium notat.
* Ut nil cr.*

N. s.

M. Quos

M. Quos ais homines Chreme cessare? C. hem! Menedeme aduenis?

Gaudium de
aduentu senis.

Dic mihi, Clinia, qua dixi, nunciaſtine? M. omnia.

Interiectio
profuſi ca-
chinni.

Metaphora à
Gulæ.

*C. Quid ait. M. gaudere adeò, occipit, quaſi qui cu-
piunt nuptias.*

*C. Ha ha ha. M. quid riſiſti? C. ſerui veniẽre in men-
tem Syri*

*Calliditates. M. itane? C. volutus quoque hominum
finget ſcelus.*

*M. Gnatus quòd ſe aſſimulat latum, id dicis? C. id.
M. idem iſtuc mihi*

Vereitor,
qui vetus eſt
in aſtutia.

* magi^{or}.

Venit in mentem. C. veterator. M. magis, ſi^{} magis
nòris, putes*

*Ira rem eſſe. C. ain^{tu}? M. quin tu auſculta. C. mane,
hoc^{*} prius ſcire expeto,*

* priu^{us} hoc
ſcire expet.

*Quid perdideris: nam ubi deſponſam nũciaſti filio,
Continuò inieciſſe verbatibi Dromonem, ſcilicet,
b Sponſe veſtem, aurum, ancillas opus eſſe, argentũ
ut dares.*

* nil proſuſ.
Faceta in de-
ceptum iro-
nia.

*M. Non. C. quid non? M. non inquam. C. neque ipſe
gnatus? M. * nihil prorsus Chreme.*

Magis vnũ etiã inſtare, ut hodie cõſiceretur nuptiæ

*C. Mira narras. quid Syrius meus? ne is quidem
quidquam? M. nihil.*

*C. Quamobrem? M. neſcio equidem. Sed te miror,
qui alia tam planè ſcias.*

* Sed tuum
ill'e.

Occupatio.

** Sed ille tuum quoq, Syrius idem mirè finxit filiũ,
Vt ne paullulũ quide ſuboleat eſſe amicã hãc Clinia.*

*C. Quid ais? M. mitto iam oſculari, atq, amplexari:
id nihil puto.*

C. Quid

C. Quid est, quod amplius simuletur? M. vab. C. quid est? M. audi modo:

Est mihi ultimis cōclauē in ædibus quoddā retror- Huc est introlatus lectus, vestimentis stratus est. Apetit fallaciam.

C. Quid postquam hoc est factum? M. dictum factū; huc abiit Clitipho. (illud.)

C. Solus? M. solus. C. timeo. M. Bacchis cōsecuta est C. Sola? M. sola. C. perij. M. ubi abiēre intro, operue- Argumentum quinqz amoris linēz. (mul.)

Clinia hac fieri videbat? M. quid ni? mecum vnā si- quid ni? vnā mecum simul.*

C. Fily est amica Bacchis Menedeme: occidi.

M. Quāobrē? C. decem dierū vix mihi est familiā.

M. Quid istuc times; quod ille operam amico dat quod operam amico ille dat suo?

C. Imò quod amica. M. si dat. C. an dubiū id tibi est?

Quenquam animo tam cōmuni esse, aut leni putas;

Qui se vidente amicā patiatur suam? M. ha ha ha,

Quid ni: quò verba facilius dentur mihi.

C. Derides? meritò mihi nunc ego succenseo.

Quot res dedere, ubi possem per sentiscere,

Nisi essem lapis? quæ vidi? vae misero mihi.

At ne illud hand inultum, si viuo, ferent:

Nam iam. M. non tute cohibes? non te respicis?

Non tibi ego exempli satis sum? C. prae iracundiā

Menedeme, non sum apud me. M. tēne istuc loqui?

Nōne id fugitium est, te alijs consilium dare,

Foris sapere, tibi non posse auxiliari?

C. Quid faciam? M. id quod me fecisse aiebas parū;

Fac te esse patrem sentiat, fac ut audeat

Tibi credere omnia, abs te petere, & poscere,

Ne

Chromes indignatur in seipsum

Appiopefit irato familiaris.

Recolit se re-
torquet consi-
lium datum.

Verba rigidi
patr.s.

pergo

* Riuius sic
le. Quot in-
commoda tibi
in hac reci-
pies, nisi ca-
ues? quam le-
tionem &
Mur. tuerur.
volo.
Tacemus con-
filia, reticemus
dolores, obtri-
cemus quo-
rum nos pu-
det.
* si est minu-
nih. dos nos
mou.
* opu' est.

* vt illius
anim.
Concessio i-
rati contra
pertinacem.
* paret Sc.
hic ita vt lib.
æqu.
Noani peri-
culum Cliti-
phonis, ne
motus illi tu-
periores re-
pentè confi-
lescant.

*Ne quam aliam querat copiam, ac te deserat.
C. Imò abeat potius multo quonvis gentium,
Quàm hic per flagitium ad inopiam redigat patrē.
Nam si illi* pergam suppeditare sumptibus
Menedeme, mihi illac verè ad rastros res redit.
M.* Quot incommoditates in hac re accipies, nisi ca-
Difficilem ostēdis te esse, & ignoscas tamen (ues?
Post, & id ingrātum. C. ah, nescis quā doleam.
M. vt lubet.*

*Quid hoc, quod rogo, vt illa nubat nostro? nisi qd est,
Quod manis. C. imò & gener, & affines placent.
M. Quid dotis dicam te dixisse filio? (me
Quid obtinueris? C. dotis? M. ita dico. C. ah. M. Chre-
Nequid vereare, si* minus est: nihil dos nos mouet.
C. Duota talenta pro re nostra ego esse decreui satis.
Sed ita dictu opus* est, si me vis saluum esse, & rem,
& filium,*

*Me mea oīa bona doti dixisse illi. M. quā rem agis?
C. Id mirari te simulato, & illum rogitato simul,
Quamobrem id faciam. M. quin ego verò, quam-
obrem id facias nescio. (uin*

C. Egōne? vt eius animū, qui nunc luxuria, & lasci-
Diffluit, retundā redigam: vt, quò se vortāt, nesciat.
M. Quid agis? C. mitte, ac sine me in hac re gerere
mibi morem. M. sino.*

*Itāne vis? C. ita. M. fiat. C. age iam vt uxorem ac-
cersat, * paret.*

*Hic ita vt liberos æquom, dictis confutabitur.
Sed Syrum. M. quid eum? C. egōne? si vino adeò ex-
ornatum dabo,*

Adeo

*Adeo depexum, vsque, vt dum vinat, memineris
semper mei:*

Quid sibi me pro ridiculo, ac delectamento putat.

*Non (si tamen diu ament) auderet hac facere viduae
mulieri, quæ in me fecit.*

Prouerbiū.

a In illum nil potest nam exsuperat eius stultitia omnia hæc. In vetere libro Bernardini Lauredani, Muretus ita legi affirmat: sed vt verbo, stultitia, inducto, quod in excussis mansit, astutia, repositum sit: quem locum eodem modo emendatum in vetustissimo codice Antoniano se inuenisse ait: in suo manuscripto ita deserte legi affirmat, vt non sit dubitandum. Est autem Ironia haud inuenusta. *b* Sponsæ vestem, aurum, atque ancillas opus esse, argentum vt dares. Ita citendat huc versus Muretus ex vetere libro manuscripto, qui in vulgatis claudicat, à quibus, atque, particula abest. *c* comi, non vt in vulgatis cōmuni, legit Ioan. Ruuius, atque cum secutus Muretus.

ACTVS QVINTI, SCENA II.

Argumentum.

Clitiphōnem filium obiurgat propter amicam patris: idque adeo fit, vt sic admonitus redeat in viam, & Bacchide relicta vxorem ducat. Continet hæc teena et callidum Syri cōsiliū, quo catastrophæ, id est, exitum euentumque negotij machinatur.

Trochaici, & Iambici Tetrametri, hi Acatalectici, illi Catalectici.

CLITIPHON, MENEDEMUS, CHREMES, STRYS.

*T*ane tandem quæso, Menedeme, vt pater
Tam in breui spatio omnem de me eiecerit animum patris?

quæso est

Quodnam ob facinus? quid ego tantum sceleris admisi miser?

Volgo id faciunt. M. scio tibi esse hoc grauius multo, ac durius,

Ab exemplo vulgi.

Cui sit: verum ego haud minus agrè patior id, qui nescio,

Nec

*Nec rationem capio, nisi quod tibi bene ex animo
* volo.*

* volo Cl.
hic patrem.

*Cl. Hic patrem astare aiebas? M. eccum. Ch. quid
me incusas Clitipho? (tua:*

Carpit filium
de delicijs.
A necessario.

*Quidquid ego huius feci, tibi prospexi & stultitia
Vbi te vidi animo esse omisso, & suavia in presentia
Quae essent, prima habere, neque consulere in lon-
gitudinem:*

*Cepi rationem, ut neque egeres, neque ut hac posses
perdere.*

*Vbi, cui decuit primo, tibi nō licuit per te mihi dare,
Abi ad proximos tibi qui erant: eis commisi, &
credidi.*

*Ibi tua stultitia semper erit praesidium Clitipho:
Victus, vestitus, quo in tectum te receptes. Cl. hei
mihi.*

*C. Satius est, quam te ipso herede, hac possidere
Bacchidem.*

Accusatio sui
ipsum.

*S. Disperis, scelestus quātas turbas cōscium insciens!
Cl. Mori cupio. C. prius quas odisce, quid sit vivere:
Vbi scies, si displicebit vita, tum istoc utitor.*

Eclipsis.
Transfert cul-
pam omnem
in se.

*S. Here, licetne? Ch. loquere. S. at tutò. Ch. loquere.
S. quae ista est prauitas,*

*Quaē amentia, quod peccavi ego, id obesse huic?
Ch. ilicet,*

*Ne te admisce: nemo accusat, Syre, te: nec tu aram
tibi,*

* nil fuce,

*Neque precatorem pararis. S. quid agis? Ch. * nihil
succenseo. (mihi.*

*Nec tibi, nec huic: nec vos est aequom, quod facio,
S. Abyt,*

S. Abijt, * ac rogasse vellem. Cl. quid? unde mihi peterem cibum:

* Abijt, rogasse vellem.

Ita nos ab alienauit: tibi iam esse ad sorore intelligo.

Cl. Adeon' rem redisse, ut periculum etiam fame mihi sit Syre?

S. Modo liceat viuere, spes est. Cl. qua? S. nos esuritu-
tuos satis. (adiuuas?)

Cl. Irrides in retanta, neque me quidquam consilio,

S. Imo & ibi nunc sum, & vsque audum id egi,
dum loquitur pater:

Et quantum ego intellegere possum. Cl. quid? S. non
abierit longius.

Præ nimia af-
fectione in-
tercipit ser-
monem.

Cl. Quid id ergo? Sy. sic est: non esse horum se arbi-
tror. Cl. quid istuc Syre?

Satin' sanus es? S. ego discam quod mi in mentem: tu
di iudica.

Callidum Sy-
ri consilium,
quo catastro-
phen machi-
natur.

Dum istis fuisti solus, dum nulla alia delectatio,
Qua propior esset te, indulgebant, tibi dabant: nunc
filia

Postquam est inuenta vera, inuenta est causa, qua
se expellerent.

Cl. Est verisimile. S. an tu ob peccatum hoc, esse illū
iratum putas?

Facile assen-
titur.

Cl. Non arbitror. S. nūc aliud specta: matres omnes
filijs

Materna in
filios indul-
gentia.

In peccato adiutrices, auxillio in paterna iniuria

Solent esse: id non fu? Cl. * verum dicis. quid ergo nūc
faciam

* verum quid
ergo nunc fa-
ciam Syre.

Syre? S. suspicionem isthanc ex illis quare: rem pro-
fer palam.

Suspicionem
quare ex illis
istius: rem

Si proles palam,

*Si non est verum, ad misericordiam ambos adduces
cito, aut*

*Scibus cuius scis. Chreſte ſuades faciam. S. ſat rectè
hoc mihi*

*In mentem venit: namq; adoleſcens quàm minima
in ſpe ſitùs eris,*

Tam facillimè patris pacem in leges conficiet ſuas.

Eclipsis.

*Et iam haud ſcio ànne uxorem ducat, ac Syro nil
oratio.*

*Quid autem hoc? ſenex exit foras: ego fugio, ad-
huc quod factum eſt.*

* me arripit
* pergit cum
Precat.

*Miror non inſiſſe illico * arripit me ad Menedemum
himo * pergam: (bèo.*

Enn præcatorè mihi paro: ſeni noſtro fidei nihil ha-

ACTVS QVINTI SCENA III.

Argumentum.

Chremes filij occasione uxorem obiurgat: & mordacibus d' ſis
impent, ſalibusq; non illepidis. & maternum animum in hac ſcena
ob oculos ponit Terentius.

Eiusdem rationis præter Dimetrum unum.

SOSTRATA, CHREMES.

*Proſectò niſi caues tu homo, aliquid gnato conſi-
cies mali.*

Homo per
contemptum,
& id ſtoma-
cho pronun-
tandum.

*Idq; adeò miror, quomodo tam ineptum quidquam
potuerit tibi*

*Venire in mentem, mi vir. Ch. oh, pergin' mulier ef-
ſe? * ullam ego*

* ullam ne
ego.
* quia tu in-
es mihi ad-
noratrix fue-
ris Soſtrata? ſi
rogitero.
* id ſciam

*Rem unquam volui, * quintu in eare mihi adnor-
atrix fueris, Soſtrata?*

*At ſi rogitè iam, quid eſt, quòd peccem, aut quam-
obrem * hoc faciam, neſcias.*

In qua

In quare nunc tam confidēter restas stulta? S. ego nescio.

C. Imo scis potius, quā quidem redeat ad integrū eadem oratio.

S. Oh, iniquos es, qui me tacere de re tanta postules.

C. Non postulo: iam loquere: nihilominus ego hoc faciam tamen.

S. facies? C. verum S. non vides quantum mali ex eare excites?

*Subditum se suspicatur. C. subditum, *ain'tu? S. certē, inquam, mi vir.*

C. Consuere tuum non esse. S. ah, obsecro te, istuc inimicis fiet.

Egōne consuear meum non esse filium, qui sit meus?

C. Quid? metuis, ne non, cū velis, conuincas illum esse tuum?

*S. Quod filia est inuenta? C. non, sed quod *magis credendum fiet*

Id, quod est consimilis moribus,

Cōvinces facile ex te natū: nam tui similis est probē.

Nam illi nihil vitij est relictū, quin id itidē sit tibi:

Tum prater ea talem, nisi tu, nulla pareret filium.

Sed ipse egreditur, quā seuerus: rem, cū videas, censeas.

*ain'tu? subditum? S. certē, inquam, mi vir.
C. confitere tuum non esse. S. au, obl ist noll. inimicis.

*magis credendum fiet, Quod est consimilis moribus. Facile cōvine. Notat vxoris mores ex filij moribus.

ACTVS QVINTI SCENA IIII.

Argumentum.

Clitopho cum matre colloquens, uos sibi parentes commonstrari cupit: qua oratione hanc admodum reddit sollicitam. Chremes cōtumeliosē filium obiurgat.

Trochæi Tetrametri Catalectici.

O.

CLITIPH

valebat ad matrem
consilium hoc: propterea mater
producit.

CLITIPHO. SOSTRATA, CHREMES.

Si unquam ullum fuit tempus, mater, cum ego voluptati tibi

Fuerim, dictus filius tuus tua voluntate, obsecro, (mei: Eius ut memineris, atque inopis nunc te miserescat Quod peto, & volo, parenteis meos ut commonstres mihi.

S. Obsecro, mi gnate, ne istuc in animu inducastu, Alienum esse te. Cl. sum. S. miseram me, hoccine quasisti obsecro?

Ita mihi atque huic sis superstes, ut ex me, atque hoc natus es:

Et caue posthac, si me ames, unquam istuc verbum ex te audiam.

*audiam. Ch. at
Ego si me.

Ch. At ego, si me metuis, mores caue in te esse istos sentiam.

Cl. Quos? Ch. si scire vis, ego discam: gerro, iners, fraus, helluo,

Ganeo, damnosus: crede, & nostrum te esse credito.

*iam dicta parentis.

Cl. non sunt haec iam parentis dicta. Ch. non, si ex capite sis meo

Natus, item ut aiunt Minervam esse ex Ioue, ea causamagis

*Ch. nescio
deos.

Patior, Clitipho, flagitijs tuis me infamem fieri.

S. Dijs istac prohibeant. Ch. deos nescio: ego quod potero, enitar sedulo.

Quaris id quod habes, parentes: quod abest, non queris, patri

*& serues.

Quomodo obsequare: & ut serues, quod labore inuenerit.

Non

*Non mihi per fallacias adducere ante oculos? pudet
Dicere hac prasente verbum turpe at te illud nullo* *Carastrophe.*
modo

Facere pignit. Cleheu, quàm ego nunc totus displiceo mihi:

Quàm pudet: neq, quod principium inueniam ad placandum scio.

ACTVS QVINTI, SCENA V.

Argumentum.

Menedemi interuentu posturbationes tranquilla fiunt omnia: volenti datur Clitiphoni vxor Archonidis filia: Syro à Chremete ignoscitur.

Trochaici Tetrametri, Iambici quibusdam admissis.

*MENEDEMS, CHREMES, CLITIPHON,
SOSTRATA.*

E Nimuero Chremes * nimis grauitè cruciat *nimi*
adulescentulum,

Nimisq; inhumanè: exco ergo, vt pacem conciliem optumè

Ipsos video. Clehem. Menedeme, cur non accersis iubes

*Filiam, * & quod dixi dotis, firmas? S. mi vir, te obsecro*

*Ne facias. Cl. pater, * obsecro mihi ignoscas. M. da* ** et quod dotis dixi.*
ueniam. Chreme:

Sine te exorem. Ch. egon' mea bona vt dem Bacchi- ** obsecro vt mi ignoscas.*
di dono sciens?

Non faciam. Mat id: nos non sinemus. Cl. firme vi-
uam vis pater,

*Ignosce. S. agè * Chremes. Magè quaso, ne tam ob-* ** age, Chreme mi.*
firma te, Chreme.

O. 2.

Ch. Quid

Metaphora à
repagulo oc-
cludendo.

*si faciat id
Quod.

Pater, vox deli-
berantis.

*Ch. quid istuc? video non licere, ut cæperã, hoc per-
tendere.*

*M. Facis ut te decet. Ch. ea lege hoc adeo faciam, * si
faciat*

*Quod ego hunc æquom censeo. Cl. pater omnia fa-
ciam: impera.*

*Ch. Vxorem ut ducas. Cl. pater. Ch. nihil audio. M.
ad me recipio:*

*nil etiam.

*Faciet. Ch. *nihil etiam audio ipsum. Cl. perij. S. an
dubitas Clitipho?*

*Ch. Imò utrum vult? M. faciet omnia. S. hac dum
incipias gravia sunt,*

*Dúmque ignores: ubi cognoris, facilia. Cl. faciam
pater.*

*pol dabo
puell.

*S. Nate mi. ego * pol tibi dabo puellam lepidam quã
tu facile ames,*

*Filiam Phanocrata nostri. Cl. rufamne illam vir-
ginem,*

Deformis pu-
ella descriptio.

Casiam, sparso ore, adunco naso? non possum pater.

*Ch. Eia ut elegans est! credas animum ibi esse. S.
aliam dabo.*

*Cl. Quid istuc? quando quidem ducenda est, ego
met habeo propemodum.*

*laudo te
gnate.

Syro ignosci-
tur.

*Quam volo. S. nunc * laudo gnate. Cl. Archonidis
filiam.*

*Sper placet. Cl. pater hoc nunc restat. Ch. quid? Cl.
Syro ignoscas volo,*

Que mea causa fecit. Ch. fiat.

*Vos valeis, &
plaudire.*

DONATI PROLEGOMENA

in *Adelphos Terentij*.

HÆC fabula Adelphi palliata, ut ipsum indicat nomen, ex plurali numero, cum sit una: ex masculino genere, cum sit comœdia: ex Græca lingua, cum sit Latina, censetur. Potuit eam Terentius Fratres dicere: sed & Græci nominis ΕΥΦΩΙΩΝ perdere, & præterea Togata videretur; ad summam, non statim intelligeretur Menandri esse: quod Terentius in primis lectorem scire cupit, minus existimans laudis proprias scribere, quam Græcos transferre. Est igitur Menandri: & à fratrum factio, quibus argumentum mittitur, nomen accipit. Huius tota actio, cum sit mixta ex utroque genere, ut ferè Terentianæ omnes, præter Heautontimorumenon, tamen maiori ex parte mœoria est: nam statim os locos per paucos habet. Prodest autem & delectat actus & stilo. In hac primæ partes sunt, ut quidam putant, Demæ: ut quidam, Syri. Quod si est, ut primas Syrus habeat, secundæ Demæ erunt, tertiæ Mitronis, & sic deinceps. Quamquam etiam sunt qui putant primas Mitroni dandas secundas Syro, tertiæ Demæ. Nam quod ait Terentius, Schæ, qui primi venient, non ad partes quas dicimus, sed ad ordinem pertinet exeuntium perscrutarum. Hæc etiam, ut cetera huiusmodi poemata, quinque actus habeat necesse est, chorus divisos à Græcis poetis, quos etsi retinendi causa iam inconditi spectatoris minime distinguunt: Latini comici, metuentes scilicet ne quis fastidiosus finito actu, velut admonitus abeundi, reliquæ comœdiæ fiat cōtempitor, & lurgat: tamen à doctis veteribus dilcreti atque diffundi sunt, ut mox aperiemus post argumenti narrationem. In hac, prologus aliquando lenior inducitur: qui magis etiam in se purgando, quam in aduersariis lædendis est occupatus. Protasis est turbulenta, byitasis clamorosa, Catestropha lenis, quarum partium rationem diligenti in principio propotimus, cum de comœdia quædam diceremus. Hæc sanè acta est ludis scenæis funebris, L. Æmilij Pauli: agentibus L. Ambiuo & L. Turpione: qui cum suis gregibus etiam personati agebant. Modulata est autem tibijs dextris, id est Lydijs, obseriam grauitatem, quæ ferè in omnibus comœdijs utitur hic poeta, sepe tamen, mutatis per scenam modis cantica mutauit, quod significat titulus scenæ, habens subiectis personis literas. M. C. Item diuerbia ab ltrionibus crebro pronuntiata sunt, quæ significantur D. & M. literis secundum personarum nomina præscriptis in eo loco ubi incipit scæra. Adnotandum tamen, quod hæc fabula *πρόσωπον* non habet, hoc est personam quæ a largitum nihil atineat, quæque sit assumpta extrinsecus, ut est in Andria Soffi. Hæc dicunt ex Terentianis secundo loco actam, etiam tum rudi nomine poetæ, itaque sic pronuntiatam Adelphæ Terenti, non Terenti Adelphæ, quod adhuc magis de fabulæ nomine

poëta, quam de poetæ nomine fabula commendabatur. In hac quidem spectatur quid intersit inter rusticam & urbanam vitam, mitem & asperam, coelibis & mariti, veri patris & per adoptione facti. Quibus propositis ad exemplum, vitæ ita perinde, fugiendæ q; Terentius monstrans, artificis poëtae per totam fabulam obtinet laudem.

¶ ARGUMENTUM.

Ex duobus Atticis fratribus alter qui dem Demea nomine, rus coluit, vxorē duxit, filios suscepit duos Æschinum & Ctesiphonē. At alter Mitio nomine vxorē non duxit, & filios procreare noluit, sed sibi filium fratris Æschinum adoptauit, atque ita indulgenter eduxit à parrulo, vt effusè luxuriatus adolescens, ad postremum ciuem Atticam virginem vitiaueret, captus amore eius: quo factò, & cum matris puellæ pepigit nuptias eiusdem quam vitiauit: cumq; rem gestā ad patris, à quo adoptatus fuerat, cōscientiam iam iamq; perlaturus esset, precibus Ctesiphonis fratris sui, qui apud durum patrem atque agrestem Demeam parcius atq; arctius habebatur, impulsus est, & vt eum à Lenone raperet meretricem, quo factò, multiplici errore cōpletur libalaz nam & Demea cum hoc ipso, i. cum Mitione litigabat, tūcum cum eo qui corruperit adolescentem adoptatum, in mores perditos, nesciens suum sibi filium Ctesiphonem esse corruptū: eluditurq; à Syro & Mitione per totam fabulam. Et mater puellæ, iam deci no mente post raptum virginis, Æschinū credit sibi ipsi rapuisse meretricem, quæ perturbatio citò in tranquillum reducta est. Nam reuerterea de viro virginis, Mitio dat ciuem Æschino, quam concupierat: eiusque mater rem ipse accipit. Deprahensio verò Ctesiphonis in amore meretricis, primò irascitur Demea, post leniatur, atque habendæ eius meretricis licentiam præbet.

Primus actus hæc continet, Mitionis solius primò verba & post, eiusdem & Demæ iurgium. Secundus actus hæc cōtinet, Lenonis alteram rixam aduersus Æschinum pro puellæ: eiusdem apud Syrum querelam: etiam Ctesiphonis obliuionem amicæ, & eiusdem gratiarum actiones apud Æschinum. Tertius actus hæc cōtinet, Trepidationē matris Sostatz, & Cantharz nutricis ob parturientiæ Pamphilam vitiatam ab Æschino: Cieram nuuantem dominæ ipsæ per errorem, quod sibi rapuerit Æschinus meretricem: rediū in scenā Demæ, eiusdēque cum Syro lullificante sermocinationem: interuentum Hegionis cum querela apud eundē Demeam de factò Æschini, & consolatione Sostatz. Quartus actus hæc cōtinet, Ctesiphonis cum Syro colloquium: delusionem Demæ, eiusdēque in scenam interuentū, utq; secundam frustrationem per Syrum factā: Mitionis cum Hegione sermonem: querellā Æschini de rebus suis, cuiusq; cum Mitione patris facetissimam dicerationē: Demæ reditum in scenam ex errore in quam eum cōiecerat Syrus, & renouatum cum fratre eiusdem iurgium: processionem in scenam temulenti Syri. Quintus actus hæc cōtinet, Deprahensionē Ctesiphonis cum meretricem: tertium cum Mitione iurgium Demæ, eiusdēque vitæ pristinae correptionē, & per eum multa in Comædia noua, hoc est blandin-

dimentum circa Aeschinum, & affabilitatem circa Getam: concilia-
tionem Syri & vxoris eius, & veniam circa Ctesiphonem, permissi-
onemque habendæ meretricis. Seruatur autem per totam fabulæ ra-
mētis M'rio, & auus Demea, Leno avarus, callidus Syrus, timidus Cte-
siphon, liberalis Aeschinus, pauidæ mulieres, grauis Hegio. In diui-
dēdis actib. fabulæ identidem meminerimus, primò paginarum di-
numerationem neq; Græcos, neq; Latinos seruasse cū eius distri-
butio huiusmodi rationem habeat, ut vbi attētor Ipectator esse po-
tuerit, longior actus sit vbi fastidiosior, breuior atque contradi-
tor. Deinde etiam illud, in eundem actum posse coniici, & tres & qua-
tuor scenas introeuntium atque exeuntium personarum. Facta au-
tem hæc vni est de duabus fabulis, Adelphis Menandri, & Com-
morientibus Diphili.

ADELPHORVM PERSONÆ.

MITIO, senex.

SYRVS, seruus.

GETA, seruus.

DEMEA, senex.

CTESIPHON, adolescens.

HEGIO, senex.

SANNIO, leno.

SOSTRATA, matrona.

DROMO, seruus.

ÆSCHINVS, adolescens.

CANTHARA, natrix.

PAMPHILA, puellula.

C. SVLP. APOL. PERIOCHA.

Senarij omnes.

Dos cum haberet Demea adolescentulos,
Dat Mitioni fratri adoptandum Aeschinum;
Sed Ctesiphonem retinet, hunc citharistria
Lepore captum sub duro ac tristi patre
Fratres celabat Aeschinus; & famam res,
Amorem in se transferabat; demum
Fiduciam lenoni eripuit. vituperat
Idem Aeschinus ciuem Atticam pauperulam,
Fidemq; dederat hanc sibi vxorem fore.
Demea iurare, & grauius fuisse. mox tamen
Vt veritas patefacta est, ducit Aeschinus
Vitiatam: potitur Ctesiphon citharistria,
Exorato suo patre duro Demea.

*famam quoq;
Amoris in se
transf.

4 ADELPHI

TERENTII.

ACTA LVDIS FVNEBRIBVS L. A-
MILII PAVLLI, Q. FAB. MAXIMO,
P. CORN. AFRICANO. ÆDIL. CV-
RVLIB. EGERE LATTILI^o PRÆ-
NESTNVS, MINVTIVS PROTI-
MVS. MODOS FECIT FLACCVS
CLAV. TIBIIS SARRANIS. FAC-
TA GRÆCA MENANDRV, L. A-
NICIO, M. CORNELIO COSS.

PROLOGVS. Trimetri.

Narratio.



Ostquam pœta sensu scripturam suam
Ab iniquis obseruari, & aduersarios
Rapere in peiorem partem, quam actu-
ri sumus:

Indicio de se ipse erit: vos eritis iudices,
Laudine an vitio duci factum oporteat.

Diphil. pœta
comicus fuit.
* eripit

Synapothnescontes Diphili comœdia est.
Eam Commorientes Plautus fecit fabulam.

In Græca adolescens est, qui lenoni * eripuit
Meretricem, in prima fabula eum Plautus locum

Græca Latino
stylo ornauit.

Reliquit integrum: eum hic locum sumpsit sibi
In Adelphos; verbum de verbo expressum extulit.
Eam nos acturi sumus nouam. pernoscite,
Furtimne factum existumetis, an locum

Re-

Reprehenſum, qui prateritus negligentia eſt.
Nam quod iſti dicunt maleuoli, homines nobiles Alia deſenſio.
Eum adiutare, aſſidueq; vnà ſcribere;
Quod illi maledictum vehemens exiſtimant, Innerſio.
Eam laudem hic ducit maxumam, cum illis placet, Laus ab huma-
nitate.
Qui vobis vniuerſis, & populo placent:
Quorum opera in bello, in otio, negotio,
*Suo quiſque tempore *uſus eſt ſine ſuperbia.* *uſu eſt
Dehinc ne expectetis argumentum fabulae:
Senes qui primi venient, hi partem aperient:
*In agendo partem oſtendent: facite, *equanimitas* *equanimitas
Poeta ad ſcribendum augeat induſtriam. Vltra poeta.

* ADELPHI TERENTII. In omnibus antiquis libris non ADELPHI, ſed ADELPHOE habetur, quomodo videtur legendum Muret. b ACTA LVDIS PVNERALIB. Q. FABIO MAXIMO P. AFRICANO AEDILIB. CVRVLIB. Ita habent libri omnes vulgati, ſæd omnes deprauati. Nam & Funebribus, legendum eſt, magno conſenſu eam lectionem manuſcriptis libris omnibus approbantibus: & dux voces, AEDILIBUS curulibus, tollendæ, ac loco earum aliæ reponendæ. Neque enim Funebres ludii ab ædilibus curabantur, necue vſquam legitur duos hos fratres ſimul ædilitatem geſſiſſe: nam Africanus cum annum agens xxxvj. ædilitatem peteret, conſul creatus eſt: quod cum alij, tum Paterculus manifeſto tradidit. Locum corruptum ita Murem emendat, veteris ſcripturæ veſtigia vno manuſcripto retinente. ACTA ludis funebribus L. AEMILII PAVLLI, QVOS FECERE Q. FABIVS MAXIMVS, P. CORNELIVS AFRICANVS. Hanc lectionem Muret. Donati locutus eſt in Hecyram. Poſtremo, inquit, data eſt ludis funebribus. L. Aemilij Paulli, quos fecerunt Q. Fabius Maximus, P. Cornelius Africanus. Vide Muretum.

ACTVS PRIMI, SCENA I.

* Argumentum.

Adpodum eſt ſolicius Mitio, quod nondum à cœna redierit filius Elchimus. Oſtendit in liberis educandis lenitate plus quàm aſperitate parentes proficiſce.

Senarij.

O. 3.

MITIO

MITIO senex.

Mitio hac nar-
ratione expo-
nit suam egi-
filium volun-
tatem, sua con-
silia de educa-
tione: exponit
item consilia
Demeæ.

*si absis vspii.
Aut ubi h. ces-
ses, euenire ea
fatu' eil.

*aut perfrege-
rit Aliquid,
vah quen-
quàmne ho-
minem in ani-
mo instituere,
aut Parare y-
Mitiois vita
clementis et ci-
osa.

Demeæ vita
laboriosa &
auiticia.

STorax, non redijt hac nocte à cœna Aeschinus,
Neg. seruulorū quisquam, qui adnorsum ierāt?
Profectò hoc verè dicunt: si* absis vspiam, aut
Si ubi cesses, euenire ea satius est,
Qua in te vxor dicit, & qua in animo cogitat
Irata, quàm illa, qua parentes propitij.
Vxor si cesses, aut te amare cogitat,
Aut tete amari, aut potare, aut animo obsequi:
Et tibi bene esse soli, cum sibi sit malis.
Ego, quia non redijt filius, qua cogito?
Quibus nunc sollicitor rebus, ne aut ille alserit,
Aut vspiam ceciderit, aut* perfregerit aliquid.
Vah, quenquàmne hominem in animo instituere,
Aut parare quod sit charius, quàm ipse est sibi?
Atqui ex me hic non natus est. sed ex fratre: is adeò
Dissimili studio est. iam inde ab adolescentia
Ego hanc clementem vitam urbanam, atq; otium
Secutus sum: & quod fortunatum isti putant,
Vxorem nunquam habui. ille contrà, hæc omnia,
Ruri agere vitam, semper parcè ac duriter
Se habere: vxorem duxit: nati filij
Duo: inde ego hunc maiorem adoptari mihi,
Eduxi à paruulo, habui, amari pro meo:
In eo me oblecto: solum id est charum mihi.
Ille ut item contrà me habeat, facio sedulo.
Do, prætermitto, non necesse habeo omnia
Pro meo iure agere: postremò alij clanculum
Paires qua faciunt, qua fert adolescentia,
Ea ne me celet, consueci filium.

Nano

*Nam qui mentiri, aut fallere insuerit patrem, aut
Audebit, tantò magis audebit ceteros.*

Pudore et liberalitate liberos

Retinere, satius esse credo, quàm metu.

Hac fratri mecum non conueniunt, neque placent.

** Venit ad me sepe clamitans, Quid agis Mitio?*

Cur perdis adolescentem nobis? cur amat?

Cur potat? cur tu his rebus sumptus suggeris?

Vestitu nimio indulges, nimium ineptus es.

Nimium ipse durus est præter æquomq; & bonum.

Et errat longè, mea quidem sententia,

*Qui imperium credat grauius esse, aut stabilius,
T. i quod sit, quàm illud, quod amicitia adiungitur.*

Mea est sic ratio, & sic animum induco meum:

Malo coactus qui suum officium facit,

Dum id rescitum iri credit, tantisper cauet:

Si sperat fore clàm, rursus ad ingeriuræ redit.

*Ille * quem beneficio adiungas, ex animo facit:*

Studet par referre: præsens, absensq; idem erit.

Hoc patrium est, potius consuefacere filium

Sua sponte rectè facere, quàm alieno metu.

Hoc pater, ac dominus interest: hoc qui nequit,

Fateatur nescire imperare liberis,

Sed estne hic ipse, de quo agebam? & certè is est.

Nescio quid tristem video: credo iam, ut solet,

Iurgabit, saluom te aduenire Demea

Gaudemus.

** Venit sepe
ad me clamās,
quid agis.*

*Retorquet cor-
reptionem cōs-
trarium inie-
cendo.*

** quem benefi-
cio adiungas,
ille ex animo
facit:
Indulgentia
affectum ad
disciplinam
reuocat.*

*Hic senarius
perficitur mi-
tio kenæ le-*

ACTVS PRIMI, SCENA II.

& Argumentum.

*Demea Aeschinum abientem petulantia grauitè accusat: excu-
sat eundem Mitio, plus nimio indulgens pater. Hic attende lenem
Mitionem, asperum Demeam induci à Terentio.*

Senarij.

DEMEA,

DE MEA, MITIO, senes.

*rogas

HEm oportune: te ipsum querito.*Mi. Quid tristis es? De. *rogitas me, ubi nobis Aeschinius*

*dixit

*Siet; quid tristis ego sum? M. *dixine hoc fore?**Quid is fecit? D. quid ille fecerit? quem neq. pudes**Quidquam, neque metuit quenquam, neq. legem putat**Tenere se ullam: nam illa quae antehac facta sunt,**Omitto: modo quid designauit? M. quidnam id est?**D. Fores effregit, atque in adeis irruit*

Narratio.

*Alienas: ipsum dominum, atque omnem familiam**Multaui usque ad mortem: eripuit mulierem,**Quam amabat: clamant omnes indignissimè**Factum esse: hoc aduenienti quot mihi Mitio**Dixere? in ore est omni populo. denique*Amplificatio
ab exemplo.*Si conferendum exemplum est, non fratrem videt**Rei dare operam, ruri esse parcum ac sobrium;**Nullum huius simile factum: hac cum illi Mitio**Dico tibi dico: tu illum corrumpis sinis.*Excusatio facti
per consulationem.*M. Homine imperito nunquam quidquam iniustius**Qui nisi quod ipse facit, nihil rectum putat.*Id plerumque
vbi venit.*D. Quorsum istuc? M. quia tu, Demea, hac male iudicas.*D. Simulatio
e. Illa Mitio-
nis, qua placet
fratrem con-
natur.*Non est flagitium (mihi crede) adolescentulum**Scortari, neque potare, non est, neque fores**Effringere: hac sineque ego, neque tu fecimus,**Non fuit egestas facere nos: tu nunc tibi**Id laudi ducis, quod tum fecisti inopia.**Iniurium est: nam si esset unde id fieret,*

Facere.

*Faceremus: & tu illum tuum, si esses homo,
Sineres nunc facere, dum per atatem licet,
Potius, quàm ubi te expectatum eiecisset foras,
Alienore atate, post faceret tamen.*

*D. Prò Iupiter, tu homo adiges me ad insaniam.
Non est flagitiũ facere hæc adolescētulum? M. ah,
Ausculta, ne me obtundas de hac re sapius.*

Tragica exclamatio.

*Tuum filium dedisti adoptandum mihi:
Is meus est factus: si quid peccat, Demea,
Mihi peccat, ego illi maxumam partem feram.*

Argumentatio per inductio-
nem.

** Obsonat, potat, olet unguenta, de meo.*

* varro l. 6. de

*Amat? dabitur à me argentum, * dum erit cōmodũ:
Vbi non erit, fortasse excludetur foras.*

Or gi. legi,
Scortatur, por-
tit, &c.

Fores effregit? restituentur, disidit

* vbi erit.

Vestem? resarciatur, est (dijs gratia)

Et unde hæc fiant, & adhuc non molesta sunt.

Postremo, aut desine, aut cedo quemuis arbitrium:

Te plura in hac re peccare ostendam. D. hei mihi, Peroratio.

Pater esse discite ab alijs, qui verè sciunt.

M. Natura tu illi pater es, consilijs ego.

P'us laudis cõ-
siliũ natura
consequitur.

*D. * Tunc consulis quidquã? M. ah, si pergis, abiero.*

D. Siccine agis? M. an ego toties eadẽ de re audiã?

* lun'.

*D. Cura est mihi. M. & mihi cura est: verum De-
Curemus aquam uterq; partem, tu alterum, (mea*

Ego item alterum: nam ambos curare, propemodũ

Reposcere illum est, quem dedisti. D. ah Misio.

Concessio
ironica.

M. Mihi sic videtur. D. qd istuc? tibi si istuc placet,

Profundat, perdat, pereat, nihil ad me attinet.

Iam si verbum unum posthac. M. rursum Demea

*Irascere? D. ah, non credis? * repetõne quem dedi? * epeton'*

Aegrè

Ille, per contemptum,

Correptio dissimulationis.

Argumentum à contrario.

Reprehensiones leues.

*Tamen humana vix patitur,

Apocriphes,

Agre est alienus non sum. si obsto: hem desino.

Vnum vis curem, curo: & est dijs gratia,

Cum ita, ut volo, est. iste tuus, ipse sentiet

Posterius: nolo in illum grauius dicere.

M. Nec nihil, neq. omnia hac sunt, que dicit: tamen

Non nihil molestia hac sunt mihi: sed ostendere,

Me agre pati, illi nolui: nam ita est homo:

Cum placo, aduorsor sedulo, & deterreo:

**Tamen vix humane patitur: verum si augeam,*

Aut etiam adiutor sim eius iracundie,

Infaniam profecto cum illo: et si Aeschinus

Nonnullam in hac re nobis facit iniuriam.

Quam hic non amauit meretricem? aut cui non dedit

Aliquid: postremo nuper (credo iam omnium

Tadebat) dixit velle uxorem ducere.

Sperabam iam deferuisse adolescentiam.

Gandebam. ecce autem de integro. nisi quiddam est,

Volo scire, atq. hominem conuenire, si apud forum est.

ACTVS SECVNDI SCENA I.

Argumentum.

Senibus omnis describitur Aeschini factum, iurgantis cum lenone. Nec error est poetæ, quod hic fuit, quæ f. ita esse Demea d. xir, qui fortasse rumore nuntio acceperat fecisse Aeschinum, quod factum ille se minatus fuerat.

Iambici Oclonary, partim catalectici, & partim acatalectici, & trochaici tetrametri catalectici. Vnus præterea dimeter.

SANNO, leno. AESCHINVS.

OBsecro populares, ferte misero, atque innocenti auxilium,

Subuenite incipi. Et otiose nunc iam illico hic consistite.

Quid respicias? nihil periculi est: nunquam dum ego adero, hic te tanget.

S. Ego

Omnes senibus describitur Aeschini factum iurgantis cum Lenone, estque hæc periculi protasis.
*hic te Tanget.

S. Ego istam inuitis omnibus.

S. ego istam inuitis omnibus.

Æ. Quanquam est scelestus, non committet hodie unquam iterum ut vapulet.

S. Aeschine audi, ne te ignarum fuisse * dicas meorum morum:

* dicas meorum meum,
Ego leno sum.

Leno ego sum. Æ. scio. Sa. at ita, ut usquam fuit fide quisquam optima.

Tu quod te posterius purges, hanc iniuriā mihi nolle Faciam esse: huius non faciam: crede hoc, ego meum ius persequar.

Huius vel si. pulam, vel summam digiti ostendens dicit.

Neque tu verbis solues unquam, * quod mihi re malefeceris.

* quod re mihi. factum dabitur iusiurandum.

Novi ego vestra hac: nollem factam: * iusiurandum dabitur, te esse

Indignum iniuria hac: indignis quam egomet sum acceptus modis.

Æ. Abi prestrenue, ac fores aperi. S. caterum hoc nihil facis.

Abi, ad Permetonem concitatus loquitur.

Æ. Intro nunc iam. S. at enim non faciam. Æ. accede illuc Parmeno.

* Nimum istoc abisti: hic propter hunc assiste: hem, sic volo.

* Nimum abisti istoc hic propt.

Caue nunc iam oculos à meis oculis quoquam dimoueastuos,

Ne mora sit, si innuerim, quin pugnis continuo in mala hereat.

S. istuc volo erga ipsum experiri. Æ. hem, serua, omitte mulierem.

S. * Ofacinus indignum. Æ. geminabit, nisi canes. S. heu misero mihi!

Exclamatio vapulentis, * Ofacina

Æ. Non

Æ. Non innueram: verum in istam partem potius peccato tamen.

Inunc iam. *S.* quid hoc rei est? regnumne, *Æschine*, hic tu possides?

Æ. Si possiderem, ornatus esses ex tuis virtutibus.

nostin

S. Quid tibi rei mecum est? *Æ.* nihil. *S.* quid? *nostine qui sim? *Æ.* non desidero.

Tetigin

S. *Tetigine tui quidquam? *Æ.* si attigisses, ferres infortunium.

S. Qui tibi magis licet meam habere, pro qua ego argentum dedi?

melius

Comminatio
vehementior.

Responde. *Æ.* ante adeis non fecisse erit *melius hic conuitium.

Nam si molestus pergis esse, iam intro arripere atque ibi

Usque ad necem opperiere loris. *S.* loris liber? *Æ.* sic erit.

S. O hominem impurum. hiccine libertatem aiunt equam esse omnibus?

Superbe con-
temnit dicta
lenonis.
Egon

Æ. Si satis iam debacchatus es leno, audi, si vis nunc iam,

S. *Egone bacchatus sum in te, an tu in me? *Æ.* ommitte ista, atque ad rem redi.

S. quam rem? quò redeam? *Æ.* iamne vis me dicere, quod ad te attinet?

Ironicos,

S. Cupio, modo aequi aliquid. *Æ.* vah, leno iniqua me non vult loqui. (um,

S. Leno sum, fateor, perniciēs cōmunis adolescenti-
Periurus, pestis: tamen tibi à me nulla est orta iniuria.

Æ. Nam

Æ. Nam hercle etiam id restat. Si illuc quaeso redi,
quò cœpisti, *Æschine.*

Imprecatio.

Æ. Minis viginti tu illam emisisti, quæ res tibi
vortat male:

Stultè negat se
venditurum,
quod perdidit.

Argenti tantum tibi dabitur. S. quid si ego tibi illā
nolo vendere,

Coges me? Æ. minimè? *S.* namque id metui. *Æ.* ne-
que vendendam censeo,

Liberalis causa
quæ continet
actionem liber-
tatis.

*Quæ libera est: nam ego illam liberali assero causa
manu.*

Tragici exclamatio.

*Nunc vide utrum vis, argentum accipere, an cau-
sam meditari tuam.*

Delibera hoc, dum ego redeo, leno. S. prò supreme
Iupiter,

Minimè miror, qui insanire occipiunt ex iniuria.

*Domo me eripuit, verberavit, me invito abduxit
meam:*

* *Ob malefacta hæc tantidem emptam postulat sibi
tradier:* (mibi.

* Hunc versum
in sequentis
locu, & sequen-
tem in huius
locum rejicit
Mure. & rectè

*Homini misero plus quingentos colaphos infregit
Verum enim quando bene promeruit, fiat: suum
ius postulat.*

*Age iam cupio, * si modò argentum reddat: sed ego
hoc hariolor:*

* modò si arg.

Vbi me dixero dare tanti, testis faciet illico,

Vendidisse me: de argento somnium: mox, cras redi.

*Id quoque possum ferre, si modò reddat, quanquam
iniurium est:*

*Verum cogito id, quod res est, quando eum questum
occæperis,*

P.

Accipiunt.

*Accipiunda & missuāda iniuria adolescentium est.
Sed nemo dabit: frustra egomet mecum has ratio-
nes depulo.*

ACTVS SECVNDI. SCENA II.

Argumentum.

Sannio queritur de iniuria sibi facta ab Aeschino: & Syri cōsilijs
eluditur.

Lambici partim Tetrametri, partim Senarij.

Consilia serui,
quibus eludit:
lenonem: atq;
cōmodē sub-
iecit statim
cōcertationi,
quæ fuit cum
eo Aeschino.
*Cum hero
nescio quid
concertasse.
*Concertatio-
nem.

SYRVS, seruus. SANNIO.

T Ace, egomet conueniam iam ipsum: cupide ac-
cipiat iam faxo, atque etiam

*Bene dicat secum esse actum. quid istuc Sannio est,
quod te audio*

*Nescio quid concertasse cum hero? *E.* nunquam
vidi iniquius

*Certationem comparatam, quàm hac hodie inter
nos fuit.

*Ego r. apulando, ille verberando, vsque ambo defessi
sumus.*

*Sy. Tua culpa. Sa. quid agerem? Sy. adolescenti mo-
rem gestum oportuit.*

*Qui potuit
meli⁹ quin.

*Sa. *Quid potui melius? qui hodie vsque os prebui.
Sy. agē. scis quid loquar?*

*Pecuniam in loco negligere, maxumom inter-
dum est lucrum. Sa. hui.*

*paululum
Atq; adoleſc.

Sy. Metuisti, si nunc de tuo iure concessisses paulu-
lum, atque*

*Adolescenti esses morigeratus, hominum homo
stultissime:*

*Ne non tibi istuc faneraret. Sa. Ego spem pretio
non emo.*

Sy. Nun-

*Sy. Nunquam rem facies, abi nescis inescare homi-
nes Sannio.*

*Sa. Credo istuc melius esse. Verum ego nunquam
adeo astutus fui,
Quin quidquid possem, mallem auferre potius in
praesentia.*

Sy. Age, noui tuum animum, quasiam vsquam
tibi sint viginti minae.*

*Dum huic obsequare: prater ea autem te aiunt pro-
ficisci Cyprum. Sa. hem.*

*Sy. Coemisse hinc quae illuc veheres, multa: nauem
conductam: hoc scio.*

*Animus tibi pendet: ubi illinc, spero, redieris, ta-
men hoc ages.*

*Sa. Nusquam pedem: perij hercle, hac illi spe hoc in-
ceperunt. Sy. timet.*

*Inieci scrupulum homini. Sa. o scelera! illuc vide,
Ut in ipso articulo oppressit. empta mulieres*

*Complures, & item hinc alia, quae porto Cyprum:
Nisi eo ad mercatum* venia, damnum maximum est.*

** Nunc si hoc omitam, actum agam: ubi illinc rediero,
Nihil est: refrikerit res. nunc demum venis?*

*Cur passus? ubi eras? ut sit satius perdere, (qui.
Quam aut hic nunc manere tam diu, aut tum perse-*

*Sy. Iamne enumerasti, quod ad te redituum putes?
Sa. Hoccine illo dignum est? hoccine incipere Aes-*

chinum?

Per oppressionem ut hanc mihi eripere postulet?
Sy. Labascit. unum hoc habeo, vide si satis placet,
Potius quam, venias in periculum Sannio,*

Mos auctorū.
*cu. si quidq.
tibi sint.

Metaphora à
lapillis articu-
los vigentib?
*venio.

*Nunc si hoc
omitam, ubi,
illinc rediero,
actum agam.
Nihil est.

Comploratio.

*mi eripere
Metaphora ab
artore relictū.

Nūc conqueri-
tur de iniuria,
cūm damnum
quoq; sentit.

*de frūdet.
Conuertit se
tandem ad pre-
ces.

*Sciote nō vī.

Parascēue.

*Seruē sine, an perdas totum: diuiduum face.
Minas decem corradet alicunde. Sa. hei mihi,
Etiam de sorte nunc venio in dubium miser.
Pudet nihil, omnes dentes labefecit mihi:
Præterea colaphis tuber est totum caput.
Etiam insuper* defrauder? nusquā abeo. Sy. ut lubet.
Nunquid vis, quin abeam? Sa. imò hercle hoc qua-
so, Syre,
Vtut hac sunt facta potius, quàm lites sequar,
Meum mihi reddat, saltem quanti empti est, Syre.
Memorem me dices esse, & gratum. Sy. sedulo
Faciam. sed Cresiphonem video: letus est
De amica. Sa. quid quod te oro? Sy. paulisper mane.*

ACTVS SECVNDI, SCENA III.

¶ Argumentum.

Cresipho fratrem laudat, & commendat: agitque gratias abēnti
pro accepto beneficio.

Tetrametri Iambici.

CTESIPHO, SYSRVS.

Spargitur in
personas
Æschini factū,
idēq; iam Ctesi-
pho prædicat,
nempe ad quē
fructus redit.
Summa fratris
laudatio.

*ABs quiniis homine, cūm est opus, beneficium ac-
cipere gaudeas:
Verū enim uerò id demum iuuat, si, quem a quom
est benefacere, is facit.
O frater, frater, quid ego nunc te laudem? satis cer-
tò scio,
Nunquam ita magnificè quidquam dicam, id vir-
tus quin superet tua.
Itaque vnā hanc rem me habere præter alijs præ-
cipuam arbitror,*

Fratrem homini nemini esse primarum artium *magi⁹ princ.
*magis principem.

S.O Ctesipho. C. ô Syre, Æschinus ubi est? S. illum,
te expectat domi. C. hem.

S. Quid est? C. quid sibi illius opera Syre nunc vino:
festiunum caput:

**Qui omnia sibi postputarit esse præ meo commodo:* *Osa sibi qui.
Maledicta, famam, meum amorem, & peccatum in Veri fratris de-
se transtulit. scriptio.

**Nihil pote supra, sed quisnam foris crepuit? S. ma-* *Nil pote.
ne, mane, ipse exit foras. *Acron legi,
crepuit tores

ACTVS SECVNDI, SCENA IIII.

¶ Argumentum.

Colloquuntur fratres: agitur de pecunia reddenda lenoni, & pa-
randa cena.

Iambici Tetrametri.

ÆSCHINVS, SANNIO, CTESI-
PHO, SYRVS.

*V*Bi ille est sacrilegus? Sa. *mène querit? nunquid *men⁹ queri.
nam effert? occidi.

**Nihil video. Æ. chem opportunè, te ipsum quæri-* *Nil
to: quid sit Ctesipho?

In tuto omnis res, omite verò tristitiam tuam.

*Ct. *Ego illam hercle verò omitto: qui quidem te ha-* *Ego illam fa-
beam fratrem. cile verò o-
mitto.

**O mi Æschine, ô mi germane, ab vereor coram in* *O mi germa-
os te laudare amplius, ne, ab vereor
co. an.

Ne id assentiâdi magis, quàm quòd habeam gratum,
facere existimes.

Assentatores
coram laudat.

Æ. Agè inepte, quasi nunc non norimus nos inter
nos Ctesipho.

P. 3.

Sed

Insinuatio be-
neficij in pu-
blico collati.

*Sed hoc mihi dolet, nos penè serò scisse, & penè in
eum locum*

*Redisse, ut si omnes cuperent, nil tibi possèt auxilia-
rier.*

*C. Pudebat. Æ. ab. stultitia est istac, non pudor: tam
ob paruolam*

Extenuatio
delicti.

*Rem penè ex patria. turpe dictu. deos quasò ut istac
prohibeant.*

*C. Peccani. Æ. quid ait tandem nobis Sannio? Sy.
iam mitis est.*

Mitis est, ex
deba. chante
scilicet & au-
fero.

*Æ. ego ad forum ibo, ut hunc absolnam: tu intrè ad
illam Cresipho.*

*Sa. Syre insta. Sy. eamus, namque hic properat in
Cyprum. Sane tam quidem,*

Inconstanter à
lenone dictu.

*Quamuis etiam manco o. iofus hic. Sy. reddetur, ne
time.*

*Sa. At ut omne reddat, Sy. omne reddet, tace modò,
ac sequere hâc. Sa. sequor.*

*C. heus heus Syre. S. hem, quid est? C. obsecro hercle,
hominem istum impurissimum*

*Quàmprimùm absoluitote, ne si magis irritatus fiet
Aliqua ad patrem hoc permanet. atque ego tunc
perpetuò perierim,*

Honestà in re
turpi pei-
pualis,

*Sy. Non fiet, bono animo esto. tu cum illate intus ob-
lecta interim,*

Et lectulos iube sterni nobis, & parari cetera.

*Ego iam transacta re conuortam me domum cum
obsonio.*

Secu^o magni-
ficè loquitur.

*C. Ita quasò: quando hoc benè successit, hilarem
hunc sumamus diem.*

ACTVS

ACTVS TERTII. SCENA I.

¶ Argumentum.

Solicitam inducit Sostratam, ob filia, quæ ex Aeschino grauida est, vicinum partum.

Iambici & Trochaici permisti.

SOSTRATA, CANTHRA.

OBsecro mea tu nutrix, quid nunc fiet? *Ca.* quid fiet, arogas? rectè

Edepol spero. S. modo dolores, mea tu, occipiunt primulum.

C. Iam nunc times, quasi nunquam adfueris, nunquam tute pepereris?

S. Miseram me, neminem habeo: sola sumus: Geta autem hic non adest:

* Nec quem ad obstetricem mittam, nec qui accersat Aeschinum.

C. Pol is quidem iam hic aderit: nam nunquam vnum intermittit diem,

Quin semper veniat. S. solus mearum miseriarum est remedium.

C. E re nata melius fieri baud potuit, quam factum est hera:

Quando vitium oblatum est: quod ad illum atinet potissimum,

Talè, tali genere, atq; animo, natum ex tanta familia.

S. ita pol est, ut dicis: saluus nobis, deos quaeso, ut fiet.

a Obsecro mea tu nutrix, quid nunc fiet? Ca. quid fiet, rogasti rectè & edepol spero. Ita legit Goueanus, & cum Mutetus securus. b Oblatum quando vitium est, quod ad illum a tinet potissimum, Talem, tali genere, tali animo natum ex tanta familia.

Aliud periculum Aeschini, nam palam sic oppressam ab eo ingenuam, & mulierculæ in metum conjiciuntur propter raptam psaltriam.

* Nec habeo quem.

Amatorius, affectus. Factum laudat ob conditionem nuptiarum.

ACTVS TERTII SCENA II.

¶ Argumentum.

Geta Sostratæ seruilius commotior, heræ nuntiat Aeschinum alio capto amore, uellam eripuisse lenoni.

Tetrametri partim Iambici, partim Trochaici, & Dimeter mixti.

GETA, seruus. SOSTRATA, CANTHARA.

Tragica con-
questio ierulli
de iniuria Æs-
chini viam a sit
facit ad epit-
fua.

Nunc illud est, quod, si omnes omnia sua consi-
lia conferant,

Atq; huic malo salutē querāt, auxilij nihil afferāt;
Quod mihiq; heraq; , filiaq; herili est. va misero
mibi,

Tot res repente circūuallant, unde emergi nō potest:
Vis, egestas, iniustitia, solitudo, infamia.

*seculum
Seculum accu-
sat, vt à tem-
pore mores
carpat.

Hocine *seculum? ô scelera, ô genera sacrilega, ô
hominem impium!

S. Me miseram: quidnam est, quod sic video tin.i-
dum & properantem Getam?

Geta quari-
moniam per-
sequitur per
exaggeratio-
nem.

G. Quem neq; fides, neque iusiurandum, neq; ail-
lum misericordia

Repressit, neq; reflexit, neque quod partus instabat
propē,

Cui misera indignè per vim vitium obtulerat. S. nō
intelligo

Satis quæ loquatur. C. propius obsecro accedamus
Sotrata. Gah,

Cum pondere
& stonacho
pronuntiand:
nam ira ani-
mum impedit.

Me miserum, vix sum compos animi, ita ardeo ira-
cundia.

b Nihil est quod malim quàm illam totam famili-
am dari mihi obuiam,

Vt iram hanc in eos euomam omnem, dum ægritu-
do hæc est recens.

Satis mihi id habeam supplicij, dum illos ulciscar
modo.

Seni animam primùm exstinguerem ipsi, qui illud
produxit scelus.

Tum

Tum autem Syrum impulsorem, vah, quibus illum lacerarem modis!

Sublime in medium arriperem, & capite primum in terram statuerem,

Vt cerebro dispergat viam.

*Adolescenti ipsi *eriperem oculos: post hac precipitem darem.*

Ceteros ruerem, agerem, raperem, tunderem, & prosternerem.

Sed cesso heram hoc malo impertiri propter? S. reuocemus: Geta.

G. Hem, quisquis est, sine me. S. ego sum Sostrata.

G. ubi ea est? te ipsam quarito, (am

*Te expecto: oppido opportunè te obtulisti *mibi obui-*

Hera. S. quid est? quid trepidas? G. hec mihi. S. quid festinas mi Geta?

*Animum recipe. G. *prorsus. S. quid istuc prorsus ergo est? G. perimus:*

Actu est. S. cloquere obsecro quid fiet. G. iam. S. quid iam Geta?

*G. Æschinus. S. quid ergo is? G. *alienus est à nostra familia. S. hem, (hi.*

Peri: quare? G. amare occepit aliã. S. va misera mi-

G. Neq. id occultè fert: à lenone ipsius eripuit palam.

S. Satin' hoc certè? G. certè: hisce oculis egomet vidi Sostrata. S. ah,

Me miseram, quid credas iam? aut cui credas? nostrumne Æschinum,

Nostram vitam omnium, in quo nostra spes, domusque opes sue

Hypotyposis.
Cum nutu &
gestu pronun-
tianda.

*oculos eripe-
rem.
K. litera c mi-
na itam indi-
cat.

Præ iracundi-
æ tandem co-
gnoscit heram.
*mi obuiam.

*prorsus.
Interruptus
sermo ob in-
dignationem.

*alienus est.

Argumentum
magni amoris.
Apostrophe
amare flentis.
Exaggeratio.

Oratoriè vehem-
entiùs cupi-
tum postremum
posuit.

P. 5.

Erant,

Frustra in me-
tum coniecta
mulierculæ, vt
in fabula plus-
culum esset
tarbarum.

Erant, qui sine hac iurabat se vnum nunquam
victurum diem:

Qui se in sui gremio positurū puerum dicebat: patrē
Ita obsecraturū, vt liceret sibi hanc uxore ducere.
G. Hera, lacrimas mitte, ac potius quod ad hanc
rem opus est, porro consule:

Patiamur ne, an narremus cuipiam. Can. au, au, mi
homo, sanusne es?

An hoc proferendum tibi vsquam esse videtur? G.
mihi quidem non placet.

Iam primū illum alieno animo à nobis esse, res ip-
sa indicat:

Nūc si hoc palā proferemus, ille inficias ibit, sat scio:
Tua fama, & gnata vita in dubium veniet: tum si
maximē

Getæ consili-
um.

Fateatur, cum amet aliā, non est utile hanc illi dari:
Quapropter e quoquo pacto celato est opus. S. ah, mi-
nime gentium:

Non faciam. G. quid agis? S. proferam. G. hem, mea
Sostrata, vide quam rem agas.

*quā in hoc
quo nunc sita
est.

S. Peiore res loco non potest esse, * quā in quo nūc
sita est:

Primū indotata est: tum præterea, qua secunda
ei dos erat,

Perijt: pro virgine dari nuptum non potest: hoc velli-
quom est, (rat

Si inficias ibit, testis mecū est annulus, quem amise-
f Postremo quando ego conscia mihi sum, à me cul-
pam esse hanc procul:

Neq. pretium, neq. rem ullam intercessisse illa, aut
me

me indignam, Geta experiar.

(potes

*G. Quid istuc? accedo ut melius dicas. S. tu quantum
Abi, atq; Hegioni, cognato huius, rem omnem nar-
rato ordine.*

*Nam is nostro Simulo fuit summus, & nos coluit
maxime.*

Simulus So-
stratz maritus,
pater puellæ
vitiatz ab Æs-
chino.

*G. Nam hercle alius nemo respicit nos. S. propera:
re mea Canthara*

*Curre, obstetricem accersere, ut cum opus sit, ne in mo-
ra nobis sit.*

a Neque illum misericordiam. manifestum hic erratum Muret. tol-
lit, pro, illum, vltis, reponens. facilius lapsus ex librarij incuria, facile,
ut fit, in vulgatis hæsit. *b* Nihil est quod malim, quam illam totam
familiam mihi obuiam Dari, ut iram hanc in eos euocarem omnem,
dum agnitudo hæc est recens. *c* Sed cesso hoc malo heram impu-
tari propter S. reuocemus Geta. *G. hem.* Quisquis es, sine me Mure-
tus. *d* in quo nostræ spes opæque omnes licet erant. Qui sine hac
iurabat se vnum nunquam futurum diem. Qui in suo gremio posi-
tulum puerum dicebat patrem ita Obsecraturum, ut liceret hanc
uxorem ducere. *G. Hera* lacrimas mitte, ac potius quod ad hæc rem
opus potè est, prospice. Ita legendum Muret. cõtendit, innixus ope
veterum codicũ, in quibus pro verbo, cõtule, prospice. legi ait. «quo-
quo pacto, tacito est op². Ita cum versus non constaret, Muret. locũ
emendauit, ex manu. libris *f.* Postremò quando ego conticia vi-
sum, à me culpam hanc procul esse, nec pretium, neque rem ullam
intereffe, illa aut me indignam, experiar Geta. *G.* Quid illuc? ac-
cedo, ut melius dicas. S. tu quantum potes, abi, Atque Hegioni cog-
nato huius rem omnem narrato ordine. Ita Muret. & ante eum
Goueanus.

ACTVS TERTII, SCENA III.

G. Argæentum.

Malè est Demæ quòd filium Ctesiphonem audierit vnà adsa-
isile cum eriperet mulierem Æschinus.

Senarij.

DEMEÆ.

DIsperij: Ctesiphonem audiui filium
Vnà affuisse in raptione cum Æschino.

Demea solus
hæc secum.

Id mi-

* alicuius rei.

*Id misero restat mihi mali, si illum potest,
Qui* alicui rei est, etiā eum ad nequitia abducere.
Ubi ego illum quæram? credo aduētum in ganeum*

Demea pastutia.

* Sed eecum ire

Syrum video.

Aliquo, persuasit ille impurus, sat scio.

* *Sed eecum Syrū ire video: hinc scibo iam ubi sit.*

Atque hercle hic de grege illo est: si me senserit

Eum queritare, nunquam dicet carnis fex.

Non ostendam me id velle.

ACTVS TERTII SCENA IIIL

Argumentum.

Commendatur Ctesipho, vituperantur Micio & Æschinus: callidē trunque Syrus facit. Demea autem narratione virtutum Ctesiphonis plurimum gaudet.

Senarij.

SYRVS, DEMEA.

Mirè faceto & callido commento eluditur Demea, ne Ctesiphonis peccatum re-
fiscat.

* Nil quidquā.

O Mnem, rem modo seni,

Quo pacto se haberet, enarramus ordine.

* *Nihil quidquam vidi latius. D. prò Iupiter,*

Hominis stultitiam. S. collaudauit filium:

Mihi qui dedissem consilium, egit gratias.

D. Disrumpor. S. argentum adnumeravit illico.

Dedit præterea in sumptum dimidium minæ:

Id distributum sanè est ex sententia. D. hem,

Huic mandes, si quid rectè curatum velis.

S. hem Demea, haud aspexeram te: quid agitur?*

D. quid agatur? vestram nequeo mirari satis

Rationem. S. est hercle inepta, ne dicam dolo, atque

Absurda. pisces ceteros purga Dromo.

Congrum istum maxumum in aqua finito ludere

Paulisper; ubi ego venero, exossabitur: (cent,

Prius nolo. D. haccine flagitia? S. mihi quidē nō pla-

Et

* Hem Demea.

Et clamo sape, salsamenta hac Stephanio
 Fac macerentur pulchrè. D. diu vostram fidem.
 Vtrum studiòne id sibi habet, an laudi putat
 Fore, si perdidit gnatum? v. a misero mihi,
 Videre videor iam diem illum, cum hinc egens
 Profugit aliquò militatum. S. ò Demea,
 Istuc est sapere, non quod ante pedes modo est
 Videre, sed etiam illa quæ futura sunt,
 Prospicere. D. quid? istac iam penes vos psaltria est?
 S. * Est iam intus. D. eho: an domi est habiturus? S. * Ellam intus.
 credo, ut est

Demetia. D. haccine fieri flagitia? S. inepta lenitas
 Patris, & facilitas praua. D. fratris me quidem
 Pudet, pigetq. S. nimium inter vos * Demea, (est. * Demea ac
 Ac non quia ades præsens, dico hoc, pernitiū inter- Non quia.
 Tu quantus quantus, nihil nisi sapientia es: Piget ob dā-
 Ille * futilis, somnium, sineres vero illum tuum na, pudet ob
 Facere hac? D. sinerè illū? * an non sex totis mensibus turpia
 Prius olsecissem, quàm ille quidquam acceperit? * futili
 S. vigilantiam tuam tu mihi narras? D. sic fiet (est. Senis vigilan-
 Modo, ut nunc est, quaso. S. ut quisq. suū volt esse ita tia.
 D. Quid? eum vidisti ne hodie? S. tuūne filium? * aut non
 D. Abigam hinc rus. S. iam dudum aliquid ruri
 agere arbitror.

D. * Satin' scis ibi eum esse? S. oh, qui egomet pro- * Sati
 duxi. D. optumè est. Ioan. Riuius
 Metui, ne hæreret hîc. S. atq. iratum admodum. legit, satin' scis
 D. quid autem? S. adortus iurgio fratrem apud forū ibi esse.
 D. psaltria istac. D. ain' vero? S. v. ah, nihil reticuit: Laus filij dili-
 Nam ut numerabatur forte argentum, interuenit gentis.

Homo

In profuso
gaudio lacry-
maz erūpunt.

Petrò autem:
Initium vltre-
rioris oratio-
nis interrupta
per Syrum.

Præcepta De-
meæ ad coqui-
naria vique
deludit.

*vñ' fiet.

Gnatonica
sententia.

Tu rus abis
hinc.
Causa discedē-
di, vt fabula
confirmetur.

*Homo de improviso: cæpit clamare, Æschine,
Hæcine flagitia facere te? hæc te admittere
Indigna genere nostro? D.oh, lacrumo gaudio.
S.Non tu hoc argentum perdis, sed vitam tuam.
D.Saluos sit: spero, est similis maiorum suūm. S.hui.
D.Syre, praeceptorum plenus istorum ille. S.phy,
Domi habuit, vnde disceret. D.fit sedulo,
Nihil pratermitto, consuefacio: denique
Inspicere tanquam in speculum vitas omnium
Iubeo, Atque ex alijs sumere exemplum sibi.
Hoc facito. S.reclē sanē. D.hoc fugito. S.callidē.
D.Hoc laudi est. S.istacres est. D.hoc vitio datur.
S.Probissumē. D.porrò autem. S.usn hercle otii est
Nunc mihi auscultandi: pisces ex sententia
Nactus sum: hi mihi ne corrumpantur, cautio est:
Nam id nobis tam flagitium est, quàm illa Demea
Non facere vobis, qua modò dixti: & quod queo,
Conseruis ad eundem istunc praeceptum modum:
Hoc falsum est, hoc adustum, hoc lautum est parum,
Illud reclē: iterum sic memento: sedulo
Moneo, qua possum pro mea sapientia.
Postremo tanquam in speculum, in patinas Demea,
Inspicere iubeo: & moneo, quid factò *vsus fiet.
Inepta hac esse, nos quæ facimus, sentio.
Verum quid facias? vt homo est, ita morem geras.
Nunquid vis? D.mentem vobis meliorem dari.
S.*Tu rus hinc abis? D.reclē. S.nam qd tu hic agas,
Vbi si quid benè praecepas, nemo obtemperat?
D.Ego verò hinc abeo, quando is quamobrem huc
veneram.*

*Rus abiit: illum curo unum, ille ad me attinet:
 Quando ita volt frater: de istoc ipse viderit.
 Sed quis illic est, *quē procul video? estne hic Hegio *procul quem.
 Tribūlis noster? si satis cerno, *is herclē est. vah, ho- *herclē is est.
 Amicus nobis iam indē à puero. dii boni, (mo vah homo a-
 Na illiusmodi iam nobis magna ciuium micu' nob.
 Penuria est. *homo antiqua virtute, ac fide: *antiqua ho-
 Haud citò mali quid ortum ex hoc sit publicè. mo virtute ac
 Quàm gaudeo, ubi etiam huius generis reliquias fide.
 Restare video! vah, viuere etiam nunc liber.
 Opperiar hominem hic, ut salutem & colloquar.*

a Cœperet, ut legit Priscianus, se perspicuè scriptum inuenisse in suo vtere exemplari Muretus testatur. & tuumne filium? (Abigam hunc rus) iam dudum aliquid ruri agere arbitror. Alij illud, Abigā hunc rus) faciebant dici à Demea ineptè. Id enim secum de Demea ipso musteat seruus. porro præterquàm quòd in meo manuscripto ità planè legitur. idem etiam ex Donati interpretatione non obkurè colligi potest. Hæc Muretus.

ACTVS TERTII SCENA V.

Argumentum.

Hegio docet Sostratæ filiam inueniē ab Aeschino tractatam, ac tãdem vitiatam esse, id factum nunc Demea narrat.

Senarij.

HEGIO, GETA, DEMEA, PAM-
 PHILA.

P Rò dii immortales, facinus indignum: Geta
 Quid narras? G. sic est factum. H. *ex illāne fa-
 milia

Epitafis palam
 facit Aeschini
 peccatum.
 *ex illan'

Tam illiberale facinus esse ortum? ô Aeschine,
 Pol haud paternum istuc de disti. D. videlicet
 De psaltria hac audinit; id illi nunc dolet
 Atieno: pater id nihil pendit: hei mihi,
 Vtinam hic propè adesset alicubi, atq; audiret hac

Pater, Mitio
 scilicet.

H.Ni

Civilis & ma-
tura commi-
natio.

*tu parens

Artificiosa ex-
postulatio.

*viri est.

*Simulum at-
que Aequalem?

Collatione
amplificat.

Narratio.

*mensi hic.
Conclusio ac-
cusationis per
ironiam.

*Pro certone
tu.

H. Ni facient, quae illos aequom est, haud sic auferet.

G. In te spes omnis, Hegio, nobis sita est:

Te solum habemus, tu es patronus, tu pater:

Ille tibi moriens nos commendauit senex:

Si deseris tu, perimus. H. cane dixeris:

Neg, faciam, neque me satis pie posse arbitror.

D. Adibo, saluere Hegionem plurimum

Iubeo. H. te quarebam ipsum: salue Demea.

D. Quid autem? H. maior filius tuus Aeschinus,

Quem fratri adoptandum dedisti, neg, boni,

Neg, liberalis functus officium* est viri.

D. Quid istuc? H. nostrum amicum noras * Simlū,

Atq, equalem. D. quid nī? H. filiam eius virginem

Vitauit. D. hem. H. mane, nondum audisti Demea

Quod est grauissimum. D. an quidquam est etiam
amplius?

H. Verò amplius: nam hoc quidem ferundum ali-
quo modo est.

Peruasiu nox, amor, vinum, adolescentia:

Humanum est. ubi scit factum, ad matrē virginis

Venit ipsus ultro, lacrumans, orans, obsecrans,

Fidem dans, iurans se illam ducturum domum.

Ignatum est, tacitum est, creditum est. virgo ex eo

Compressu grauida facta est: * mēsis hic decimus est.

Ille bonus vir nobis psaltriam (si dijs placet)

Parauit, quicum viuat, illam deferat.

D. * Pro certone tu istac dicis? H. mater virginis

In medio est, ipsa virgo, res ipsa: hic Geta

Praterea, ut captus est seruulorum, non malus,

Neg, iners: alit illas, solus omenem familiam

Susten-

Sustentat : hunc abduce, vinci : quere rem.

*G. Imò hercle extorque, nisi ita factum est Demea:
Postremò non negabit coram ipso cedo.*

*D. Pudet: nec, quid agam, neq, quid huic respondeā,
Scio. P. miseram me, differor doloribus.*

*Iuno lucina ser opem, serua me obsecro. H. hem,
Nimnā illa quaso parturit? G. cerie Hegio. H. hem,
Illac fidem nunc vostram implorat Demea.*

*Quod vos ius cogit, id voluntate impetret.
Hec primūm ut fiant deos quaso, ut vobis decet:*

Sin aliter animus vester est, ego Demea.

Summa vi hanc defendam, atque illum mortuum.*

Cognatus mihi erat: vnā a pueris parvuli

Sumus educati: vnā semper militia & domi*

Fuimus: paupertatem vnā pertulimus grauem.

*Quapropter nitar, faciam, experiar: denique
Animam relinquam potius, quā illas deferam.*

Quid mihi respōdes? D. fratrem conueniam, Hegio:

Is quod mihi de hac re dederit consilium, id sequar.

H. Sed Demea hoc tu facito tecum animo cogites.*

Quā vos faciliū agitis, quā estis maxumē

Potentes, dītes, fortunati, nobiles:

Tam maxumē vos a quo animo equa noscere

Oportet: si vos vultis perhiberi probos.

D. Redito: sient, quae fieri equom est omnia.

H. Decet te facere. Geta, duc me intrò ad Sostatā.

D. Non me indicente hac sient: utinam hoc sit modò

Defunctum: verū nimia illac licentia

Profectò euadet in aliquod magnum malum.

Ibo, ac requiram fratrem, ut in eum hac euomam.

Q

Ha Po-

Pamphila
partuendo
huc dicit.
Argumentum
a coniecturis.

* defendam
hanc.
Causam red-
dit cui aduer-
sarius futurus
* educi.

Incrementum

* facito cum
animo cog.
Persuasio à
laude probita-
tis.

Epiphonema.

*H. a Bono animo fac sis Sostrata, & istam, q. potes,
Fac consolère. ego Mitionem, si apud forum est,
Conueniam, atque ut res gesta est, narrabo ordine.*

*Si est vt fa-
cturus officiũ
fiet suum.
*eius senten-
tia est
*mi, vt.

**Si est, facturus vt sit officium suum,
Faciatur: sin aliter de hac re *est eius sententia,
Respõdeat *mihi, vt qd agam, quàm primũ sciam.*

a Bono animo fac sis Sostrata. Ab hoc versu ad finem vsque scenæ quintæ, vt in vulgatis habetur, integram sextam scenam Goueanus efficit: quem sequitur Muretus.

ACTVS QVARTI. SCENA I.

Argumentum.

Probi adolescentis ingenium, moresque hac scena exprimuntur. Syrus Ctesiphonem instituit, quemadmodum respõdere debeat patri. Initio scenæ ostendit non raro contingere, vt filij optent parentum absentiam, si quando solutiũs viuere, ac genio indulgere statuerint.

Tetrametri Iambici, Trochæici quibusdam admissi. Dimeter unus.

Hic cõpendio
ostenditur q. l
fit iam locutu-
rus.

*apud villam
est. nunc cum.

ein fiat.
*è lectio pror-
sus.

Miserè nimis,
Asseruatio
comica.

CTESIPHO, SYRVS.

A In patrem hinc abiisse rus? S. iam dudum. C. dic
sodes. S. *apud villam est.*

*Nunc eum maxumè operis aliquid facere credo.
C. utinam quidem,*

*Quod cum salute *eius fiat, ita se defatigari velim,
Vt iriduo hoc perpetuo *prorsus è lecto nequeat sur-
gere.*

*S. Ita fiat, & istoc si quid potis est rectius. Cita: nam
hunc diem*

*Miserè nimis cupio, vt cœpi ppetuum in lætitia de-
Et illud rus nulla alia causatam male odi, nisi quia
Propè est: quod si abesset longius,
Prius nox oppressisset illic, quàm huc reuerti posset
iterum.*

Nunc

Nunc ubi me illic non videbit, iam huc recurreret,
sat scio:

Solitudinem
 paternam no-
 tat.

*Rogabit me ubi fuerim, quem ego hodie toto non
 vidi die.*

*Quid dicam? S. nihilne in mente est? C. nunquam
 quidquam. S. tanto nequior.*

Bonus adole-
 scens mentiri
 nescit, nec vult

*Client, amicus, hospes nemo est vobis? C. sunt: quid
 postea?*

*S. Hisce opera ut data sit. C. quæ non data sit? non
 potest fieri. S. potest.*

(re?

*C. Interdix: sed si hic pernocto, causa quid dicam Sy-
 S. Vah, quam vellem etiam noctu amicis operam
 mos esset dari.*

*Quin tu otiosus es: ego illius sensum pulchrè calleo.
 Cum feruit maxime, tam placidum, quam onem
 reddo. C. quo modo?*

*S. Laudarier te audit libenter, facio te apud illum
 deum:*

Hypertbole.

*Virtutes narro. C. meas? S. tuas. homini illico la-
 crumæ cadunt*

*Quasi puero, gaudio. hem tibi autem? C. quidnam
 est? S. Lupus in fabula.*

Silentij pro-
 uerbum.

*C. Paterne est? S. ipse est. C. Syre, quid agimus?
 S. fuge modo intro: ego videro.*

*: ipse. C.

*C. Si quid rogabit, nusquam tu me: audistin? S. po-
 tin' ut desinas?*

Eclipsis pro-
 peranti apta.

ACTVS QVARTI, SCENA II.

Argumentum.

Queritur Demes, quid fratrem suum repererit. idem à Syro de-
 luditur locum in quo sit frater hisariam describente.

Trochaici, Tetrametri, admissa tambo quibusdam.

Q. 2.

DEME.

DEMEA, CTESIPHO, SYRVS.

Nusquam gē.
magis sonora
reddit oratio.
nem.

Kidicula quere
la senis.

*men' quare?

S' verum

C. perij. S.

quin tu animo
bono es.

Obnuntiantur
mala, annun-
tiantur bona.

Diffidentia
Ctesiphonis ex
pauore.

Eluditur De-
mea, ne de-
prehendat
Ctesiphonem.
* quid ais
bone virum?
est frater do-
mi
Versus Syri-
stie, qua se-
nem eludit,

NAE ego homo sum infelix. primum fratrem
nusquam inuenio gentium:

Præterea aut, dum illū quaro, à villa mercenarium

Vidi: is filium negat esse ruri. nec quid agam, scio,

C. Syre. S. quid ais? C. * mēne querit?

S. Verum. C. perij. S. quin tu animo bono es.

D. Quid hoc (malum) infelicitatis? nequeo satis
discernere:

Nisi me credo huic esse natum rei, ferūdis miserij.

Primus sentio mala nostra: primus rescisco omnia,
Primus porro obnuntio: agrē solus, si quid sit, fero.

S. Rideo hunc. primum ait se scire: is solus nescit oīa.

D. nunc redeo: si fortē frater redierit, viso. C. Syre,

Obsecro, vidē ne ille huc pr'se irruat. S. etiā taces?

Ego cauebo. C. nunquam hercle hodie ego istuc cō-
mittam tibi:

Nam me iam in cellam aliquam cum illa conclu-
dam: id tutissimum est.

S. Agē, tamen ego hunc amouebo. D. sed eccum sce-
leratum Syrum. (test.

S. Non hercle hīc quidē durare quisquā, si sic sit, po-

Scire equidem volo, quot mihi sint domini. qua hac
est miseria?

D. Quid ille gannit? quid volit? * quid ais bone vir?
est frater domi?

S. Quid (malum) bone vir mihi narras? equidem
perij. D. quid tibi est?

S. Rogitas? Ctesiphone me pugnis miserum, & istam
psaltriam

Vsq.

Vsq; occidit. D. hem, quid narras? S. hem, viden' ut discidit labrum?

D. Quamobrem? S. me impulsore hanc emptam esse ait. D. non tu eum rus hinc modò

(ens: Produxit aiebas? S. factū. *verum venit post infan-

Nihil pepercit. non puduisse verberare hominem senem,

Quem ego modò puerum tantillum in manibus gestavi meis?

D. Laudo, Ctesipho, patrissas: abi virum te indico.

S. Laudas? na ille cōtinebit posthac, si sapiet, manus.

D. Fortiter. S. per quā: quia miseram mulierem, & me seruolum,

Qui referire non audebam, vicit: hui per fortiter.

D. Non potuit melius, idem sensit quod ego, te esse huic rei caput.

Sed estne frater intus? S. non est. D. ubi illum quam cogito.

S. Scio ubi sit: verum hodie nunquam monstrabo.

D. hem, *quid ais?

S. Ita. D. diminuetur tibi quidem iam cerebrum.

S. at nomen nescio

(cum.

Illius hominis, sed locum noui ubi sit. D. dic ergo lo-

S. Nostin' porticum apud macellum hāc deorsum?

D. quid ni nouerim?

S. Præterito hac recta platea sursum: ubi eò veneris,

Clinos deorsū vorsum est: hac te precipitato. postea

Est ad hāc manum sacellū: ibi angiportū propter est.

D. Quonam? S. illic ubi etiam *caprificus magna

est: nostin'? D. noui. S. hāc pergit.

Q. 3.

D. Id

Callida inuen-
tio.

* verum post
venit infans.

Nil pep.

Ironia.

Hui, cum gestu
seruili pronū-
ciandum.

Hoc dicit, ut
audius inue-
stiget.

* quid ais? S.
ita. D. Dimi-
nuetur tibi.

Perplexa de-
scriptio.

*caprificu'

Callidè mendacium simulando errorem palliat.

Alia loci descriptio.

Ironias.

D. Id quidem angiportum non est peruium. S. verum hercle, vah,

Censen' hominem me esse? erravi, in porticum rursum redi:

Sanè hac multo propius ibis, & minor est erratio.

Scin' Cratini huius ditis adeis? D. scio. S. ubi eas praterieris,

Ad sinistrā hac recta platea: ubi ad Dianæ veneris. Ito ad dextram: priusquam ad portam venias, apud ipsum lucum

Est pistrilla, & ex aduersum est fabrica: ibi est. D. quid ibi facit?

S. Lectulos in sole iligneis pedibus faciundos dedit, Vbi potetis vos. D. sanè bene. sed cesso ad eū pergere?

S. I sanè, ego te exercebo hodie, ut dignus es, silicernium.

Aeschinus idiosè cessat: prandium corrumpitur.

Ctesipho autem in amore est totus: ego iam prospiciam mihi:

Nam iam adibo, atq; unumquidq;, quod quidem erit bellissimum,

Carpam: & cyathos sorbilans, paulatim hunc prodicam diem.

ACTVS QVARTI, SCENA III.

Argonæum.

Rogat Mitionem Hegio, ut contrariam deit, narraturus illi, suspicionem alienati à Pamphila Echiæ, orti esse propter creptam Ctesiphoni pueriam.

Iambici Tetrametri, & Trochaici quidam.

MITIO, HEGIO.

Viam sternit ad Catastropham.

EGO in hac re nihil reperio, quamobrem lauder tantopere Hegio:

Meum

Meum officium facio: quod peccatum à nobis ortum est, corrigo.

Officium boni viri.
Iniuriosorum mos.

Nisi si me in illo credidisti esse hominum numero, qui ita putant,

*Sibi fieri iniuriam, ultro si quam fecere ipsi, *expo-*

*expostules.

*stulant, Et ultro accusant: id quia non est à me factum *a-*

*agrat.

gis gratias. Hab minime: nunquam te aliter, atque es, in animum induxi meum.

Sed queso, ut unà mecum ad matrem virginis eas

Succinam de re loquitur, eò quod ambo intelligebant.

Mitio:

Atq. istac eadē, quæ mihi dixti, tute dicas mulieri: Suspicionem hanc ppter fratrem eius esse, & illam Psaltriam.

M. Si ita æquom censes, aut si ita opus est factō, eamus. H. bene facis:

Nam & illi animum iam relenabis, quæ dolore ac miseria

(tas,

Tabescit; et tu officio fueris functus. sed si aliter puen- Ego met narrabo, quæ mihi dixti. M. Imò ego ibo.

H. bene facis.

**Omnes quibus res sunt minus secunda, magis sunt nescio quo modo*

*Omnes qui, bu' res sunt minu' secunda, mag' tunc re cio quomodo Suspectio- sic ad contum.

Suspiciosi: ad contumeliam omnia accipiunt magis, Propter suā impotentia se semper credunt negligi: Quapropter te ipsum purgare ipsis coram placabilius est.

M. Et rectè, & verum dicis. H. sequere me ergo huc intro. M. maxumè.

Actus quarti scena terti. Ego, inquit Mureus, hinc actus quinti scenam primam esse duco. abiit enim Demea quaesitum fratrem, Syrus sorbillatum cyathos: itaq; scena vacua remansit. infra autem ubi dicitur esse principium actus quinti, id verum esse non potest, cum Aechinus in scena maneat.

ACTVS QVARTI, SCENA IIII.

Argumentum.

Dolet vehementer Aechinus in suspicionem venisse se apud Sostratam & Pamphilam, quod amare psaltriam coeperit: quam non sibi, sed fratri, ut gratum faceret, ab lenone eripuerat.

Iambici Quadrati, & Trochaici Tetrametri.

Hæc verba repentino nuntio Aechini animum percussu indicat. Animus timore obstupuit: pectore Confutere nihil consilij quidquam potest. Ut ex hac turba expediat tantum nunc suspensio de me incipit. Neque ea immerito Sostrata credit mihi me emississe hanc psaltriam: Anus indicium id fecit mihi. iam partus adsit.

AESCHINVS.

Discrutior animi: hoc cine de improviso mali mihi obici

Tantum, ut neque quid de me faciam: nec quid agam, certum fiet? (it

Membra metu debilia sunt, * animus timore obstupuit.

Pectore consistere nihil consilij quit. vah, quo modo

* Me ex hac expediam turba tanta? nunc suspicio de me incidit,

Neg, ea immerito, Sostrata credit mihi me psaltriam hanc

Emisse: id anus mihi indicium fecit.

Nam ut hinc forte ea ad obstetricem erat missa, ubi vidi, illico

Accedo: rogit, Pamphila quid agat: iamne partus adsit:

Eone obstetricem accersat illa, exclamat, abi, abi iam Aechine:

* Satis diu verba dedisti nobis, satis adhuc tua frustrata est fides.

Hem, quid istuc obsecro inquam est? valeas, habeas illam, que placet.

Sensu

* Anus iu.
* Ad hoc.

Sensillico id illas suspicari: sed me repressi tamen,

Ne qd de fratre garrula illi dicere, ac fieret palam.

*Nunc quid faciam? *dicam fratris esse hanc? quod* *dicamne,
minimè est opus

*Vsq̃uam efferrī. agè, *mitto, fieri potis est, ut ne quā* *Omitto fieri
exeat. potis est, uti ne
quā exeat. *uti cred.

*Ipsū id metuo ut *credāt: tot cōcurrūt & erisimilia.*

Egomet rapui: ipse egomet solui argentum: ad me
abducta est domum:

Hac adeo mea culpa fateor fieri: non me hanc rem

**patri,*

(rem.

**patri ut ut
 Erat gesta*

*Vint erat gesta, indicasse: exorasse, ut eam *duce-*

*Cessatum vsque adhuc est. *nunc porro, Æschine,* *ducere domum cessat,
expergiscere: *Nunc iam
 for.

Nunc hoc primum est: ad illas ibo, ut purgem me:
accedam ad fores. (res.

Peri, horresco sēper, a ubi pultare hasce occipio fo-

Heus, heus, Æschinus ego sum, aperite aliquis a-

Etutū ostium.

Prodit nescio quis: concedam huc.

* Vbi pultare hasce occipio fores miser. Ultima dictio huius ver-
 tu, quæ in alijs deerat, in omnibus veteribus legitur. qui autem tol-
 lunt, fures, & cetera veteres libros faciant, & corumpunt versum,
 qui quadratus iambicus esse debet. Hæc Muret. vocem, fores, Riui-
 us expungit.

ACTVS QVARTI, SCENA V.

Argumentum.

Mirè faceto commento nouum inquit Æschino meum pater, o-
 stendēs alij vno nupturam Pamphilam. Tandem amoto ludo age-
 re lerā incipiens, filij animum gaudio, explei, futuram promittens,
 ut illam ipse ducat uxorem.

Partim Trochæa tetrametri, partim Iambici trimetri, in fine Qua-
 drati quidam.

Catastrophe

Ta uti dixi, Sostrata,
Facite: ego Aeschinum conueniam, ut quo modo
acta hac sint, sciat.

Sed quis ostium hoc pulsauit? *Æ.* pater herclè est:
perij. *M.* Aeschine. (*fores?)

*fores? taces.
Cur hunc ali-
quantisper nò
ludo? melius
est.

Æ. Quid huic hìc negoti est? *M.* tunc has pepulisti
Tacet. cur non ludo hunc aliquantisper? melius est:
Quādoquidè hoc nunquā mihi ipse voluit credere.

*Nihil mihi res-
Eclipsis.

*Nihil mihi respondes? *Æ.* non equidè istas, quod
sciam.

*Ita inam mi-
rab. Incipit
figmētum ve-
ro admistum.

M. Itāne? nam mirabar quid hìc negoti esset tibi.

Erubuit: salua res est. *Æ.* dic sodes pater,

Tibi verò quid istic est rei? *M.* nihil mihi quidem.

Amicus quidam me à foro abduxit modò

Huc aduocatum sibi. *Æ.* quid? *M.* ego diam tibi.

Habitant hic quaedam mulieres pauperculae,

*Opinor eas
nò nosse te.

*Vt opinor, has non nosse te, & certò scio:

Neque enim diu huc commigrarunt. *Æ.* quid tum
postea?

M. Virgo est cum matre. *Æ.* perge. *M.* hac virgo
orba est patre:

Hic meus amicus illi genere est proximus:

Huic leges cogūt nubere hāc. *Æ.* perij. *M.* quid est?

*Nihil rectè.

Æ. *Nihil rectè perge. *M.* is venit, ut secū auehat:

Nā habitat Mileti. *Æ.* hē, virginē ut secū auehat?

M. Sic est. *Æ.* Miletum vsque obsecro? *M.* ita. *Æ.*

animo malè est.

Eclipsis.
Ex alio tangit
Aeschinum.

Quid ipse? quid aiunt? *M.* qd istas cēses? nihil enim.
Commenta mater est, esse ex alio viro

Nescia

Nescio quopuerum natum, neque eum nominat:
Priorem esse illum, non oportere huic dari.

Æ. Eho, nōne hac iusta tibi videntur postea?

M. Nō. Æ. obsecro nō? an illam hinc abducet, pater?

M. Quidni illā abducatur? Æ. factum à vobis duri-

* Immi-
sericorditer, atque etiam, si est, pater, (ter,
Dicendum magis aperte, illi liberaliter.

M. Quamobrem? Æ. rogas me? quid illi tandē credi-

Fore animi misero, qui illi consuevit prius, (tis

(Qui infelix, haud scio, an illū * nūc miserē amat)

Cum hanc sibi videbūt præsens præsenti eripi,

Abduci ab oculis? facinus indignum, pater.

M. Qua ratione istuc? quis despondit? quis dedit?

Cui? quando nupsit? auctor his rebus quis est?

Cur duxit alienam? Æ. an sedere oportuit

Domi virginē tam grandem, dum cognatus * huc

Illinc veniret, exspectantem? hac mi pater,

Te dicere aequum fuit, & id defendere.

M. Ridicule, aduersū me illum causam dicerem,

Cui veneram aduocatus? sed * quid ista Æschine

Nostra? aut quid nobis cum illis? abeamus, quid est.

Quid lacrimas. Æ. pater obsecro, ausculta. M.

Æschine audiui omnia,

Et scio: nam te amo, quò magis, quæ agis, curæ
sunt mihi.

Æ. Ita me velim promerentem ames, dum viuas,
mi pater.

Ut me hoc delictum admisisse in me, id mihi vehe-
menter dolet, (tuum

Et me tui pudet. M. credo hercle: nā ingeniū noni
Liberales:

* Immi-
sericor-
diter q3.
Immi-
sericor-
diter, aduerbiū
multarum (vl-
labarū, indig-
nationi aptū.
* miserē nunc.
Clam hic pa-
ter obiurgatur,
quod fuerit
consciū.

* Don. legit
hinc, illinc.
Amatoriē &
pueriliter.

* sed quid Æ-
schine Nostre.
Hæc vltima
desperatio, co-
git Æschinū
fateri verum.
* nam amore
quò magis q̃
agi? curæ sunt
mihi.

Amica & lenis
obiurgatio ex
arte, à loco, à
facto
* magnum.
magnum: at
human.
Teretius sūma
arte inducit
Micionem le-
niter accusan-
tem Demeam
asperè blandi-
entem.

Mitis & faceta
obiurgatio.

Timor ex eu-
piditate.

Blanditur
patri.
* ni magi
Adhuc ali-
quantum for-
midat.

Liberale: sed vereor, ne indiligens nimium sis.
In qua ciuitate tandem te arbitrare viuere?
Virginem vitiasti, quam te ius non fuerat tangere.
Iā id peccatū primum magnū, at humanum tamē:*
Fecere alij saepe item boni at postquā id eneuit, cedo,
Nunquid circumspexisti, aut nunquid tute prospexisti
tibi,
Quid fieret? quā fieret? si te ipsū mihi puduit dicere,
Quā resciscerem? hac dum dubitas, menses abie-
runt decem.

Prodidisti & te, & illam miseram, & gnatum, quod
quidem in te fuit.

Quid? credebas dormiēti hac tibi confecturos deos?
Et illam sine tua opera in cubiculum iri deductum
domum?

Nolim ceterarum rerum te socordem eodem modo.
Bono animo es, duces uxorem hanc. E. hem. M. bo-
no animo es inquam. E. pater,

Obsecro, num ludis tu nunc me? M. ego te? quam-
obrem? E. nescio:

Nisi, quia tam miserè hoc esse cupio verum, eò ve-
reor magis.

M. Abi domum, ac deos comprecare, ut uxorem
accerfas: abi.

E. Quid? iā mne uxorem? M. iam. E. iam?
M. iam quantum potes. E. dij me pater

Omnes oderint, ni magis te quam oculos nunc a-*
mo meos.

M. Quid? quam illam? E. a quē. M. per benignē.
E. quid? ille ubi est Milesius?

M. Abijt,

M. Abijt, perijt, nanem ascendit. sed cur cessus?

Æ. abi pater,

Tu potius deos comprecare: nam tibi eos certè scio,

*Quò vir melior multò es * quàm ego, obtemperatu- * quàm ego
ros magis. sum*

*M. Ego eo intrò, ut qua opus sunt, parentur fac, tu
ut dixi, si sapias.*

*Æ. Quid hoc est negoti? hoc est patrem esse, aut hoc
est fñium esse?*

*Si frater aut sodalis esset, * qui magis morẽ gereret? * qui magi*

*Hic non amandus? hiccine non gestandus in sinu
est? hem.*

*Itaque adeò magnam * mihi iniecit sua commodi- * mi iniecit.
tate curam,*

*Ne forè imprudens faciam, quod nolit: sciens ca- * egomet sua.
uebo.*

*Sed cesso ire intrò, ne mora meis nuptijs * egomet
siem?*

ACTVS QVARTI, SCENA VI.

¶ Argumentum.

*Demea ambulando fatigatus, de Syto queritur, quòd non apertè
fatis commonstrauerit locum, ubi frater esse Mitio.*

Senarij.

D E M E A.

D Ecessus sum ambulando: ut, Syre, te cum tua

Monstratione magnus perdat Iupiter.

Perreptani vsq, omne oppidum, ad portum, ad lacu,

*Quò non? neq, illic fabrica vlla erat, neque fratrem
homo*

Vidisse se aiebat quisquam. nunc verò domi

Certum obsidere est vsq, donec redierit.

*Anhelis so-
lus hac locum
loquitur.
Perreptani,
opponit terti
verbum.*

ACTVS

Demea de nuptijs resciscit, is fingitur iam tumultuari, sed postea placatur.

MITIO, DEMEA.

Bo, illis dicam nullam esse in nobis moram.
FD. Sed ecce ipsum te iam dudum quero Mitio.
M. Quidnam? D. fero alia flagitia ad te ingentia
Boni illius adolescentis. Mece autem. D. noua,
Capitalia. M. ohe, iam. D. nescis qui vir sit. M. scio.
D. Abstulte, tu de psaltria me somnias agere:*
Hoc peccatum est in virginem ciuem. M. scio.
D. Eho, scis, et patere? M. qd ni patiar? D. dic mihi,
a Non clamas? non insanis? M. non. malim quidem.*
D. Puer natus est. M. dy benè vortant. D. virgo ni-
hil habet.
M. Audini. D. et ducenda indotata est? M. scilicet
D. Quid nunc futurū est? M. id enim q̄ res ipsa fert:
Illinc huc transferetur virgo. D. o Iupiter,
Istoccine pacto oportet? M. quid faciam amplius?
D. Quid facias, rogitas? si non re ipsa tibi istuc dolet,*
Simulare certè est hominis. M. quin iam virginem
Despondi: res composita est: sunt nuptia?
Dempsi metum omnem: hac magis sunt hominis
D. caterum
Placet tibi factum Mitio? M. non, si queam
Mutare: nunc, cum non queo, a quo animo fero.
Ita vita est hominum, quasi cum ludas tesseris:
Si illud quod est maxumè opus iactu, non cadit,
Illud quod cecidit fortè, id arte vt corrigas.
D. Corrector: nempe tua arte viginti mine

*somnia Agere/hoc pec.

*Alij voluit Mutationem dicere, Malim quidem: alij Demeam.

*tibi dolet.

Corrector indignationem indicat,

Pro

*Propsaltria periere, quæ, quantum potest,
Aliquò abijcienda est, si non pretio, at *gratis.*

*M. Neq. est, neq. illam sanè studeo vendere. (dem, *gratij. Non vult Cte-
siphonem p-
dere.*

*D. quid igitur facies? M. domi erit. D. prò diuinum si-
Meretrix, & mater familiæ unà in domo?*

*M. Cur non? D. sanūmne te credis esse. M. equidem
arbitror.*

*D. Ita me dii ament, ut video ego tuam ineptiam,
Facturum credo, ut habeas quicum cantites.*

*M. Cur non? D. et noua nupta eadem hæc discet?
M. scilicet.*

D. Tu inter eas restim ductans saltabis. M. probè.

Et tu nobiscum unà, si opus sit. D. hei mihi,

Nonte hæc pudent? M. iam verò omitte Demea

Tuam istanc iracundiam, atq. ita, uti decet,

Hilarum ac lubentem fac te in gnati nuptijs.

*Ego hos conueniam: post huc redeo. D. o Iupiter,
Hanc cine vitam? hos cine mores? hanc dementiam?*

Vxor sine dote veniet: intus psaltria est:

**Domus sumptuosa: adolescens luxu perditus:*

Senex delirans: ipsa, si cupiat, Salus,

Seruare prorsus non potest hanc familiam.

Non clamis? non infans? M. non: malim quidem, verba sunt
Milionis, non Demeæ, ut quidam crediderunt: quorum hic est sen-
sus, Malim quidem si fieri possit aliter esse: sed quando, quod factum
est, infectum fieri non potest, a quo animo fero, tale aliquid cum
dicere pararet, impeditor à Demea.

ACTVS QVINTI, SCENA I.

¶ Argumentum.

Seruulorum licentiam in hac scena Terentius ostendit. Exit egre-
giè potus & yrus multum exultans laudè se ac opiparè cenatum esse.
Tunc Demea ob temulentiam impetit & obiurgat.

Senarij.

SYRVS,

SYRVS, D E M E A.

Syrus et brios
Syriscum se
nominat.

prodeambula-
re tarditatem,
molliciem, de-
licias indicat.

Aposiopesis
minantis.
Importunus
Demea pom-
polis verbis
cum ebrio li-
tigat.

E Depol, Syrisce, te curasti molliter,
Lauteq; munus administraſti tuum.

Abi. sed postquam intus sum omniū rerum satur,
Prodeambulare huc libitum est. D. illud sis vide
Exemplū discipline. S. ecce autem hīc adest senex
Noster: quid sit? quid tu es tristis? D. ohe scelus.
S. Eho, iam tu verba fundis hīc sapientia?
D. Tun? si meus esses. S. dis quidem esses Demea,
Ac tuam rem constabilisses. D. exemplum omnibus
Curarem ut esses. S. quāobrem? quid feci? D. rogas?
In ipsa turba, atque in peccato maximo,
Quod vix sedatum satis est, potasti scelus, quasi
Re bene gesta. S. sanè nollem huc exitum.

ACTVS QVINTI SCENA II.

Argumentum.

Exitu parasiti cuiuspiam Ctesipho Demea proditor.
Senarij.

DROMO, SYRVS, D E M E A.

Rescit it Cte-
siphonis pec-
catum.
Ha extrema
pars est epita-
phos.

H Eus Syre, rogat te, Ctesipho, ut redeas. S. abi.
De. Quid Ctesiphonem hic narrat? S. nihil.
De. eho caruſfex,

Est Ctesipho intus? S. non est. DE. cur hic nominat?
S. Est alius quidam parasitaster paruolus:
Nostin? Dr. iam scibo. S. quid agis? quò abis?
De. mitte me.

Hoc dictis ba-
culo minatur.

S. Noli inquam. De. non manum abſtines maſtigia?
An tibi mauis cerebrum diſpergi hīc? S. abi.
Edepol comeſſatorem hāud ſane commodum,
Præſertim Ctesiphoni. quid ego nunc agam?
Niſi, aūm hæc ſueſcunt turba, inter eā in angulum

Aliquo

*Aliquò abeam, atque edormiscam hoc villi? sic a-
gam.*

Edormiscam,
id est, dormi-
endo exhalas

ACTVS QVINTI, SCENA III.

Argumentum.

Cognito Ctesiphonis amore, Demei exclamat, & Mitionem iur-
gio adoritur, vt liberorum corruptelam: per quam ei placatur tanquam
Æichino, & Ctesiphoni.

Senarij.

MITIO, DEMA.

*P*Arata à nobis sunt, ita vt dixi, Sostrata, (res?
Vbi vis. quisnam à me pepulit tam grauiter fo-
D. Hei mihi, quid faciam? quid agam? quid cla-
mem, aut querar?

Placatur De-
mea, tum Æi-
chino, tum
Ctesiphoni.
Mitio labore
poëta decorū
personarum
obseruauit.
* clamat ali-
cet.

O cælum, ô terra, ô maria Neptuni. *M.* hem tibi:
Resciuit omnem rem: id nunc * clamat scilicet.
Parate lites: succurrendum est. D. ecceum adest
Communis corruptela nostrum liberum.

M. Tandem reprime iracundiam, atque ad te redi.

D. Repressi, redij: mitto maledicta omnia:

Rem ipsum putemus dictum inter nos hoc fuit,

Ex te adeo est ortum, ne tu curares meum,

Nec ego tuum. responde. *M.* factum est, non nego.

D. Cur nunc apud te potat? cur recipis merum?

Cur emis amicam Mitio? nam qui minus

Mihi idē ius aquom est esse, * quam aquom est tibi?

Quando ego tuum non curo, ne cura meum.

M. Non aquom dicis, non: nam vetus verbum hoc
quidem est,

Communia esse amicorum inter se omnia.

D. Ecce etè: nunc demum ista nata oratio est.

M. Ausculta paucis, nisi molestum est, Demea.

R.

Princi-

Demea per-
spicax ratio-
cinatio.

Crimen.

Coiuratio.
* quod me-
cum

Auritiā De-
meq̄ notat.
Principiō, si id te mordet, sumptum, filij
Quem faciunt, quāso facito hac tecum cogites:
Tu illos duos olim pro re tollebas tua,
Quōd satis putabas tuā bona ambobus fore:
Et me tum uxorem credidisti scilicet
Ducturum: eandem illam rationē antiquam obire.
Conserua, quare, parce, fac quā pluriūm
Mitionis libe-
ralitas.
Ab utili &
honesto
Illis relinuas: gloriā tu istā obire.
Mea, quā prater spem euenere, utantur sine.
De summa nihil decedet: quod hinc accesserit,
Id de lucro putato esse. omnia hac si voles
In animo verē cogitare, Demea,
Et mihi, & tibi, & illis dempseris molestiam.
Eclipsis.
Moralis &
blanda cor-
rectio.
D. Mitto rem: consuetudinē ipsorum. M. mane,
Scia: istuc ibam, multa in homine, Demea,
Signa insunt, ex quibus coniectura facile fit,
Duo cū idem faciunt, sapē ut possis dicere,
Hoc licet impunē facere huic, illi non licet:
Non quōd dissimilis res sit, sed quōd is qui facit.
Magna de fili-
is ipes.
Quā ego ēsse in illis video: ut confidam fore, ita
Vt volumus, video eos sapere, intelligere, in loco
Vereri, inter se amare: scire est liberum
Ingenium, atque animum: quouis illos tu die
Reducas, at enim metuas, ne abre sint tamen
Laus filiorum
ā virtutibus.
Omissiores paulo. ō noster Demea,
Oratoriē ob-
ijcit.
Auritiā seni-
lis.
***ne.**
Acuer, id est
docebit, meta-
Ad omnia alia atate sapimus rectius:
Solum vnum hoc vitium affert senect⁹ hominibus,
Attentiores sumus ad rem omnes, quā sat est:
Quod illos sat atas acuet. D. na nimium modo*
Bona tua ista nos rationes Mitio,

Et tu-

Et tuus iste animus equus *subuortit. *M.* tace,
 Non fiet. mitte iam istac: da te hodie mihi:
 Exporge frontem. *D.* scilicet ita tempus fert,
 Faciundum est. ceterum rursus cras cum filio
 Cum *prima luce ibo hinc. *M.* imò de nocte censeo:
 Hodie modo *hilarum te face. *D.* et ista *psaltriam
 Vnà illuc mecum hinc abstraham. *M.* pugnaueris.
 *Eo pacto prorsus illic alligaris filium.
 Modo facito, ut illam serues. *D.* ego istuc *videro.
 Atq; ibi fauilla plena, fumi, ac pollinis
 Coquendo sit faxo, & molendo. prater hac,
 Meridie ipso, faciam, ut stipulam colligat:
 Tam excoctam reddam, atq; atram, quam carbo est.
M. placet.
 Nunc mihi videre sapere. atque equidem filium
 Tum etiam si nolit, *cogas, ut cum illa vnà cubet.
D. Derides? fortunatus, qui istoc animo sies.
 Ego sentio. *M.* ab. pergisne? *D.* iam iam desino.
M. I ergo intro: & cui opus est rei, hilarem hunc
 sumamus diem.

phoricòs à-
 cote
 * subuortat
 Exporge fron-
 tem. Mirus or-
 natus contra-
 sta ad teueri-
 tatem frontis,
 cum gestu
 explicanda
 omnia.
 * aliis, primo
 lucu. *M.* imò
 de nocte
 * hilarum fac
 te.
 * Eo prorsus
 pacto.
 * video. atque
 ibi.
 * cogas eum
 illa vna cub.

Apoliopeba

ACTVS QVINTI, SCENA IIII.

Argumentum.

Demea cum videat non probari vulgò seueritatem in liberos, li-
 uersam institutionis viam meditatur: in qua persona Terentius in-
 dicat mitioribus se trauere patribus, seculi sui moribus hoc magis
 concedens, quàm quòd ita faciundum esse existimet.

Trochaici tetrametri catalectici.

DEMEA.

N Vnquam ita quisquam benè subducta ratio-
 ne ad vitam fuit,
 Quin res, etas, usus, semper aliquid adportet nomi,
 Aliquid moneat: ut illa, qua te scire credas, nescias:

Vt apparet
 placiri De-
 meam, res in
 personis spar-
 gitur, adeo-
 que ipse pro-

R. 2.

Et qua

ducitur solus
in scenam.

* Quod mi e-
uenit nunc, nā
ego.

Exordium à
gnome tra-
ductum est: se-
quitur de in
narratio.

* clementia id
est: verum
ex.

* vitam ille
suam semper
egit in otio.

Auxelis.

Collatio du-
orum tenuum,
* desertus
sum.

Locus à con-
trarijs.

Contentio,
color rethori-
cus hic est.

* hæc equid-
ego possem.

Et quæ tibi putaris prima, in experiundo repudies:

* *Quod mihi nunc euenit. nam ego vitam duram,
quam vixi vsque adhuc,*

*Propè iam excursu spatii, mitto: id quam ob rem? re
ipsa repperi,*

*Facilitate nihil homini esse melius, neque * cle-
mentia.*

*Id esse verum, ex me atque ex fratre, cuius facile
est noscere.*

* *Ille suam semper egit vitam in otio, in conuiujs:
Clemēs, placidus, nulli ladere os, arridere omnibus:
Sibi vixit, sibi sumptum fecit: omnes benedicant,
amant.*

*Ego ille agrestis, sanus, tristis, parcus, truculentus,
tenax,*

*Duxi uxorem: quam ibi miseriam vidi! nati filij,
Alia cura: porro autem dum studeo, illis ut quam
plurimum*

*Facerem, contriui in quarundo vitam, atque eta-
tem meam:*

*Nunc exacta ætate, hoc fructi pro labore ab ijs fero,
Odium: ille alter sine labore patria potitur comoda:
Illum amant, me fugitant: illi credunt cōsilia omnia,
Illū diligūt, apud illū sunt ambo: ego * desertus sum:
Illum, ut viuat, optant: meam autem mortem expe-
ctant. scilicet*

*Ita eos meo labore eductos maximo, hic fecit suos
Paulo sumptu: miseriam omnem ego capio, hic poti-
tur gaudia.*

*Agè, agè, nunc experiamur contra * hæc, quid ego
(possem
Blandè*

Blandè dicere, aut benignè facere, quando eò pronocat.

*Ego quoq; à meis me amari, & magni pendì postulo:
Si id sit dando, atq; obsequèdo, non posterioreis ferā.
Deerit: id me a minimè refert, qui sum natu maxu-*

*His rebus conciliatur beneuolentia.
Redit ad ingenium Demea.*

ACTVS QVINTI, SCENA V.

Argumentum.

Demea absurdè contra ingenium suum blandus esse conatur.

Trimetri.

STRYS, DEMEA.

HEus Demea, rogat frater, ne abeas longius.
D. Quis homo? ò Syre noster, salue, quid sit? quid agitur?

S. Rectè. D. optumè est. iam nunc hac tria primum addidi

Prater naturam, ò noster, quid sit, quid agitur.

Seruom haud illiberalem præbes te, & tibi

Lubēs bene faxim. S. gratiam habeo. Dat qui Syre

*Hoc *verum est, ipsa re experiere prope diem.*

*Demea noua & simulata comitas patet in personis.
Rustica blandimenta.*

** verum est, & ipsa re experia*

ACTVS QVINTI, SCENA VI.

Trimetri.

GETA, DEMEA.

HEræ, ego hinc ad hos prouisam, quàm mox virginem

Accersant. sed ecce cum Demeam: saluos sis.

D. Oh, qui vocare? G. Geta. D. Geta, hominem maxumi

*Preij, *esse te, hodie iudicavi animo meo:*

Nam is mihi est profecto seruus spectatus satis,

Cui dominus cura est, ita ut tibi sensi, Geta:

** esse iudicari.*

R. 3.

Et 12

Metaphora ab
ambitiosis cā-
didatis.

Et tibi ob eam rem, si quid usus venerit,
Lubens bene faxim. meditor esse affabilis,
Et bene procedit. G. bonus es, cum hac existimas.
D. Paulatim plebem primulum facio meam.

ACTVS QVINTI, SCENA VII.

Argumentum.

Nuptiarum mora offenditur Æschinus. Hunc Demea blandè al-
loquitur: & maceriam dirui iubet, quā puerperam traducat.

Trimetris.

ÆSCHINVS, DEMEA, STYVS, GETA.

* Occidunt me,
qui cum nimis
sancti. Amantis
affectus expri-
mitur.
Hoc coniugum
& blandū est.

* Occidunt me quidem, dum nimis sanctas nuptias
Student facere: in apparando consumunt diem.
D. Quid agitur Æschine? Æ. hem pater mi, tu
hic eras?

* qui te plus-
quam oculos
hosce sed cur
non donum.
Omnia de ri-
tu nuptiarum:
prodigus ex a-
uaro.

D. Tuus hercle verò, & animo, & natura pater,
* Qui te amat plus, quam hosce oculos, sed cur non
donum

Vxorē accersis? Æ. cupio, verum hoc mihi mora est,
Tibicina, & hymenaum qui cantet. D. ehò.
Vin' tu huic seni auscultare? Æ. quid? D. missa
hac face,

Hymenaum, turbam, lampadas, tibicinas:
Atq; hunc in horto maceriam iube dirui,
Quantum potest: hac transfer, unam fac domum:

* Traduce &
mit.
Vide senis iu-
genium: non
enim potest se
distingulare
iuxta proner-
biunt: Naturā
expellat furca.
tamen vique
recurrer.

* Traduce & matrem, & familiam omnem ad hos.
Æ. placet

Pater lepidissime. D. euge, iam lepidus vocor,
Fratri ades sient peruia, turbam domum
Adducet. sumptum admittit. multa: quid mea?
Ego lepidus in eo gratiam. iube nunc iam
Dinumeret Babylo illi viginti minas.

Syre,

Syre, cessas ire, ac facere? S. *quid ergo? D. dirue
 Tu illas, abi, & traduce. G. di tibi Demea
 Bene *faciant, cum te video nostra familia
 Tam ex animo factum velle. D. dignos arbitror.
 *Quid tu ais? A. sic opinor. D. multò rectius est,
 Quam illam puerperam nunc duci huc per viam
 Aegrotam. A. nihil enim vidi melius, mi pater.
 D. Sic soleo, sed eecum Mitio egreditur foras.

*quid ago?

*faxint?

*Tu quid ais?

Sic soleo cap-
tose & fide.

ACTVS QVINTI, SCENA VIII.

Argumentum.

Mitio suadet, ut uxorem ducat Sostratam: ac vix tandem per-
 suadetur: Et non sine risu spectantium Demea præter naturam fa-
 cilis esse studet.

Trimetri & Tetrametri.

MITIO, DEMEA, AESCHINVS.

Vbet frater? ubi is est? tunc iubes hoc Demea?
 D. Ego verò iubeo, & hac re, & alijs omnibus,
 Quam maxumè unam facere nos hanc familiam,
 *Colere, adiungere, adiuuare. A. ita quæso pater.
 M. haud aliter censeo. Dimò hercule ita nobis decet:
 Primum huius uxoris est mater. M. quid postea?
 D. Proba, & modesta. M. ita aiunt. D. natu gr̃dior.
 M. Scio. D. parere *iamdiu per annos hac non potest:
 Nec qui eam respiciat, quisquā est: sola est. M. quā
 hic rem agit? (re.)

Iubeat frater,
scilicet dirui
parietem?

* & in hac re.

* Colere ad-
iuuare, adiu-
gere.Insinuatio o-
ratoria laten-
tis persuasio-
nis.* iamdiu hæc
per annos nō
potest.Nova turba in
qua mirè de-
clarat facilitā-
tem suam

Mitio.

D. hanc te æquom est ducere: & te operā, ut fiat da-
 M. Me ducere autem? D. te. M. me? D. se inquam.
 M. ineptis. D. si tu sis homo,
 Hic faciat. A. mi pater. M. quid? tu autem huic,
 asique, auscultas? D. nihil agis:
 Fieri aliter *non potest. M. deliras. A. sine te exo-
 rem, mi pater.

* non pote.

R. 4.

M. In

M. Insanis? aufer te. *D.* age, da veniam filio. *M.* fatin' sanus es? ego

Nouus maritus anna demum quinto & sexagesimo Fiam, atq; anum decrepitam ducam? idne estis auctores mihi?

A. Fac: promisi ego illis. *M.* promisti autem? de te largitor puer.

* quasi non hoc.

D. Agè, quid si quid te maius oret? *M.* * quasi hoc non sit maximum.

Prius agè. blandientis, postterius corripientis est.

D. Agè, da veniam. *A.* ne grauari. *D.* fac, promitte. *M.* * non omittis?

* non omittis? Ac non me uxor.

A. Non, nisi exorem. *M.* * vis est hac quidem. *D.* agè prolixè Mitio.

* vis hac quidem est. *D.* age, agè, prolixè Mitio.

M. Et si hoc mihi prauum, ineptum, absurdum, atque alienum à vita mea

* verè quid? qui Hegio dicit, hoc confit, quod volo.

(facis: Videtur: si vos tantoperè istuc voltis, fiat. *A.* benè Merito te amo. *D.* * verum, quid ego dicam? hoc confit, quod volo:

* Hegio cognatus his est pro.

*Quid nunc, quod restat? * Hegio his est cognatus proximus,*

* agelli hic est nò vrbe Panl.

(deceet. *Affinis nobis, pauper: benè nos aliquid facere illi M. Quid facere? D.* * agelli hic sub vrbe est paulu-

* si multum, tam n Faciund.

lum, quod locitas foras: *Huic demus, qui fruatur. M.* paululum id autem?

D. si multum sit, *Faciundum est: pro patre huic est, bonus est, noster est, rellè datur.*

Mitio suo ipsius dicto impetitur.

Postremò, nò meū illud verbū facio, quod tu Mitio Benè & sapienter dixi dudum: vitium commune omnium est,

Quod

Quod nimium ad rem in senecta attenti sumus
hanc maculans nos decet

Effugere: a dictum est verè, & re ipsa fieri oportet.

M. Quid istuc? dabitur quidem quando hic volt.

A. Mi pater. D. nunc tu mihi es germanus pariter Prouerbia
Corpore & animo. M. gaudeo. D. suo sibi hunc gladio iugulo.

Dictum est verè & re ipsa fieri oportet Mitio. M. Quid istuc est? dabitur quidem, quando hic volt. Aeschine. A. mi pater. D. Nunc tu mihi es germanus pariter corpore, & animo. M. gaudeo. D. suo sibi hunc gladio iugulo Muret.

ACTVS QVINTI SCENA IX.

Argumentum.

Seruis libertas, filijs dantur vxores. Mitioni narrat Demea, cur tam repente mores mutauerit. In cuius persona Terentius nobis ridicula prodigalitatis exempla proponit.

Tetrametri Trochaici, admissu lambicu quibusdam, qui & ipsi serui Trochaici potius videntur.

SYRVS, DEMEA, MITIO, AESCHINVS.

FActum est, quod iusti Demea.

D. Frugi homo es: adepol hodie mea quidem sententia

Iudico Syrum* fieri esse aequom liberum. M. istunc liberum?

Quodnam ob factum? D. multa. S. o noster Demea, * adepol vir bonus es.

Ego istos vobis vsq; a pueris curauim ambos sedulo: Docui, monui, bene praecepi sepe qua potui omnia.

D. Res apparet: & quidem porro hac; obsonare, cum fide

Scortum adducere, apparare de die conuiuium, Non mediocrius hominis hac sunt officia. S. o lepidum caput.

R. s.

D. Postre-

* fieri aequom liberum.

* pol vir bonus es.

commendat. à diligentia sua.

* & quidem huc porro. De die, apud Plaut. in Afin.

Ita deridet,
vt serio agere
videatur.

* omnibu*

* gaudium*
vt phrygiam
vx. me.
* liberam. D.
optumā Mu-
lierem quidē,
s. & quidem
nepoti tuo
heu. fil.

* adferant,

D. Postremò, hodie in psalteria ista emunda, hic adiutor fuit,

Hic curauit: prodesse equom est: alij meliores erunt.

Deniq, hic volt fieri. M. vin' tu hoc fieri? A. cupio. M. siquidem

Tu vis: Syre, ghò accede huc ad me: liber esto. S. bene facis.

* Omnibus gratiam habeo, & seorsum tibi praterea Demea.

D. Gaudeo. A. & ego. S. credo: utinam hoc perpetuum fiat * gaudium,

Phrygiam vt uxorem meam vnà mecum videam * liberam.

D. Optumam quidem mulierem. S. & quidem tuo nepoti huius filio

Hodie primam mammam dedit hac. D. hercle verò serio.

Siquidem prima dedit, haud dubium, quin emitti equom fiet.

M. Ob eam rem? D. ob eam. postremò à me argentum quanti est, sumito.

S. Di tibi Demea oro omnes semper omnia optata * offerant.

M. Syre processisti hodie pulchrè. D. siquidem porrò Mitio

Tu tuum officium facies, atque huc aliquid paululum pra manu (lius.

Dederis, unde vtatur, reddet tibi citò. M. istoc vi-

A. Frugi homo est. S. reddam hercle, da modo. A. age pater. M. post consulam.

D. Faciet.

D. Faciet. S. ô vir optime. *Æ.* ô * mi pater festinissime. * O pater mi.
Redit Demea
ad ingenium.

M. Quid istuc? quares tam repente mores mutauit
tuo?

Quod proluuium: qua istac subita est largitas?

D. dicam tibi: (putant,

Vt id ostenderem, quod te isti facilem & festinum Mores & vitâ
assentatoriam
notat.

Id nō fieri ex vera vita, neq; adeo ex aquo & bono:
Sed ex assentando, indulgendo & largiendo, Mitio.

Nunc adeo si ob eam rem vobis mea vita innisa est,

Æschine,

Quia non iusta, iniusta, prorsus omnia omnino ob- Apostrophâ
ad filios.
sequor, (bet.

Missâ facio: effundite, emitte, facite quod vobis lu-
Sed si id vultis potius, qua vos propter adolescentiâ

* Minus videtis, magis impensè cupitis, consulitis Oblatio patris
* Minu' vid.
parum,

Hac reprehendere, & corrigere me, obsecundare
in loco:

Ecce me, qui id faciam vobis. *Æ.* tibi pater per- Obsequentia
filij.
mittimus:

Plus scis, quid facto opus est. sed de fratre quid fiet?

D. sino,

Habeat, in istâ hac finem faciat. *Æ.* istuc rectè.

PLAUDITE.

DONATI PRÆFATIO

in Hecyram.

Hæc fabula, Apollodori esse dicitur Græca. nã & ipsa & Phormio
ab eodem dicuntur esse translata, cū reliqui quatuor sint Menædri
comici. Hecyra autè dicitur ideo, quia per locum & soceros in ea a-
guntur multa. Nã. & ἐκχυρὸς & ἐκχυρὰ, soceri nomen seculusque
significant.

significant, Est autem mixta motorijs aëibus ac statarijs, multamque sententiarum & figurarum continet in toto stylo. Vnde cum delectet plurimum, non minus utilitatis offert spectatoribus. Atque in hac, primæ partes sunt Lachetis, secundæ Pamphili, tertiæ Phidippi, quartæ Parmenonis, ac deinceps aliarum personarum, quæ his adiunctæ sunt. Diuisa est autem, vt ceteræ quinque aëibus legitimis, quos in subditis distinguemus. In hac prologus est & multiplex, & rhetoricus nimis: propterea quod sæpe exclusa hæc Comædia, diligentissima defensione indigebat. Atque in hac protasis turbulenta est, Epitasis mollior, lenis Catastrophe: Acta est sanè ludis Megalensibus, Sexto Iulio. C. Rabirio Ædilibus curulibus: egiq; L. Ambuius, Modulatus est eam Placcus Claudius tibijs paribus. Tota Græca est, factaq; & edita quinto loco, Cn. Octauio, T. Manlio COSS. Cantica & diuerbia summo in hac fauore suscepta sunt, $\pi\rho\tau\alpha\tau\iota\kappa\alpha\ \pi\rho\beta\omega\pi\alpha$ id est, personæ extra argumentum dux sunt, Philotidis & Syre. In tota Comædia hoc agitur, vt res nouæ fiant, nec tamen abhorreant à consuetudine. Inducuntur enim beneuolæ socrus, verecunda nurus, lenissimus in vxorem maritus, & item deditus matri suæ, meretrix bona.

¶ ARGUMENTVM.

Vitiatam in tenebris ante nuptijs, cui annulum extorserat, meretricem amans dum ignorat Pamphilus, duxit vxorem grauidam ex compressu suo. Quam peregrè profectus, cum reliquisset domi, rediens parientem offendit furtim, & apud matrem suam. Qua re commotus, dum repudium inuitis parentibus, & causam repudij nescientibus parat: per meretricem, apud quam annulus inuentus est, cognoscit tandem ita à se vitiatam vxorem, & ex se natum filium. Primus actus colloquium continet meretricis Philotidis ac lenæ Syre cum Parmenone: vt per harum personarum, quæ $\pi\rho\tau\alpha\tau\iota\kappa\alpha$ dicuntur, argumentum spectator discat. Secundi actus tenor in hoc est. Immeritam vxorem, veluti malam socrum, accusat Laches: & conuenit Phidippum de eadem causa. Statim post horum colloquium, conquestio inducitur Sostræ, quod falsum crimen inuidiosumque sustineat. Tertio actui hæc ascribuntur, Conquestio Pamphili peregrè redeuntis, de amore suo circa vxorem: paritudo Philomenæ: Sostræ verba super ægritudine iurus, quam morbo credit afflictam: fletus Pamphili errantis, cum putat non ex se filium natum esse: colloquium Parmenonis cum pueris à nauì venientibus, vt mox loquatur cum ipso Pamphilo, à quo in arcem mittitur: item Lachetis, Phidippique & Pamphili verba de reconcilianda illi coniuge, & eorum ab inimicem litigiosa dissenso. Quartum actum hæc complent, Perturbatio Myrrinæ ex interuentu mariti, & eundem cum eo nimis callida ac muliebris astutiz disceptatio: Sostræ, Pamphili, Lachetisque colloquium: inlâmatio patris & soceri aduersum Pamphilum vxorem recusantem: conuentio meretricis

triciis promittentis se iurandum matronis exhibituram de non admissio ad se Pamphilum. In quinto actu Bacchidis narratio de iustis gestis, & colloquium cum Parmenone inducitur: quem nuntium mittit ad Pamphilum: Pamphilique ad ultimum actio gratiarum apud ipsam Bacchidem. Docet autem Varro neque in hac fabula, neque in alijs esse mirandum, quod actus impares scenarum, paginarumque sint numero. cum hac distributio in rerum descriptione, non in numero versuum constituta sit: non apud Latinos inodo, verum etiam apud Græcos ipsos.

FABULÆ PERSONÆ.

PHILOTTIS meretrix.	SYRA ancilla.
PARMENO seruus.	LACHES senex.
PAMPHILVS adolescens.	SOSTRATA mulier.
PHIDIPPVS senex.	MYRRHINA mulier.
SOSIA seruus.	BACCHIS meretrix.

C. SVLPITII APOLLINARIS PERIOCHA.

Senarij.

VXorem duxit Pamphilus Philumenam,
Cui quondam ignorans virgini vitium obtulit:
Eiusque per vim quem detraxit, annulum,
Dederat amica Bacchidi meretricula.
Dein profectus in Imbrum est: nuptā haud attigit.
Hanc mater utero gravidam, ne id sciat socrus,
Vi egram ad se transfert. reuertit Pamphilus:
Deprehendit: partum celat: uxorem tamen
Recipere non volt. pater incusat Bacchidis
Amorem. dum se purgat Bacchis, annulum
Mater vitata forte agnoscit Myrrhina:
Uxorem recipit Pamphilus cum filio.

HECT.

*Samuel Butler
Book 1. in 1619
81
Samuel Butler
1619*

HECYRA

TERENTII.

ACTA LVDIS MEGALENSIBVS
SEX. IVLIO, GN. CORNELIO
DOLABELLA AEDILIB. CVRV-
LIB. MODOS FECIT FLACCVS
CLAVDII TIBIIS PARIB. TO-
TA GRÆCA APOLLODORV FA-
CTA EST. ACTA PRIMO SINE
PROLOGO. DATA SECVNDQ,
CN. OCTAVIO, T. MANLIO
COSS. RELATA EST L. AEMILIO
PAVLO, LVDIS FVNERALIBVS
NON EST PLACITA. TERTIO
RELATA. Q. FVLVIO, L. MAR-
TIO AEDIL. CVRVL. EGIT. L.
AMBIVIVS, L. SERGIVS TVRPPIO
PLACVIT.

ACTA LVDIS MEGALENSIBVS.
hæc inscriptio in vulgatis hæsit: quam alij aliter emen-
dare conantur: Muret. ita emendat. ACTA LVDIS
ROMANIS SEX. IVLIO CAES. CN. CORNE-
LIO DOLABELLA AEDIL. CVR. NON EST
PERACTA TOTA. MODOS FECIT FLAC-
CVS CLAVDII TIBIIS PAR. CN. OCTAVIO,
T. MANLIO COSS. RELATA EST ITERVM
LVDIS FVNEBRIEVS. RELATA EST TER-
TIO Q. FVLVIO, L. MARCIO AEDILIB. CV-
RVLIBVS.

PRO.

PROLOGVS. *Senarij.*

Ecyra est huic nomen fabula hac cūm data est.

Noua, nouum intervenit vitium & calamitas (rit:

Propositio
qua petit ex-
plotam antea
cognosci

Ut neq. spectari, neq. cognosci potue-

Ita populus studio stupidus, in funambulo

Animum occupat nunc hac planè est pro noua:

Et is qui scripsit hanc, ob eam rem noluit

Iterum referre, ut iterum possit vendere.

Alias cognostis eius: quaeso nunc hanc noscite.

Orator ad vos venio ornatu prologi:

Sinite exorator sim, eodem ut iure uti senem

Liceat, quo iure sum usus adolescentior.

Nouas qui exactas feci ut inueterascerent,

Ne cum poeta scriptura euanesceret.

In his, quas primum Caeli didici nouas,

Partim sum earum exactus, partim vix steti.

** Quia sciebam dubiam fortunam esse scenicam, * Quia scribam,*

Spe incerta, certum mihi laborem sustuli.

Easdem agere cōpi, ut ab eodem alias discerem

Nouas studiosè: ne illum ab studio abducerem.

Perfeci ut spectarentur: ubi sunt cognita,

Placita sunt: ita poetam restituere in locum,

Propè iam remotum iniuria aduersarium

Ab studio, atque ab labore, atque ab arte musica.

*Quòd si scripturam speruissem * in praesentia,*

Et in deterrendo voluissem operam sumere,

Ut in otio esset potius, quàm in negotio:

Deteruissem facile, ne alias scriberet.

Confirmatio
ab exemplis.

* in praesentia
& In deterrendo

Nunc

Redit ad
propositionē
& amplificat
per querelam,
quod antea
fuerit ex-
plofa.
Cur explofa
fit.
*studium.

Altera explo-
fio.

* Interea ego.

Argumentum
ab arte, à me-
ritis.
Attentos &
beneuolos
reddit.

* & silentium
Date, vt.

Nunc quid petam, mea causa, a quo animo attēdite.
Hecyam ad vos refero, quam mihi per silentium
Nunquā agere licitū est, ita eā oppressu calamitas,
Eam calamitatem vōstra intelligentia
Sedabit, si erit adiutrix nōstra industria.
Cum primum eam agere cōpi, pugilum gloria,
Funambuli cōdem accessit expectatio,
Comitum conuentus, * strepitus, clamor mulierum
Fecere, vt ante tempus exirem foras.
Vetere in noua cōpi vtī consuetudine,
In experiundo vt essem: refero denuo.
Primo actū placeo: cum interea rumor venit
Datum iri gladiatores, populus conuolat:
Tumultuantur, clamant, pugnant de loco:
* Interea ego. * Ego interea meum non potui tutari locum.
Nunc turba nulla est: otium & silentium est:
Agendi tempus mihi datum est: vobis datur
Potestas condecorandi ludos scenicos.
Nolite sinere per vos artem musicam
Recidere ad paucos: facite vt vōstra auctoritas
* Mea auctoritati fautrix, adiutrixque sit.
Si nunquam auare statui pretium arti mea:
Et eum esse quæstum in animum induxi maximum,
Quam maxumē seruire vōstris commodis:
Sinite impetrare me, qui in tutelam meam
* Studium suum, & se in vōstram commisit fidem,
Ne enim circumuentum iniquē iniqui irrideant.
Mea causa causam hāc accipite, * & date silentium,
Vt lubeat scribere alijs, mihiq; vt discere
Nouas expediat posthac pretio emptas meo.

ACTVS

ACTVS PRIMÆ SCENA I.

Argumentum.

Philotis & Syra indignè ferunt Pampphilum uxorem duxisse, relicta quam amare videbitur, Bacchide: & protatice sunt personæ: nam extra fabulæ argumētū nō inducuntur, ut Parmenoni detur occasio cōmēmorandi argumēti.

Senarij.

PHILOTIS, meretrix. SYRA, anus.

Per pol quā pāucos reperias meretricibus
Fideleis euenire amatores, Syra.

Vel hic Pampphilus iurabat quoties Bacchidi

Quā sancte, ut quāis facile posset credere,

Nūquam illa viua dūcturū uxorem domum:

Andræ ad mai-
la persuasio.

Hem duxit. S. ergo propterea te sedulo

Et moneo, & hortor, nō cuiusquam misereat,

Quin spolies, mutiles, laceres, quemquem nacta sis.

P. Vtin' eximium neminem habeam? S. Neminem.

Nam nemo illorum quisquam, scito, ad te venit,

Quin ita patret sese, abs te ut blanditijs suis

Quā minimo pretio suam voluptatem expleat,

Hiscine tu amabō, non contrā insidiabere?

P. Tamen eandem pot esse omnibus, iniuriū est.

S. Iniuriū est autem ulcisci aduersarios?

Aut qua via capient te illi, eadem ipsos capi?

Eheu me miseram, cur non aut istæ mihi

Ætas, & forma est, aut tibi hæc sententia?

ACTVS PRIMÆ SCENA II.

Argumentum.

Redeunt peregrē, Philoti, Parmenio totius narrat argumētum fabulæ.

Senarij.

PARMENIO, PHILOTIS, SYRA.

Senex si quæret me, modo isse dicito

Ad portum percontatum aduentum Pampphili.

S.

Andræ

*Audin', quid dicam, Scire? si quaeret me, uti
Tum dicas; si non quaeret, nullus dixeris:*

Aliàs ut uti possim causa hac integra.

*Sed videon'
ego Philotiũ.

**Sed videone ego Philotin'? unde hac aduenit?*

Philotis, salue multum. Ph. ò salue Parmeno.

S. Salue mecastor, Parmeno. Pa. & tu adepol, Syra.

Dic mihi, Philoti, ubi te oblectasti tam diu?

*minimè me
equidem.

Ph. Minimè equidè me oblectavi, quæ cum milite*

Corinthum hinc sum profecta inhumanissimo:

Biennium ibi perpetuum misera illum tuli.

Pa. Adepol te desiderium Athenarum arbitror

Philotium cepisse sæpè, & te tuum

Consilium contempsisse. Ph. non dici potest,

Quam cupida eram huc redeundi, abeundi à milite,

Vosq; hinc videndi, antiqua ut consuetudine

Agitare inter vos liberè conuiuium:

Nam illic haud licebat nisi præfinito loqui,

Quæ illi placerent. Pa. haud opinor commodè

Finem statuisse orationi militem.

*Sed quid ne-
goti hoc? mo-
dò quæ narra-
uit mihi Hic
int. Bacch.

Ph. Sed quid hoc negoti est? modo quæ hac narra-
uit mihi*

Hic intus Bacchis? quod ego nunquam credidi

Fore, ut ille hac uina posset animum inducere

Vxorem habere. Pa. habere autem? Ph. ehotu, an

Sesim ad nar-
rationem acce-
dit.

non habet?

Pa. Habet, sed firma hæc vereor ut sint nuptia.

Ph. Ita dij deaq; faxint, si in rem est Bacchidis.

Sed quæ istuc credam ita esse? dic mihi, Parmeno.

Varijs verbis
morales fac-
tias intermedit

Pa. Non est opus prolato: hoc percontarier

Desiste. Ph. nempe ea causa, ut ne id fiat palam.

**Ita me*

*Ita me dii bene a amabunt, haud propterea te rogo,
Ut hoc proferam, sed ut tacita mecum gaudeam.

Pa. Nunquam dices tam comode, ut tergum meum
Tuam in fidem committam. Ph. ah noli, Parmeno.

Quasi non tu multo malis narrare hoc mihi,

Qua ego, qua percoter scire. Pa. vera hac pradicat,

*Et illud mihi maximum vitium est. si mihi fidem

Das te taciturnam, dicam. Ph. ad ingenium redis.

Fidem do, loquere. Pa. ausculta. Ph. istic sum.

Pa. hanc Bacchidem

Amabat, ut cum maxumè, cum Pamphilus,

Cum pater, uxorem ut ducat, orare occipit.

Et hac communia omnium quae sunt patrum,

*Se senem esse dicere: illum autem esse unicum,

Præsidium velle se senectuti suae.

Ille primò se negare: sed postquam acrius

Pater instat, fecit animi ut incertus foret,

*Pudorine, anne amorì obsequeretur magis.

Tundendo, atque odio denique effecit senex:

Despondit gnatae ei huius vicini proximi.

Vsq; illud visum est Pamphilo ne tiquam graue,

Donec iam in ipsis nuptijs, postquam videt

Paratas, nec moram ullam, quin ducat, dari:

Ibi demum ita egre tulit, ut ipsam Bacchidem,

Si adesset, credo ibi eius commiseresceret.

Vbicunque datum erat spatium solitudinis,

Ut colloqui mecum una posset, Parmeno,

Perij, quid ego egi? in quod me conieci malum?

Non potero hoc ferre, Parmeno: perij miser.

Ph. At te dii dea q; perduint cum istoc odio Laches.

S. 2.

Pa. *Vi

*Ita me dii
bene amant,
haud prop-
terea te rogo ut
hoc proferam,
sed tacita, ut
mecum gau-
deam.

Sernorū vitium
loquacitas.

*Et mi illud
vitium maxi-
mum est.

Narratio quae
occasionem fa-
bulæ continet.
Communes
patrū persua-
siones.

* Senem se di-
cere esset.

Utens excusa-
tionis ratio.

* pudorin'
Amatoris af-
fectus in nu-
ptias.

Hyperbolicus.

Apostrophe
& imprecatio
ad abientem.

Ad pauca ut redeam.

Affectus meretricis.
* illa se abstin.
Confutatio meretricis.

Instantia seruile familiaritate domini.
* ante, eam quam

Hoc ego &c.
Protequitur Parmeno ipsa Pamphili verba, Philotis gessit cetera audire.

* apcl.

* & ipse se

* affirmat.

Pa. Ut ad pauca redeam, uxorem deducit domum:

Nocte illa prima virginem non attigit:

Quae consecuta est nox, eam nihilo magis.

Ph. Quid ais? cum virgine una adolescens cubuerit

*Plus potius, * sese illa abstinere ut potuerit?*

Non verisimile dicis, nec verum arbitror.

Pa. Credo ita videri tibi, nam nemo ad te venit,

Nisi cupiens tui, ille inuitus illam duxerat.

Ph. Quid deinde fit? Pa. diebus sane pauculis

Post, Pamphilus me solum seducit foras:

Narra: q; ut virgo a se integra etiam tum sit:

** Seq; ante, quam eam uxorem duxisset domum,*

Sperasse eas tolerare posse nuptias.

Sed, quam de cetero me non posse diutius

Habere, eam ludibrio haberi, Parmeno,

Quin integram itidem reddam, ut accepi a suis,

Neq; honestum mihi, neque utile ipsi virgini est.

Ph. Pium, ac pudicum ingenium narra Pamphili.

Pa. Hoc ego proferre, incommodum esse mihi arbitror:

Reddi patri autem, cui tu nihil dicas vitij,

Superbum est: sed illam spero ubi hoc cognouerit,

Non posse se mecum esse, abituram denique.

Ph. Quid inter ea? ibatne ad Bacchidem? Pa. quotidie.

Sed (ut fit) postquam hunc alienum ab sese videt,

Maligna multo, & magis procax facta illico est.

*Ph. Non * adeo mirum. Pa. atqui ea res multo ma-*

xime

*Disiunxit illum ab illa, postquam & * ipse sese,*

Et illam, & hunc, quae domi erat, cognouit satis,

*Ad exemplum anabiarum mores earum * existimas.*

Hac,

Hæc, ita vti liberali esse ingenio decet.
Pudens, modesta, incommoda atq; iniurias
Viri omneis ferre, & tegere contumelias.
Hic animus partim uxoris miseri cordia.
*Deuictus, partim victus *huiusce iniurijs,*
Paulatim elapsus Bacchidi, atq; huic transtulia
Amorem, postquam par ingenium nactus est.
Interea in Imbro moritur cognatus senex
**Horum: ea ad hos redibat lege hereditas.*
Eo amantem innitum Pamphilum extrudit pater:
Reliquit cum matre hic uxorem: nam senex
Rus abdidit se: huc rura in urbem commeat.
Ph. Quid adhuc habent infirmitatis nuptiæ?
Pa. Nunc audies, primum, dies complusculos
Bene conueniebat sane inter eas: interim
Miris modis odisse cepit Sostratam:
Neque lites vlla inter eas: postulatio
Nunquam. Ph. quid igitur? Pa. si quando ad eam
accefferat
Confabulatum, fugere è conspectu illico:
Videre nolle, denique, ubi non quit pati,
Simulat se à matre accersi ad rem diuinam, abit.
Vbi illic dies est complureis, accersi iubet:
Dixere causam tunc nescio quam: iterum iubet:
Nemo remisit, postquam accersunt sapius,
Egram esse simulant mulierem: nostra illico
It visere ad eam: admissu nemo, hoc ubi senex
Rescivit, heri ea causarum huc aduenit,
Patrem continuo conuenit, Philumena:
Quid egerint inter se, nondum etiam scio:

vis amoris his
verbis expri-
mitur.

* huius

* Horum,
in bechi exē-
plum habetur.

Parmeno odio
adcripsit,
quod pudoris
erat.

Rel' quum 'et
gum. anti. actio.

ribus referuat,
per quod sus-
pensum & at-
tentum reddit
spectatorem;

*Nisi sanè cura est, quorsum euenturum hoc fiet,
Habes omnem rem. pergem quò cœpi hoc iter.
Ph. Et quidē ego: nam cōstitui cum quodam hospite
Me esse illum conuenturam. P. a. dij vortant bene
Quod agas. Ph. vale. P. a. & tu bene vale Philotium.*

a Ita me di bene amen, haud propterea te rogo, vt &c. ita reperio in omnib. antiquis libris, inquit Myretus. Donatus legit, amabant: quod si recipias, aut delenda erit v. x. re, aut non constabit versus.

ACTVS SECVNDI, SCENA I,

Argumentum.

Sōstratam vxorem accusat Laches, quod rurum Philamenam duritiae suae & morum incommoditate domo eiecerit. Socrus contrā nihil tale à se patrātum esse contendit.

Tetrametri partim Iambici Acataleſiſi, partim Trochaici Cataleſiſi. Fraterrea aliquot Senarij.

LACHES, SOSTRATA.

Senex difficilis
& iratus ab ex-
clamatione or-
di-ur.

*P*Rò deūm atque hominū fidem, quod hoc genus est? quae hac coniuratio?

Ut omnes mulieres eadem aequè studeant, nolint q̃ omnia:

Neque declinatam quidquam ab aliarum ingenio ullam reperiās:

* nurus viris
Elle aduorsas
aequè studium
est, similis per-
tinetia.
+ malitiam: &
Ei ludo si vilius
est.

*Itaq, adeò vno animo omnes socrus oderunt *nurus.
Viris esse aduorsas aequè studium est, similis perti-
nacia est.* (tiam:

*In eodem omnes mihi vidētur ludo docta ad *mali-
Et ei ludo, si vilius est, magistrā hanc esse satis cer-
tò scio.*

Exclamatio ad
misericordiā
cōmouentia.

*S. Me miseram, quā nunc, quā obrem accuser, ne-
scio. L. hem,*

*Tu nescis? S. non, ita me di bene ament, mi Laches:
Itaque unā inter nos agere aetatem liceat. L. di mala prohibeant.*

S. Me-

*S. Meq̃, abs te immeritò esse accusatam *postmo- *pòtè modo
dum rescisses. L. scio:*

*Te immeritò? an quidquam pro istis factis dignum Exaggeratio &
te dici potest, amplificatio.*

*Qua me, & te, & familiam dedecoras, filio luctum
paras? (cis:*

Tum aut̃, ex amicis inimici, ut sint nobis affines, fa-

*Qui illum decrèrunt dignum, suos cui liberos com-
mitterent:*

*Tu sola exorere, qua perturbas hac tua *impuden- *impudentia
tia. S. egone? S. Egone? L. tu,*

*L. Tu inquam, mulier, qua me omnino lapidè, hand inq.
hominem putas. Mulier em-
phasim habet.*

*An quia ruri esse crebrò soleo, nescire arbitramini Tollit opinio-
Quo quisq̃, pacto hic vitam vostrorum exigit? nis.*

*Multè melius hic qua sunt, quàm illic ubi sum as-
siduè, scio:*

*Ideo quia, uti vos mihi domi eritis, proinde *ego ero *ego ero foris.
fama foris. Propositio
querelæ.*

*Iam pridem equidem audini cepisse odium tui Phi- *magi miru.
lumenam:*

*Minimè que adeò mirum: & ni id fecisset, *magis
mirum foret.*

*Sed non credidi adeò, ut etiam totam hanc odisset Comminatio
electionis.
domum.*

*Quod si scissem, illa hic maneret potius, tu hinc isse
foras.*

*At vide, quàm immeritò aegritudo hac oritur *mihi *mi abs te
abs te, Sofrata. Soff.*

Rur̃ habitatū abij, concedens vobis, & rei serviens:

Exaggerat in
dignitate à
suis meritis.

Opera sciētes,
cū p̄ inefficien-
tes ladamus.

* Illius dices.

Defensionem
praehent.

* Satis.

* nil.

peccando de-
trimenti, hoc
est, non potest
fieri peior.

Obiectio.

* Enim laff.

* magis quam

Socrus morosa
accusatur.

*Sumptus vestros, otiumq; ut nostrares posset pati,
Meo labori haud parcens, prater aquom, atque aia-
tem meam.*

Nō te pro his curasse rebus, ne quid agrè esset mihi?

*S. Non mea opera, neq; pol culpa euenit. L. imò ma-
xime*

Sola hic fuisti: in te omnis haeret culpa sola, Sofstrata.

Quia hic erāt, curares: cū ego vas solui curis ceteris.

Cum puella anum suscepisse inimicitias non pudeat?

** Illius dices culpa factum. S. haud equidem dico,
mi Laches.*

L. Gaudeo (ita me diu ament) gnati causa: nam de te

** Satis scio, peccando detrimenti * nihil fieri potest.*

*S. Qui scis an ea causa, mi vir, me odisse assumpta-
uerit,*

Ut cum matre unā plus esset? L. quid ais? non signi sat

*Quod heri nemo voluit visentem te ad eam intro-
mittere?*

*S. * Eam lassam oppido tum aiebant: eò ad eam non
admissa sum.*

*L. Tuos esse illi mores morbum * magis, quam ullam
aliā rem arbitror:*

Et merito adeò: nā vostrarū nulla est, qui gnati ve-

*Ducere uxorem: & quā vobis placita conditio est,
datur:*

*Vbi duxere impulsu vostro, vostro impulsu easdem
exigunt.*

ACTVS SECVNDVS. SCENA II.

Argumentum.

Laches remitti cupit: nuntium suum: pater Philippus dicit non
posse eam recitare apud socrum a se sente Pamphilo.

Iambici Tetrametri Catalecticis.

PHI-

PHIDIPPOS, LACHES, SOSTRATA.

ET si scio, Philumena, meum ius esse, ut te cogam,
Qua ego imperem facere: ego tamen patrio a-
nimo victus faciam

Philumena
patri multa
pralocuta fu-
it, cui ita res-
pondet.

Ut tibi concedam; neque tua libidini aduor savor.

L. Atque eccum Phidippum optumè video: ex hoc
iam scibo quid sit.

* Phidippe, etsi ego meis omnibus scia me esse appri-
mè obsequentem,

* Phidippe, esse
ego meis om-
nibus scio me
apprimè obse-
quentem: Sed
non adeò ut
facil.

Sed non adeò, ut facilitas mea illorum corrumpat
animos.

Quod si tu idem faceres, magis in rem & nostram,
& vostram id esset.

Nunc video in illarum potest. ut esse te. P. eia verò.

L. Adhuc heri de filia. ut veni, itidè incertū amisti.

Haud ita decet: si perpetuā vis esse affinitatem hanc,

Celare te iras: si quid est peccatum a nobis, profer:

Aut ea refellendo, aut purgando vobis, corrigemur,

Te iudice ipso, sin ea est causa retinendi apud vos,

Quia aggra est, te * mihi iniuriam facere arbitror,

Refellit qui
negat, purgit
qui fatetur, &
tum defendit.
* mi.

Phidippe;

Si metuis, satis ut mea dñi curetur diligenter.

At ita me diu amant, haud tibi hoc concedo, etsi illi
pateres;

Ut tu illam saluam magis velis quàm ego: id adeò
gnati causa,

Amicorum
officium.

Quem ego intellexi illam haud minus, quàm seip-
sum magnificare.

Neque adeò me clam est, quàm esse eum grauius
laturum credam,

Subtiliter
oneratur culpa
natus recedē-
tis.

*Hoc si rescierit. eo domum, studeo l. a: prius, quam
ille huc redeat.*

*P. Laches, & diligentiam vestram, & benignitatē
Noxi: & qua dicis, omnia esse, ut dicis, animum in-
duco:*

Principium
laudationis
a persona.

*Et te hoc mihi cupio credere: illam ad vos redire
studeo,*

*Si facere possim ullo modo. L. qua recte facere id
prohibet?*

Eho, cū gesta
prope secreta
inquirentis.

*Eho, nunquidnam accusat virum? P. minimē. nam
postquam attendi*

*Magis, & ut capere cogere, ut rediret, sanctē adiurat
Non posse apud vos Pamphilo se absente perdurare.*

* leni ego ani-
mo sum natus.

*Aliud fortasse alijs vitij est: * ego sum animo leni
natus:*

*Non possum aduorsari meis. L. hem Sostrata. S. hem
me miseram.*

paterna leni-
tas.

Eclipsis.

*L. Certumne est istuc? P. nunc quidem, ut vide-
tur. sed nunquid vis?*

*Nam est, quod me ad forum transire iam oportet.
L. eo tecum unā.*

ACTVS SECVNDI, SCENA III.

Argumentum.

*Sostrata oneritur genus mulierum nimis esse suspectum viris
Trebatiis Catalepticis.*

SOSTRATA.

a **Æ** Depolna nos sumus mulieres iniquē aq̃e o-
mnes inuise viris,

*Propter paucas, qua omnes faciunt digna ut videa-
mur malo.*

* Nam

* Nam (ita me diſ ament) quòd me accuſat nunc
vir, ſum extra noxiam. * Nam, ita me
ament di quòd
me accuſat

Sed non facile eſt expurgari: ita animum induxe-
runt, ſocrus

Omneis eſſe iniquas. haud pol me equidem: nam nū-
quam ſecus

Habui illam, ac ſi ex me eſſet nata: nec, quí hoc * mi- * mi cuen-
hi eueniat ſcio:

Niſi pol filium multimodis iam expecto vt redeat
domum.

* Adēpol nē nos æquē ſumus omnes inuiſe viris. Dns vo-
ces, inique & omnino, quæ in alijs erant, eò ſuſtuli, quòd ne-
que erant in illa veterē libro, & corumpēbant verſum. Huc do-
ſtrata querela, affinis eſt illi Creuſe apud Euripidē Ione,
γὰρ γλωσσικῶν δυο χειρὶ πρὸς ἄρενας ἡ ἀνταῖς
κακαίσι τῶν αἰ γαθαῖ μεμυγμένα, μιᾶς μετ' οὗτο
δυο χειρὶς πεφίναμεν. Hæc Muret.

ACTVS TERTIUS, SCENA I.

Argumentum.

Pamphilus queritar ſe abſente vxorem ad ſuos abiſſe, reliſta
ſocrus.

Tetrametri, & Iambici, & Trochaici mīlli, vix vt diſcernere poſſim in-
terdum. In fine Senary alij not.

PAMPHILVS, PARMENO, MYRRHINA.

Nemini ego plura acerba eſſe credo ex amore
homini vnquam oblata,

Quàm mihi. heu me infelicem, hanc cene ego vitam
poſſe perdere?

* Haccine cauſa ego eram tantopere cupidus rede-
undi domum?

* Nemini ego
plura acerba
eſſe ex amore
homini vnquā
oblata credo
Quam mi, heu
me in.
* Haccine ego
ca.

Cui

* aetatem age-
re.

* quibus ali-
cuius obiectus
est labor.

Cui quanto fuerat praeftabilius ubiuis gentium* a-
gere aetatem,

Quam huc redire, atque hac ita esse miserum me
resciscere?

Nam nos omnes,* quibus est alicunde aliquis obie-
ctus labor,

Omne quod est interea tempus, prius quam id rescis-
tum est, lucro est. (perias.

Par. At sic, citius quam te expedias his arumnis, re-

Si non redisses, haec ira facta essent multo ampliores:

Sed nunc aduentum tuum ambas, Pamphile, scire ve-
nerituras:

* iram expedi-
es relictas
rursus in gra-
tiam.

Rem cognosces: * iram expedies: rursus in grati-
am restitues.

Lenia sunt haec quae in pergrauia esse in animum
induxti tuum.

Amatores cō-
solatio angit,
non lenit.
Narratio.

Pam. Quid consolare me? an quisquam usquam
gentium est a quem miser?

Prius quam hanc uxorem duxi, habebam alibi ani-
mum amori deditum.

Iam in hac re ut taceam, cuius facile scitu, quam
fuerim miser,

* quam mi ob.

Tamen nunquam ausus sum recusare eam,* quam
mibi obtrudit pater.

Vix me illinc abstraxi, atque impeditum in ea ex-
pediri animum meum.

Implicatio cō-
iunctorum mi-
seriarum.

Vix quae huc contuleram: hem noua res orta est, porro
ab hac quae me abstrahat.

Tum matrem ex eare me, aut uxorem in culpa in-
uenturum arbitror.

Quod

*Quod cum ita esse inuenero, quid restat, nisi porro
ut fiam miser?* (bet.

*Nam maris ferre iniurias me, Parmeno, pietas in-
Tum uxori obnoxius sum: ita olim suo me ingenio
pertulit,*

*Tot meas iniurias, quæ * nunquã ullo patefecit loco.
Sed magnum nescio quid necesse est euenisse, Par-
meno,*

Vnde ira inter eas intercessu, quæ tam permāsit diu.

*Par. * Haud quidem hercle parum est: si vis verò
veram rationem exequi,*

*Non maximas, quæ maxima sunt interdum ira,
iniuriæ*

*Faciunt. nam sapè est, quibus in rebus alius ne ira-
tus quidem est,* (cissimus.

*Cum de eadem causa est iracundus factus inimi-
Pueri inter sese quàm proleuibus noxis iras gerunt!
Quapropter? quia enim qui eos gubernat animus,
infirmum gerunt.*

*Itidem mulieres sunt fermè, ut pueri, leni sententia:
Fortasse unum aliquod verbum inter eas iram hanc
conciuerit.*

Pam. Abi Parmenò, intrò, ac me venisse nuntia.

*Par. hem, * quid hoc est? Pam. tace.*

*Trepidari sentio, cursari sursum prorsum: agedum
ad fores*

*Accede propius. Par. hem, sensisti ne? Pam. noli fa-
bularier.*

*Pro Iupiter, audio clamorem. Par. tute loqueris: me
vexas?*

A iusto & de-
centi.
ab honesto &
congruo
* nunquam in
ullo.
Suspicio inge-
tis mali.
Seroi responsio
ad victimam
tam iam partem.
* hoc quidem
hercle paruum
est.

Argumentum
à simili.

* quid hœc?
Pam. tace.
Hic non solum
Lucina non
inuocatur, ve-
rum silentiū
quoque ob-
scurum con-
ceptum indu-
citur.

M. Tace

M. Tace obsecro mea gnata. Pam. matris vox visa est Philumena.

* Nullus sum.

Par. qui dum?

Pam. perij.

Par. quam ob

rem? Pam. ne-

scio quod

magnum ma-

lum.

* celant.

Pauitare, leni-

ter agrotare.

Nescio, inepta

& seruilis e-

jusdem verbi

repetitio.

* Nullus sum. Par. qui dum? Pam. quia perij.

Par. *Quamobrem?* Pam. nescio quod magnum ma-
lum

Profecto Parmeno me * celas. Par. uxorem Philu-
menam

Pauitare nescio quid, dixerunt: id si forte est, nes-
cio.

Pam. Interij: cur id mihi non dixti? Par. quia non
poteram una omnia.

Pam. Quid morbi est? Par. nescio. Pam. quid? ne-
mone medicum adduxit? Par. nescio.

Pam. Cesso hinc ire intrò, ut hoc quam primum,
quidquid est, certum sciam?

Quonam modo Philumena mea nunc te offendam
affectam?

Nam si periculum ullum in te est, perisse me una
haud dubium est.

Par. Non usus factus est mihi nunc, hunc intrò se-
qui.

Argumentum
loci.

* Hero.

Nam inuisos omnes nos esse illis sentio.

* *Heri nemo voluit Sostratam intrò admittere:*

Si forte morbus amplior factus fuit,

Quod sanè nolim, maxumè heri causa mei,

Servom illico introisse dicent Sostrata:

Aliquid tulisse comminiscuntur mali.

Capiti. id est
viti.

* qui ductus sit.

* ego in mag-
mal.

Capiti, atq; etati illorum, morbus qui * auctus fuit:

*Hera in crimen veniet, * ego verò in magnam ma-*
lum.

ACTVS TERTIUS, SCENA II.

¶ Argumentum.

Pamphilus tristior egreditur à Philumena, depræhenso eius partu, quem modis omnibus celare conatur, ac tegere.

Iambici tetrametri catalecticis.

SOSTRATA, PARMENO, PAMPHILVS.

Nescio quid iam dudum hîc audio tumultuari,
misera:

Malè metuo, ne Philumena * magis morbus aggrauescat:

Quod te, Æsculapi, & te Salus, ne quid sit huius oro.

Nunc ad eam visam. Par. heus Sostrata. S. ehem.

Par. iterum istinc excludere.

S. Ehem Parmeno, junc hîc eras? perij, quid faciam, misera?

Non visam uxorem Pamphili, cum in proximo hîc sit agra?

Par. Non visas, nec mittas quidem visendi causam quencquam.

Nam qui amat, cui odio ipse est, his facere stultè duco:

Laborem inanè ipse capit: & illi molestiam affert.

Tum autem filius tuus introijt videre, ut venit, quid agat.

S. a Quid ais? an venit Pamphilus? Par. venit. S.

* dijs habeo gratias.

Hem istoc verbo animus mihi redijt, & cura ex corde excessit.

Par. Iam eate causa maxumè huc nunc introire nolo:

Nam si remittent quippiam Philumenam dolores,

Omnem

Magis laborat Terentius ut bonam fecerim faciat, quàm bonam meretricem.
* mag. mor.

Diffusio à sententia moralis.

Causa ab euf. tu.
* dijs gratiam habeo.

quam tristi
est.

Cautè respon-
det, partum
celans. & me-
diciâ fingens.

Ita aiunt. Re-
ligiosè men-
daciû ad ru-
morē retulit.

Amor vultu

Omni rem narrabit. scio, con inuò sola soli,
Qua inter vos interuenit, unde ortû est initium ira.
Atque eccum video ipsum egredi: * quam tristis
est! S. ô mi gnate.

Pam. Mea mater, salue. S. gaudeo venisse saluom.
saluân

Philumena est? Pam. melius scule est. S. utinam istuc
ita di faxint.

Quid tu igitur lacrimas? aut quid es tam tristis?

Pam. rectè mater. (uasi?)

S. Quid fuit tumulti? dic mihi? an dolor repente in-

Pam. Ita factum est. S. quid morbi est? Pam. febris.

S. quotidiana? Pam. ita aiunt.

I sodes intro, consequar iam te mea mater. S. fiat.

Pam. Tu pueris curre Parmeno obuiam, atque his
onera adiua.

Par. Quid? non sciunt ipsi viam, domum quare de-
ant? Pam. cessas?

* Quid ais? an venit Pamphilus? venit, dijs gratiam ha'eo. Ita e-
mendauit Muret. ex vetusto codice. Nam ut erat in vulgatis, dijs
habeo gratias, versus efficiebatur acatalecticus, quem c. atalec. cum
esse, ut ceteros, multò verisimilius est. Muret.

ACTVS TERTII, SCENA III.

Argumentum.

Deliberat Pamphilus, vel si vxorem recipere an repudiare.
Trochaici tetrametri catalectici, & in fine Senarii pauci.

PAMPHILVS.

Epitasis.
Graue princi-
pium, ut ostē-
dantur multæ
& magnæ ari-
næ.

Nequeo mearum rerum initium ullum inue-
nire idoneum,
Vnde exordiar narrare, quæ nec opinanti accidunt:
Partim quæ perspexi his oculis, partim quæ accepi
auribus.

Quæ

Qua me propter exanimatum citius eduxi foras.

Nam, modo me intrò ut corripui timidus, alio suspi-
cans

Morbo me visurum affectam, ac sensi esse, ux-
orem: hei mihi,

Postquam me aspexere ancilla aduenisse, illico om-
nes simul

Late exclamant, venit: id quod me repente aspe-
xerant.

Sed continuo voltum carum sensi immutari omnium,

Quia tum incommode illis fors obtulerat aduen-
tum meum. (tians

** Vna illarum fortè interea properè praecurrat, nun-*
*Me venisse: ego * eius vidèdi cupidus, rectà cōsequor.*

Postquam introij, extemplo eius morbum cognoui,
miser. (bat:

Num neq. ut celari posset, tempus spatium ullū da-
Neq. voce alia, ac res monebat, ipsa poterat con-
queri.

Postquam aspexi, ò facinus indignum, inquam: &
corripui illico

Me inde lacrumans, incredibili re, atq. atroci per-
citus.

Mater consequitur: iam ut limen exirem, ad ge-
nna accidit,

Lacrumans, misera: miseritum est. profecto hoc sic
est, ut puto,

a Omnibus nobis ut res dant sese, ita magni at-
que humiles sumus.

Haec habere orationem mecum à principio instituit:

T.

O

Egregia quae
rela Pamphile
estq. haec pro-
pria fabula
protasis.

* fortè vna il-
larum inter.
* eiu' videndi
cupidus.

Hae exclama-
tio ad vitij
auctorem re-
fertur.
Ostendit affe-
ctum miseri-
cordiae suae.

O roi, à nomi-
ne & blandi-
mento secreta
confitetur.

O mi Pamphile, abs te quāobrem hac abierit, cau-
sam vides :

Nam vitium est oblatum virgini olim ab nescio
quo improbo :

Nunc huc confugit, te, atque alios partum ut celeret
suam.

Sed cum orata eius reminiscor, nequeo quin, lacrumem
miser.

Quaē, fors fortuna est, inquit, nobis qua te hodie
obtulit,

Per eam te obsecramus amba, si ius, si fas est, uti
Aduorsa eius per te tecta tacitaq, apud omnes sient.

Si vnquam ergate amico esse animo * sensisti eam,
mi Pamphile,

Sine labore hanc gratiam te, uti sibi des pro illa
nunc, rogat.

* fac. Caterum de reducenda id * facias, quod in rem sit
tuam,

Parturire eam, neq, grauidam esse ex te, solus con-
sciens.

Nam aiunt tecum, post duobus concubuisse eam
mensibus :

Tum postquam ad te venit, mensis iam hic agitur
septimus,

Quod te scire, ipsa indicat res. nunc si potis est, Pam-
phile,

Maximè volo, dōque operam, ut clam partus eue-
niat patrem,

Atque adeò omncis : sed, si fieri id non pte est, quin
sentiant,

Dicam

Ab anteaſta
vita.
* ſenſi.
Tentat etiam
hoc, tamen
vencundē.

*Dicam abortū esse. scio nemini aliter suspectū fore,
Quin, quod verisimile est, ex te recte eum natum
putent.*

Cōtinuò exponetur: hīc tibi nihil est quidquam in-* * Incomodi
& illi
commodi:

*Et illi misera indignè factam iniuriam contexeris.
Pollicitus sum, & seruare in eo certum est, quod
dixi, fidem.*

*Nam de reducenda, id vero neutiquam honestum
esse arbitror:*

*Nec faciam: etsi me amor grauius, * consuetudoq̃,* Conclusio per
enarrationem
* consuetudo
que tenet.
eius tenet.

*Lacrimo, quæ post hac futura * sit vita, cū in men-*
tem venit,

*Solitudoq̃ue. O fortuna, ut nunquam perpetuò es
bona!*

*Sed iam prior amor me ad hanc rem exercitatum
reddidit.*

*Quem ego consilio missum feci, idem nūc operam
huic dabo.*

Adest Parmeno cum pueris: hunc minimè est opus

In hac re adesse: nam olim soli credidi,

Ea me abstinuisse, in principio, cū data est:

*Vereor, si clamorem * eius hic crebrò exaudiat,*

** in hic cr.*

Ne parturire eam intelligat, aliquò mihi est

Hinc ablegandus, dum parit Philumena.

a Omnib' nobis ut res dant scire, ita magni atque humiles sumus.

*Eadem sententia Homer. Οδυσσ. σ τοῖος γὰρ νεὸς ἐστὶν
ἐπιχθονίων ἀνδρῶν ὅσον ἐπ' ἡμᾶς ἀγνοὶ πα-*
τρίε ἀνδρῶν τε καὶ ντε.

Narrat Sofia quæ adierit maris pericula. Seruus Parmeno in arcem mittitur, ne parere Philumenam interim audiat.

Senarij, & unus quidam.

PARMENO, SOSIA, serui. PAMPHILVS.

Hic poeta o-
stendit incommo-
dia nauigatio-
nis.

*A*In tu tibi hoc incommodum euenisse iter?

S. Non hercle, Parmeno, verbis dici potest

Tantum, quàm re ipsa nauigare incommodum est.

Par. Itane est? S. ò fortunate, nescis quid mali

Præterieris, qui nunquam es ingressus mare.

Nam alias ut omitam miseras, unam hanc vide.

Dies tringinta, aut plus eo, in navi fui,

Cùm inter eâ semper mortem expectabam miser:

Ita usq; aduersa tempestate usi sumus.

Distum in fu-
gitium seruū.

Par. Odiosum. S. haud clam me est: deniq; hercle
aufugerim

Potius, quàm redeam, si eò mi redendum sciam.

Par. Olim quidem te causa impellebant leues,

Quod nunc minitare facere, ut faceres Sofia.

Sed Pamphilum ipsum video stare ante ostium.

Itte intrò: ego hunc adibo, si quid me velit.

Here, etiam tu nunc hic stas? Pam. equidem te ex-
pecto. Par. quid est?

Pamphilus
callido consilio
seruulum ablegat.
vique a-
deo cauet ne
qua emanet
negotium.
auctus,
conu.

Pam. In arcem transcurso opus est. Par. cui homi-
ni? Pam. tibi.

Par. In arcem? quid eò? Pam. Callidemidem ho-
spitem

Myconium, qui mecum unâ* adiectus est, con-
ueni.

Par. Perij: conuisse hunc dicam, si saluos domum

Redisset

Redisset unquam, ut me ambulando rumperet.

Pam. Quid cessus? Par. quid vis dicam? an conueniam modo?

Pam. Imò quod constitui me hodie cōuenturū eum, Non posse ne me frustra illic expectet: vola.

Vola, celeritatem imponit, ne quid audiat.

Par. At non noui hominis faciem. Pam. at faciam ut noveris:

Magnus rubicundus, crispus, crassus, casius.

Par. Cadauerosa facies: diu illum perduint.

Quid si non veniet? maneāne usq, ad vesperum?

Pam. Maneto, curre. Par. nō quco, ita defessus sum.*

** defessus
Ita defessus
hoc magis in
gestu exprimi-
tur.*

Pam. Ille abiit. quid agam infelix? prorsus nescio

Quo pacto hoc celem, quod me orauit Myrrhina,

Sua gnat a partum: nam me miseret mulieris,

Quod potero faciam: tamen ut pietatem colam:

Nam me parenti potius, quàm amori obsequi

Oportet. at at eccum Phidippum, & patrem.

*Pamphili rietas & h. mellas.
* incc. tu'*

*Video: horsum pergunt: quid dicam hisce, * incertus sum.*

ACTVS TERTII, SCENA V.

¶ Argumentum.

De reducenda Philumena inter senes agitur. Pamphilus redu-
ctum se negat. Fecit eam rem indignè Phidippus.

Trochaici octonarij, catalectici, & Senarij iambici.

LACHES, PHIDIPTVS, PAMPHILVS.

Dixit' dudum, dixisse illam se expectare filium?

Ph. Factum. L. venisse aiunt: redeat. Pam. quam causam dicam patri,

Quamobrem non reducam, nescio. L. quem ego hic audini loqui?

Viam ad Epistolam facit: res enim iam pellunt ad reducendum.

T. 3.

Pa. Ce.

*Pa. Certum obfirmare est viam me, quam decreui
persequi.* (pater.

L. Ipsus est, de quo hoc agebam tecum. Pa. salve mi

Auxesis ad
salutem.

*L. Gnate mi salve. Phi. benè factum te aduenisse
Pamphile,*

*Atque adeò, quod maximum est, saluom atque
validum. Pa. creditur.*

Aut auarus,
aut iacobu-
dus hæc dicit.

*L. Aduenis modo? Pa. admodum. L. cedo, quid reli-
quit Phania*

*Consobrinius noster? Pa. sanè hercle homo voluptati
obsequens*

*Fuit, dum vixit: & qui sic sunt, haud multum hare-
dem adiuvant.*

Parris auariti-
am notat.

Sibi verò hanc laudē reliquit: vixit, dū vixit, benè.

L. Tū tu igitur nihil attulisti huc plus una sentētia?

*Pa. Quidqd est id q̄ reliquit, profuit. L. imò obfuit:
Nam illum vinom & saluom velle. Pa. impunè
optare istuc licet.* (scio.

* Here

Ille reuiviscet iam nunquam: & tamē utrum malis,

*L. * Heri Philumenam ad se accersi hic iussu. dic
iussisse te.*

* Remittet.
Ph. scilicet.

*Ph. Noli fodere. iussi. L. sed iam * remittet eam.*

* omnia, at
illos inuidos.

Ph. scilicet.

*Pa. Omnem rem scio, ut sit gesta: adueniens audiui
* omnia.*

*L. At istos inuidos dii perdant, qui hac libenter
nuntiant.*

*Pa. Ego me scio cauisse, ne vlla meritò contumelia
Fieri à vobis posset: idq̄, si nūc memorare hic velim,
Quā fideli animo & benigno in illā, & clementi fui,
Verè*

Verè possim: nite ex ipsa id* magis velim resciscere. * magi* vel.
 Namq; eo pacto maxumè apud te meo erit ingenio fortissimum,
 fides, (xerit.

Cum illa, qua nunc in me iniqua est, æqua de me di-
 Neq; culpa hoc mea euenisse diffidiū id testor deos.

Sed quando sese esse indignam deputat, matri mea
 Cui concedat, cuius mores toleret sua modestia; Confirmatio
 Neque alio pacto componi potest inter eas gratia: cum protesta-
 Segreganda aut mater est à me, Phidippe, aut Phi-
 lumena. tiore.

Ex deliberati-
 one conditio-
 nem colligit.

Nunc me pietas, matris potius cōmodū suadet sequi.

L. Pamphile, ad aures haud inuito sermo mihi ac-
 cessit tuus,

Cum te postputasse omnes res prae parente intelligo:
 Verum vide, ne impulsus ira, praeue insistas, Paphile.

Pa. Quibus iris impulsus nūc in illam* iniquus sim? * iniquus* sim.

Quae nūquam quidquā erga me cōmerita est pater,

Quod nollem: & sepe, quod vellem, meritam scio:

Amoq; & laudo, & vehementer desidero.

Nam fuisse erga me miro ingenio,* expertus sum:

Illig; exopto, ut reliquam vitam exigat

Cum eo viro, me qui sit fortunatior.

Quando quidem illam à me distrahit necessitas.

Ph. Tibi id in manu est, ne fiat. L. si sanus sis,

Iube illam redire. Pam. non est consilium, pater:

Matris seruibo commodis. L. quò abis? mane,

Mane inquā: * quò abis? Ph. quae hac pertinacia est?

L. Dixtin? Phidippe hanc rem agrè laturum esse cū?

Quamobrem te orabam, ut filiam remitteres.

Ph. Non credidi adeo! adeo inhumanum fore:

Amoq; hoc facit
 ad catastro-
 phen, ut audi-
 us reducat.

* expertus
 Excusatio re-
 pa' h' à neces-
 sitate.

Lenis recusa-
 tio.

* quò vadis?
 Inuidiose in
 Phidippum.

*Ita nunc is sibi me supplicaturum putat?
Si est, ut velit reducere uxorem, licet;
Sin alio est animo, renumeret dotem huc; eat.
L. Ecce autem, tu quoque proteruè iracundus es.
Ph. Percontumax redisti huc nobis, Pamphile.*

Iratus hæc.

*L. Decedet iam ira hæc, et si merito iratus est.
Ph. Quia paululum vobis accessit pecunia,
Sublati animi sunt. L. etiam mecum litigas?
Ph. Deliberet, renuntietq; hodie mihi,
Velitne, an non: ut alij, si huic non sit, fiet.*

*Præ ira noluit
neque audire,
neque respon-
dere.*

** iurgium ad
uxor. cuius fi-
unt consilio
omnia hæc.
Nam ægros
releuat vomitu-
tus.*

*L. Phidippe, ades, audi paucis: abiit: quid mea?
Postremo inter se transigant ipsi, ut lubet:
Quando nec gnatus, neq; hic mihi quidquam ob-
temperant:*

*Quæ dico, parui pendunt. porto hoc * iurgium
Ad uxorem, cuius fiunt hæc consilio omnia:
Atq; in eam hoc omne, quod mihi ægrè est, euomam.*

ACTVS QVARTI, SCENA I.

¶ Argumentum.

*Obiurgat uxorem maritus ob coelaum filia parum: hoc etiam,
quod relicto de puero Phidippus, ad tumultum augendum facit, &
ut Pamphilus uxorem recipere cogatur.*

Tetrametri iambici & trochei permixti, & dimeter unus.

MYRRHINA, PHIDIPPVS.

** quid meo
respondebo
viros?*

*PERI, quid agam? quo me vortam? * quid meo vi-
ro respondebo*

** peperisse, id
qua causa clam
habuisse me
Dicam.*

*Misera! nã audisse vocem pueri * visus est vagiētis:
Ita corripuit de repente tacitus sese ad filiam.
Quod si rescinerit * peperisse eam, id qua causa clam
me habuisse*

Dicam

Dicam, non adepol scio.

Sed ostium concrepuit: credo ipsum ad me exire: nulla sum.

*P. Vxor ubi me ad filiam ire sensit, se duxit *foras: atque eccam*

Video: quid agis Myrrhina? heus, tibi dico. M. mihi nū vir?

P. Vir ego tuus sum? tu virum me, aut hominem deputas adeo esse? (rem,

*Nam si utrūvis horum mulier unquā tibi visus fuit. Non sic tibi ludibrio tuis factis habitus essem. M. quibus? P. at *rogitas?*

*Peperit filia? hem, taces? ex quo? M. *istuc patrē rogare est squom?*

Pery: ex quo censes, nisi ex illo cui data est nuptum, obsecro?

P. Credo: neq, adeo arbitrari patris est aliter. sed demiror

Quid sit, quamobrem tantoperè hunc omnes nos celare volueris

*Partum, praesertim cum & relic, * & tempore suo pepererit.*

Adeo ne peruicaci esse animo, ut puerum propterea resperire

** Ex quo firmiorem inter nos fore amicitiam posthac scires,*

** Potius, quàm aduersus animi tui libidinem, esset cum illo nupta?*

Ego etiam illorum esse hanc culpam credidi, quae te est penes.

T. S.

M. Mi-

* foras. Atque
eccam video.
quid agis
Myrrhina?
heus tibi dico.
M. mihi nū,
Mi
vir? P. vir ego
tuus/ tu virum
me, aut homi-
nem adeo esse
deputas?

* rogas?
* istuc rogare
æ, uom est pa-
trem?

* & suo peperit
tempore.

* Ex quo inter
nos scires post-
hac amicitiam
fore firmiorē.
* potius
quàm esset cū
illo nupta
aduorsus ani-
mi libidinem
Tui ego etiā,

M. Misera sum. P. utinam sciam ita esse istuc. sed nunc mihi in mentem venit, Ex hac re quod locuta es olim, cum illum generum cepimus.

Nam nuptam
filiam negabas
posse te pati
etiam. *

* *Nam negabas nuptam filiam tuam posse te pati Cum eo, qui meretrices amaret, qui pnoctaret foris. M. Quamuis causam hunc suspicari, quam ipsam veram, * malo.*

* malo.

P. Multò prius sciui, quam tu, illum amicam habere, Myrrhina:

Verum id vitium ego nunquam decreui esse adolescentia:

Nam id omnibus innatum est. at post iam adierit cum se quoque oderit.

* cessasti

*Sed ut olim te ostendisti eandem esse, nihil * cessasti usque adhuc,*

Ut filiam ab eo abduceres, neu, quod ego egissem, esset ratum. (ris.

Id nunc res iudiciū hac facit, quo pacto factū volue-

Cui mater.
Argumentum
à verisimili,
& à persona
idonea.

M. Adeo n' me esse peruiacacem censes, cui mater siem, Ut eo essem animo, si ex usu esset nostro hoc matrimonium?

Oratoriè auctoritatem iudicibus adimit.

P. Tum' prospicere, aut iudicare nostram in rem quod sit, potes?

Audisti ex aliquo fortasse, qui vidisse eum diceret Excussem, aut introeuntem ad amicam. quid tum postea, (nos

Si modestè, ac rarò hoc fecit? nōne ea dissimulare Magis humanum est, quam dare operam id scire, qui nos oderit?

Nam

*Nam si is posset ab ea sese de-repentè auellere,
Qui cum tot consuesset annos; non eum hominem
ducerem,*

*Nec virum satis firmum gnata. M. mitte adolefcē-
tem obsecro:*

*Et quæ me peccasse ais: abi, solum solus conueni:
Roga velitne, an non, uxorem. si est, ut dicat velle se,
Redde: sui est autem, ut nolit, rectè consului meæ.*

*P. Siquidem ille ipse non volt, * & tu sensisti esse in
eo, Myrrhina,*

*Peccatum: aderā, cuius cōsilio ea par fuerat p̄spici.
Quamobrem incendor ira, te esse ausam facere hac
iniussu meo. (lis.*

*Interdico, ne extulisse extra ades puerū vsquā ve-
Sed ego stultior, meis dictis parēre hanc qui postulē.
Ibo intro, atq; edicā seruīs, ne quoquā efferrī sinant.
M. Nullā pol credo mulierem me miseriorē viuere:
Nam ut hic laturus hoc sit, si ipsam rem ut fiet, re-
sciuerit,*

*Non * adepol clam me est: cū hoc, quod * leuius est, * Non xpol.
tam animo iracundo tulit: * leuius*

Nec qua via sententia eius mutari possit, scio.

** Hoc mihi unum ex plurimis miserijs reliquom fu-
erat malum: * Hoc mi vnū.
Quia, antiquē
d. etum.*

*Si puerum ut tollam, cogit, cuius nos qui sit nesci-
mus pater:*

*Nam cum compressa est gnata, forma in tenebris
nosci non quita est:*

*Neg, detractum ei tum quidquam est, qui pōst possit
* nosci, qui
fiet.*

Ipsē

Nam si laudet
hoc ip̄um quo
accusatus est
Pamphilius.
His verbis cō-
mentitia argu-
menta contē-
nit.

* tu sensisti
Hic eo accusat
eam, quo te-
ipsam tutari
credit.

Ipse eripuit vi, in digito quem habuit, virgini abi-
ens annulum. (diutius)

Simul vereor, Pamphilum, ne orata nostra nequeat
Celare, cum sciet alienum puerum tolli pro suo.

ACTVS QVARTI, SCENA II.

Argumentum.

Sostrata purgatio de Philumena abscessu. Eadem Sostrata rus abi-
 turam se filio pollicetur ne impedimento sit, quod minus redeat
 Philumena, Filius contra matri, ne id faciat, dissuadere conatur.

Iambici Tetrametri Acatalecticis.

SOSTRATA, PHAMPHILVS.

Sostrata excu-
 satur.

Myrrhina pau-
 lo post accula-
 bitur donec
 palam fiat v-
 trumque vaca-
 re culpa.

*qua exopto
 mihi, vt

Nunquam
 A iusto, & ho-
 nesto

Verbis prae-
 molit rem
 durum quam
 dictura est.

Non clam me est, mi gna te, tibi me esse suspe-
 ctam, uxorem tuam (dulo:

Propter meos mores hinc abisse, etsi ea dissimulas se
 Verum ita me diu amant, itaq; obtingant ex te qua

*opto, mihi,

Vi nunquam sciens cōmerui, meritò vt caperet odi-
 um illam mei: (dem.

Teq; antè quàm me amare rebar, ei rei firmasti si-
 Num mihi intus tuus pater narravit modò, quo pa-

cto me habueris

Præpositam amorì tuo. nunc tibi me certum est con-
 tra gratiam (as.

Referre, vt apud me premium esse posuū pietati sci-
 Mi Pamphile, hoc & vobis, & me a cōmodum fame
 arbitror:

Ego rus abituram hinc cum tuo me esse certò de-
 creui patre, (qua,

Ne mea presentia obstet, neu causa vlla restet reli-
 Quin tua Philumena ad te redeat. P. quæso quidi-
 stuc consilij est? (gres?

*Illius stultitia victa, ex vrbe iuratus habitatum mi-
 Haud

Hand facies: neq; sinam, ut qui nobis, mater, male-
diſum velit,

Diffuſio à
perſona, à cau-
ſa, à loco, à
ſaſo.

Meapertinacia dicat eſſe factū, hand tua modestia.

Tum tuas amicas te, & cognatas deferere, & feſtos
dies (ſerunt:

Mea cauſa, nolo. Si nihil iā mihi iſta res voluptatis

Dum atatis tempus tulit, perfuncti ſatis ſum: ſatias
me iam tenet

Omnia Pam-
phili argumē-
ta refellit.

Studiorum iſtorum: hac mihi nunc cura eſt maxu-
ma, ut ne cui mea (am.

Longinquitas atatis obſtet, mortem me exoptet me-

Hic video me eſſe inuiſam immerito: tēpus eſt con-
cedere.

*Alias' expecta-
et. vide

Ioan. Riturum.

Inuiſam, quia
& ſocrus &

quia anus.

Mores notat
detraſtorum.

Quod abſue
hoc eſſet, in

Captiuis
Plautus, &

infrā in Terēti-
phormione.

Sic optumē, ut ego opinor, omnes cauſas praeidam
omnibus:

Et me hac ſuſpicionē exoluam, & illis morē geſſero.

Sine me obſecro hoc effugere, vulgus q; male audit
mulierum.

P. Quā fortunatus ceteris ſum rebus, abſq; una
hac foret,

Hanc matrem habentalem, illam autem uxorem.

S. obſecro, me Pamphile,

Non tute incōmodam rem, ut quaeq; eſt, in animum
inducas pati.

Dura patien-
ter terenda
ſunt.

Si cetera ſunt ita, ut tu vis, itaq; ut eſſe ego illa ex-
iſtumo,

Mi gnate, da veniam hanc mihi, reduc illam. P. va-
miſero mihi.

S. Et mihi quidem: nam hac res non minus me male
habet, quā te gnate mi.

ACTVS QVARTI, SCENA III.

Argumentum.

Reconciuntur, & omne bellum inter se componunt vir & vxor.
Monetur Pamphilus vt vxorem reducat.

Iambici & Trochaici mīsi : Senarius unus, Dimeter item unus.

LACHES, SOSTRATA, PAMPHILVS.

Laches audi-
erat verba
Sostrate ad fili-
um habita.

*Q*uem cum istoc sermonem habueris, procul hinc
stans accipi, vxor:

Istuc est sapere, qui ubicunq; opus sit, animum possis
flectere.

a Quod faciundum forsasse sit postidea, hoc nunc si
feceris.

Fors, bona for-
tuna est.

* quæ tecum
simul.

S. Fors pol suat. L. abirus ergo hinc: ibi egote, & in
me feres.

S. Spero me castor. L. i ergo intrò, & compone* qua si-
mul tecum

Ferantur: dixi. S. ita vt iubes, faciam. P. pater.

Dixi, perorati-
onis verbum.

L. b Quid vis, Pamphile? P. hinc abire matrem? mi-
nime. L. quid ita istuc vis?

P. Quia de vxore incertus sum etiam quid sim fa-
cturus. L. quid est?

Quid vis facere, nisi reducere? P. equidem cupio,
& vix contineo.

Sed non minnam meum consilium: ex vsu quod est,
id persequar:

Credo ea gratia cōcordes magis, si non reducā, fore.

* hec etā st

* fabulæ sumus
Pamphile, te-
nex, atque a-
nus. Sed video
Phidippū per
tempus egre-
di: accedamus.

L. Nescias: verū id tua refert nihil, vtrum ille
fecerint, (tulis:

Quando hac abierit. odiosa* hac est etas adolescen-

E medio aquom est excedere: postremē iam nos* fa-
bula sumus

Pam-

*Pamphile, senex, atque anus. sed video Phidippum
per tempus egredi:*

Accedamus.

a Quod faciendum fortasse sit postidea, hoc nunc si feceris. Ita est in quibusdam veterum. alij ignoratione antiquæ vocis fecerunt post ideam. Plaut. Stich. Quem æquius est nos potiore habere, quam te? postidea pater Viros nostros, quibus, &c. *b* Quid vis Pamphile? Pam. abire hinc matrem? minimè. L. quid ita illuc? Pam. quia De vxore incertus sum etiam, quid si Æurus siem. L. quid est? Quid vis, nisi reducere? Pam. Equidem cupio, & vix contineo: sed Non minus meum consilium: ex usu, quod est, id persequar. Credo, si nō reducam, eæ gratia concordem magis fore.

ACTVS QVARTI, SCENA IIII.

Argumentum.

Natum puerum Laches reuocavit: Pamphilum ad recipiendam vxorem ambo ienes hortantur: ille negat. Metricis amorem incusat pater.

Senarij.

PHIDIPPVS, LACHES, PAMPHILVS.

*I*bi quoque adepol sum iratus, *Philumena,*
*Grauitèr quidem: nam herclè abs te factum est
turpiter:*

Est tibi causa est de hac re: mater te impulit:

Huic verò nulla est. L. opportune te mihi

Phidippe in ipso tempore ostendis. Ph. quid est?

Pa. Quid respōdebo his? aut quo pacto hoc aperiā?

L. Dic filia, rus concessuram hinc Sostratam:

Ne renereatur, minus iam quò redeat domū. Ph. ah,

Nullam de his rebus culpam commernit tua:

A Myrrhina hac sunt mea vxore exorta omnia.

Pa. Mutatio fit. Ph. ea nos perturbat, Laches.

Pa. Dum ne reducam, turbent porrò, quàm velint.

Ph. Ego, Pamphile, esse inter nos, si fieri potest,

Affinitatem hanc sanè perpetuam volo.

Sin est, vt aliter tua fiet sententia,

*Transfertur
culpa in alterā
anum.*

*Ostenitur &
matri & socru
esse iratus,
quòd filia à
marito discessit
erit*

**operiam?*

*Transductio
criminis.*

*Ego, gravis est
actionis initium*

Acci-

Accipias puerum nam liberi patrem sequuntur.

Reprehensio cum contemptu.

Urgetur Pamphilus pueri mentione.

Tandem alteram dissidij causam committitur.

*posthac arbitretur. Mater, à derivatione causæ.

Promittit faciliorem suam.

Accipias puerum. Pa. sensit peperisse: occidi, L. Puerum? quem puerum? Ph. natus est nobis nepos. Nam abducta à vobis pragnans fuerat filia; Neg. fuisse pragnantem unquam ante hunc sciri diem. L. Bene, ita me dii ament, nuntias: & gaudeo Natum illum, & tibi illam saluam. sed quid mulieris Vxorem habes? aut quibus moratam moribus? Nōne hoc celatos tamdiu? nequeo satis, Quam hoc mihi videtur factum prauè, proloqui. Ph. Non tibi illud factum minus placet, quam mihi Laches.

Pa. Et si iam dudum fuerat ambiguum hoc mihi, Nūc non est, cum eam iam cōsequitur alienus puer.

L. Nullatibi, Pamphile, hic iam consultatio est.

Pa. Perū. L. hunc videre sapè optabamus diem; Cum ex te esset aliquis, qui te appellaret patrem. Euenit: habeo gratiam dijs. Pa. nullus sum.

L. Reduc uxorem, ac noli aduorsari mihi.

Pa. Pater: si illa ex me liberos vellet sibi, Aut se esse mecum nuptam, satis certò scio, Non me clam haberet, quæ celasse intelligo. Nunc, cum eius alienum esse à me animū sentiam,

Nec conuenturum inter nos posthac esse arbitror: Quamobrem reducam? L. mater quod suasisit sua, Adolefcens mulier fecit: mirandumne id est?

Censen' te posse reperire ullam mulierem, Quæ careat culpa? an quia non delinquit viri?

Ph. Vosmet videte iam, Laches, & tu, Pamphile, Remissam opus sit vobis, an reductam domum.

Vxor quid faciat, in manu non est mea:

Neu.

Neutra in re vobis difficultas à me erit.

Sed quid faciemus puero? L. ridiculè rogas:

*Quidquid futurum est huic reddas, suum scilicet,
Vt alamus nostrum. Pam. quem ipsa neglexit, pater,
Ego alam? L. qd dixit? cho, an non alemus, Paphile?
Prodemus quæso potius? quæ hac amentia est?*

Enimvero prorsus iam tacere non queo:

Nam cogis, ea, quæ nolo, ut præsentè hoc, loquar.

Ignarum censēs tuarum lacrumarum esse me?

Aut, quid sū id, quod sollicitere ad hunc modum?

Primum, ubi hanc dixisti causam, te propter tuam

Matrem non posse habere hanc uxorem domi:

Pollicita est ea, se concessuram ex edibus.

*Nunc postquam ademptam quoq; hanc tibi causam
vides:*

Puer quia clam te est natus, nactus alteram es.

Erras, tui animi si me esse ignarum putas:

Aliquando tādē huc animum ut adiungas tuum,

Quam longum spatium amandi amicam tibi dedi?

Sūptius, quos fecisti in eam, quam animo æquoruli?

Egi atq; oravi tecum, uxorem ut duceres:

Tempus dixi esse: impulsu duxisti meo:

Quæ tum, obsecutus mihi, fecisti ut decuerat.

Nūc animū rursū ad meretricem induxisti tuum:

Cui tæ obsecutus, facis huc adē iniuriā:

Nam in eandē vitam te reuolutum denuō

Video esse. Pam. mēne? L. te ipsum, & facis iniuriā,

Cūm fingis falsas causas ad discordiam,

Vt cū illa viuas, testem hāc cū ab te amoueris.

Sensit q; adēo vxor: nam ei causa alia quæ fuit,

V.

Quam-

Promittit
facilitatem
suam.

Extrema con-
flicatio, epita-
leos.

Ab anteaclis

Agit, qui instā-
ter petit orat,
qui demissè
precatur.

Testem vocat,
non impedi-
tricem.

Relicta quæstione ad rem redit.

Quamobrem abs te abiret? Ph. planè hic diuinat, nam id est.

* non opus sit

Pa. Dabo iusiurandum, nihil esse istorum, tibi. L. ah, Reduc uxorem: aut quamobrem non opus sit, cedo.*

Pa. Non est nunc tempus. L. puerum accipias: nam is quidem

In culpa non est. post de matre video.

Anxius Pamphilus abscedit, ne rem aperire cogatur.

Pa. Omnibus modis miser sum, nec quid agam, scio:

Tot nunc me rebus miserum concludit pater:

Abibo hinc, præsens quando promoueo parum.

Nam puerum credo iniussu non tollent meo,

Præsertim in eare cum sit mihi adiutrix socrus.

L. Fugis? hem: nec quidquam certi respondes mihi?

Num tibi videtur esse apud sese? sine:

Puerum, Phidippe, mihi cedo, ego alî. Ph. maxumè.

Non mirum fecit uxor mea, si hoc agrè tulit:

Amaræ mulieres sunt, non faciliè hæc ferunt.

Propterea hæc ira est: nam ipsa narrauit mihi:

Id ego præsentè hoc, tibi nolebam dicere:

Neg, ei credebam primò: nunc verò palam est.

Nâ omninò abhorrere animû huic video à nuptiis.

L. Quid ergo agam, Phidippe? quid das consili?

Ph. Quid agas? meretricem hanc primùm ad eundam censeo:

Oremus: accusemus granius: denique

Minitemur si cum illo habuerit rem postea.

L. Faciam, ut mones. eho puer, curre ad Bacchidem hanc

Vicinam honestè dixit, ut seni congruit.

Vicinam nostram: huc euoca verbis meis.

Et te oro porrò in hac re adiutor sis mihi. Ph. ah,

Lama-

*Iamdudum dixi, itidemq; nunc dico, Lache,
Manere affinitatem hanc inter nos volo,
Si villo modo est, ut possit, quod spero fore.
Sed vis, ne adesse me unâ, dum istam convenis?
L. Imò verò abi: aliquam puero nutricem para.*

ACTVS QVINTI, SCENA I.

Argumentum.

Bacchis & Laches colloquuntur. Hic illum accusat, quòd ad se recipiat filium: illa constanter negat. Mitem autem tenem, & n. eretricem bonam inducit, & occasio est catastrophes.

Iambici tetrametri, partim acatalectici, partim catalectici, admissi sunt trochaici quidam, & unus dimeter catalecticus.

BACCHIS, LACHES.

Non hoc de nihilo est, quòd Laches nūc me cō- Occasio ca-
tastrophes.
uentam esse expetit:

Nec pol me multū fallit, quia q̄ suspicor, sit q̄ velit.

*L. Videndum est, ne *minus propter iram hanc im-
petrem quā possim:* * ne minu*

*Aut ne quid faciam plus, quod me post minus fecis-
se satius sit.*

*Aggrediar. Bacchis, salve. B. salve, Lache. L. credo
adepol te*

*Nonnihil mirari, Bacchis, quid sit, *quapropter te
huc foras puerum euocare iussi.* * quā p̄pter te
huc iussi foras
puerum euo-
care.

*B. Ego pol quoq; etiam timida sum: cūm venit mihi
in mentem, quā sim,* Que que etiam
p̄recon ter-
tium.

*Ne nomen mihi questus obstat apud te: nam merces
facile tutor.* Ambiguitas

*L. Si vera dicis, nihil tibi periculi à me est, *mulier:* * mulier: nam
iam etate ea
sum.
*Nam iam etate ea sum, ut non fiet peccato mihi ig-
nosci a quom:* (ro. C. vno Lache-
tis.

Quo magis oēs res cantiùs, ne temerè faciā, accur-

* facere Inscitum.
Inscitum, id est, inelegans.

* habeam nam qui Post factum.

* profici, sed Quid.
I repositio accusationis.
Parabat abitu Bacchis.
permutatio.
remota.

* neque pol eadem ista x-
tate tu.

Commendatio à persona.

* otios sedes facias? B.
Quid cedo?
Bonae meretrix contra consuetudinem facit.

Nam si id nunc facis, facturāue es, bonas quod par est * facere: inscitum

Offerre iniuriam tibi me immerenti, iniquom est.

B. Est magna acastor gratia, de hac re quam tibi * habeam:

Nam qui Post factam iniuriam se expurget, parum mihi * profici.

Sed quid istuc est? L. meum receptas filium ad te Pamphilum. B. Ab.

L. Sine dicam: uxorem hanc priusquam duxit, vestrum amorem pertuli.

Manc: non dum etiam dixi id, quod volui, nunc hic uxorem habet:

Quere alium tibi amicum firmiorem, dum tempus consulendi est:

Nam neque ille hoc animo erit atatem, * neq, pol tu eadem istac atate.

B. Quis id ait? L. socrus. B. mēne? L. eipsam: & filiam abduxit suam,

Puerūque ob eam rem clam voluit, qui natus est, extinguere. (idem,

B. Aliud si scire, qui firmare meā apud vos possem sanctius quam insurādū, id pollicerer tibi Laches, Me segregatum habuisse, uxorem ut duxit, à me Pamphilum.

L. Lepida es, sed scin' quid volo * prius sodes facias? B. quid vis? cedo. (idem

L. Eas ad mulieres huc intrò, atq, istuc insurandum Polliceari illis: exple animum his, te q, hoc crimine expedi.

B. Faci-

B. Faciam: quod pol., si esset alia ex hoc quæstu, haud
faceret, scio,

Ut de tali causa nupta mulieri se ostenderet.

*Sed esse falsa fama nolo gnatum suspectum tuum: ¶ Sed falsa fama
esse nolo gnat.
Suspicionem
suam fatetur.
Nec leniore vobis, quibus est minime a quo, viderier
Immerito: nam meritis de me est, quod queam, illi
ut commodem. (didit:

L. Facile, beneuolumq; lingua tua iam tibi me red-
Nam non sunt sola arbitrata hæc: ego quoq; hoc e-
tiam credidi.

Nunc cum ego te esse præter nostram opinionem cõperi,
Fac eadẽ ut sis porro: nostra vtere amicitia, ut voles.

Aliter *si facias: sed reprimam me ne agere quidquã
ex me audias. ¶ Si faci
Apostrophe
irati.

Verum te hoc moneo unum, *qualis sim amicus, aut
quid possiem, *quali sim.
Comminatio
solicitationi
admissa.

Potius quam inimicus, *periculum facias. B. faci-
am sedulo. *periculum

¶ Id ea ætate sum, ut non fiet peccato mihi ignosci æquom. Mihi
peccato, inquit Murex. id est, mihi, si quid peccauerim. Nam ut iura-
tus est, qui iuratur in peccato, qui peccauit, id est, *hæc est*.

Hæc Murex. Equidem confiteor, peccato, nomen esse, & valere idem,
quod in peccato, aut de peccato.

ACTVS QVINTI, SCENA II.

Argumentum.

Quæ dudum Lachet, eadem hæc Phidippo Bacchis promittit, se
introducturam ad Solratam & Myrthimum, ut illis purgetur.

Lambici tetrametri cataleptici, & unus dimeter cat. declinat.

PHIDIPPVS, LACHES, BACCHIS.

Nihil apud me tibi desieri patiar, quin quod o-
Benigne prebeatnr. (pau sit,
Sed cum tu satura, atq; ebria eris, puer ut satur sit
facito. pos vari
nutricis pos e.
tu verbi thi.
d'pp sad ge-
neralem pro-
missionem se

V. 3.

L. No-

cōfert, dicens.
Nihil apud
me.

Meretrices
irreligiosae.
Firmus argu-
mentum.

*L. Noster socer, video, venit: puero nutricē adduxit.
Phidippe, Bacchis deierat per sanctē. P. haccine ea
est? L. hac est.*

*P. Nec pol ista metuunt deos: neq; has respicere
deos opinor.*

*B. Ancillas dedo: quolibet crucia'u per me exquire,
Licet. hac res hic agitur, Pamphilo me facere, ut
redeat uxor,*

*Oportet: quod si perficio, non pœnitet me fama,
Solam fecisse id, q; alia meretrices facere fugitant.*

Suspectas, non
de adulterio,
sed de nurus
discessu.
v experiamur.
nam si Com-
perit.

*L. Phidippe, nostras mulieres suspectas fuisse falsò
Nobis, in re ipsa inuenimus: porro hanc nunc *ex-
periamur.* (se,

*Nam si cōpererit crimini tua se falsò uxor credidif
Missam iram faciet: sin autem est ob eam rem ira-
tus gnatus,*

*Quòd peperit uxor clàm, id leue est: citò ab eo hac
ira abscedet.* (gnum.

Post discussio-
nem hoc in-
fert.

*Profectò in hac re nihil mali est: quòd si dissidio di-
P. Velim quidem hercle. L. exquire: adest: quod sa-
tis sit, faciet. B. faciam.*

Corruptio.
v non tute
audisti.

*P. Quid istec mihi narras? an quia non *tute ipse
audisti dudum,*

*De hac re animus meus ut sit Laches? illis exple
modo animum.*

*L. Quaeso adepol, Bacchis, quod mihi es pollicita, tu-
te ut serues.*

*B. Ob eam rem vis ut ego introeam? L. i, atq; exple
animum his, ut credant.* (hodie:

Aliq; persuadē-
di rationes

*B. Eo: et si scio pol his fore meum cōspectum inuisum
Nam*

*Nam nuptia meretrici *hostis est, à viro ubi segre-* *hostis à viro.
gata est.

L. At hæc amica erunt, ubi quamobrem adueneris,
**resciscunt.*

P. At easdem amicas fore tibi promitto, rem ubi
**cognouerint:*

*Nam illas errore, & te simul *suspensione exolues.* *suspensione.

B. Perij, pudet Philumena: sequimini me intrò huc
ambæ.

*L. *Quid est, quod mihi malim, quam quod huic in-*
intelligo euenire:

Vt gratia ineat sine suo dispèdio, & mihi unà profut?

Nam si est, ut hæc nunc Pamphilum verè ab se se-
gregarit;

Scit sibi nobilitatẽ ex eo, & rem natã, & gloriã esse:

Referetque gratiam ei, unãque nos sibi opera ami-
cos iunget.

* resciscunt.
Ph. atqui hæc
dem am.

* cognorint

* suspensione.

* quid mi est,
quod malim,
quàm quod
huic intelligo
euenire, ut
Gratiam ineat.

ACTVS QVINTI, SCENA III.

Argumentum.

Per annuli, quem Pamphilus dederat Bacchidi, cognitionem,
Philumena ab eo compressa ostendi ut.

Trochaici & Iambici Trimetri Catalectici.

PARMENO, BACCHIS.

Æ Depol. nã meam herus esse operam deputat
parui preti,

Qui ob rem nullam misit: frustra ubi totum desedi
diem, (in idem.

Myconium hospitem dum expecto in arce Callide-

Itaq. incept⁹ hodie dum illic sedeo, ut quisq. venerat,

*Accedebam: adolescens, dic dum *quaso, es tu My-*
conius?

Hoc à stoma-
chi me dicitur
teruo ta. quã
a hero dato.
latus sit.

* quaso tu?
es Myconius?

V. 4.

Non

Non sum. at Callidemides? non. hospitem ecquem
Pamphilum (bitror.

Hic habes? oēs negabāt: neq, enim quenquā esse ar-
Deniq, hercle iam pudebat: abij. sed, qd Bacchidem

* quid huic
hui rei est?

Ab nostro affine exeuntē video? qd huic hic est rei?
B. Parmeno, opportunē te offers: properē curre ad
Pamphilum.

P. Quid eō? B. dic me orare, ut veniat. P. ad te? B. imō
ad Philumenam. (sinas.

Proverbium
in curiosos
percontatores.

P. Quid rei est? B. tua q, nihil refert, percontari de-
P. * Nihil aliud dicam? B. etiam: cognosse annulum
illum Myrrhinam

* Nil
Tantum, e-
clipsis.

Gnata sua fuisse, quē ipse mihi olim dederat. P. scio.
Tantumne est? B. tantum: aderit continuo, hac v-
bi ex te audierit.

Minimē equi-
dem, quasi sci-
cat. Currere
nequeo.

Hic te iquam
argumenti
partem Bac-
chis sola tecū
memorat.

Sed cessas? P. minimē equidem. nam hodie mihi po-
testas haud data est:

Ita cursando, atq, ambulādo totum hūc contr:ni diē.

B. Quantā obtuli aduētū meo latitiā Pāphilo hodie?

Quot cōmodas res attuli? quot autem ademi curas?

Gnatū ei restituo, q penē harū, ipsiusq, opera perijt:

Vxorem, quam nunquam est ratus posthac se habi-
turum, reddo:

Annu'us fabu-
la nosam
soluit.

Quare sis pectus suo patri, & Phidippo fuit, exolui.

Hic adeo his rebus annulus fuit initiū inueniundis.

Nam memini, abhiac menses decem ferē ad me no-
tē prima

Cōfugere anhelantē domum, sine comite, vini plenū,

Cum hoc annulo, extimui illico: mi Pāphile, inquā,
amabō,

Quid.

Quid exanimatus es obsecro? aut unde annulum
istum nactus? *(video,*

Dic mihi ille alias res agere se simulare. postquā id

Nescio qd suspicariet: magis cœpi instare, ut dicat. *virginem, su-*

Homo se fatetur vi in via virginem nescio quam *percell. Mur.*
compressisse:

Dicit q, se illi annulum, dum luctat, detraxisse: *(iē. * sese. Inde, ab annu-*

Eū hac cognouit Myrrhina in digito modo me habē- *lo & narrat one*

Rogat unde sit: narre oīa hac: inde est cognitio facta, *concl. sit fa-*

Philemenam esse compressam ab eo, & filium inde *bule narratio-*
hunc natum. *nem.*

Hac tot propter me gaudia illi contigisse letor:

Et si hoc meretrices alia nolunt: neque enim est in *Honesta mere-*
rem nostram, *trix.*

Ut qui squā amator nuptiis letetur, verū ecastor,

Nunquam animum questi gratia ad malas addu-
campartes. *(coni.*

Ego, dum illo licitū est, v. si sum benigno. & lepidō, &

Incomodē mihi nuptiis euenit: factum fateor: *(ret.*

At pol me fecisse arbitror, ne id meritō mihi eueni-

Multa ex quo fuerint commoda, * eius incomoda a- ** eiu**
quom est ferre.

ACTVS QVINTI, SCENA IIII.

Argumentum.

Pamphilus multō padio perfunditur ex cognitione annuli,
quem olim de lea & Bacchidi. Eiusdem mirifice laudatur vxor.

Tetrametri & pauci trimetri.

PAMPHILVS, PARMENO, BACCHIS. ** mi.*

Vide mi Parmeno, etiā sodes, ut * mihi hac certa *Quod mi se- &*
& clara attuleris, *(frui. cupit Pamphi-*

Ne me in breue hoc cōiicias tēpus, gaudio hoc fulso *lus, ratiū ob-*
atlectum cre-

dne potest.

U. 5. Par.

Sic fit in rebus subitis, *Par.* Visum est. *Pam.* certone? *Par.* certè. *Pam.* deus

* aliud esse credam.

sum, si hoc ita est. Par. verum reperiēs.

Amphibologi- atq. aliud nuncies. *(rhinam,*

cor ex affectu.

* suum annulū

habere *Bacch.*

* quem ego

olim.

* itane factum?

Pam. Manedum sodes: timeo ne * aliud credam,

Par. Maneo. *Pa.* sic te dixisse opinor, inuenisse *Myr-*

* *Bacchidem* annulum suum habere. *Par.* factum.

Pam. cum * quem olim ei dedi:

Eag. hoc te nuntiare mihi iussit: * itane est factum?

Par. ita inquam.

* egone? *Pro*
hoc.

Pam. Quis me est fortunatior, venustatisq. adeo
plenior? * egone te

* quid te donet?

Quid delibe-

rantis est.

* scio. *Pam.*

qui? *Par.*

Nil. nam ne-

que in meipso

quid sit boni,

Scio. Pan.

egone.

Pro hoc nuntio * quid donem? quid? quid nescio. *Par.*
at * ego scio.

Pam. Quid? *Par.* nihil enim: nam neq. in nuntio,
* nec in meipso boni quid sit, scio.

Pam. Egone qui ab *Orco* mortuum me reducem in
lucem feceris, *(putas.*

Sinā sine munere à me abire? ab nimium me ingratus

Sed *Bacchidem* eccam video stare ante ostium:

Me expectat credo: adibo. *B.* salve *Pamphile.*

Pam. O *Bacchis*, o mea *Bacchis*, servatrix mea.

Laus *Bacchi-*

dis.

B. Bene factū ē volupe est. *Pa.* factis, ut credā, facis:

Antiquamq. adeo tuam venustatem obtines,

Ut voluptati obitus, sermo, aduentus tuus, quocumq.

adueneris,

* B. at tu æc.

Laus *Pamphi*

li.

Semper fiet. * *B.* tu *acaistor* morem antiquum, atque
ingenium obtines, *(dior.*

Ut unus hominū homo te vinat nunq. quisquā blā-

Pam. Ha, ha, ha, tūc mihi istuc? *B.* recte amasti,

Pamphile, uxorem tuam.

Nam

*Nam nunquam ante hunc diem meis oculis eam,
quod nossem, videram :*

*Aemula formā
laudat.*

*Perlustralis visa est. Pam. dic verum. B. ita me di-
ament Pamphile.*

*Pam. Dic mihi, harum rerum num quid dixi iam
patri? B. nihil. Pam. neque opus est.*

*Harum rerū,
scilicet de cō-
suetudine no-
strā.*

*Adeò mutito. placet hoc non fieri, itidem, ut in co-
mædijs,*

*ut in comædi-
js, quasi hæc
concordia non
sit, sed veritas.*

*Omnia omnes ubi resciscunt : hic, quos par fuerat
resciscere,*

*Sciunt : quos non autem scire æquum est, neq, rescis-
cunt, neque scient.*

*B. Imò etiam hoc qui occultari posse facilius credas,
dabo :*

*Myrrhina ita Phidippo dixit, *iurijurando meo
Se fidem habuisse, & propterea te sibi purgatum.*

**iurijurando
se meo fidem
habuisse.*

Pam. est optime :

Speroq, rem hanc esse euēturam nobis ex sententia.

*Par. Here, licetne me scire ex te, hodie quid sit quod
feci boni?*

*Aut quid istuc est, quod vos agitis? Pam. non. Par.
suspiciortamen :*

*Egone ab Orco hunc mortuum? quo pacto? Pam. ne-
scis Parmeno,*

*Quantum hodie profueris mihi, & ex quanta *arū-
na me extraxeris.*

**arumna ex-
traxeris.*

*Par. Imò verò scio, neq, hoc imprudens feci. Pam.
ego istuc *satis scio.*

*Hæc auget
beneficij
meritum.
satis scio.

*Par. Antemere quiaquam Parmenonem praterere-
at, quod factu vsus sit?*

*Par. Antemere
euidem
quod factu
vultus.*

Pam.

*Pam. Sequere me intrò, Parmeno. Par. sequor, a e-
quidem plus hodie boni*

Feci imprudens, quàm sciens ante hunc diē vnquā.

PLAUDITE.

a equidem plus hodie boni Feci imprudens, quàm sciens, ante hunc diem vnquam. Sententia Plautina ex Captiuis saepe iam in multis locis Plus inciens quis fecit, quàm sciens boni. Muret.

HECYRAE FINIS.

DONATI PROLOGOMENA IN PHORMIONEM TERENTII.

Hanc Comœdiam manifestum est prius ab Apollodoro sub alio nomine, hoc est, ἐπιφρονικῶς μὲν οὖν Græcè scriptam esse, quàm Latinè à Terentio Phormionem. Quamobrem nulla dubitatio est, hanc solam esse cui nomen poëta mutauerit: & errare eos qui in hac Phormionem parasitum putant à formula litis, quàm intenderit nominatum: cum Græca lingua fiscus & stramen nauticum sic dicatur: à cuius rei vel capacitate, vel vilirate, etiam ab Apollodoro parasitus Phormionis nomine nuncupatur: Hæc igitur propriè tota notoria est, & in affectibus constituta penè maioribus, quàm comicus stylus posceret: nisi quòd arte poëta omnia moderata sunt. Primas in ea partes, ut ipse poëta professus est, tenet Phormios: secundas Getasterias Demipho: subinde ceteri, prout cuiusque actus ostendit. Prologus Phormionis nimis concitatus est, adeò ut ipse semet veluti reprehendat ob hanc ipsam perniciaciam, & simul argumentum suæ purgationis inducat. Atque in ea cum & Protasis & Epitasis, & Catastrophen magni moliminis & negotij sint: ita varijs leporibus asperguntur, ut etiam rerum tristium grauitatem poëta lepidus comici seranitate tranquillet. Hæc acta est ludis Megilensibus, Lucio Cornelio Metella Edili curuli, & L. Postumio Albino: gentibus Lucio Cassio Attilio, & L. Ambrosio: n. o. dos faciente Flacco Claudij filio tibijs ferranis. totaque diuerbijs facetissimis, & gestum desiderantibus scenicum, & suauissimis ornata canticis fuit. Editæque est quarto loco, M. Valerio, & C. Fannio coss. Persona etiam in huius protasi non vna est, sed duæ: quarum altera extra argumentum posita est, cui narratur fabula: altera in argumento quæ narrat fabulam. Argumentum quoque non simplicis negotij habet: nec vnus adolescens, ut in Hecyra: sed duorum, ut in ceteris fabulis. Scite autem conuenit vno die transigi Phormionem: non ut Heautontimorumenon crebuis. Prologus correptè ἀπὸ τῶ προλόγειν dicitur, nō productū ἀπὸ τῶ

Τὸ πρῶτο λογεῖν. nam officium prologi ante actionem quidem rei semper est: verum tamen & post principium fabulæ induciur, ut apud Plautum in Milite glotioso; & apud ceteros magnæ auctoritatis veteres poëtas.

¶ ARGUMENTVM.

Cum Chremes Demiphonis frater, adscito sibi ad fallaciam nomine, quo Stalphonem se dici fecerat, duas eodem tempore habuisset uxores, Athenis diuitem, pauperem Lemni: ex diuite tulit filium, qui dictus est Phædria: ex paupere sordidam suscepit atque educavit filium, Phanium nomine, cæmque consilio cum fratre habito destinavit filio eius Antiphoni uxorem dare, Quibus complacitis, vno tempore profecti Athenis senes, Demipho in Ciliciam, Chremes Lemnum ad accersendam filiam, quæ iam illinc cum matre nauigauerat, occasionem dederunt: mandati adolecentibus. Nam statim Phædria Citharistriam sub lenone cepit ardere: Antipho illam filiam patris Phanium desponsatam sibi, nesciens nescientem, mox ut Athenas venit, nec patrem reperit, falsa dupli ei nominis, matrem mortuam dum lamentatur, adinuit: consilioque & opera parasiti, secundum leges Atheniensium, quasi sibi cognata esset, tanquam in iure victus & velut coactus, eam accepit uxorem per absentiam patris. Qui cum aduenisset, & vellent eam expellere: primo consultatur per impudentiam parasiti, post cum suo fratre sic decipitur, ut dum eam credit ab Antiphone posse disjungere, eam parasitus ipse ducat uxorem, & det ducturo xxx. minas præsentis dotis puellæ nomine, quas Phormio accertas Phædriæ dedit: ille, lenoni ad Citharistriam redimendam, Quibus gestis tandem Chremes agnoscit filiam suam coniunctam esse fratris filio. Quare dum mutato consilio xxx. minas à Phormione per illam conatur exgere, per eundem proditus uxori suæ Nauisstratæ est: & factus libidinis reus, non ante veniam meruit à matresamilia, quàm & xxx. minarum, & amoris Citharistrix verum dedisset filio. Primus actus est in colloquio Dauis & Getæ: per quos discit populus argumentum. Secundi actus tenor continet aduentum senis turbulentum, & eiusdem iurgium aduersus Getam & Phædriam. Tertio actui attribuitur iurium senis & Phormionis: tum consultatio cum aduocatis: tum Antiphonis in scenam relictus, colloqui utique cum Getæ: tum lenonis & Phædriæ colloquatio: tum adhortatio Getæ de inueniendo argento ad redimendam Phædriæ Citharistriam. Quartum actum ista concelebrant: aduentus Chremetis, eundemque cum fratre deliberatio per errorem deiciendi Phanium: Getæ verba de fallendis senibus: Antiphonis oratio apud senem ipsum de amore tractantis: Getæ iustus cum senibus callida, & mox: tum Antiphone de eadem causa simplex disputatio: senum inter se colloquium de extrusione mulieris: & ad extremum verba Chremetis agnoscantis nutriticem, & per eam filiam suam

suam cum Antiphone coniunctam. In quinto actu per Demiphonis errorem Phormio accipit argentum dotis nomine : & conuenitur Nausistrata, vt exire domo compellat Phanium: nūciatur Antiphoni & Phormioni per Getam, Phanium à patre agnitam, permissamque, vt vxor habeatur. Quæ cum ita nupta sit, exposcitur argentum à Phormione per rixam veniunt: à quibus ille oppressus, rem omnem aperit Nausistratæ. Ad quo I primū irata, vt in tali re vxor, mox lenitur in fine salutaris: & iustissimum à patris iracundia præstat iudiciū.

PHORMIONIS PERSONÆ.

PHORMIO parasitus. PHÆDRIA adolescens.

DEMIPHO senex. DAVVS servus.

ANTIPHO adolescens. SOPHRONA nutrix.

GETA servus.

NAUSISTRATA matrona.

DORIO leno.

HEGIO, CRATINVS,

CHREMES senex, CRITO, aduocati.

C. SVLPITII APOLLINARIS

PERIOCHA.

Senarij.

Chremetis frater aberat peregrè Demipho,
Relicto Athenis Antiphone filio.

Chremes clam habebat Lemni vxorem, & filiam:

Athenis aliam coniugem, & amantem vnicè

Quatum fidicinam. mater è Lemuo aduenit

Athenas: moritur: virgo sola (aberat Chremes)

Funus procurat ibi eam visam Antipho

Cum amaret, opera parasiti vxorem accipit.

Pater & Chremes venerſi fremere: dein minas

Triginta dant parasito, vt illam coniugem

Haberet ipse: argento hoc emitur fidicina.

Vxorem retinet Antipho à patre agnitam.

PHOR.

PHORMIO
TERENTII.

ACTA LVDIS ROMANIS, L. POST-
HVMIO ALBINO, L. CORNELIO
MERVLA ADILIB. CVRVL. EGE-
RE L. AMBIVIVS TVRPPIO, L. ATI-
LIVS PRÆNESTINVS. MODOS FE-
CIT FLACCVS CLAVDI, TIBIIS
IMPARIB. TOTA GRÆCA APOŁ-
LADORV EPIDICAZOMENOS.
FACTA QVARTO, CN. FANNIO, M.
VALERIO COSS.

PROLOGVS. Senarij.



Ost quam poëta vetus, poëtam non potest
Retrahere à studio, & transdere homi-
nem in otium :

Recriminatio.

Maledictis deterrere, ne scribat, parat.

Qui ita dictitat, quas antea fecit fabulas,

Tenui esse oratione, & scriptura leui:

Quia nusquam scripsit insanum adolescentulum

Cernam videre, fugere, & sectari canes,

Et canes plorare, orare vt subueniat sibi.

Quod si intelligeret, cum stetit olim noua,

Aëtoris opera magis stetisse, quam sua:

Minus mulio a audacter, quam nunc ledit, laderet:

Et magis placerent, quas fecisset fabulas.

Nunc si quis est, qui hoc dicat, aut sic cogitet,

*Vetus si poetam non laceffisset prior,

Nullum inuenire prologum potuisset nouis,

Accusatio à
stylo leui.
Accusatorem
accusatus
accusat.

*magi
Occupatio ex-
cusat nequicia-
tem.
*Vetu

Quem

Quem diceret, nisi haberet, cui malediceret:
Is sibi responsum hoc habeat: in medio omnibus
Palmas esse positam, qui artem tractant musicam.
Ille ad famem hunc ab studio studuit reicere:
Hic respondere veluit, non lacescere.
Benedictis si certasset, audisset bene:
Quod ab ipso allatum est, sibi esse id relatum putet.
De illo iam finem faciam dicundi mihi,
Peccandi cum ipse de se finem non facit.
Nunc quid velim, animum attēdite, apporto nouam
Epidicazomenon quam vocant comœdiam
Græci, Latini Phormionem nominant,
Quia primas partē is qui aget, is erit Phormio
Parasitus, per quem res agitur maxumē.
Voluntas vestrā si ad poetam accesserit,
Date operam, adeste a quo animo per silentium,
Ne simili utamur fortuna, atq; vīsumus,
Cum per tumultum noster grex motus loco est:
Quem actoris virtus nobis restituit locum,
Bonitasque vestrā adiutans, atque equanimitas.

Epidicazo-
 menos, agens
 de possessione
 rei, seu vindic-
 iarum.
 Epidicasia, is
 Epidicasia, is
 vindiciarum,
 Phormion,
 tegiculum, quo
 paupum tum
 insternit. Inde
 Phormio ter-
 uile nomen.
 Per hoc appa-
 ret Hec ram
 ante Phormio-
 nem actam.

Minus multo audaciter, quam læsit, laderet. Primum ab impe-
 ritis factum erat, ex audaciter, audacter: deinde interiecti particula,
 nunc, ad fulciendum versum. Ego, quod in meo manuscripto libro
 perspicue scriptum erat, id reperiui. aduerbium autem audaciter,
 etiam à Cicero, usurpatum fuisse, alibi docui ex Prisciano, Mu-
 ret.

ACTVS PRIMI, SCENA I.

¶ Argumentum.

Dams exiens dicit ad erre se quoniam debet Getæ pecuniam, &
 hæc persona extra argumentum inducitur, cui rem gestam narrato-
 rus est Geta.

Senarij.

Dams 78 DAVVS.
 hoc est agamemnon

DAVVS.

Amicus summus meus, & popularis Geta
Here ad me venit: erat ei de ratiuncula
Iam pridem apud me reliquum paucillulum
Nummorum: id ut conficerem, confeci: affero.
Nam herilem filium eius duxisse audio
Vxorem: ei credo munus hoc corraditur.

Quam iniquè cōparatum est, ij qui minus habent,
Vt semper aliquid addant diuitioribus!

*Quod ille vnciatim vix * de demenso suo,*
Suum defraudans genium, compar sit miser,
Id illa uniuersum abripiet, haud existimans

Quanto labore partum, porrò autem Geta
Ferietur alio munere, ubi hera pepercrit:
Porrò alio autem, ubi erit puero natalis dies:
Vbi initiabunt: omne hoc mater auferet:
Puer causa erit mittundi. sed videon' Getam?

Dauus hic
 tate persona
 est, nihil ad
 argumentum
 conueniens
 spectans.

* demenso de
 suo.
 Incommoda
 ab vxore.

Feritur mune-
 re non qui re-
 cipit, sed qui
 dat, preterum
 inuitus.

ACTVS PRIMI, SCENA II.

*Argumentum.**Argumentum.*

Geta narrat quò sint profecti senes Demipho & Chremes, qua
 occasione cœperit amare Demiphonis filius Antipho,
 Trimestri Iambici.

GETA, DAVVS.

SI quis me quaret rufus. D. prestò est, desine. G. ob,
At ego obuiã conabar tibi, Dane. D. accipe, tem:
Letum est, conueniet numerus, quantum debui.

G. Amote, & non neglexisse habeo gratiam.

D. Prasertim, ut nunc sunt mores: adeò res redit:

Si quis quid reddit, magna habenda est gratia.

Sed quid tu es tristis? G. egone? nescis quo in metu, &

X.

Quanto

Dauus prota-
 tica persona,
 cui Geta expo-
 nit occasionem
 fabulæ.

Gemina per-
 turbatio à cu-
 pitis.

*in periculo sum

*Verere ei

verba cred.

Argumentum
à maiore.

Mixta narratio-
nis compen-
dium per in-
terrogationem.

*quid sit?

et verba
quam maximè
inter se diuer-
sa.

*nil

Puellulam, ab
eater: Citha-
ristriam, ab
epte laudat.

Quanto in periculo sum. D. quid istoc est? G. scies,
Modò ut tacere possis. D. abi sis insciens:*

Cuius tu fidem in pecunia perspexeris,

**Verere verba ei credere? ubi quid mihi lucri est
Te fallere? G. ergo ausculta. D. hac operam tibi dico.*

G. Senis nostri, Dauc fratrem maiorem Chremem

Nostine? D. quidni? G. quid eius gnatum Phedriam?

D. Tancquam te. G. euenit, senibus ambobus simul,

Iter illi in Lemnum ut esset nostro in Ciliciam

Ad hospitem antiquom: is senem per epistolas

Pellexit, modò non monte is auri pollicens.

D. Cui tanta erat res, & supererat? G. desinas,

Sic est ingenium. D. ob, regem me esse oportuit.

G. Abeuntes ambo hinc tum senes, me filijs

Relinquunt quasi magistrum. D. ò Geta, prouinciam

Cepisti duram. G. mihi usu venit hoc, scio:

Memini, relinqui me, deo irato meo.

Capi aduorsari primò: quid verbis opus est?*

Seni fidelis dum sum, scapulas perdidi.

D. Venere in mentem istac mihi: nam qua inscitia est,

**Aduorsum stimulum calces? G. cæpi his omnia*

Facere, obsequi qua vellent. D. scisti uti foro.

G. Noster mali nihil quidquam primò: hic Phadria*

Continuò quandam nactus est puellulam

Citharistriam: hanc amare cæpit perditè.

Ea seruiebat lenoni impurissimo:

Neque, quod daretur quidquam, id curarant patres.

Restabat aliud nihil, nisi oculos pascere,

Seclari, in ludum ducere, & reducere:

Nos otiosi operam dabamus Phadria.

*In quo hæc discebat ludo, ex aduersum ei loco
 Tonstrina erat quadam: hic solebamus ferè
 Plurimque eam opperiri, dum inde iret domum.
 Inter eadem sedemus illi, interuenit
 Adolescens quidam lacrumans: nos mirarier:
 Rogamus quid sit: nunquam aquè (inquit) ac modò
 Paupertas mihi onus visum est & miserū, & grane.
 Modò quandam vidi virginem hic vicinā.
 Miserram, suam matrem lamentari mortuam.
 Ea sita erat ex aduerso: neq; ei beneuolens,
 Neq; notus, neq; cognatus extra unam aniculam,
 Quisquam aderat, qui adiutaret furus miseritū est.
 Virgo ipsa facie egregia, quidā verbis *opus est?
 Commorat omnes nos, ubi continuo Antipho,
 Voluisti eam visere? alius, censeo:
 Eamus: duc nos sodes, imus, venimus,
 Videmus: virgo pulchra, & quò *magis diceret,
 Nihil aderat adiumenti ad pulchritudinem:
 Capillus passus, nudus pes, ipsa horrida:
 Lacrima, vestitus turpis: ut, ni vis boni
 In ipsa inesset forma, hæc formam extinguerent.
 Ille qui illum amabat fidicinam, tantummodo,
 Satis, inquit scita est, noster verò. Djam scio:
 Amare cepit. G. scin' quā? quò enadat, vide.
 Postridie ad annum rectā pergit: obsecrat,
 Ut sibi eiu faciat copiam, illa enim se negat:
 Neq; eum equom ait facere: illā ciuem esse Atticā,
 Bonam, bonis prognatam: si uxorem velit,
 Lege id licere facere: sin aliter, negat.
 Noster quid ageret, nescire: & illam ducere*

Miserum, ob
 afflictum scilicet.
 Auxesis, nam
 res minuan-
 tur, sententia
 rugetur.
 * opus est
 Laus à forma.
 Occasio, qua
 Antipho ama-
 re cepit.
 * magis
 Mira genuinæ
 formæ ec-
 scriptio

Scito, id est,
 bella, modesta.

Laus à loco, à
 personā, à ma-
 ioribus.
 Nescire, id
 est, nesciebat.

Alia causa litis
futura.

Phormionis
filiū cōsiliū.
Attica lex.

Grades.
Sententia mo-
rales.
Conclatio
laudatoria.
Oratio preca-
toris ad domi-
num mittendi.
Vigilanter de
Phædra in-
quirat.

Preparatio
inopinati ad-
uentus senis.

Cupiebat, & metuebat absentem patrem.

D. Non, si redisset, pater ei veniam daret?

G. Illene indotatam virginem, atq; ignobilem

Daret illi? nunquam faceret. D. quid sit denique?

G. Quid fiat? est parasitus quidam Phormio,

Homo confidens: qui (illum diu omnes perduint.)

D. Quid is fecit? G. hoc cōsiliū quod dicam, dedit:

Lex est, ut orba, qui sint genere proxumi,

His nubant, & illos ducere eadem hac lex iubet.

Ego te cognatum dicam, & tibi scribam dicam:

Paternum amicum me assimulabo virginis:

Ad iudices veniemus: qui fuerit pater,

Que mater, qui cognata tibi sit, omnia hac

Constringam: quod erit mihi bonum, atq; commodum.

Cum tu horum nihil refelles, vincam scilicet.

Pater aderit: mihi parata lites: quid mea?

Illa quidem nostra erit. D. iocularē audaciam.

G. Persuasit homini: factū est: v̄tūm est: vincimur:

Duxis. D. quid narras? G. hoc, quod audis. D. ō Geta,

Quid te futurū est? G. nescio hercle: vnum hoc scio:

Quod fors feret, feremus a quo animo. D. placet:

Hē istuc viri est officiū. G. in me omnis spes est mihi.

D. Laudo. G. ad precatorem abeam credo, qui mihi

Sic oret: Nunc amitte quaeso hunc: ceterum

Posthac si quidquam, nihil precor. tantummodo

Non addat: ubi ego hinc abiero, vel occidito.

D. Quid ille pædagogus, qui Citharistriam?

Quid rei gerit? G. sic tenuiter. D. non multum habet

Quod det fortasse. G. imò nihil, nisi spem meram.

D. Pater eius redijt, an non? G. nondū. D. quid? senem

Quoad
J laugh at you. foto. 224

*Quoad expectatis voſtrum? G. non certum ſcio:
Sed epiſtolam ab eo allatam eſſe audini * modo,
Et ad portitores eſſe delatam: hanc petam.
D. Nunquid, Geta, aliud me vis? G. vt benè ſit tibi.
Puer, heus, nemon' huc prodiſt? cape, da hoc Dorcio.*

*modò, &
Ad port.

ACTVS PRIMI, SCENA III.

¶ Argumentum.

Contendunt inter ſe adoleſcentes, vter eorum magis ſit miſer.
Vnde tota hæc ſcena verſatur in genere cauſæ demonſtratiuæ.
Trochæici iambici permixti & confuſi, dimeter vna.

ANTIPHO, PHÆDRIA.

*A*Deon' rem rediſſe, vt, qui mihi conſultum * optu-
mè velit eſſe

*eſt optimè
velic.

Phædria, patrem extimeſcam, vbi in mentem eius
aduenti venit?

Quere'ta ado-
leſcentis con-
tinens prota-
ſim, & peccati
expolitiuam.

Quod ni fuiſſem incogitans, ita eum expectarem, vt
par ſuit.

P. Quid iſtuc eſt? Arogitas, qui tam audacis faci-
noris mihi * conſcius ſis?

*conſcius ſcis
Antipho timi-
dus, Phædria
audax.

Quod vtinam ne Phormioni id ſuadere in mentem
incidifſet,

Neu me cupidum eò * compuliſſet, quod mihi princi-
pinum eſt mali.

*impuliſſet,

Nō potitus eſſem: fuiſſet enim mihi illos agrè aliquot
dies:

Formidantis
querela.

At nō quotidiana cura hæc anget animū. P. audio.

A. Dum expecto quān mox veniat, qui adimat hāc
mihi conſuetudinem.

Amoris cruci-
atus,

P. Alys quia deſit, quod amant, agrè eſt; tibi quia
ſupcreſt, dolet.

Amore abundas, Antipho.

X.3,

Nam

*Nam tua quidem hercle cerre vita hac experenda,
optax. daq. est.*

*Ita me dij bene ament, ut mihi liceat tamdiu, quod
amo. fini,*

Iam de pacisci mortem cupio: tu conijcito cetera,

*Quid ego ex hac inopia nunc capiam, & quid tu ex
istac copia:*

*Vt ne addam quod sine sumptu ingenuam, libera-
lem naetus es:*

*Quod habes, ita ut voluisti, uxorem sine mala fa-
ma: palam*

*Beatus: ni unum hoc desit, animus qui modeste istac
ferat.*

*a Quod si tibi res sit cum eo lenone, quo cum mihi
est, tum sentias.*

Adigiam.

*Ita pleriq. ingenio sumus omnes: nostri nosmet pa-
nitet.*

Felicem dicit
ed, quod non
amet nuptam

*A. Attu mihi contrarium videre fortunatus Pha-
dria,*

*Cui de integro est potest. us etiã cõsulendi quid velis,
Retinere, amare, amittere: ego in eum incidi in fe-
lix locum,*

*Vt neque mihi eius sit amittedi, nec retinendi copia,
Sed quid hoc est? videone ego Getam currentem ad-
venire huc?*

*Is est ipsius: heu timco miser, quam hic mihi nunc
rem nuntiet.*

Semper enim
metum nunti-
um perfiga-
mam mens.

*a Et si tibi res sit cum eo lenone. Ita quidem aperte legit Dona-
tus: sed in omnibus tamen libris veteris us. ita habetur, Quid si ti-
bi res sit cum eo lenone, quæ nullo deterior lectio est, ut ego qui-
dem arbitror. A. uret.*

ACTVS

ACTVS PRIMI, SCENA IIII.

¶ Argumentum.

Geta Antiphoni affert, è Clincia rediſſe patrem: quo nuntio tan-
tus iniicitur meus malè ſibi conſcio adoleſcenti, vt ſub-lucet illico
ſele.

*Iambici quadrati admiſſu Trochaicu. Senarij quidam, Dimeter item
vnu, & Monometer Hypercataleſticus.*

GETA, ANTIPHO, PHAEDRIA.

NUllus es Geta, niſi aliquod iam tibi conſilium
celerè repperis:

** Ita nunc imparatū ſubito tantatè impendent mala:*
Quæ neq; vti denitem ſcio: neq; quomodo me inde
extraham.

Nam non poteſt celari noſtra diutius iam audacia.
Quæ ſi non aſtu prouidentur, me aut herum poſſun-
dabunt.

A. Quidnam ille commotus venit? Cum, temporis
punctum mihi

Ad hæc rem eſt: herus adeſt. A. quid iſtus eſt mali?

G. Quod cum audierit, quod eius remedium inue-
niam iracundia:

Loquârne? incendam: taceam? inſtigem: purgem
me? laterem lauem.

Eheu me miſerum: cum mihi pæneo, tum Antipho
me excruciat animi:

Eius me miſeret: ei nunc timeo: is nunc me retinet:

** nam abſque eo eſſet,*

Rectè ego mihi vidiffem, & ſenis eſſem vltus ira-
cundiam.

Aliquid conuaſſem, atque hinc me conijcerem
** protinus in pedes.*

A. Quam hic fugam aut fortum parat?

X. 4.

G. Sed

Protæſis, &
conſultatio
quomodo pla-
cent ſereni.
* ita ſubito
nunc imparatū
eſt. i. m.
Noſtra, cuius
ſcilicet auctor
fui.

Quod, Anti-
phonem ſcili-
cet duxiſſe
uxorem.
Exclamatione
ſupercitis,

* nam abſque
eo Eſſet, rectè
ego mihi vi-
diſſem.

* Procinam.

Verba delibe-
rantis.

G. Sed ubi Antiphonem reperiā? aut qua querere
insistam via?

P. Te nominat. A. nescio quod magnum hoc nuntio
expecto malum.

P. Ah. sanusne es? G. domum ire pergam, ibi plurimū
est. P. renocemus

Hominem. A. sta illico. G. hem,

Satis pro imperio, quisquis es. A. Geta. G. ipse est,
quem volui obuiam. (expedi.

Affectum ti-
mentis expri-
mit.

A. Cedō, quid portas, obsecro? atque id, si potes, verbo
G. Faciam. A. eloquere. G. modo apud portum. A. me-
ūmne? G. intellexti. A. occidi. G. hem.

*huius pat.

A. Quid agam? P. quid ais? G. *huius patrem vi-
disse me, patrum tuum.

A. Nam quod ego huic nunc subito exitio remedi-
um inueniam miser?

Apostrophe
animatoria.

Quid si eō mea fortuna redeunt, Phanium, abs te ut
distrabar,

Nulla est mihi vita expetenda. G. ergo istac cū i-
ta sint, Antipho,

*magi
Sententia
Verg. Audaces
fortuna iuuat.

Tanto *magis te aduigilare aequom est. Forte is for-
tuna adiuuat.

A. Non sum apud me. G. atqui opus est nunc, cū
maximē, ut sis, Antipho.

Culpæ suspicio
extimorē.

Nam si senserit te timidum pater esse, arbitrabitur
Commeruisse culpam. P. hoc verum est. A. non pos-
sum immutari er. (foret?

*minu
Dialectica il-
ludō à minore

G. Quid si aliud quid grauius tibi nunc faciundum

A. Cū hoc non possum, illud *minus possem. G. hoc
n. hil est, Phadria: ilicet,

Quid

Quid conterimus operam frustra? quin abeam?

Expressio simulantis audiam.

Ph. & quidem ego. A. obsecro,

Quid si assumulabo? satin' est? G. garris. A. vultum contemplamini: hem,

Hæc in gesta consistunt.

Satin' sic est? G. non. A. quid si sic? G. propemodum.

A. quid si sic? G. sat est: (deas,

Hem istuc serua, & verbū verbo, par pari ut respo-
*Ne te iratus suis *sanis dictis protelet. A. scio.*

*fruidicis, vno verbo, autet.

G. Vi coactum te esse inuitum, lege, iudicio: tenes?

Breuiter totā defensionem præterbit.

Sed quis hic est senex, quem video in vltima platea? A. ipse est. (mane,

Non possum adeste. G. ah, quid ais? quò abis Antipho?

Conscientiæ stimulus,

Mane inquā. A. ego met me noui, & peccatū meum:

Amatoriè prius Phanium quàm se commendat.

Vobis commendo Phanium, & vitam meam.

P. Geta, quid nunc fiet? G. tu iam lites audies:

Ego pleciar pendens, nisi quid me fecerit.

Sed, quod modo hic nos Antiphonem monuimus,

Id nosmet ipsos facere oportet, Phadria.

P. Aufer mihi, oportet: quin tu, quod faciā, impera.

Ad omnia se paratum iudicat.

G. Meministi n' olim ut fuerit vosta oratio

In re incipiunda ad defendendam noxiam?

Iustam illam causam, facilem, vincibilem, optumā.

Quia nunc prælium erit, tunc prælusio fuit.

*P. Memini. G. hem, nunc ipsa est opus, aut, si quid *potest,*

*aliās, potes.

Meliore, & callidior. P. fiet sedulo.

G. Nunc prior adito tu: ego in insidijs hic ero

Succenturiatus, si quid deficiet. P. agè.

ACTVS SECVNDI. SCENA L.

Argumentum.

Filium Antiphonem se abente uxorem duxisse admodum argret
scit Antipho: à Phadria ille & Geta seruo descenditur. Ad portre-

mum Demipho conuenire Phormionem constituit, vt iniuriam cum eo expostulet, qui ducenda puella auctor fuerit.

Oclonary, Senary, vnus catalepticus, & vnus Hypermeter.

DEMIPHO, GETA, PHAEDRIA.

Turbæ gliscūt,
pater enim ad-
ueniens queri-
tur de filij
peccato.

F Tane tandē vxorē duxit Antipho iniussu meo?
Nec meum imperium: agē mitto imperium:
non simultatem meam

Vinci potest
qui partem de-
fensionis ad-
mittit.

Reuereri sultū? non pudere? ô facinus audax! ô Geta
Monitor! G. vix tandem. D. quid mihi dicent? aut
quam causam reperient?

Præparatio
futuræ defensi-
onis.

Demior. G. atqui reperi iam: aliud cura. D. anne
hoc dicent mihi?

Inuitus feci: lex coëgit: audio, & fateor. G. places.

D. Verū sciens, tacitū, causam tradere aduersarijs,
Etiāme id lex coëgit? P. illud durum. G. ego expe-
diam: sine.

Amplificat
que. clam.

D. Incertum est quid agam: quia præter spem, atque
incredibile hoc mihi obtigit:

Ita sum irritatus, animum vt nequeam ad cogitandi
instituire.

G. omne.
Sincerim
institutum.

Quamobrem omnes, cū secunda res sunt ma-
ximè, tum maxime

Meditari secum oportet: quo pacto aduersam a-
rumnam ferant. (gites,

Communia,
id est, ex rerū
vitijs.
Iam sermē
fracta senis
ira

Pericla, damna, exilia, peregrè rediens semper co-
Aut fili peccatū, aut vxoris mortē, aut morbu filie:
Communia esse hac, fieri posse: vt ne quid animo sit
nouum.

Quidquid præter spem eueniat omne id deputare
esse in lucro. (sapientia.

G. O Phædria, incredibile est, quantò herum antea
Medi-

*Meditata mihi sunt omnia mea incommoda: herius
sirederit,*

Facetum.
Se uorum sup-
plicia.

*Molendum usque in pistrino: uapulandum: habenda
compedes:*

*Opus ruri faciundum: horum nihil quidquam ac-
cidet animo nouum.*

*Quidquid prater spem eueniet, omne id deputabo
in lucro.*

*Sed quid cessus hominem adire, & blandè in princi-
pio alloqui?*

Irrisoria huius
dicti resumpt.o.
* vocem, Phae-
driam, Gou. &
Muret. ut re-
dundantem
tollunt.

D. Phedriam mei fratris video filiū mihi ire obuiā.

Mittit verba
tenis de Phae-
dria.

P. Mi patrue salue. D. salue: sed ubi est Antipho?

P. Saluum aduenire. D. credo: hoc responde mihi.

Denno salutat,
ut interim mi-
tiscat.

P. Valet: hic est: sed sat in omnia ex sententia?

D. Vellem quidē. P. quid isthuc? D. rogitas Phedria?

Bonas me absente hic confecistis nuptias.

P. Eho, in tu id succēses nūc illi? G. ō artificē probum.

Exclamatio
ironica.

D. Egōne illi non succenseam? ipsum gestio dari*

* gestio Dari
nā in conf.

Mihi in conspectum, nunc sua culpa ut sciat

Egōne illi,
emphatica.

Lenem patrem illum factum me esse acerrimum.

Summa cōtra-
dictionis.

P. Atqui nihil fecit patrue, quod succenseas.

Vig. ut cri-
mine ab vno

D. Ecce autem similia omnia: omnes congruunt:

Dilec vinnes.

Vnum cognoris, omnes noris. P. haud ita est.

D. Hic in noxa est: ille ad defendendā causam adest:

Cū ille est, hic praesto est: tradunt operas mutuas.

G. Probe eorum facta imprudens depinxit senex.

D. Nā si hac ita esset, cū illo haud stares, Phedria.

* Seruius legi-
pro illo.

P. Si est, patrue, culpam ut Antipho in se admisserit,

Rhetoricum
theoremata.

Ex qua re minus rei foret, aut fama temperans:

Non causam dico, quin quod meritis est ferat:

Sed

In accusatore
& iudices.

Διμωχία,
pro iure

Translatio
causæ.

Geta Phædrii
laudat.

Ironia
Duplex acusa-
tio.

Exceptio sui
in causa ag-
da.

* omnia adde
Istuc.
Singula, ita
proferenda tā-
quam plura
sunt.

Expe- lita re-
sponso.

Eclipsis.

*Sed si quis fortè malitia fretus sua,
Insidias nostra fecit adolescentia,
Ac vicit: nostrane ea culpa est, an indicum,
Qui sepe propter inuidiam adimunt diuiti,
Aut propter misericordiam addunt pauperi?
G. Ni nosses causam, crederem vera hunc loqui.
D. An quisquam iudex est, qui possit noscere
Tua iusta, ubi tute verbum non respondeas,
Ita ut ille fecit? P. functus adolescentuli est
Officium liberalis: postquam ad iudices
Ventum est, non potuit cogitata proloqui:
Ita eum tum timidum obstupescit pudor.
G. Laudo hūc: sed cesso adire quàm primū senem?
Here salve: saluum te aduenisse gaudeo. D. oh,
Bone custos, salve: cūmen verò familia,
Cui commendaui filium hinc abiens meum.
G. Iamdudum te omnes nos accusare audio,
Immeritò, & me omnium horum immeritissimò:
Nam quid me in hac re facere voluisti tibi?
Seruom hominem causam orare leges non sinunt:
Neg, testimonij dictio est. D. mitto omnia.
Adde istuc, imprudens timuit adolescens: sino:
Tu seruus: verum si cognata est maxumè,
Non fuit necesse habere: sed, id quod lex iubet,
Dotem daretis; quæreretur alium virum.
Qua ratione inopem potiùs ducebat domum?
G. Non ratio, verum argentum deerat. D. sumeres
Alicunde. G. alicunde? nihil est dictu facilius.
D. Postremò, si nullo alio pacto, vel fœnore.
G. Hui, dixti pulchrè, si quidem quisquam crederet*

Te vino. D. non, non sic futurum est: non potest.

Egône illam cum illo ut patiar nuptam unum diem?

**Nihil suave meritum est. hominem cōmonstrarier*

Mihi istum volo: aut ubi habitat, demonstrarier.

**Nil suave.*

Illum, percontemptum.

G. Nempe Phormionem. D. istum patronū mulieris.

F. Iam saxo hic aderit. D. Antipho ubi nunc est?

P. foris.

D. Abi Phadria, eum require, atq; adduce huc. P. eo

simplex est

Recta via equidem illuc. G. nempe ad Pamphilam.

senex, qui

D. At ego deos penateis hinc salutatum domum

Phadriam

Denortar: inde ibo ad forum, atque aliquot mihi

mittit

Amicos aduocabo, ad hanc rem qui adsient,

Amicos id est, aduocatos & testes.

Vt ne imparatus sim, cū adueniet Phormio.

¶ Iā nectandem uxorem duxit Antipho iniussu meo? In vulgatis omnibus hic principium secundi actus habetur: minimè hoc quidem rectè, ūm scena haud vacua remaneat. Ita Muretus initium actus in principio sequentis scenæ instituit: quæ in vulgatis secunda habetur.

ACTVS SECVNDI, SCENA II.

Argumentum.

Adducitur Phormio ut factum defendat, qui hic se instruit cum sene litigaturus.

Trochaici Tetrametri Catalectici, vsq; ad parasceuen scena sequitur.

PHORMIO, GETA.

¶ Tāne patris ais conspectum veritum hinc abiisse?

Accersitur

G. admodum.

Phormio, ut

P. Phanium relicta solam? G. sic. P. & iratū senem?

defendat factū.

G. Oppidō. P. ad te summa solū Phormio rerū redit:

Pulchra respo-

Tute hoc intristi, tibi omne est exedēdū: accingere.

dēdi varietas.

G. Obsecro te. P. si rogabit. G. in te spes est. P. acere.

Hoc facit ad

Quid si reddet? G. tu impulisti. P. sic opinor. G. subueni

fallaciam.

P. Cedo senem: iam instructa sum: mihi corde con-

stantia de consilijs reper-

silia omnia.

G. Quid

Tria promittit.
quibus tota
Antiphonis
causa conti-
tuitur.
Prouerbiū à
fagitarijs na-
tum.

Adagium

* magi
Metaphorices
omnino &
scurriliter.
* mi
Allegoricè &
triuialiter.
Diuites peri-
clitantur.
* nil.

Facetè edacem
se vocat

* Non pote
sati

Summa para-
fitorum felici-
tas cibus.

G. Quid ages? P. quid vis? nisi ut maneat Phanium,
atque ex crimine hoc

Antiphonem eripiam, atque in me omnem iram de-
riuem senis?

G. O vir fortis, atq. amic? verum hoc sepe, Phormio,
Vereor, ne ista fortitudo in neruum erumpat deni-
que. P. Ah,

Non ita est: factum est periculum, iam pedum visa est via.
Quot me censes homines iam deuerberasse usq. ad
necem

Hospites? tum ciuicis? quo * magis noni, tanto sepius.
Cedo dum, en unquam iniuriarum audisti * mihi
scriptam dicam?

G. Qui istuc? P. quia Non rete accipitri tenditur,
neq. miluio, (ditur.

Qui male faciunt nobis: illis, qui * nihil faciunt, ten-
Quia enim in illis fructus est, in illis opera luditur.

Alijs aliunde est periculum, unde aliquid abradi potest:
Mihi sciunt nihil esse: dices, ducet damnatum domum.

Alere nolunt hominem edacem: & sapiunt mea qui-
dem sententia,

Pro maleficio si beneficium summum nolunt reddere.

G. Non potest satis pro merito ab illo tibi referri gratia.

P. Imo enim nemo satis pro merito gratiam regi re-
fert.

Tene a symbolum venire, unctum, atq. lautum, è balneis,
Otiosum ab animo: cum ille & cura, & sumptu ab-
sumitur,

Dum tibi sit quod placeat: ille ringitur, tu rideas:

Prior bibas, prior decubas: cæna dubia apponitur?

G. Quid

G. Quid istuc verbi est? P. ubi tu dubites, quid sumas potissimum.

proverbium
scum ipse ex-
ponit.

Hæc quæ ratione in eas, quàm sint suavia, quàm cara sint:

Ea qui præbet, non tu hunc habeas planè præsentem deum? præbit.

G. Senex adest: vide quid agas: prima coitio est accerrima:

Si eam sustinueris, post illa iam, ut lubet, Iudas licet.

ACTVS SECVNDI, SCENA III.

¶ Argumentum.

Hæc scena concertationem habet Demiphonis, & parasiti. Clam patre uxorem duxerat Antipho: domum reueritus pater, illam vult eiicere: contradicit Phormio.

Senarii omnes.

DEMIPHO, GETA, PHORMIO.

EN, unquam cuiquam contumeliosius
Audistis factam iniuriam, quàm hæc est mihi?

Concertatio
Phormionis
& Demiphonis.

Adeste quæso. G. iratus est. P. quin tu hoc age:

Exclamatio
per congesti-
nationem mi-
ræ vehemen-
tiæ.

Iam ego hunc agitato. Prò deùm immortalium,

Negat Phanium esse hanc sibi cognatam Demiphon?

Hanc Demipho negat esse cognatam? G. negat.

Conquestio
ad coronam
spectatorum.

P. a Neq, eius patrem se scire, qui fuerit? G. negat.

D. Ipsum esse opinor, de quo aiebam, sequimini.

P. Nec Stilphonem ipsum scire, qui fuerit? G. negat.

P. Quia egeus reliquæ est misera, ignoratur patris,

Negligitur ipse: vide aueritia quid facit.

aliàs malitiæ,
Veterator
calidus hæc
omnis fugit.

G. Si herem in simulabis anaritia, male audies.

D. O audaciam, etiam reuultu accusatum aduenit.

P. Nam iam adolescenti nihil est, quod succenseam,

Si illum minus uerèrat, quippe homo iam grandior,

Pauper

*Pauper, cui opera vita erat, ruriferè
Se continebat: ubi agrum de nostro patre
Colendum habebat: sapè interea mihi senex
Narrabat se hunc neglegere cognatum suum:
At quē virum? quem ego viderim in vita optumū.*

Amphibologia.

G. Videas te, atq; illum, ut narras. P. abi in malam crucem:

*Nam ni ita eum existimasset, nūquā tam graueis
Ob hanc inimicitias caperem in nostrā familiam,
Quam is aspernatur nunc tam inliberaliter.*

G. Pergin' hero absenti malè loqui, imperissime?

P. Dignum autem hoc illo est. G. ain' tadem carcer?

D. Geta.

Contumelia
in parastum.
Callida Getæ
dissimulatio.

G. Bonorum extortor, legum contortor. D. Geta,

P. Responde. G. quis homo est? ehem. D. tace. G. absenti tibi

Te indignas, se q; dignas contumelias

Nunquam cessauit dicere hodie. D. ohe, desine.

peto

Adolescens, primū abs te hoc bona venia expeto,

Si tibi placere potis est, mihi ut respondeas:

Vulgaris disceptatio.

*Quem amicū tuum ais fuisse istum, explana mihi,
Et qui cognatum me sibi esset diceret.*

P. Proinde expiscare, quasi nō nosses. D. nosse? P. ita.

ad mem,

Ego me nego: tu, qui ais, redige in memoriam.

P. Eho, tu sobrinum tuum non nōras? D. enicas:

Dic nomen. P. nomen? maxumē. D. quid nūc taces?

Falsi nominis
non meminit.

P. Perij hercle, nomē per didi. D. hem, qd ais? P. Geta,

ὑποτίθεται

Si meministi id quod olim dictum est, subijce. hem,

δει

Non dico: quasi non nōris, tentatum aduenis.

subijcere, ad
monere.

D. Egon' aut tento? G. Stilpho. P. atq; adeo, qd mea?

Stilpho

Stilpho est. D. quē dixisti? P. Stilphonē in quā nō ueras?

D. Neg, ego illum nōram, *nec mihi cognatus fuit

Quisquā istoc nomine. P. itāne? non te horūmpudet?

At si talentū rem reliquisset decem.

D. Dij tibi malefaciant. P. primus esses, memoriter

Progeniem vestrā vsq, ab auo, atq, at auo proferens.

D. Ita ut dicis, ego tum si aduenissem, quī mihi

Cognata ea esset, dicerem: *itidem tu face: cedo

Quī est cognata? G. heus noster, recte, heus tu caue.

P. Dilucide expediri, quibus me oportuit

Iudicibus: tum si id falsum fuerat, filius

Cur non refellit? D. filium narras mihi?

Cuius de stultitia dici, ut dignum est, non potest.

P. At tu, qui sapiens es, magistratus adi,

Iudicium de eadem causa iterum ut reddam tibi:

Quandoquidem solus regnas, & soli licet

Hic de eadem causa bis iudicium adipiscier.

D. Et si mihi facta iniuria est, veruntamen

Potius quā lites setter, aut quā te audiam,

Itidem ut cognata si sit, id quod lex iubet

Dotem dare, abduce hanc, minas quinque accipe.

P. Ha, ha, ha, homo suauis. D. quid est? num iniquom
postulo?

Anne hoc quidē ego adipiscar, quod ius publicū est?

P. Itāne tandem quāso, ciuem item ut meretricem

*ubi abusus sis,

Mercedem dare lex iubet ei, atq, amittere? an

Ut ne quid turpe ciuis in se admitteret

Propter egestatem, proximo iussa est dari,

Ut cum uno etatem degeret: quod tu uetas?

T.

D.I.

* neque mihi

Syncope
Impratio.* itidem tu fa-
ce: Cedo,
qui est cogna-
ta?Senex confidit
iustæ causæ.
Compendium
conuictorum.
Iridet senem.
Mos vetus
& obsoletus.Redit ad con-
cordiam.Ironia
Argumenta
per interroga-
tionem sunt
fortiora.

* ubi abusus sis.

D. Ita proximo quidem : at nos, unde ? aut quamobrem ? P. ohe,

(nam

Aetum, aiunt, ne agas. D. non agam ? imò haud desine. Donec perfecero hoc. P. ineptis. D. sine modo.

P. Postrema tecum nihil rei nobis, Demipho, est :

Tuus est damnatus gnatus, non tu : nam tua

Præterierat iam ad ducendum ætas. D. omnia hæc

Illum putato, quæ ego nunc dico, dicere.

Aut quidem cum uxore hac, ipsum* prohibeo domo.

G. Iratus est. P. tute idem melius feceris.

D. Itane es paratus facere me aduersum omnia

Infelix ? P. metuit hic nos, tamen si sedulo

Dissimulat. G. bene habet tibi principia. P.* quid quæst

Ferendum, feras : tuis factis dignum feceris,

Vt amici inter nos simus. D. ego tuam expetam

Amicitiam ? aut te visum, aut auditum velim ?

P. Si concordabis cum illa, habebis, quæ tuam

Senectutem oblectet : respice ætatem tuam.

D. Te oblectet : tibi habe. P. minue verò iram. D. hoc age.

Satis iam verborum est : nisi tu properes mulierem

Abducere, ego illam eijciam : dixi Phormio.

P. Si tu illam attigeris secus, quam dignum est liberâ,

Dicam impingam tibi grandem : dixi Demipho.

Si quid opus fuerit, heus domo me. G. intelligo.

a. Neque eius patre se scire qui fuerit : G. negat. Ante hunc versum,

Muretur sequentem instituit, multò quidem rectius, ut appareat, ead-

em ab his eodem momento dici. Vellementias autem ut inciperet

à Phormione videntur, versus alterum excipit, alter à repetitione sta-

tim incipiens : quæ mixtè admirantis simul atque indignantis ani-

imum exprimit. b. ob hanc inimicit. Hic, ob, videtur esse extra ver-

sum. In eodem, ubi alij habent, nostram, vestram emendat Muret.

quemadmodum legitur in antiquis libris, & ratio docet.

ACTVS

ACTVS SECVNDI, SCENA III.

Argumentum.

Consulit Demipho aduocatos, super filij coniugio: vnus suadet, distinet alter, verus nihil dicit, qui se alterutri iungere debuit, ver-
satur autem in deliberatio.

Senarij.

DEMIPHO. GETA.
HEGIO, CRATINVS, CRITO, aduocati.

Quanta me cura & solitudine afficit
Gnatus, qui me & se hisce impediunt nuptijs!

* Neq. mihi in conspectum prodit, ut scilicet sciam
Quid de hac re dicat, quidne sit sententia.

Abiit, visse redieritne iam, an nondum, domum.

G. Eo. D. videtis quo in loco res hac fiet?

Quid ago? dic Hegio. H. ego Cratinum censeo,

Sibi videtur. D. dic Cratine. C. mēe vis?

D. Te. C. ego qua in rem tuam sint, ea velim facias.

mibi

Sic hoc videtur: quod te absente, hic filius

Egit, restitui in integrum, aequum est, & bonum:

Et id impetrabis dixi. D. dic nunc, Hegio.

H. Ego sedulo hunc dixisse credo: verum ita est,

Quot homines, tot sententia: suis cuiq. mos.

Mibi non videtur, quod sit factum legibus,

Rescindi posse: & turpe inceptum est. D. dic Grito.

C. Ego amplius deliberandum censeo:

Res magna est. H. nunc quid nos vis? D. fecistis pbe.

Incertior sum multo, quam dudum. G. negant

Redisse. D. frater est expectandus mihi: is

Quod mihi dedit de hac re consilium, id exequar.

Percontatum ibo ad portum, quoad se recipiat.

T. 2.

D. At

Cura est in spe
honorum, so-
licitudo in
metu malorū;
* Neque mi

Consultatio
cum an i s.

Captatio be-
nevolentia.
Ab honesto.
Ab utili.
A possibili.

Ab honesto &
impossibili.
Critonis con-
siliū.

Fratri consili-
um percontatur.

D. At ego Antiphonem quaram, ut qua acta hic sunt, sciat.

Sed ecce cum ipsum video in tempore huc se recipere.

ACTVS TERTII, SCENA I.

q Argumentum.

Antipho, se vehementer inculat, quod ita incōsultō patri se subdu-
xerit, & causam suam alijs tutandam dederit. Rem totam denique ex
Geta cognoscit.

*Iambici Tetrametri, partim Cataleptici, partim Acataleptici, admi-
siu Trochaicu quibusdam.*

ANTIPHO, GETA.

*a Nimvero Antipho multis modis cum istoc ani-
mo es vituperandus* (disse?)

*Itane hinc abisse, & vitam tuam tutandam alijs de-
Alios tuam rem credidisti magis, quam te ani-
maduersuros?*

*Nam ut ut erant alia, illi certe, qua nunc domi tua
est, consuteres,*

*Ne quid propter tuam fidē decepta pateretur mali:
Cuius nunc miserē spes, opēq; sunt in te uno oēs sita.*

*G. Equidem herē nos iam dudum hic te absente in-
cusamus, qui abieris.*

*A. Te ipsum quarebam. G. sed ea causa nihilō magis
defecimus.*

*A. Loquere obsecro: quoniam in loco sunt res & for-
tuna mea?*

*Nunquid patri subolet? G. *nihil etiam. A. ecquid
spei porro est? G. nescio. A. ah.*

*G. Nisi Phedria haud cessauit pro te eniti. A. nihil
fecit noui.*

*G. Tum Phormio itidem in hac re, ut in alijs, strenu-
um hominem prauit.*

A. Quid

ipsum i m-
rudentia la-
tentem in-
stat.
lue Phanium
uam se ipsum
arat.

Omnia sua in-
mica repetit
nil.
subolet, meta-
phora ab odio
bus.

A. Quid is fecit? G. confutauit verbis admodum iratum patrem.

A. Heu Phormio, G. ego, quod potui porrò. A. mi Geta omnes vos amo.

G. Sic habent principia sese, ut dico: adhuc tranquilla res est:*

Mansurusq; patrum pater est, dum huc adueniat.

A. quid eum? G. ut aiebat,*

De eius consilio velle sese facere, quod ad hanc rem attinet.

A. Quamuis metus est mihi venire huc saluom nunc patrum Geta!

** Nam per eius vnā, ut audio, aut vinā, aut moriar, sententiam.*

G. Phædria tibi adest. A. ubinam? G. eccum à sua palastra exit foras.

** Enimvero Antipho. Primi huius scenæ versus aliter apud Muretum leguntur. Enimvero, Antipho, multimodis cum istec animo vituperandus es. Itane hinc abiisse, & vitam tutandam dedisse alijs tuam? Alijs tuā rem credidisti, quā te animaduersuros magis. Nam, ut ut erant alia, illi certē consuleres, quæ nunc tuæ est domi.*

ACTVS TERTII, SCENA II.

Argumentum.

Phædria lenonem orat, ut venditam militi Pamphilam non tam citò abducendam tradat: se intra triduum nummos adnumeratum, quos pro illius redemptione sit pollicitus.

Trochici Tetrametri Catalectici, admissis Iambicis Acatalecticis. vnu Senarius Iambicus.

PHÆDRIA, DORIO leno, ANTIPHO,
GETA.

D. Orio, audi obsecro. D. non audio. P. parumper. D. quin omitte me.

P. Audi quod dicam. D. at enim tædet iam audire eadem millies.

Contentione
eius, & Phormionis inter-
ligit.

* Sic sese habent principia

* G. aiebat
De eius consilio
Antipho patrum non saluom optat.
Tanquam sine Phanio viuere nequeat.

* Nam, ut audio per vnā, eius aut vinā, aut moriar.

Omissio Antiphonæ proiungitur alteri adole-
scens in scenam ut augeantur turbae.

T. 3.

P. At

P. At nunc dicam, quod lubenter audias. D. Sequere, audio.

P. Neque o te exorare, ut mane astriduum hoc? quò nunc abis?

D. Mirabar, sitis mihi quidquam afferres noni.

A. Hei, metuo lenonem, ne quid suo suat capiti. G. idem ego metuo. (bula.

P. Non mihi credis? D. harioh're, P. sin fide do. D. fa-

P. Feneratum istuc beneficium tibi pulchre dices.

D. logi.

P. Crede mihi, gaudebis facto: verum hercle hoc est.

D. somnium.

P. Experire: non est longū. D. cantilenā eandē canis.

P. Tu mihi cognatus, tu parens, tu amicus, tu. D. garris modq.

P. Adeone ingenio te esse duro, atq. inexorabili, Ut neq. misericordia, neq. precibus moliri queas?

D. Adcon te esse intogitantem atque impudentem,

Phædria,

Ut phaleratis dictis ducas me, & meā ductes gratis?

*A. Miseritum est. P. hei veris vincor. G. *quā vterq. est similis sui!*

P. Neg, Antipho alia cū occupat, esset solitudine, Tum hoc esse mihi obiectum malum? A. ah, qui istuc autem est Phædria?

P. O fortunatissime Antipho, Adeone? P. cui, quod amas, domi est:

*Nec cum *leniusmodi unquam usus venit ut constitares malo.* (pnm.

*A. *Mihinc domi est? imo, q. aiūt, auribus teneo lu-*

**Nunc*

Logi, verba ridicula.

Adagium, Duritula blanditio.

*esse duro te, atque inex.

Irrisoriè idem principium & cōpolitie n seruat.

*quā similis vterq. est sui? P. Neque alia

Antipho. Tum hoc, Eclipsis, subiusl doleo.

Huiusmodi malo. lenone.

*huiusmodi

*Atqui domi est?

Proverbium in port. lexicos.

*Nam neque quò amittam à me, inuenio: neq; uti retineam, scio. (sies.)

*Nam neque
ut amittam.

D. Ipsum istuc mihi in hoc est. A. eia, ne parum leno Nunquid hic confecit? P. hiccine? quod homo inhumanissimus,

Pamphilam meam vèdidit. G. qd? vendidit? A. ain? vendidit?

P. Vendidit. D. quàm indignum facinus, ancillam are emptam suo!

P. Nequeo exorare, ut maneat, * & cum illo ut mutet fidem

* & illo cum ut
mut. fid.

Triduum hoc, dum id, quod est promissum ab amicis, argentum aufero.

Si non tum dederò, unam præterea horam ne oppertus sies.

Ne oppertus
id est, ne expectes.

D. Obtundis. A. * haud longum id est, quod orat Dorio: exoret sine.

* haud longum
est.

Idem hoc tibi, qui benè promeritus fueris, conduplicauerit.

Antipho quoque intercedit.
Horum, masculinum præponderat,
Getæ imprecatio.

D. Verba istæ sunt. A. Pamphilamne hac urbe priuari sines?

Locus à contrarijs.

Tum præterea horum amorè distrabi poterin? pati?

D. Neque ego, neq; tu. G. di tibi omnes id quod est dignum, auint.

D. Ego te cōplureis aduorsū ingeniū meum, menses Pollicitantem, & * nihil ferentem, flentem: & nunc contra hac omnia

* & nil ferentem flentem nunc contra omnia Repetitio.
Lendnis auxilium.

Rupperi, qui det, neq; laetum met: da locū melioribus.

A. Certè hercle * si satis cōmemini, tibi quidem olim est dies,

* satis si cōmemini
quidem est olim dies.

Quam ad

Quam ad dāres huic, praeſtitura. P. factum. D. num
ego iſtuc nego?

A. Iamne ea praterijt? D. non: verum ei hac ante-
ceſſit. A. non pudet

Eclipsis.

Correptio.

Correſtio.

Vater. leno.

Vanitatſ? D. minime, dum ob rem. G. ſterquilinū.

P. Dorio,

(tere.

Itane tandem facere oportet? D. ſic ſum: ſi placeo, v-

A. Siccine hunc decipis? D. imò enimvero, Antipha,
hic me decipit,

* ſcibat.

Nam hic me huiusmodi ſciebat eſſe: ego hunc eſſe
aliter credidi.

* iſte me ſe.
Lenonſ de-
cretum.

* Is me ſefellit: ego iſti nihilo ſum aliter, ac fui.

Sed ut ut hac ſunt, tamen hoc faciam: cras mane
argentum mihi

(dria,

Miles ſe dare dixit: ſi mihi prior tu attuleris, Pha-

Me lege utar, ut potior ſit, qui prior ad dādum eſt.

Vale.

ACTVS TERTII, SCENA III.

Argumentum.

Antipho Getam monet, ut argentum inueniat, quod detur lenoni
a Phæris.

Tetrametri omnes, ut ſuperiores, & dimeter unus.

Conſultatio

de pecunia,
ut amiſſa poſt-
ea tri- ginta mi-
ne plus turba
faciant.

* Cui minus
hib.

Ab aliquo &
poſſibili.

PH AEDRIA, ANTIPHO, GETA.

Q. Vid faciam? unde ego nunc tam ſubito huic ar-
gentum inueniam, miſer,

(varier

* Cui minus nihilo eſt? quod ſi hic potuiſſet nunc exo-

Triduum hoc, promiſſum fuerat. A. itane hunc pa-

tiemur, Geta,

(miter?

Fieri miſerum, qui me dudū, ut dixi, a diuuerſo co-

Quin cum opus eſt, beneficium rurſum ei experi-
mur reddere.

G. Scio

G. Scio equidem hoc esse aquom. A. agè ergo, solus
seruare hunc potes.

G. Quid faciam? A. inuenias argentum. G. cupio, sed
id vnde edoce.

A. Pater adest hic. G. scio: sed quid tum? ab, dictum
sapienti sat est.

G. Itane? A. ita. G. sanè hercle pulchrè suades: etiam
tu hinc abis?

Nò triumpho, ex tuis nuptijs si nihil nanciscor mali,

Ni etiam nunc me* huius causa querere in malo in-
beas crucem?

A. Verum hic dicit. P. quid? ego vobis Geta alienus
sum? G. haud puto:

* Sed parùmne est, quòd omnibus nunc nobis succē-
set senex, (precis?

Ni instigemus etiam, ut * nullus locus relinquatur

P. Alius ab oculis meis illam in ignotum hinc ab-
ducat locum? hem: (Antipho;

Dum igitur licet, dumq, adsum, loquimini mecum;

Contemplamini me. A. quamobrem? aut quidnam
facturus? cedo.

P. Quoquò hinc asportabitur terrarum, certum est
persequi, (tamen.

Aut perire. G. di, benè vortant quod agas, pedetèrim

A. Vide si quid opis potes asferre huic. G. si quid?
quid? A. quare obsecro, (Geta.

Ne quid plus minúsue faxit, quod nos post pigeat,

G. Quero: saluos est, ut opinor: verùm enim metuo
malum. rabinus.

A. Noli metuere: vnà tecum bona* malaque tole-

T. J.

G. Quantum

Pater, à quo
scilicet emun-
gas.

Metaphora à
victoribus.
* huius quare
te causa in
mal.

* sed Parùmne
est, omnibu?
quod nunc
nob. succ. sen.
* nullus locu?
Prudenter
hæc Geta.
Amantis de-
peratio.

Repetitio
fastidientis.

* mala tole-
Didum veteri
amicorum.

G. *Quantum opus est tibi argenti? loquere.* P. *sola triginta minæ.*

G. *Triginta? huius percaræ est, Phadria.* P. *istac verò vilis est.*

G. *Agè, agè, inuentas reddam.* P. *ô lepidum caput.*

G. *Aufer te hinc.* P. *iàm opus est.* G. *iàm feres: (dari. Sed opus est mihi Phormionem ad hanc rē adiutore*

A. *Præsto est: audacissime oneris quidvis impone, & feret.* (ocynus.

Parcemia.

Abi verò dic.

Dilcedere cupit.

*domum, & ill.

Iam miser.

Solus est homo amico amicus. G. *eamus ergo ad eū*

P. *Abi, dic, præsto ut sit domi.*

A. *Nunquid est quod mea opera vobis opus sit? G. nihil: verum abi domum,*

Et illam miseram, quam ego nunc intus scio esse exanimatam metu. (bens.

Consolare: cessus? A. nihil est æquè quod faciam lu-

P. *Qua via istuc facies? G. dicam in itinere: modò te hinc amoue.*

Adiuerit comiter. Mutet. pro adiuerit, legendum censet, adiurit: quomodo dictum est ab Ennio, adiuro, cuius versu vititur Cicer. Dialogo de Amicit. in principio, O Tite, si quid ego adiuro, curamue leuassio, pro, si quid ego adiuerio. Malè autem & hic, loco huius verbi, adiuro, in vulgus antea, adiuto, legebatur.

ACTVS QVARTI, SCENA I.

Argumentum.

Demipho & Chremes colloquuntur ambo natu grandes: narrat hic illi, cur in Lemno distius hæserit, sit & mentio nuptiarum Amphionis.

Senarij.

DEMIPHO, CREMES.

Simplex narratio

Q. *Vid? qua profectus causa hinc es Lemnum*
Chremes?

A. *Adduxime tecum filiam? C. non. D. quid ita non?*

C. Post-

E. Postquam videt me eius mater hic esse diutius,
Simul autem non manebat atas virginis

*Meam negligentiam: ipsam cum omni familia
Ad me profectam esse aiebant. D.* quid illic tamdiu
Quæso igitur commorabare, ubi id audiueras?

*Querit cau-
sam moræ.*

C. Pol me detinuit morbus. *D.* unde? aut qui?

C. rogas?

Senectus ipsa est morbus. sed venisse eas

Saluus audini ex nauta, qui illas vexerat.

D. Quid gnato obtigerit, me absente, * audistine,

**audistin.*

Chremes?

*Factum scili-
cet nuptiarum.*

C. Quod quidem me factum, consilij incertum facit:

a Nam hanc conditionem si cui tuleræ extrario,

Quo pacto, aut vnao mihi sit, dicendum ordine est.*

**Sit, filiz sci-
licet.*

Te mihi fidelem esse aqne, atque egomet sum mihi,

Scibam: ille si me alienus affinem volet,

*Honestæ & fa-
miliaris locu-
tio.*

Tacebit, cum intercedet familiaritas:

Sin spreuerit me, plus quam opus est scito, sciet:

Vereor q, ne uxor aliqua hoc resciscat mea.

Quod si sit: ut me excutiam, atq, egrediar domo,

Id restat: nam ego meorum solus sum meus.

D. Scio ita esse, & istac mihi res sollicitudini est:

Neg, defetiscar b unquam ego experirier,

**tibi quod*

Donec tibi id, quod pollicitus sum, effecero.*

a Nunc hanc conditionem si cui tuleræ extrario. voce Extrarium
vitur Lucret. lib. 4. Post extraria lux oculos penterget, & ær Alter,
&c. Muret. in manuscriptis, extraneo, ut imprimendum curauit, le-
gi affirmat: ut utriusque vox, Extrarium, Latina sit, ait se dubita-
re: Lambini quidem editio & Antuerpiensis in Lucretio, extraria
lux. habet. Nam quin vñ postea Latini scriptores ea voce sint, Sue-
tonius, Quintilianus & alij, nemo dubit. re potest. Nos quidem
vulgatam lectionem retinimus, sed ut minimè derogatam fidem
Mureti testimonio velimus, quem pro eius merito, nunquam

fatīs laudandum ducimus. b. Neque defetiscat vnquam aded expectat. Ita legit Muret. Priscianus vique aded experier.

ACTVS QVARTI, SCENA II.

¶ *Argumentum.*

Tota hęc scena est Getę exultantis duos sibi senes offerri, quos fallere possit. *Senarij.*

GETA.

Exultantis

Verba.

Venustē, & comice hominē repetit.

Vtrique cupit gratari.

Iucundē hominem tertio repetit.

* at at at

Phæd.

Seruilis sententia.

Hinc, id est, ab hoc, Demiphone scilicet. * nil.

EGo hominem callidiorē vidi neminem
Quā Phormionem. venio ad hominē, ut dicere
Argento opus esse, & id quo pacto fieret:
Vix dum dimidium dixeram, intellexerat:
Gandeat: me laudabat: querebat senem.
Dys gratias agebat tempus sibi dari,
Ubi Phædria se ostenderet nihilo minus
Amicum esse, quā Antiphoni. hominem ad forum
Iussi opperiri: eō me esse adducturum senem.
Sed eccum ipsum: quis est ulterior? Phædria
Pater venit: sed quid pertinui autem bellua?
An quia, quos fallam, pro uno duo sunt mihi dati?
Commodius esse opinor duplici spe utier.
Petam hinc, unde à primo institui: is si dat, sat est:
Si ab hoc * nihil fiat, tum hunc adoriar hostitem.

ACTVS QVARTI, SCENA III.

¶ *Argumentum.*

Geta cudit argentum Phædrię. *Senarij.*

ANTIPHON, GETA, CHREMES,
DEMIPHON.

* recipiat sese.
Hęc secum loquitur metuens diuortium.

EXpecto, quā mox * recipiat huc sese Geta.
Sed patruum cum patre video astātem. he! mihi,
Quā timeo, aduentus huius quō impellat patrem?
G. Adibo hosce? o noster Chremes. C. salve Geta.

G. Venire

G. Venire saluom volupe est. C. credo. G. quid agitur?

C. Multa aduenienti, ut sit, noua hic compluria.

G. Ita: do Antiphone * audistine qua facta? C. omnia.

G. * Tunc dixerat huic? facinus indignum, Chreme,

Sic cricuniri? D. cum hoc id agebam commodum.

G. Nam hercle ego quoq, id quidem mecum agi-
tans sedulo,

Inueni opinor remedium huic rei. D. quid Geta?

Quod remedium? G. ut abij ab te, sit forte obuiam

Mihi Phormio. C. qui Phormio? G. is, qui * ista. C. scio.

G. Visum est mihi, ut eius tentarem sententiam,

* Præbendo hominē solum: cur non, inquā, Phormio,

Vides, inter vos sic hæc potius cum bona

Ut componantur gratia, quam cum mala?

* Herus liberalis est, & fugitans litium:

Nam ceteri quidem hercle amici omnes modo

Uno ore auctores fuere, ut præcipitem hanc daret.

A. Quid hic cæpiat? aut quò enadet hodie? C. an le-

Daturum poenas idces, si illam eiecerit? (gibū)

Iam id exploratum est: eia, sudabis satis,

Si cum illo inceptas homine: ea loquentia est.

Verum pone esse victum eum: at tandem tamen

Non capitis eius res agitur, sed pecunia.

Postquam hominem his verbis sentio mollisier,

Soli sumus nunc, inquā, eho dic, quid velis dari

Tibi in manum, ut herus his desistat litibus,

Hæc hinc facessat, tu molestus ne sis?

A. Satin' illi di sunt propitij? G. nam sat scio,

Si tu aliquam partem aequi boniq, dixeris,

Ut ille est bonus vir, tria non commutabis

Viam ad epi-
tulum facit, si

mul etiam eu-
dit argentum

Phadria.

* audistis?

* Tunc dixit.

Vide callidum

assentatorem.

Narratio facta

ad fallendum

senem.

* istanc.

Geta persuasio

à spe, comodi.

* Prendo

hom.

* Heru' libe.

Me sphericon

Pont, Græc,

Tidel, quod

vel fac, vel

inge dicunt.

Decora lo-

cutio

Verba

Occidi, exclamatio con-
fiter-
nati.

Talentum
magnum, lxxx
libræ.

* vt nil pu-

Responsum &
petitio Phor-
mionis.

* eiu' incom.
Fabuler, rectè,
quia reuera
fabulabatur.

* incertu, fun-
Proverbum.

* pignori ob

Decem mi-

nas, inquit.

D. * age, si

ducatur, dabo.

Astutè non

simul xxx.

minas protu-

lit, ne parcum

senè timeret.

* Nimiū est,

* ancillula,

tum aut.

* opu' est.

Verba hodie inter vos. D. quis te istac inssit loqui?

C. Imò non potuit melius peruenirier

Eò, quò nos volumus. A. occidi. C. perge eloqui.

G. At primò homo insanibat. C. cedò quid postulat:

G. Quid? nimiū: quantū libuit. C. dic. G. si quis daret

Talentum magnum. C. imò malum hercle: * vt nihil
pudet!

G. Quod dixi adeò ei: quaso, quid si filiam

Suam unicam locaret? parui restulit

Non suscepisse: inuenta est, qua dotem petat.

Vt ad pauca redeam, ac mittam illius ineptias:

Hac deniq. eius fuit postrema oratio:

Ego, inquit, iam à principio amici filiam,

Ita vt aquom fuerat, volui uxorem ducere:

Nam mihi veniebat in mentem * eiu' incommodum,

In seruitutem pauperem ad ditē dari:

Sed mihi opus erat, vt aperte tibi nunc fabuler,

Aliquantulum quæ afferret, qui dissoluerem

Quæ de beo: & etiam nunc, si volt, Demipho

Dare, quantum ab hac accipio, qua sponsa est mihi,

Nullam mihi malim, quàm istanc, uxorem dari.

A. Virum stultitia facere ego hunc, an malitia

Dicam, scientem, an imprudentem, * incertus sum.

D. Quid si anima debet? G. ager oppositus est * pignori

Ob decem minas, inquit. D. age, iam ducat, dabo.

G. Adicula item sunt ob decem alias. D. hoi hui,

* Nimiū id est, C. ne clama: petito hæsce à me de-

cem.

G. Vxori emunda * ancillula est, tum autem pluscula

Suppellectile opus est, * opus est sumptu ad nuptias:

His re-

His rebus pone sanè, inquit, decem minas.

D. Sexcentis proinde potius scribito iā mihi dicas:*

**Nihil do: impuratus me ille ut etiam irideat?*

C. Quæso, ego dabo, quiesce: tu modo filius

Fac ut illam ducat, nos quam volumus. A. heu mihi

Geta, occidisti me tuis fallacijs.

C. Mea causa eicitur: me hoc aquom est amittere.

G. Quantum potes me certiore, inquit, face:

Si illum dant, hanc ut omittam, ne incertus sim:*

Nam illi mihi dotem iam constituerunt dare.

C. Iam accipiet: illis repudium renuntiet:

Hanc ducat. D. quæ quidem illis res vortat male.

C. Opportunè adeo nunc mecum argentum attuli,

Fructum, quem Lemni uxoris reddidit prædia:

Id sumam: uxori sibi opus esse, dixerò.

**proin-*

Enil do.

Chremes vi-

ginti minas

dat: Demipho

decem.

** ut mittam.*

Chremes sen-

centiam fert,

argentum dat.

lurgio paratur

locus.

ACTVS QVARTI, SCENA IIII.

Argumentum.

Obiurgat Antipho Getam, cuius opera se in periculum venisse putat, ne extrudatur conjux: idem ab eodem placatur.

Senarij.

ANTIPHO, GETA.

G. Eta. G. hem. A. quid egisti? G. tenuxi argento

senes.

A. Satin' id est? G. nescio hercle: tantum iussus sum.*

A. Eho, verbero, aliud mihi responderis ac rogo?

G. Quid ergo narras? A. quid ego narrem? opera

**tua*

Ad restim mihi quidem res rediit planissime:

Vite quidem omnes di, dea q, superi, inferi

Malis exemplis perdant: hem, si quid velis,

Epitafis. Nam

in periculum

venit Antipho,

de extrudatur

conjux.

** iussus sum.*

** qua ad*

Restim.

Ad restim, qua

scilicet me su-

spendam.

Ironice.

a Huic

Prouerbiū. a Huic mandes, quod quidem rectè curatum velis,

Qui te ad scopulum è tranquillo inferat.

Quid minus utile fuit, quàm hoc vlcus tangere,

Aut nominare vxorem? iniecta est spes patri,

Possa illam extrudi, cedo, nunc porro Phormio

Ducenda, ne- *Dotem si accipiet, vxor ducenda est domum:*

cessitatem in-

Quid fiet? G. non enim ducet. Anoni: ceterum

dicat,

Cum argentum repetent, nostra causa scilicet

*** enim non**

In neruom potius ibit. G. nihil est, Anipho,

ducet.

Quin male narrando possis deprauarier.

Prouerbiū trā

Tu id, quod boni est, ex erpis: dicis quod mali est.

figittarijs

Audi nunc contrā iam, si argentum acceperit,

tradum.

Ducenda est vxor, vi ai: concedo tibi:

Concessio cum

Spatium quidem tandem apperandis nuptijs,

exceptione-

Vocandi, sacrificandi dabitur paululum:

*** sunt d' bunt.**

*Interea b amici quod polliciti * sunt, argētū dabunt.*

*** id ille ius**

** Id istis reddet. A. quāobrē? aut quid dicet? G. rogas?*

red.

Quot res? post illa, monstra euenerunt mihi:

Prodigia nup-

Introis in aedes ater alienus canis,

tias remoran-

Anguis per impluuium decidit de tegulis,

tia.

Gallina cecinit: interdixit harioletus:

Ante brumā,

Haruspex venit ante brumam aliquid noui

id est, antequā

Negoti incipere: qua causa est iustissima.

dies doctore

Hec fient. A. ut modo fiant. G. fient: me vide.

Pater exit: abi: dic esse argentum Phadria.

a Huic mandes, quod quidem rectè curatum velis. Quid minus. Hæc lectio vulgata. Muret. ita. Huic mandes, qui te ad scopulum è tranquillo inferat. Nihil, inquit, addidi, nihil detraxi, nihil immutavi: sed quod in vetere meo libro erat, quia sine ulla dubitatione verum putabam, quàm potui fidelissimè expressi b. Interea amici, quod polliciti sunt dabunt. Hunc locum, Muret. inquit, è meo libro vetere emendavi: cum in alios omnes è glossemate aliquo irreplicet,

rephisset, vox, argentum: quæ ita deformabat versum, vt valdè miser, ne Goueantum quidem eam sustulisse.

ACTVS QVARTI, SCENA V.

Argumentum.

Colloquuntur senes de tradendo Phormioni argento. Chremes Demiphonem inuigilat, vt argentum soluere cessinet.

Iambici Quadrati, Acatalectici.

DEMIPHO, GETA, CREMES.

Quietus esto, inquam: ego curabo, ne quid verborum diuit.

Hæc Demipho
ad fratrem
Chremetem.

Hoc temerè nunquam amittam ego à me, quin mihi testes adhibeam,

Cum dem: & quamobrem dem commemorabo, G. vt cautus est, * ubi nihil opus est.

Geta hæc fecit
irridere.

* ubi nil opus
est.

C. Atq; ita opus factum est: at matura, dum libido eadem hæc manet: (ciat.

Ch. Atqui ita
opus est factum.
Approbat
consilium.

Nam si altera illa magis instabit, forsitan nos reij-
G. Rem ipsam putasti. D. duc me ad eum ergo. G. non
moror. C. ubi hoc egeris,

Transito ad * uxorem, vt conueniat hanc prius, quàm
hinc abeat: (seat:

* Uxorem
meam, vt

Dicat eam dare nos Phormioni nuptum, ne succen-

Et magis esse illum idoneum, qui ipsi sit familiarior;

Id est, Phormio
scilicet.

Nos nostro officio nihil egressos esse: quantum is voluerit,

Datum esse dotis. D. * quid tua (malum) id refert?

* quid, malum,
tua id refert?

C. magni, Demipho.

Malum, in-
dignantis.

D. Non scis * tuum te officium fecisse, si non id fama approbat?

* tuum officium
te fecisse.

C. Volo ipsius quoque voluntate hoc fieri, ne se ei-
etiam * predicet.

* putet.

Z.

D. Idem

*D. Idem ego istuc facere possum. C. mulier mulieri
magi' cong. *magis congruet.*

*D. Rogabo. C. ubi nunc illus ego reperire possum, co-
gito.*

ACTVS QVINTI, SCENA I.

¶ Argumentum.

Hæc scena continet mutuam agitionem Sophronæ nutricis & Chremetis. Chremes ex eadem nutrice discit, filiam suam Phanium nuptam esse Antiphoni. quæ res ingentem ei lætitiâ affert: cauet ita, ne vxor hoc resciat.

Ostiorij, in quibusdam penultima longa, & interdum Iambici Trocheæ mixti. Dimeter vnus Catalecticus.

SOPHRONA, , CHREMES.

Occasio ca-
tastrophes.

*a Quid agam? quem mihi amicum inueniam, mi-
sera? aut cui consilia*

Hera, id est,
Phanium.

*Hæc referam? aut unde nunc mihi auxilium petam?
Nam vereor, hera ne ob meum suâsum indignè in-
iuria afficiatur: (lenter.*

Nam quæ, si-
guratè pro
Quenam.

*Ita patrem adolefcētis facta hæc tolerare audio vio-
C. Nam quæ hæc est anus exanimata, à sîatre, quæ
egressa est meo?*

*S. Quod ut facerem, egestas me impulit: cum scire
infirmas nuptias*

*Hæc esse, ut id consulerem, interea vita ut in tu-
to foret.*

Deliberatio

*C. Certè adepol, nisi me animus fallit, aut parum o-
culi prospiciunt,*

*Mæa nutricem gnata video. S. neque ille inuestiga-
tur. C. quid agam?*

*S. Qui est eius pater. C. adeone, an marco, dum ea
quæ loquitur, magis cognosco?*

S. Quod

S. Quòd si eum nunc reperire possim, nihil est, quòd verear. C. ea est ipsa.

Colloquar. S. quis hìc loquitur? C. Sophrona. S. & Iam planè nō
meum nomen nominat? ut.

C. respice ad me. S. di obsecro vos: estne hic Stilpho? C. non. S. negas? Inuocatio
gaudentis.

C. Concede hinc à foribus paululum istosum sodes Sophrona,

Ne me istoc posthac nomine appellassis. S. quid? non Time, prodit
is obsecro es, onem

Quem semper te esse dictitasti? C. st. S. quid hās me- Aperit fictio
tuis fores? nam.

C. Cōclusam hìc habeo uxorem suam: verum istoc de nomine

Eò perperam olim dixi, ne vos fortè imprudentes foris (ret.

Effutiretis, at q, id porrò aliqua vxor mea rescisce- Iste nomen,
S. Hem, istoc, pol, nos te hìc inuenire misera nun- scilicet
quam potuimus. Stilphonis.
Solente de suis
inquiri.

C. Eò dic mihi, quid tibi rei est cum familia hac unde *exis?

Aut ubi illa sunt? S. miseram me. C. hem quid est? Illa sunt?

vinuntne? S. vixit gnata, S. m. Mortis moris
Matrem ipsam ex agitudine miseram mors con- Modeste, ro
secuta est. nant, anda.

C. Male factum. S. ego autem quæ essem anus de- * ex's aut ubi
serta, egens, ignot. i. Illa sunt?

Ut potui, virginem nuptum locavi huic adolescētī, * inquam.
Harum qui est dominus adiuu. C. * Antiphonine? Hic, saltidien-
tis.

S. hem, isti * ipsi. * ipsi. C. quod

Z. 2.

C. Quid?

Quasne is vx-
or.
* vnam ille
quidem hanc
solam.
Exclamatio
gaudentis.
Composito
est factum.

C. Quid? duasne is uxores habet? S. au obsecro, * v-
nam quidem ille hanc solam.

C. Quid illa altera, qua dicitur cognata? S. haec ergo
est. C. quid ais?

S. * Composito factum est, quo modo hanc amans ha-
bere posset

Sine dote. C. dii vostram fidem, quam saepe fortè te-
merè

Eueniunt, qua non audeas optare? offendi adueniens,
Quicum volebā, atq, ut volebam, conlocatam filiā:
Quod nos ambo opere maximo dabamus, operam
ut fieret

Sine nostra cura maxima, sua cura hac sola fecit.

S. Nunc quid facto est opus, vide: pater adolescentis
venit,

Eūque animo iniquo hoc oppidō ferre aiunt. C. ni-
hil periculi est.

Sed per deos aq, homines, meam esse hanc, cauere
scisciat quisquam.

S. Nemo ex me scibit. C. sequere me: cetera inuis
audies.

a Quid agam? quem amicum inueniam mihi misera? aut cui con-
silia Hæc referam? aut vnde nunc mihi auxilium petam? nam ve-
reor Hera ne ob meum fualum indignè iniuria afficiatur. Ita patrem
adolescentis facta hæc tolerare audio violenter. C. Nam quæ hæc
est anus exanimata, a fratre quæ egressa est meo? So. Quod ut fa-
cerem me egestas impulit, cum scirem infirmas Hæc esse nuptias:
ut id consulerem, interea vita Ut in tuto foret. C. certè ædē pol, ni-
si me animus fallit, Aut parum oculi prospiciunt, meæ nutricem
gustæ video. So. Neque ille inuestigatur. C. quid agam? So. qui
est eiū? pater. C. adeon? An maneo, dum ea, quæ loquitur, magis
cognoico? So. quid si eum nunc Reperire possim, nihil est quod
verear. C. ea ipsa est, conloquar. So. Quis hic loquitur? C. So-
phrona. So. & meum nomen nominat? C. ad me aspice. So. Di
obsecro

Hæc, Sophro-
na scilicet.
Pater, Dem-
pho scilicet.

Adiurat, ut
celet.

Phormion

obsecro vos: est ne hic Stilpho? C. non. So. negas? C. Concedo
hinc paullulum à foribus illorum sodes Sophrona. Muret.

ACTVS QVINTI, SCENA II.

Argumentum.

Demipho seipsum excusat, quòd dum auaritiæ maculam studet
effugere, in stultitiæ reprehensionem inciderit. Dolet enim Phor-
mioni datam esse argentum.

Iambici tetrametri catalectici.

DEMIPHO, GETA.

* **N**ostrapte culpa facimus, ut malos expediat * Nos nostram
culpa facim.
esse,

Dum nimium dici nos bonos studemus & benignos.

Ita fugias, ne præter * casam, quod aiunt. nonne id * casam aiunt
fuit erat,

Accipere ab illo iniuriam? etiam argentum est ul-
tro obiectum ei,

Vt sit, qui viuat, dum aliquid aliud flagitij conficiat.

G. Planissimè. D. his nunc premium est, qui recta Sententia ni-
mum vera.
praua faciunt. (rimus. Timorem
inijcit.

G. Verissimè. D. ut stultissimè quidem illi rem gesse-

G. Modo ut hoc consilio * possit discedi, ut ista ducat. * possit.

D. Etiamne id dubium est? G. haud scio hercle, ut
homo est, an mutet animum.

D. Hem, mutet autè? G. nescio: verum, si fortè, dico.

D. Ita faciam, ut frater censuit: ut uxorem huc * e-
ius adducam,

Cum ista ut loquatur. Geta abi, prænuntia hanc
uenturam. * eiu? Uta, Phario.
Geta, insultans
commoda e-
numerat.

G. Argentum inuictum est Phadria: de inrgio siletur:
Prouisum est, ne in præsentia hac hinc abeat: quid
nunc porro?

Quid fiet? in eodem luto hasitas: vor suram solues

Vorsuram sol-
vere, est credi-
torem mutare

Z. 3.

Geta:

*Geta: praesens quod fuerat malum, in diem abiit:
plaga crescunt, (cebo,
Nisi prospicis. nunc hinc domum ibo, ac Phaniū edo-
Ne quid vereatur Phormionē, aut *eius orationem.*

ACTVS QVINTI, SCENA III.

¶ Argumentum.

Apud Demiphonem queritur Nausistrata, viri Chremetis negli-
gentia suum nuntium a Phormione.

Ollonarij, ex quibus alij Cataleptici, alij Acataleptici.

DEMIPHO, NAUSISTRATA matrona,

CHREMES.

A Gedaum, ut soles, Nausistrata, *fac ut illa place-
tur nobis:

Vi sua voluntate, id q. est faciundū, faciat. N. faciā.

*D. Pariter nunc opera me adiunxeris, ac dudum re o-
pitulata es.*

*N. Factum volo: ac *pol minus queo viri culpa, quā
me dignum est.*

*D. Quid extorxi? N. quia pol mei patris bene parata
indiligenter*

Tutatur: nam ex his praedijs talenta argenti bina

**Statim capiebat: hem vir viro quid praestat? D. bi-
na quae so?*

*N. Ac *rebus vilioribus multo, *tamen duo talenta.
D. hai.*

*N. Quid haec videntur? D. scilicet. N. virum me
natam vellem:*

Ego ostēdere. D. cerio scio. N. quo pacto? D. parce so-

Vi possis cum illa: ne te adolescens mulier defraget.

*N. Faciam, ut tibi: sed meum virum abs te exire
video. C. hem Demipho,*

Iam

Iam illi datum est argētum? D. curani illico, C. nollem datum.

Hec video uxorem: penè plus, quàm sat erat. D. cur nolles, Chreme?

*C. Iam rectè. D. quintu? *ecquid locutus cum ista es, quam obrem hanc ducimus?*

*C. Transégi. D. quid ait tandem? C. adduci non potest. D. *quid non potest?*

*C. Quia *uterque utrique est cordi. D. quid istuc nostra? C. magni, prater hac,*

*Cognatā cōperi esse nobis. D. qd? deliras? C. sic erit: Non temere dico: redi mecum in memoriam. D. *satin' sanus es.*

N. Au, obsecro vide, ne in cognatam pecces. D. non est. C. ne nega.

**Patris nomen aliud dictū est: hoc tu errasti. D. non nōrat patrem?*

*C. Nōrat. D. cur aliud dixit? C. nunquā mne hodie concedes *mibi,*

*Neque intelliges? D. si tu *nihil narres. C. pergis? N. miror quid hoc fiet.*

D. Equidem hercle nescio. C. vin' scire? at ita me seruet Iupiter,

*Vi prior illi, quàm ego sum, ac tu, *nemo est. D. dij vōstram fidem:*

Eamus ad ipsam unā omnes, nos aut scire, aut nescire hoc volo. C. ah.

*D. Quid id est? C. itāne *paruam mibi fidem esse apud te? D. vin' me credere? (filia*

Vin' satis quaesitum mibi istuc esse? agè fiat. qd? illa

*I had the
w. h. a. r. d.
man. D.
Vir timidus
uxore praten-
te non audet
loqui.
*quid
*qui non pot.
*Valla, uterque
alteri
*latin' de sanus
es.*

**Patri' nomen.
Dixit, Phor-
mis
*mibi
Intelliges
*nil narr.
Scabrosus ser-
mo ob uxoris
praesentiam.
*nemo est ho-
mo.*

**parum.*

Amici nostri, quid futurum est? C. rectè. D. hanc igitur mittimus.

C. Quid ni? D. illa maneat? C. sic. D. ire igitur tibi licet, Nausistrata.

N. Sic pol commodius esse in omnes arbitror, quàm ut cœperas, (di. mihi.

Hanc Phaniſſi
licet.

Manere hanc: nam per liberalis visa est, cum vi-

D. Quid istuc negotij est? C. iamne operuit ostium?

D. iam. C. ô Iuppiter,

D. nos respiciunt: gnata inueni nuptam cum tuo filio. D. hem,

Quo pacto id potuit? C. non satis tutus est ad narrandum hic locus.

D. At tu intrò abi. C. heus, ne filij nostri quidem hoc resciscant, volo.

ACTVS QVINTI, SCENA IIII.

Argumentum.

Antipho r. demptam Phædriæ amicam gratulatur: seque inuolutum his malis queritur, unde expediri n. queat.

Iambici Quadrati Catalectici.

ANTIPHON.

leu' sum.
Fratri, phe-
driæ scilicet.

** Lætus sum, ut ut meares sese habent fratri ob-
rigisse quod volt. (tes:*

Quā scitū est, eiusmodi parare in animo cupidita-

Quas, cum res aduorsa fient, paulo mederi possis!

Hic simul argentum repperit, cura sese expediuit:

cuolare.

*Ego nullo possū remedio me * exoluere ex his turbis,*

Quin, si hoc celetur, in metu: sin patefit, in probro sē.

Io. R. ni. legit
ostentata.
possum, vt
Rogem.

Neg, me domum nunc reciperem, ni mihi esset spes

** ostensa*

*Huiusce habēda: sed ubinā Getā inuenire * possum,*

Vt

Ut rogem, quod tempus conueniendi patris me capere iubeat?

ACTVS QVINTI, SCENA V.

Argumentum.

A. numeratam esse lenoni pecuniam narrat Phormio, & quasi re bene gesta, nunc se curaturum cuticulam dicit.

Lambici ostionarij Acataleſici.

PHORMIO, ANTIPHO.

Argentum accepi, tradidi lenoni, abduxi mulierē, Curavi, propria ea Phadria ut potiretur, nam emissā est manu. *(um)*

Collocatur pecunia extorta senibus; qua reposita postea miras tragedias excitabit.

Nūc una res mihi etiā restat, quæ est cōficiunda, otiosa senibus ad potādum ut habeam: nam aliquot hos sumam dies.

De fratre inquit.

A. Sed Phormio est: quid ais? P. quid? A. quidnam nunc facturus Phadria?

Quo pacto satietatem amoris ait se velle sumere?

P. Vicissim parteis tuas acturus est. A. quas? P. ut fugitet patrem:

*Te suam *rogauit rursum ut ageres causam; ut *rogauit pro se diceret:*

Nā potaturus est apud me: ego me ire senibus Suniū Dicam ad mercatum, ancillulam emptum, quam dudum dixit Geta:

Ne, cum hic non videant me, cōficere credant argentum suum.

Sed ostium concrepuit abs te. A. vide quis egredia- tur. P. Geta est.

ACTVS QVINTI, SCENA VI.

Argumentum.

Geta Antiphoni nuntiat Phanium inuentū esse Chremetis filium.

Trochaici tetrametri cataleſici,

Z. 5.

GE

GETA, ANTIPHO, PHORMIO.

Fortuna, instabilis dea fors fortuna, bonus eventus.
* cu' exon.

O Fortuna, ô fors fortuna, quantis cōmoditatibus, Quam subito hero meo Antiphoni ope vestra hunc onerastis diem!

A. Quidnam hic sibi vult? G. nosq; amicos* eius exonerastis metu! (ro pallio:

Sed ego nunc mihi cesso, qui non humerum hūc oner-
Atque hominem propero inuenire, ut hec, quæ con-
tulerint, sciat.

* intelligi

A. Num tu* intelligis, quid hic narret? **P.** Num tu?
A. nihil. **P.** Tantundem ego.

G. Ad lenorem hinc ire pergam: ibi nūc sunt. **A.** he-
us, Geta. **G.** hem tibi.

Num mirum, aut nouum est reuocari, cursum cum
institueris. **A.** Geta.

Geta horum
nondum ag-
noscit.

G. Pergit: hercle nunquam tu tuo odio vinces me.
Anon manes? (verbero.

G. aUapulabis. **A.** id tibi quidē iam fiet, nisi resistis,

G. Familiariorem oportet esse hunc, qui minitatur

* malum. Sed
isne est Queta
quæ.

* malum: sed isne est

* ipse est.

Quem quaro, an non? * ipse est. **P.** congregere actum.
A. quid est?

* Omnium
quæ.

G. Omnium quantum est qui viuunt hominum ho-
mo honoratissime:

Geta maximus
assentator.

Nam sine controuersia à dijs solus diligere **Antipho.**

A. Ita velim: sed quī istuc credam ita esse, mihi di-
ci velim.

G. Satin' est, si te delibutū gaudio reddo? **A.** enicas.

P. Quin tu hinc pollicitationes aufer, & quod fers,
cedo. **G.** oh,

Tu quoq. his aderas Phormio? P. aderam: sed cessas? G accipe: hem,

Ubi modo argētum tibi dedimus apud forū, rectā do-

* Sumus profecti. interea mittit herus me ad uxorem tuam.

A. Quamobrem? G. omitto proloqui: nam nihil ad hanc rem est, Antipho.

Ubi in gynaeceum ire occipio, puer ad me accurrit

Pone apprehendit pallio: resupinat: respicio: rogo,

Quamobrem retineat me: ait esse ueritum intro ad heram accedere:

Sophrona modo fratrem huc, inquit, senis introduxit Chremem,

Eumque nunc esse intus cum illis. hoc ubi ego audiui, ad fores

Suspensio gradu: placide ire perrexi: accessi: astiti:

Animam compressi: aurem admoui: ita animum coepi attendere,

Hoc modo sermonem captans. A. euge Geta. G. hic pulcherrimum

Facinus audiui: itaq. pene hercle exclamari gan-

P. Quod? G. quodnam arbitrare? A. nescio. G. atqui mirificissimum.

Patruus tu? pater inuētus est Phanio uxori tuae. A.

Quid ais? G. * cum eius consuevit olim matre in Lemno clanculum.

P. Sōnium: utin' hac ignoraret suum patrem? G. aliquid credito,

Phormio, esse cause: sed me censui potuisse omnia

Intelligere extra ostiū, int' q̄ inter sese ipsi egerint?

P. At.

Narratio planē comica exponens.
Catastrophe sum.

Auscultationē ipsam mirē exprimit.

Catastrophe periculorum Antiphonis.

* cum cin' conl.
Coniungit, honestē dixit.

Studet compēdio.

Dabo, id est,
dicam
*magis cre.

P. Atq, hercle ego quoq, illā audini fabulam. G. imò etiam dabo

*Quò *magis credas. patruus interea inde huc egreditur foras:* (nmo:

Haud multò post cum patre idem recipit se intrò de-

Ait uterq, tibi potestatem eius habenda se dare:

Deniq, ego sū missus, te ut requirerē, atq, adduserē.

*rape me:
cessas?

*A. Hem, quin ergo? *rape me: quid cessas? G. fecero.*

Fecero, pro
faciam, elegā-
ter.

A. ò mi Phormio,

*factum, &
gaudeo,

*Vale. P. vale Antipho. bene, ita me di jament, *factū gaudeo.*

*Vapulabis curialis vernula est; qui me vocat. An. Id quidem tibi iam fiet, nisi resistis verbero. hæc verba omnia, curialis vernula est, qui me vocat, ut Muretus inuenisse se in libro perantiquo Venetijs excusor in ceteris omnibus quos ego etiam viderim, non habentur.

ACTVS QVINTI, SCENA VII.
Senarij.

PHORMIO.

Phormio
hæc secum.

Tantam fortunam de-improviso esse his datam?

Summa eludendi occasio est mihi nunc senes,

Et Phadria curam adimere argentariam,

Ne cuiquam suorum aqualium supplex sie:.

*ita vt datum
est ingratiss.

*Nam idem hoc argentū *ita vt ingratiss est datum,*

His datum erit. hoc quī cogam, re ipsa repperi.

Nunc gestus mihi, voltusq, est capiendus nouus.

*Priscianus
legit. concedā
in angiportū
hunc proximi-
um quem
sequitur

*Sed hinc *cōcedam in angiportum hoc proximum.*

Inde hisce ostendam me, ubi erunt egressi foras.

Quò me assimularam ire ad mercatum, non eo.

Muretus.

*Tota scena septima apud Muretū superiori annectitur. Riuus præter Gouzanū, verū nū, gaudeo, quod proximæ scenæ postremum est, initium huius scenæ facit, hæc quidē sententia, Gaudeo, Tantam fortunam de improvviso esse his datam.

ACTVS

ACTVS QVINTI, SCENA VIII.

¶ *Argumentum.*

Cognita Phanio, senes à Phormione pecuniam repetunt: Phormio negat se redditurum. Hinc cōtentio inter eos oritur.

Trimetri.

DEMIPHO, PHORMIO, CHREMES.

D *Is magnas meritò gratias habeo, atque ago:
Quando euenire hac nobis frater prospere.*

Gratiarum
actio de lecti-
du rerum e-
uentu.

Quantum potest, nunc conueniendus Phormio est,

Prusquam dilapidet nostras triginta minas,

Ut auferamus. P. Demiphonem, si domi est,

Visam, ut quod. D. at nos ad te ibamus, Phormio.

Aposiopesis.

P. De eadē hac fortasse causa? D. ita hercle. P. credi-

Quid ad me ibatis? ridiculum, an veremini, (di-

Iactantia de
fide.

Ne non id facerem, quod recepissem semel?

Hæus, hæus, quanta hac mea paupertas est: tamen

Adhuc curavi unum hoc idem, ut mihi esset fides.

C. Estne ea ita, ut dixi, liberalis? D. oppido.

P. Itaque ad vos venio nuntiatum Demipho,

Paratum me esse: ubi vultis, uxorem date.

Parasiti astutus,

Nam omnes posthabui mihi res, ita uti par fuit,

Postquam tantoperè id vos velle animū aduorterā.

D. At hic dehortatus est me, ne illam tibi darem:

Nam qui erit rumor populi, inquit, si id feceris?

Olim cū honestè potuit, tum non est data:

Nunc viduam extrudi turpe est: ferme eadem oīa,

Quæ tute dudum coram me incusaueras.

Vasidè retor-
quet rationes,

P. Satin' superbè inluditis me? D. quī? P. rogas?

Quia ne alteram quidem illam potero ducere.

Nam quo ore redibo ad eam, quam contempserim?*

C. Tum autem Antiphonem video ab sese amittere

Inui-

*quo redibo
oro.

Hæc Deme-
phoni clancu-
lùm suggerit
Chremes

Referibi, id
est, renumera-
ri.

* quibus
Diuisio, color.
Ab æquo &
honesto.

335

PHORMIONIS

Inuitum eam: inque. D. sum autem video filium

Inuitum sanè mulierem ab se amittere.

Sed transi sodes ad forum, atque illud mihi

Argentum iubi rursus rescribi. Phormio.

*P. Quod nunc ego perscripsi porro illis, * quibus debui.*

D. Quid igitur fiet? P. si vis mihi uxorem dare,

Quam dispondisti, ducam: sin est, ut velis

Manere illam apud te, dos hic maneat Demipho.

Nam non est æquom me propter vos decipi:

Cum ego vestri honoris causa repudium alteri

Remiserim, quæ tantundem dotis dabat.

D. I hinc, in malam rem cum ista magnificencia,

Fugitiue: etiam nunc credis te ignorarier,

Aut tua facta adeo? P. irritor. D. tunc hanc duceres,

*Si tibi data esset? P. fac * periculum. D. ut filius*

Cum illa habitet apud te: hoc vestrū conciliū fuit.

P. Quæso quid narras? D. quintum mihi argētū cedo.

P. imò vero, tu uxorem cedo. D. in ius ambula.

P. In ius? enim uero si porro esse odiosi pergitis.

D. Quid facies? P. egone? vos me indotatis modo

Patrocinari fortasse arbitràmini:

Etiam dotatis soleo. C. quid id nostrā? P. nihil.

Hic quandā norā, cuius vir uxore. Chem. D. qd est?

P. Lemni habuit aliam. C. nullus sum. P. ex qua filiā

*Suscepit: & eam clām educat. C. * sepultus sum.*

P. Hæc adeo ego illi iam denarrabo. C. obsecro,

Ne facias. P. oh, tū n' is eras? D. ut ludos facit.

C. missum te facimus. P. fabula. C. quid vis tibi?

Argentum quod habes condonamus te. P. audio:

Quid vos (malum) ergo me sic ludificamini,

Inepti

Apostrophe
minaci vultu.

Apertius lo-
quens interci-
pitur.

* sepultus sum
Epitaphis alteri-
us patris in fa-
bula.

Chremes ter-
retur.

Inuectiua in
senes.

Inepti, vostra puerili sententia?

Nolo, volo: volo, nolo rursus: cedo, cape:

Quod dictum, indictum est: quod modo erat ratum,
arritum est.

C. Quo pacto, aut unde hac hic rescinit? D. nescio,
Nisime dixisse nemini, id certo scio.

C. Monstri, ita me dii ament, simile. P. inieci scrupulum. D. hem,

Hiccinne, ut à nobis hoc tantum argenti auferat,
Tam aperte irridens? emori hercle satius est:

Animo virili praesentiq, ut sis, para.

Vides tuum peccatum esse elatum foras.

Neg, iam id celare posse te uxorem tuam.

Nunc quod ipsa ex alijs auditura sit, Chreme,
Id nosmet indicare placabilius est.

Tum hunc impuratum poterimus nostro modo
Vlcisci. P. at at, nisi mihi prospicio, hareo:

Hi gladiatorio animo ad me affectant viam.

C. At vereor, ut placari possit. D. bono animo es:

Ego redigam vos in gratiam, hoc fretus, Chreme,

Cum è medio excessu, unde hac suscepta est tibi.

P. Itane agitis mecum? satis astute aggredimini:

Non hercle ex re istius me instigasti, Demipho.

* Ain' tu? ubi peregrè tibi quod libitum fuit feceris,

Neg, huius sis veritus femina primaria,

Quin tu nouo modo ei faceres contumelias:

Venias nunc precibus lautum peccatum tuum?

Hisce ego illam dictis ita tibi incensam dabo,

Ut ne restinguas, lacrumis si extillaueris.

D. Malum, quod isti dii deaq, omnes duint;

In inconstan-
tes.

Miratur unde
sciuerit.
Prouerbum.
Stomachose
ad lites concit-
tat.
A necessario.
Ab honesto.
Ab vili.

Hareo, meta-
phora ab au-
bus inuiscatis.

Aggredimini,
peritat in me-
taphora.
* ex re istius

Lautum, id est
furgatum.

NOVO PAX:
ROS

Aust. repna Tan-

Metaphora.
 * affectum hominem quemquam
 Interrogationes miræ indignationis.
 * ut nesciam prorsus, quod agam cū illo.
 D. ego scio.
 * Enim solus nequeo.
 Vide turbas.
 Iniuria, id est, actio iniuriarum.
 * ni sequitur.
 * aliàs, exclude.
 Vide Kiuium.

*Tantare affectum * quēquam hominē esse audacia?*
Nonne hoc publicitus scelus hinc deportarier
In solas terras? C. in id redactus sum loci,
** Vi quid agam cum illo, nesciam prorsus. D. ego scio:*
In ius eamus. P. in ius? huc, si quid lubet.
D. Assequere, ac retine, dum huc ego seruos euoco.
*C. * Etenim nequeo solus: accurre huc. P. una iniuria*
est (me.
Tecum. C. lege agito ergo. P. altera est tecum, Chre-
D. Rape hūc. P. itāne agitis? enimvero voce est opus.
Nausistrata, exi. C. os opprime. D. impurum vide,
Quantū valet. P. Nausistrata, inquam. C. non taces?
*P. Taceam? D. * nisi sequitur, pugnos in vētrēingere.*
*P. Vel oculum * exculpe: est, ubi vos ulciscar, locus.*

ACTVS QVINTI, SCENA IX.

Argumentum.

Phormio Chremetē prodit uxori de altera coniuge: Chremes grauitur obiurgatur: Phormio exultat tam probē se vitū esse genitū: Demipho pro tratre intercedit, & orat, ut huic vxor factum cōdonet. Ea neque se ignoscere dicit, neque promittere quidquam, sed sibi iudicio permittere omnia.

Senarij & Octonarij,

NAUSISTRATA, CHREMES, PHORMIO, DEMIPHO.

* quī nomen.
 Audiens clamorosi Phormionis vocem hęc dicit.
 * Ut respond.

** Vis nominat me? C. heu. N. quid istuc turbe est*
obsecro (est?
Mi vir? P. hem, qd nūc obticuiisti? N. quis hic homo
*Non mihi respondes? P. hiccine * ut tibi respondeat,*
Qui hercle ubi sit, nescit? C. cane isti quidq̃ crednas.
P. Abi: tange: si non totus friget, me eneca.
C. Nihil est. N. qd ergo est? quid istuc narras? P. iam
scies.

Auscul-

Phyſicè,
Verg. Gelidaf.
que coit for-
m. dine ſan-
guis
Vide timorem
Chremetis.
* qui nil dix.
Ironicos ſto-
machoſè.
* Ego tim.
Blandè.
* opu' ſt.
Interrumpit
vterque narra-
tionem Phor-
mionis.

Exclamatio cū
ſtomacho.
Amplificatio
digna muliere.
* Qui mī.
Appello; cili-
cet vterque

Cauſa deriuati-
tio.

* poſt illa.
Oratoria de-
precatio.

*Auſculta. C. pergin' credere? N. quid ego obſecro
Huic credam, * qui nihil dixit? P. delirat miſer
Timore. N. non pol' temerè eſt quòd tu tam times.
C. * Egòne timeo? P. rectè ſanè: quando nihil times,
Et hoc nihil eſt quod ego dico, tu narra. D. ſcelus
Tibi narret? P. eho tu, factum eſt abſ te ſedulo
Pro fratre. N. mi vir, nō mihi narras? C. at. N. qd at?
C. Non opus eſt dicto. P. tibi quidem: at ſcito huic * o-
pus eſt.*

*In Lemno. C. hem quid ais? D. non taces? P. clam te.
C. hei mihi.*

*P. Vxorem duxit. N. mihi homo, dii melius dunt.
P. Sic factum eſt. N. perij miſera, P. & inde filiam
Suscepit iam vnā, dum tu dormis. C. quid agimus?
N. Pro dii immortales, facinus indignum, & malū.
P. hoc actum eſt. N. an quidquam hodie eſt factum
indignius?*

** Qui mihi, ubi ad vxores ventū eſt, tam ſiūt ſenes.
Demipho te appello: nā me cū hoc ipſo diſtadet loq:
Hæcine erant itiones crebra: & manſiones diutina
Lemni? hæcine erat, qua noſtros fructus minue-
bat, vilitas?*

*D. ego, Nauſiſtrata, eſſe in hac re culpam meritam
non nego:*

*Sed eam, quæ ſit ignoſcenda. P. verba ſiunt mortuo.
D. Nam neq. negligentia tua neq. id odio fecit tuo.
Vinoletus. fere ab hinc annos quidecim, mulierculā
Eam compreſſit vnde hac nata eſt: neq. * poſt illam
vnuquam attigit.*

Ea mortē obiit: e medio abiit: qui ſit in re hac ſeru-

Aa.

Quam

Quamobrem te oro, ut alia facta tua sunt, a quo animo hoc feras.

N. quid ego a quo animo? cupio miserea in hac re iam defungier.

*minu'pec.

*Sed quid sperē? etate porrò * minus peccaturū putē? Iam tum erat senex, senectus si verecundos facit.*

A coniecturis.

An mea forma, atque etas nunc magis expetenda est, Demipho?

* Quid mi
offers, quam-
obrem.

*Quid mihi * nunc adfers, quamobrem expectem aut sperem porrò non fore?*

alias Quid mi-
hi hic adfers
vide Rivium.
Insultat Chre-
meti tanquā
iam moruo.
Instantia de
malē actis.

P. Exequias Chremeti, quibus est commodum ire, iam tempus est.

Sic dabo: age nūc, age, Phormionē q̄ vult, lacessito: Fax tali eum mactatum, atque hic est, infortunio.

Redeat sinē in gratiam: iam supplicij satis est mihi. Habet hac, ei quod, dū vivat, vsq̄, ad aurē obgāniat.

N. At meo marito credo? quid ego nunc cōmemorē, Demipho,

Sigillatim, qualis in istū fueri? D. noui aq̄e omnia Tecum. N. Meritō meo hoc videtur factum? D. minime gentium.

Verūm quando iā accusando fieri infectū nō potest, Ignosce: orat: consitetur: purgat: quid vis amplius?

P. Enimvero priusquam hac dat veniam, mihi propiciam & Phedria.

Hens, Nausistrata. priusquā huic respondes temere, audi. N. quid est?

*P. * Ego minas triginta per fallaciam ab illo abstuli: Eas dedi iun̄o gnato: is pro sua amica lenoni dedit.*

C. Hens

* Ego minas
triginta ab illo
per fallaciam
abstuli.
Garo, Phedri-
& scilicet

C. Hem, quid ais? *N.* *adeon' hoc indignū tibi videtur, filius

*Homo adolescens, * si habet vnā amicam, tu uxores duas?*

* Nihil pudere? quo ore illum obiurgabis? responde mihi.

D. faciet ut voles. *N.* imò ut iā scias meā sententiā, Neque ego ignosco, neque promitto quidquam, neque respondeo

*Prus, quā gnātū videro: eius iudicio permitto * oīa: Quod is inbebit, faciam. P.* mulier sapiens es, *Nausistrata.*

N. * Satis tibi est? *P.* imò verò pulchrè discedo, & Et prater spem. *Nau* tuum nomen dic quod est. *P.* mihin'? *Phormio,*

Vestra familia hercle amicus, & tuo summus Phedria. N. *Phormio:* at ego acastor posthac tibi, quod potero, & quae voles,

Faciamq; & dicam. P. benignè dicis. *N.* pol meritum est tuum:

P. Vin' primū hodie facere quod ego gaudeam, *Nausistrata;*

Et quod tuo viro oculi doleant? N. cupio. *P.* me ad cēnam voca.

N. Pol verò voco. *D.* eamus intrò hinc. *N.* fiat: sed ubi est *Phedria*

Index noster? P. iam hic faxo aderit. *Vos* valetē & plaudite.

Act. 2.

g IN.

PHORMIONIS FINIS.

* adeon' indignum tibi videtur. Excusat filij a no rem.

* vnā si habet amicam.

* Nil pud.

Duriuscula est Nausistrata.

* omnia: Quod iube.

Filium iudicē constituit.

Catastropha.

* Satis id est. Polliceur operam suam.

Dictum in iudicis.



INDEX VERBORVM VETERVM ET RARO V- SITATORVM APVD TERENTIVM.

Primus numerus actum, secundus scenam,
tertius verbum indicat.

A		
<i>Abhorrere</i>	Eunm. 2, 2, 4	<i>Careo cum genitivo</i> , Heaut. 2, 3, 20
<i>Abſentē nobis</i>	Eunm. 4, 3, 57	<i>Caria</i> Eunm. 1, 2, 46. Heaut. 3, 3, 47
<i>Abſineo cum accuſativo</i> , Heaut.		<i>Catus</i> And. 5, 2, 14
2, 2, 132		<i>Caudex</i> Heaut. 5, 1, 4
<i>Abutor cum accuſat. mo.</i> Prolog.		<i>Cedo dum</i> Phorm. 2, 1, 5
And. 5		<i>Celeri</i> Thorm. 1, 4, 1
<i>Ad Diana</i> , Adelph. 4, 2, 43		<i>Certe quidem pol.</i> Eunm. 4, 5, 55
<i>Aduent</i> Phorm. 1, 3, 2		<i>Cyſtella</i> Eunm. 4, 6, 16
<i>Aduerſum</i> And. 1, 1, 15		<i>Clanculum cum accuſativo</i> , Adela
<i>Ecce</i> Phorm. 2, 1, 5		1, 1, 27
<i>Aſculapius, & Salus</i> , Hecyr. 3, 2, 3		<i>Coitio</i> Phorm. 2, 1, 33
<i>Etatem adſeruiſſe</i> , Eunm. 4, 5, 6		<i>Colophus</i> Adelph. 2, 2, 17
Heaut. 4, 2, 38		<i>Colet vitam</i> Heaut. 1, 1, 84
<i>Agellus</i> Adelph. 5, 8, 26		<i>Column</i> Phorm. 1, 5, 57
<i>Agome</i> And. 4, 2, 25		<i>Corniſſator</i> Adelph. 5, 2, 8
<i>Agitur</i> Heaut. 2, 2, 1		<i>Corniſſatum</i> Eunm. 3, 1, 52
<i>Alter</i> Heaut. 2, 2, 30		<i>Commorat</i> Thorm. 1, 2, 51
<i>Alterco-actiō</i> And. 4, 1, 29		<i>Comotus in aliqua</i> , Eunm. 3, 5, 9
<i>Amittē-e, pro dimittē</i> , Heaut.		<i>Cōparari ad aliquē</i> Eunm. 4, 4, 4
3, 1, 74		<i>Complacita eſt</i> And. 4, 1, 21
<i>Andros</i> And. 5, 4, 20		<i>Compiuſuli</i> , Hecyr. 1, 2, 102
<i>Angerius maſc.</i> Phorm. 5, 6, 52		<i>Compoſito</i> Phorm. 5, 1, 30
<i>Anicula</i> Phorm. 1, 2, 48		<i>Cōreſſi, pro vitio</i> , Adelph. 3, 5, 29
<i>Anus</i> Heaut. 2, 2, 46		<i>Concordare</i> Phorm. 2, 2, 86
<i>Apollini reſponſum</i> , And. 4, 2, 15		<i>Cendono cum g. m. accuſ.</i> Phorm.
<i>Appellare ſe</i> And. 4, 6, 12		5, 7, 54
<i>Arrabdo</i> Heaut. 3, 3, 42		<i>Congruo</i> Heaut. 3, 1, 91
<i>Aſſu</i> Eunm. 5, 6, 17		<i>Conſit</i> Adelph. 5, 8, 23
<i>Aſſymbolus</i> Phorm. 2, 1, 25		<i>Conſer</i> Adelph. 3, 4, 14
<i>Attēperatō</i> And. 5, 4, 43		<i>Cōſueſcere alieni</i> , Adelph. 4, 5, 32
B		
<i>Babulo</i> Adelph. 5, 7, 17		<i>Conſueſcere cum aliqua</i> , Phorm.
<i>Bacchiolens</i> Phorm. 1, 2, 47		5, 6, 34. Hec. 4, 1, 40
C		
<i>Cadere ſermones</i> Heaut. 2, 2, 1		<i>Cōnuſare</i> Phorm. 1, 4, 13
<i>Cadit</i> Adelph. 4, 2, 38		<i>Caperet, p. caperit</i> , Adel. 3, 4, 34
		<i>Credulas</i> Phorm. 5, 9, 4
		<i>Curriculo</i> Heaut. 4, 3, 17
		Cum

INDEX.

to serve our noble Queens
— Elizabeth the first amongst with us

INDEX.

<i>Indicent</i> , <i>Adelp.</i> 3, 5, 62	<i>Miseritum</i> , <i>Heaut.</i> 3, 1, 54. <i>Phorm.</i> 3, 2, 16. <i>Hecy.</i> 3, 3, 19
<i>Inimicus cum accus.</i> <i>Eunu.</i> 2, 1, 16	<i>Misit orare</i> <i>Eunu.</i> 3, 3, 22
<i>genit</i> 5, 2, 35	<i>Modo non</i> <i>Phorm.</i> 1, 2, 18
<i>Injustia</i> <i>Eunu.</i> 5, 9, 41	<i>Morigera</i> <i>Andr.</i> 5, 6, 9
<i>In honorem esse</i> , <i>Eunu.</i> 2, 2, 29	<i>Miscare</i> <i>Eunu.</i> 4, 7, 4
<i>Ingratiss</i> <i>Eunu.</i> 2, 1, 14. <i>Heaut.</i> 3, 1, 37	<i>Adelp.</i> 1, 2, 10
<i>Inque</i> <i>Heaut.</i> 4, 6, 1. <i>Phor.</i> 3, 7, 26	<i>Multimodus</i> , <i>And.</i> 5, 4, 37. <i>Heaut.</i> 2, 2, 79. <i>Phor.</i> 3, 1, 1. <i>Hecy.</i> 3, 3, 7
<i>Insisito cum accus.</i> <i>Eunu.</i> 2, 3, 3	<i>Muspitare</i> <i>Adelp.</i> 2, 5, 53
<i>Introrsipere</i> <i>And</i> 2, 2, 28	<i>Mature</i> , <i>And.</i> 3, 2, 25. <i>Hecy.</i> 5, 4, 25
<i>Interea loci</i> , <i>Eunu.</i> 1, 2, 46. & 2, 2, 24. <i>Heaut.</i> 2, 2, 16	N
<i>Interloqui cum accus.</i> <i>Heaut.</i> 4, 2, 13	<i>Namque</i> <i>Phor.</i> 5, 1, 58
<i>Intuitur</i> <i>Heaut.</i> 2, 3, 23	<i>Nisi si</i> , <i>Andr.</i> 5, 5, 15. <i>Eunu.</i> 5, 2, 63
<i>Irruo adliue</i> <i>Adelp.</i> 4, 2, 11	<i>Non sciunt</i> <i>Hecy.</i> 3, 2, 25
<i>Iusta, pro iure</i> <i>Thorm.</i> 1, 5, 50	<i>Nulli pro nullis</i> <i>And.</i> 3, 5, 2
<i>Iusta iniusta</i> <i>Adelp.</i> 5, 2, 32	<i>Nullas</i> , <i>And.</i> 2, 1, 33. <i>Eunu.</i> 2, 1, 10. <i>Hecy.</i> 1, 2, 4.
L	O
<i>Labor</i> <i>Hecy.</i> 3, 1, 6	<i>Obgannire</i> <i>Thorm.</i> 5, 8, 41
<i>L tere tello</i> <i>Heaut.</i> 4, 1, 59	<i>Obitas</i> <i>Hecy.</i> 5, 4, 18
<i>Lacatum</i> <i>Eunu.</i> 3, 5, 44	<i>Obitus anni</i> , <i>Eunu.</i> 2, 2, 5
<i>Lemius</i> <i>Phorm.</i> 1, 2, 16	<i>Obitus pannu</i> , <i>Eunu.</i> 2, 2, 5
<i>Liberium</i> <i>Adelp.</i> 5, 3, 7	<i>Obita pannu</i> , <i>Heaut.</i> 2, 2, 53
<i>Licetum est</i> , <i>And.</i> 2, 6, 12. <i>Hecy.</i> 5, 3, 39	<i>Oedipus</i> <i>And.</i> 1, 2, 20
<i>Limu</i> <i>Eunu.</i> 3, 5, 53	<i>Olet vnguenta</i> , <i>Adelp.</i> 1, 2, 37
<i>Logi</i> <i>Thorm.</i> 3, 2, 8	<i>Om hale</i> <i>Eunu.</i> 5, 8, 3
<i>Longu</i> <i>Heaut.</i> 2, 1, 10	<i>Orare fugam</i> <i>Eunu.</i> 4, 1, 6
<i>Lucecit</i> <i>Heaut.</i> 3, 1, 1	<i>Orati</i> , <i>And.</i> 2, 2, 28. <i>Eunu.</i> 2, 2, 6
<i>Lufiat</i> <i>Hecy.</i> 5, 3, 31	<i>Ossum</i> , <i>Eunu.</i> 2, 2, 34
<i>Lum pro luce</i> , <i>Adelp.</i> 5, 3, 55	<i>Opensa</i> <i>Phorm.</i> 1, 4, 7.
<i>Lunders</i> <i>Adelp.</i> 3, 4, 14	T
M	<i>Padogozus</i> , <i>Thorm.</i> 1, 2, 94
<i>Magnificare</i> <i>Hec.</i> 2, 2, 18	<i>Papa</i> , <i>Eunu.</i> 2, 1, 3 & 2, 2, 48
<i>Mancipium</i> , <i>Eunu.</i> 2, 2, 43	<i>Parcere</i> <i>Adelp.</i> 5, 3, 27
<i>Manum</i> <i>Heaut.</i> 2, 2, 26	<i>Parli</i> <i>Hecy.</i> 3, 1, 2
<i>Masticea</i> <i>Adelp.</i> 5, 2, 6	<i>Patriſſo</i> <i>Adelp.</i> 4, 2, 2
<i>Manolo</i> <i>Hecy.</i> 4, 1, 25	<i>Pax</i> , <i>Heaut.</i> 2, 2, 50. & 4, 2, 10
<i>Maximo opere</i> , <i>Eunu.</i> 3, 3, 76	<i>Pendeo animi</i> <i>Heaut.</i> 4, 3, 5
<i>Meatu</i> , <i>Eunu.</i> 4, 3, 22. <i>Adel.</i> 3, 1, 2	<i>Perculus</i> <i>Eunu.</i> 4, 7, 7
<i>Meditata papiu</i> <i>Phorm.</i> 1, 5, 18	<i>Tenu masculinore</i> , <i>Eunu.</i> 2, 3, 18
<i>Mercenarius a villa</i> , <i>Adel.</i> 4, 2, 2	<i>Pervit animu</i> , <i>And.</i> 1, 1, 98
<i>Miletum</i> <i>Adelp.</i> 4, 5, 20	<i>Terunt</i> , <i>Heaut.</i> 4, 5, 7. <i>Thorm.</i> 1, 2, 73. <i>Hecy.</i> 1, 2, 59, & 4, 2, 27
<i>Minerva</i> <i>Heaut.</i> 5, 4, 13	P
<i>Minificissimu</i> , <i>Thorm.</i> 1, 6, 32	<i>Perpe</i>

INDEX.

Perpetuum,	Adelp. 4:11	Quinū pro quonū,	Adelp. 3:11
Pertendere	Heaut. 5:5 9		
Pessundare	Phorm. 1:4:5		
Phalerata dicta,	Thorm. 3:2:5	R	
Phi	Adelp. 3:4:49	Raptio	Adelp. 3:5
Piratum	Ennu. 2:2:59. & 3:4:1	Reserve	Adelp. 4:2:21
Pistilla	Adelp. 4:2:45	Remitto	Hec. 1:2:113
Plerig, oē,	And. 1:1:28 Ph. 1:3:20	Risus	Ennu. 4:6:17
Plausula	Phorm. 4:3:60	Quo allind,	Heaut. 2:2:125
Posilla, And.	5:4:34 Ennu. 12:47.		
Heaut. 3:1:38. Thorm. 2:1:33. & 4:4:24. & 5:3:29			
Postremum	And. 2:1:24	Saxidicta	Phor. 1:4:37
Potest	Ennu. 2:2:32	Salus, Adelp.	4:7:43. Hec. 3:2:3
Potestur	Thorm. 5:5:12	Satagit	Heaut. 1:2:31
Potest	Ennu. 4:3:24	Satias, Ennu.	5:6:3. Hec. 4:3:16
Potior cum accus.	Adelp. 5:4:17	Satrapes	Heaut. 3:1:43
Frater	Heaut. 1:2:27	Sciam	Ennu. 1:2:33
Prant	Ennu. 2:3:9	Heaut. 2:2:68	
Preceptor	Heaut. 5:2:23	Scibo	Thorm. 5:1:39
Thorm. 1:2:90		Sciri, And.	2:1:39. & 5:4:19.
Prinulari, Adelp.	3:1:2. & 5:6:10	Scirpus	And. 5:4:39
Prodecanbulare,	Adelp. 5:1:4	Scirus	Hec. 1:2:3
Produx	Adelp. 4:2:23	Senium cum accus.	ma. c. Ennu.
Prosumum	Adelp. 5:9:27	2:3:10	
Promittere, prominari, Heaut.	4:3:7	Sentus	Ennu. 2:2:5
Propitire	Adelp. 5:8:28	Seria	Heaut. 3:1:51
Proximo allini,	Ennu. 3:5:51	Servat domi,	Ennu. 4:7:10
Protelo	Phorm. 1:4:37	Servibo	Hec. 3:5:41
Protriam	Thorm. 1:4:13	Sibi, abundat,	Adelp. 5:8:35
Publicitas	Phorm. 5:7:55	Silicernum	Adelp. 4:2:48
Puder cum gemino accus.	Adelp. 4:7:36	Simili cum genitivo	Ennu. 3:2:43
In pamentum	Ennu. 3:1:36	Sociis verum,	Adelp. 4:5:61
Julio	Heaut. 2:2:34. & 3:1:1	Sola, pro sola	Ennu. 5:7:3
Puro	Ennu. 4:2:4	Sorbullant	Adelp. 4:2:52
Pyribis	Ennu. 4:7:13	Sperare, pro timere,	And. 2:3:21
		St. silenty nota,	And. 4:2:19
		Heaut. 3:2:36. Phorm. 5:1:17	
		Stratū	Thorm. 5:3:7
Quasi,	Hec. 5:1:9 & 5:3:38	Stercilium	3:2:41
Quantus quantus, Adelp.	5:3:41	Studes se	Prolog. Ennu. 1
Quemquam	Hec. 1:1:8	Suffarcinata	And. 4:5:31
Qu. pro quis	Thorm. 5:8:1	Subagitare	Heaut. 3:3:6
Quidem hercle certē,	Thorm. 1:3:12	Subregmen	Heaut. 2:2:52
Quisquam genere sem.	Ennu. 2:3:2. & 4:4:11	Succenturiatus,	Thorm. 1:4:54
Quita est	Hec. 4:1:57	Sumum, Ennu.	1:2:35. & 3:2:12
		Sycophanta	And. 4:6:30

INDEX.

Sym. lam And. 1.1:61 Tumultu, And. 2, 2, 28, Hec. 3,
de S abolisse, Eum. 3.4:2 2, 21

T

Tantidem

Adel. 2:1:48

Techna

Eum. 4:4:51

Templa coli,

Eum. 3:5:42

Tetult

And. 4:6:13

Traducere

Adelph. 5:7:19

Transdere,

Prolog. Phorm. 2

Velli

Ventulus

Videre somnum

Villum

Volupe

Vsus, pro opus,

Adelph. 3, 4, 66.

V

Eum. 4, 7, 4

Eum. 3, 5, 47

Hec. 3, 1, 82

Adelph. 5, 2, 12

Hec. 5, 4, 16

Hec. 1, 3, 28

FINIS.



Handwritten notes and signatures:
 The above is a list of the words and phrases used in the play of the same name by William Ashton Griffithman.
 [Illegible signatures and notes follow]

